

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA
Katedra trestního práva

RIGORÓZNÍ PRÁCE

DOMÁCÍ NÁSILÍ - zejména trestněprávní a kriminologické aspekty
(DOMESTIC VIOLENCE - namely criminal and criminological aspects)

Konzultant: JUDr. Marie Vanduchová, CSc.

Zpracovatel: Mgr. Jana Cihlářová

Měsíc a rok odevzdání práce: květen 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze, dne 10. května 2010

Mgr. Jana Cihlářová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní JUDr. Marii Vanduchové, CSc., konzultantce mé rigorózní práce, za cenné připomínky a rady, které mi při zpracování rigorózní práce poskytla.

V Praze, dne 10. května 2010

Mgr. Jana Cihlářová

Obsah

ÚVOD	1
1. Domácí násilí - obecně-teoretické a kriminologické aspekty.....	3
1.1 Vymezení pojmu „domácí násilí“	3
1.2 Dynamika domácího násilí	5
1.3 Druhy a formy domácího násilí	7
1.4 Rizikové faktory domácího násilí	8
1.5 Mýty o domácím násilí	9
1.6 Teorie příčin domácího násilí	10
1.7 Důsledky domácího násilí.....	12
1.7.1 Důsledky domácího násilí pro oběť.....	12
1.7.2 Důsledky domácího násilí pro děti, jeho svědky	12
1.7.3 Syndrom týrané ženy.....	13
1.8 Terapeutické programy pro pachatele domácího násilí	16
1.8.1 Terapeutické programy pro pachatele domácího násilí obecně.....	16
1.8.2 Programy pro násilníky v zahraničí.....	17
1.8.3 Situace u nás.....	19
1.9 Lidská práva v kontextu domácího násilí.....	22
1.10 Domácí násilí v mezinárodních souvislostech	23
1.10.1 Domácí násilí v mezinárodních souvislostech obecně	23
1.10.2 Chronologický vývoj mezinárodních aktivit.....	25
1.10.3 Domácí násilí a Evropská unie	28
1.11 Přístupy k řešení domácího násilí	31
2. Pronásledování (Stalking).....	32
2.1 Pronásledování obecně	32
2.2 Pronásledování (oběti domácího násilí) ex-partnerem.....	35
2.3 Právní řešení pronásledování.....	37
3. Trestní právo.....	43
3.1 Trestní právo obecně.....	43
3.1.1 Multidisciplinární přístup, subsidiární úloha trestního práva	43
3.1.2 Kriminalizace domácího násilí?	44
3.1.3 Pojem (domácí) násilí v trestním právu.....	44
3.1.4 Vybrané zahraniční trestněprávní přístupy	45

3.2 Trestní právo hmotné	46
3.2.1 Nebezpečnost činu pro společnost a nové pojetí trestného činu v TZ	46
3.2.2 Trestné činy páchané v souvislosti s domácím násilím	47
3.2.3 Vybrané skutkové podstaty trestných činů v rámci domácího násilí	51
3.2.4 Trestní sankce.....	69
3.2.5 Úvahy de lege ferenda	71
3.3 Trestní právo procesní	73
3.3.1 Postavení oběti domácího násilí v trestním řízení	73
3.3.2 Dispoziční právo poškozeného	73
3.3.3 Trestní oznámení.....	76
3.3.4 Dokazování v případech domácího násilí	77
3.3.5 Právní zastoupení oběti domácího násilí.....	78
3.3.6 Sekundární viktimizace oběti domácího násilí	79
3.3.7 Zvlášť ohrožené oběti.....	81
3.3.8 Ochrana oběti domácího násilí.....	83
3.3.9 Ochrana soukromí oběti domácího násilí	84
3.3.10 Právo na informace	85
3.3.11 Náhrada škody v trestním řízení	85
3.3.12 Peněžitá pomoc obětem trestné činnosti	86
3.3.13 Omezení osobní svobody násilníka dle trestního řádu	87
3.3.14 Zvláštní způsoby řízení v případech domácího násilí	87
3.3.15 Soukromá, subsidiární a vedlejší žaloba v případech domácího násilí.....	88
3.3.16 Úvahy de lege ferenda	89
3.4 Analýza statistických údajů týkající se trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě dle § 215a TZ 1961 (nyní § 199 TZ)	90
3.4.1 Statistika kriminality vedená Policií ČR	90
3.4.2 Statistická ročenka kriminality vedená Ministerstvem spravedlnosti ČR	90
4. Ochrana před domácím násilím v mimotrestní právní úpravě.....	96
4.1 Přestupkové právo	96
4.2 Policejní právo	97
4.3 Zákon na ochranu před domácím násilím, jeho vliv na právní úpravu	100
4.3.1 Zákon na ochranu před domácím násilím obecně	100
4.3.2 Vykázání.....	102
4.3.3 Předběžné opatření dle § 76b OSŘ	105
4.3.4 Intervenční centra	106

4.4 Mediace v případech domácího násilí	107
5. Zahraniční právní úpravy týkající se domácího násilí	109
5.1 Zahraniční přístupy k domácímu násilí	109
5.2 Legislativní úprava domácího násilí ve vybraných státech Evropské unie	110
5.3 Zhodnocení zahraničních právních úprav domácího násilí a možná inspirace	123
ZÁVĚR	125
PŘÍLOHY	127
Příloha č. 1 - Specifické projevy oběti a pachatele násilí v průběhu cyklu násilí	127
Příloha č. 2 - Kolo kontroly a moci	128
Příloha č. 3 - Přehled mezinárodních dokumentů vztahující se k domácímu násilí	129
Příloha č. 4 - SARA DN	131
Příloha č. 5 - Vykázání v letech 2007, 2008 a 2009	132
Příloha č. 6 - Přehled intervenčních center	135
Příloha č. 7 - Místa pomoci před domácím násilím v ČR	136
Příloha č. 8 - Osvětové kampaně neziskových organizací (Avon, proFem a Acorus)	139
Příloha č. 9 - Členské organizace Victim Support Europe	140
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	141
SEZNAM ZKRATEK	142
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	143
SUMMARY	149

„Domácí násilí je nejrozšířenější formou násilí vůbec, přičemž je současně formou nejméně kontrolovanou a co do své frekvence a závažnosti nejvíce podceňovanou.“

(H. J. Schneider, německý kriminolog)

ÚVOD

Domácí násilí je vysoce nebezpečný společenský jev, opředený mnoha mýty, zahrnující široké spektrum násilného jednání. Jde o problém, který se může týkat každého z nás, neboť se vyskytuje ve všech společenských vrstvách a jeho výskyt bohužel není pouze ojedinělý, jak se ještě v nedávné době tradovalo. Dopady domácího násilí na oběť bývají v některých případech velmi závažné, nezřídka jí jde o zdraví či dokonce o život. Zvláště závažnou a citlivou problematikou je dopad domácího násilí na děti, ať již jsou samy oběťmi domácího násilí či jsou svědky násilného jednání mezi rodiči.

Přestože se jedná o fenomén, který existuje od nepaměti a zasahuje do základních lidských práv, je mu v naší společnosti a zejména v právním řádu věnována pozornost až v několika posledních letech. Tento pozitivní vývoj souvisí s mezinárodním důrazem na rovnoprávnost žen a mužů a nabouráním tradičních patriarchálních vzorců v rodině. Obrovskou zásluhu na zviditelnění domácího násilí u nás i ve světě mají neziskové organizace věnující se problematice domácího násilí, které nejenže pořádají osvětové kampaně a poskytují pomoc obětem, ale též iniciují a podílejí se na změnách legislativy. Přestože nejde domácí násilí zcela vymýt, neboť se jedná o jev, který zde vždy byl a bude, měli bychom udělat alespoň mnohé pro jeho minimalizaci.

Hlubší zájem o problematiku domácího násilí jsem získala již v 5. semestru magisterského studia, po absolvování výběrového předmětu „Domácí násilí“ realizovaného katedrou trestního práva (garanty byly paní JUDr. Marie Vanduchová, CSc. a Doc. JUDr. Senta Radvanová, CSc.; svými zkušenostmi z praxe se na něm podílely i jiné specialistky v tomto oboru, například JUDr. Jiřina Voňková, CSc.), který mě výrazně oslovil. Proto jsem později začala uvažovat o volbě této problematiky jakožto tématu pro mou rigorózní práci.

Cílem mojí rigorózní práce je popsat problematiku domácího násilí, jak již sám název rigorózní práce napovídá, z hlediska jejích trestněprávních a kriminologických aspektů. Jaká je u nás, ale i v zahraničí v rámci boje proti domácímu násilí situace? Čeho bylo již v našem právním řádu dosaženo a naopak jaké otázky zůstávají stále právními normami nevyřešeny či působí problémy v praxi? Jaká opatření by mohla přispět k účinnému řešení této problematiky? Toto jsou otázky, které si nyní kladu a na něž bych chtěla najít odpověď. Jelikož není možné, s ohledem na rozsah práce, zpracovat téma vyčerpávajícím způsobem, zaměřila jsem se zejména na určité vybrané problémy

domácího násilí a stranou jsem ponechala aspekty občanskoprávní, rodinněprávní, jakož i některé kriminologické (profil oběti a pachatele), i když jsem si vědoma jejich důležitosti.

Nyní bych trochu blíže osvětlila systematiku mé rigorózní práce. V první kapitole se zabývám obecně teoretickými poznatky a kriminologickými aspekty domácího násilí (vymezením pojmu domácího násilí, přístupy k jeho řešení, jeho dynamikou, druhy, rizikovými faktory, mýty, příčinami a důsledky, dále se věnuji terapeutickým programům pro domácí násilníky, lidským právům v kontextu domácího násilí či domácímu násilí v mezinárodních souvislostech). Následuje kapitola, v níž se věnuji problematice pronásledování (zejména pronásledování oběti domácího násilí ex-partnerem) a možnostmi jejího právního řešení. Následující, nejrozsáhlejší část rigorózní práce je věnována možnostem a uplatnění trestního práva v situacích domácího násilí, i když si uvědomuji, že při řešení jednotlivých případů domácího násilí představuje trestní právo ultima ratio, tedy nejzazší řešení. Zabývám se trestním právem hmotným (trestné činy páchané v souvislosti s domácím násilím a sankce za ně ukládané) i procesním (zejména pokud jde o postavení oběti domácího násilí v trestním řízení, v němž oběť mívá dvojí roli - bývá poškozeným i svědkem trestné činnosti). V trestněprávní úpravě reflektuji zejména účinný TZ, nicméně tam, kde to považuji za nutné či vhodné, poukazuji, případně provádím srovnání i s dřívějším trestním kodexem. Ochrana před domácím násilím, kterou poskytují ostatní právní odvětví (právo přestupkové, policejní a zákon na ochranu před domácím násilím) je upravena v kapitole čtvrté, přičemž důraz kladu na úpravu přijatou zákonem na ochranu před domácím násilím (vykázání, IC). Samotný závěr práce jsem věnovala úpravě domácího násilí v zahraničních právních řádech, zejména ve vybraných státech EU. V jednotlivých kapitolách jsou úvahy de lege ferenda. V rámci trestního práva jsem provedla analýzu statistických údajů vztahující se k TČ týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě dle ustanovení § 215a TZ 1961, z níž je patrná platnost některých poznatků uvedených v textu.

Rigorózní práce vychází z právního stavu ke dni 30. dubna 2010.

1. Domácí násilí - obecně-teoretické a kriminologické aspekty

1.1 Vymezení pojmu „domácí násilí“

Platné české právo **nemá normativní definici domácího násilí, jedná se o pojem mediální a akademický**, se kterým pracuje kriminologie, viktimologie a psychologie. Určitý pokus o definici domácího násilí byl učiněn v důvodové zprávě k návrhu zákona na ochranu před domácím násilím, který jej však vyznačil pouze s ohledem na institut vykazání.¹ Pokud jde o obecný pojem násilí, zabývám se jím podrobněji v kapitole třetí.

Termín domácí násilí se užívá především v literatuře anglické a má na mysli především násilí mezi partnery (současnými či minulými), které je též někdy označováno jako násilí intimní. Termín násilí v rodině a domácnosti (Gewalt in der Familie und naher Umgebung), který převažuje v německy mluvících zemích, zahrnuje celé spektrum rodinných vztahů. Pojem domácí násilí tedy můžeme vnímat v širším či užším smyslu. S ohledem na bohatou terminologii doprovázející tento pojem se tak můžeme v mezinárodně právních dokumentech, vnitrostátní úpravě i odborné literatuře setkat s následujícími pojmy, z nichž některé mají smysl užší a jiné širší: násilí v rodině a domácnosti, násilí uvnitř rodinného kruhu, násilí vůči ženám (violence against woman), rodově podmíněné násilí (gendered based violence), zneužívání v partnerském vztahu (spouse abuse), intimní násilí (intimate violence). Nejnověji se používá pojem domestic violence jako domácí násilí v širším rodinném kruhu a domestic abuse jako domácí zneužívání pouze mezi partnery.²

Domácí násilí se tedy ve svém širším vymezení týká všech druhů rodinných vztahů, nicméně nejčastěji jde o násilí zasahující vztahy partnerské (současné či minulé, sezdaná či nesezdaná soužití) či transgenerační (vztahy mezi dětmi, rodiči a prarodiči), přičemž naprostou většinu násilí v rodinách páchají rodiče na dětech a muži na ženách. Domácí násilí páchané na dětech a starých lidech vyžaduje s ohledem na své oběti specifická řešení.

Jelikož **definice** domácího násilí, která by byla všeobecně přijímaná a uznávaná, neexistuje, zmíním definice, které se mi jevily jako nejvýstižnější či nejvíce zajímavé:

- *„Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin nebo opomenutí, spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, kterým podkopávají život, tělesnou*

---

¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2006, zákon na ochranu před domácím násilím (PSP, tisk 828/0) Domácí násilí definuje jako *opakované násilné jednání nebo vyhrožování jím, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde, k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byli spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě.*

² Voňková, J., Spoustová, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2.vyd. Praha: ProFem, 2008. str. 15 a 180

nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti.“³

- *„Domácí násilí je opakované, dlouhodobé, gradující násilné jednání (fyzického, psychického, sexuálního, sociálního či ekonomického rázu) ze strany blízké osoby, které vzbuzuje strach osoby ohrožené a vytváří jednoznačně asymetrický vztah, neboť vede ke stabilnímu rozdělení rolí na osobu násilnou a ohroženou.*“⁴
- *„Domácí násilí je jednání, které má za cíl uplatnění moci nebo kontroly nad dospělou osobou, k níž je pachatel v intimním vztahu, způsobující na straně oběti tíseň nebo újmu, přičemž intimním vztahem rozumíme vztah rodinný, partnerský či obdobný.*“⁵
- *„Pojem domácí násilí představuje psychické, fyzické, sexuální a ekonomické násilí od blízké osoby s cílem ublížit a získat nad obětí převahu a moc. Je útokem na lidskou důstojnost, ohrožuje zdraví a v závažných případech i život oběti.*“⁶
- *„Domácí násilí je fyzické, psychické anebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v jejich soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti, intenzita násilných incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopnosti včas tyto incidenty zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah.*“⁷
- *„Domácí násilí je chování, které u jedné osoby vyvolává strach z osoby druhé, přičemž mezi těmito lidmi existuje či existoval blízký vztah. Prostřednictvím moci, kterou tento strach poskytuje, určuje násilník chování oběti.*“⁸

Fenomén domácího násilí není mimořádný pro násilí jako takové, ale pro okolnosti, za kterých je pácháno, kým, kde a z jakých pohnutek je pácháno.⁹ Domácí násilí se tedy vyznačuje určitými **specifickými znaky**, které ho odlišují od jiných forem násilí. V odborné literatuře se typicky uvádějí čtyři základní znaky domácího násilí, které musí být vždy přítomny, aby bylo možno dané jednání za domácí násilí považovat. Jsou to následující znaky:

- Opakování a dlouhodobost násilí

³ doporučení RE R (85) 4 o násilí v rodině

⁴ Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. str. 9

⁵ Voňková, J., Huňková, M. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Praha: Justiční akademie ČR, 2004. str. 44

⁶ <http://www.koordona.cz/domaci-nasili/obecne/1-co-je-domaci-nasili.html>

⁷ http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=298 či Čírtková, L., Vitoušová, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů (příručka pro pomáhající profese)*. Praha: Grada, 2007. str. 108

⁸ Voňková, J., Huňková, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: ProFem, 2004. str. 19

⁹ Voňková, J., Spoustová, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. vyd. Praha: ProFem, 2008. str. 22

Domácí násilí tedy není jednorázový incident, byť by měl závažné následky (nicméně může být projevem začínajícího domácího násilí). Trvá často několik let. Domácí násilí má svou vlastní dynamiku, tzv. „cyklus domácího násilí“/„spirála násilí“.

- Eskalace násilí (stupňování intenzity i četnosti)

Domácí násilí začíná zpravidla psychickým násilím, kdy jsou útoky vedeny proti lidské důstojnosti, později se přidružuje násilí fyzické, kdy již jde o zdraví, případně i o život.

- Asymetrie ve vztahu (výrazně nerovné postavení mezi obětí a násilníkem), jasné a nezměnitelné rozdělení rolí osoby ohrožené a osoby násilné

Tímto znakem se domácí násilí odlišuje od pouhé hádky či „italského manželství“ (zde se násilí dopouští obě strany, jejich postavení je rovnocenné nebo se jejich role alespoň střídají). Domácí násilí se projevuje bezvýhradnou mocí násilné osoby a naprostou bezmocí oběti, která je udržována v závislém postavení, což u ní vede k tvorbě příznaků spadající pod syndrom týraného partnera.

- Násilí probíhá v soukromí, mezi blízkými osobami

To je spojeno s nedostatkem svědků a důkazů. Zpravidla se jedná o osoby, které spolu bydlí a jsou vzájemně úzce propojeni (společnými dětmi, majetkem, přáteli). Nicméně zkušenosti ukazují, že domácí násilí má tendenci přetrvávat i po odchodu oběti ze vztahu.

Čírtková ve své publikaci provádí **klasifikaci domácího násilí**, mezi varianty domácího násilí uvádí například epizodu v minulosti, psychické týrání, krátkou historii násilí a partnerský terorismus či rozlišuje mezi intimním terorismem a situačním/obyčejným párovým násilím.¹⁰

1.2 Dynamika domácího násilí

Předpoklad, že k domácímu násilí dochází v určitém cyklu, vyslovila jako první **L. Walkerová v roce 1979**.¹¹

Cyklus domácího násilí se skládá ze **tří fází**:

1. Fáze narůstání tenze

Tato fáze zahrnuje mírné incidenty (kritizování, nadávky, facky apod.). U oběti domácího násilí se zvyšuje napětí a strach z možného násilí a tak se snaží hrozící násilí odvrátit. U pachatele narůstá napětí, jeho chování se stává agresivnější.

2. Fáze násilí

¹⁰ Blíže viz Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. str. 11 a n.

¹¹ Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. str. 36

Relativně krátká fáze, která může trvat několik minut, ale i hodin, v jejímž průběhu se objevuje otevřené násilí, které může mít za následek zranění, případně až smrt oběti.

3. Fáze „líbánek“, klidu

Situace se uklidňuje. Násilník se omlouvá, slibuje, že se násilí už nebude opakovat, projevuje lítost nad svým chováním. Obvykle zlehčuje nebo popírá své násilné chování a odmítá za něj převzít odpovědnost, v mnoha případech, i když se za násilí omlouvá, přepisuje vinu za své chování oběti s tím, že pokud oběť změní své chování, násilí se už nebude opakovat. Pokud oběť násilníka opustí, snaží se jí obvykle získat všemi možnými způsoby zpět. Oběť se k němu může vrátit, neboť uvěří jeho slibům a chce mu dát ještě šanci. Pokud oběť odolává a nechce se vrátit, dochází k největšímu počtu napadení končících vážným fyzickým zraněním či smrtí, případně k vyhrožování násilníka sebevraždou, neboť se cítí bezmocný. Tato fáze může být v počátku vztahu nejdelší, ale v průběhu času se obvykle výrazně zkracuje, až téměř vymizí velmi rychlým přechodem do fáze narůstání tenze.

Obrázek 1 - Cyklus domácího násilí

Převzato z Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. str. 37

Každou fázi cyklu lze charakterizovat specifickým chováním a prožíváním oběti i násilníka. Jejich přehled uvádím v příloze první.

Tato období se v násilném vztahu neustále opakují a násilí se navíc stupňuje. Ukončení vztahu ale nemusí znamenat konec násilí, násilí se může naopak ještě více vystupňovat, neboť násilník se snaží nad obětí všemožně udržet moc a kontrolu. Časový interval mezi výskytem jednotlivých fází cyklu se může postupně zkracovat, je individuální a obtížně předvídatelný. Nicméně, ne všechny oběti zažívají všechny fáze cyklu - v některých případech se fáze líbánky neobjevuje vůbec nebo jen minimálně.

Cyklus domácího násilí **napomáhá vysvětlit jev, proč oběť ze vztahu neodejde a vznik a rozvoj „naučené bezmoci“.**

1.3 Druhy a formy domácího násilí

Domácí násilí lze rozdělit na jednotlivé druhy, **avšak v konkrétních případech dochází k jejich prolínání a kombinaci:**

- **Fyzické násilí**

Mezi projevy fyzického násilí patří např. fackování, bití, kopání, škrčení, pálení, svazování, trhání vlasů či ohrožování zbraní. Hrozí zde tedy poškození zdraví, v extrémních případech dokonce přímé ohrožení života oběti. Navíc mnoho žen je svými partnery týráno i v těhotenství, což může vést k porodním komplikacím či potratu.

Tento druh násilí je nejvíce viditelný, neboť zpravidla zanechává stopy v podobě modřin, podlitin, jizev, popálenin, zlomenin, zaschlé krve apod.

- **Psychické násilí**

Za psychické týrání je považováno jednání, které oběti způsobuje emocionální rány, např. snížené sebevědomí, pocit méněcennosti, ztrátu duševní rovnováhy a radosti ze života, ale také strach a nezdravou závislost na partnerovi, v extrémní poloze pak beznaděj či sebevražedné sklony.¹²

Psychické násilí v sobě zahrnuje širokou škálu možného násilného jednání, např. soustavné ponižování, kritizování, hrubé nadávání, zesměšňování na veřejnosti, zvýšenou kontrolu všeho, co oběť dělá, rozkazování, co (ne)má dělat, upírání možnosti podílet se na rozhodování, vyhrožování, zastrašování, pronásledování, ničení osobních věcí oběti či věcí, k nimž má oběť emocionální vztah, týrání domácích zvířat, odpírání jídla či spánku apod. Zprvu si oběť ani nemusí uvědomovat, že jde o násilí - např. mocenská opatření související se žárlivostí si vykládá jako velkou lásku. Psychické násilí zpravidla stojí na počátku rozvíjejícího se řetězce násilí fyzického.

Týrané ženy tento druh domácího násilí označují za nejhorší. Zbavit se jeho následků pro ně bývá často mnohem horší než překonání následků násilí fyzického.

Z právního hlediska má velký význam obtížná dokazatelnost psychického násilí.

- **Sociální násilí**

Sociální násilí má za cíl především izolaci oběti (od lidí, zaměstnání i svobodného myšlení), neboť tím si nad ní násilník zajišťuje kontrolu a moc. Jakmile oběť ztratí kontakt s vnějším světem, dochází u ní k deformovanému vnímání reality.

Zahrnuje například zakazování oběti kontaktů s příbuznými a přáteli, bránění jí v zájmových aktivitách či zaměstnání, zablokování telefonu, kontrolu chování oběti, zákaz vycházení z bytu, doprovázení násilníkem na úřady apod.

---

¹² Čírtková, L. *Psychické týrání partnera aneb domácí násilí beze stop*. Právo a rodina, 2007, č. 6. str. 1

- **Ekonomické násilí**

Ekonomické násilí se projevuje zejména zamezením přístupu k financím, požadováním vyúčtování i nepatrných částek, odmítáním financovat provoz domácnosti, odebíráním peněz či zákazem docházet do zaměstnání.

- **Sexuální násilí**

Sexuální násilí v sobě zahrnuje taková jednání jako je znásilnění, vynucování si sexuálních praktik proti vůli oběti či jednání s obětí pouze jako se sexuálním objektem.

V příloze druhé uvádím „**kolo kontroly a moci**“, které znázorňuje nejčastější formy násilí, které pachatelé domácího násilí používají k dosažení mocenské převahy.

1.4 Rizikové faktory domácího násilí

Pro možný výskyt domácího násilí ve vztahu existují určité rizikové faktory - situační či faktory spočívající v osobnosti násilníka. Patří mezi ně například:

- násilí v předchozím vztahu,
- předchozí násilné chování vůči partnerce, dětem či jiným členům rodiny,
- jeden, případně oba partneři vyrůstali v násilných rodinách,
- závislost na alkoholu či drogách,
- extrémní žárlivost až posedlost, nadměrná naléhavost (partner často poměrně brzy nutí ženu, aby se zasnoubili, měli svatbu, děti apod.),
- velká dominance ve vztahu (partner sám rozhoduje o věcech, které se týkají obou, případně dokonce i o soukromých věcech týkajících se výhradně ženy),
- nadměrná kontrola a snaha o izolaci od společnosti,
- manipulativní chování,
- chování vymykající se v některých oblastech běžné normě (např. vyhrožování sebevraždou, neovládání emocí a nepřiměřené reakce na běžné podněty),
- extrémně patriarchální postoj,
- vnímání žen jako méněhodnotných bytostí nebo pohrdavý vztah k ženám,
- narcistická osobnost,
- obdiv k síle a moci,
- chudoba,
- nezaměstnanost,
- nesezdané soužití,
- základní vzdělání,
- mladší věk.¹³

---

¹³ <http://www.koordona.cz/domaci-nasili/rizikovy-partner.html>,

Voňková, J., Spoustová, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2.vyd. Praha: ProFem, 2008. str. 24

1.5 Mýty o domácím násilí

Přestože začíná být fenomén domácího násilí i v České republice vnímán jako závažný celospolečenský problém, ze zkušeností obětí i odborníků vyplývá, že ve společnosti stále přetrvává řada mýtů, které znesnadňují pozici oběti a naopak pomáhají pachatelům násilí. Tyto předsudky vedou k další viktimizaci oběti, tvoří překážky při hledání a poskytování pomoci obětem, omlouvají a racionalizují násilné chování.

Mezi nejčastější mýty patří následující:

- **Domácí násilí se týká jen několika lidí...**

Studie, které se zabývaly rozšířením jevu domácího násilí v populaci, se shodují, že se nejedná o jev, ke kterému by docházelo výjimečně. Například podle výzkumu Sociologického ústavu Akademie věd ČR a Filosofické fakulty UK z roku 2003 má zkušenost s některou z forem násilí ze strany svého partnera 28 % žen v České republice.¹⁴

- **K domácímu násilí dochází jen v nižších společenských vrstvách...**

Z odborných studií i zkušeností neziskových organizací vyplývá, že k domácímu násilí dochází ve všech společenských vrstvách bez ohledu na vzdělání, příjmy, věk, náboženské vyznání, bydliště (vesnice či město). Mnoho pachatelů i obětí dokonce zastává významné společenské postavení (jde o lékaře, právníky, policisty atd.).

- **Domácí násilí jsou jen drobné neshody...**

Tomuto názoru je třeba oponovat, neboť se objevují i případy, které končí vážným poraněním s doživotními následky či smrtí. Týrání je v řadě případů i pravděpodobnou příčinou sebevražd žen, u kterých nebyla stanovena příčina.¹⁵

- **To není násilí, je to jen hádka...**

Mezi hádkou a násilím je významný rozdíl. Zatímco při hádce se jedná o konflikt stran, které jsou přibližně stejně silné, zde je nerovnost sil a moci.

- **Příčinou násilí je alkoholismus partnera...**

Alkohol může působit jako stimulátor násilí a výmluva, není ale příčinou domácího násilí. Tou je snaha získat kontrolu a moc nad partnerem.

- **Oběť násilníka k násilí vyprovokovala...**

Takovýto postoj násilné chování legitimizuje a pachatele zbavuje odpovědnosti za jeho chování. Žádná záminka by ale neměla sloužit jako omluva násilí. Za násilí nese odpovědnost vždy ten, kdo se ho dopouští.

---

¹⁴ <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/myty-o-domacim-nasili/>

¹⁵ Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. str. 19

- **Ženy mají násilí ve vztahu rády ...**
- **Situace není tak strašná, jinak by oběť odešla...**

Pro většinu lidí je nepochopitelné, proč oběť od svého partnera neodejde. Tím, že ve vztahu zůstává, je jí připisována odpovědnost za další násilné incidenty.

Důvodů, proč oběť ve vztahu zůstává, je mnoho: dynamika násilí; oběť chce dětem zachovat úplnou rodinu; náboženské tlaky; oběť má k partnerovi stále citový vztah a věří v jeho změnu; je na něm ekonomicky závislá, nemá kam odejít; sociální a právní systém je neefektivní; sociální izolace, nedostatek podpory z okolí; strach a bezmoc. Jelikož se intenzita a nebezpečnost násilí zvyšují pozvolna, oběť vážnost situace podceňuje.

Zde je důležité poukázat i na fakt, že násilí odchodem často nekončí, v této době naopak často eskaluje.

- **Oběť a pachatele domácího násilí lze snadno rozpoznat...**

Naopak, domácí násilí může být skryto po velmi dlouhou dobu. Oběť se totiž za násilí stydí nebo se obává reakce pachatele, a tak svá zranění maskuje.

Laická veřejnost věří, že obětí domácího násilí se mohou stát pouze pasivní, nesamostatné „puťky“, které si nechají vše líbit, pravdou ale je, že typická oběť domácího násilí neexistuje - každý může sklouznout do této pozice. V laické veřejnosti je rovněž zakořeněná představa, že pachatel domácího násilí je primitivní, vzteklá, nevzdělaná osoba, která se na první pohled liší od slušného člověka. Ve skutečnosti se naopak násilní partneři často svému okolí jeví jako příjemní a sympatičtí lidé. Jde o osoby, které nezřídka mívají dvojí tvář („Dr. Jekyll a Hyde“).

- **Domácí násilí je pro osoby, které zažily násilí v dětství, nevyhnutelné...**

Domácí násilí může postihnout kohokoliv, aniž by ve své rodině násilí zažil a naopak u osob, které ho v dětství zažily, mu lze vhodnou péčí předejít.

1.6 Teorie příčin domácího násilí

Zabývání se příčinami domácího násilí je **důležité pro prevenci, prognózu i vysvětlení tohoto jevu**. Ve společnosti se často mylně traduje, že domácí násilí existuje proto, že si ho oběť nechá líbit či z důvodu tolerance společnosti. Odpovědnost je tak z násilníka přenášena na oběť či na společnost.

Problematika příčin domácího násilí je otázkou stále otevřenou, přičemž v současnosti spolu soupeří tři přístupy:

1. Psychologický,

Tento přístup předpokládá, že příčiny domácího násilí spočívají v povahových zvláštěnostech pachatele, v poruše jeho osobnosti.

2. Feministický,

Násilí je dle feministického přístupu prostředkem k uplatnění moci a kontroly, připomíná ženám jejich podřadné postavení, je chápáno jako odraz nerovnováhy ve vztahu, kdy jeden partner má nad druhým výraznou převahu. Násilí nebývá afektivní, ale promyšlené, nelze však vyloučit situační faktory. Rozlišuje mezi násilím intimním a násilím v širším smyslu, tj. v rodině. Ostře vystupuje proti názoru, že jde o soukromou záležitost. Základním nedostatkem tohoto přístupu je, že nepokrývá celý problém (týká se pouze násilí na ženách) a opomíjí možnost vlivu individuálních faktorů. Jeho hlavní přínos je spatřován v tom, že problematiku domácího násilí vynesl na světlo. Většina zemí, které existenci domácího násilí zohlednila ve své legislativě, přijala tuto teorii.

3. Sociologický.

Dle tohoto přístupu souvisí násilí s uplatňováním moci ve společnosti. Vysvětluje výskyt domácího násilí sociálně strukturovanou nerovnoprávností, kulturními postoji a normami v rodinných vztazích. Do popředí staví sociální stres (nezaměstnanost, nízký příjem...) a opomíjí tak existenci domácího násilí v ostatních vrstvách společnosti. Spadá pod něj i teorie o mezigeneračním přenosu násilí, dle níž je násilí naučené chování, které se předává z generace na generaci.

Při řešení se nakonec většinou preferuje přístup psychologický, neboť nabízí relativně jednoduchou cestu, kterou je terapie násilné osoby. Feministický i sociologický přístup totiž atakuje normy, kulturní standardy atd., které se v praxi mění jen obtížně.¹⁶

Výše zmíněné přístupy jsou teorie **jednofaktorové**, **modernější jsou teorie multifaktorové**, z nichž nejznámější je teorie D. G. Duttona, která uvádí čtyři příčiny domácího násilí:

1. makrosystémové (společenské normy, předsudky a reakce),
2. ekosystémové (působení životních situací, např. nezaměstnanost),
3. mimosystémové (moc a kontrola uvnitř rodin - právo ovlivňovat život členů rodiny, předepsané role v rodině, obtížné uplatňování sociální kontroly) a
4. individuální faktory (individuální charakteristiky oběti a agresora a jejich vzájemná interakce). V konkrétních případech je váha těchto faktorů různá.

---

¹⁶ Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. str. 40 - 42;

Voňková, J., Huňková, M. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Praha: Justiční akademie ČR, 2004. str. 47 - 53

1.7 Důsledky domácího násilí

1.7.1 Důsledky domácího násilí pro oběť

Domácí násilí ovlivňuje život svých obětí mnoha způsoby:

- **izolace od společnosti,**
- **snížení sociálního a ekonomického statutu,**
- **somatické potíže, újma na zdraví, příp. dokonce na životě,**
- **výrazný dopad na psychiku oběti.**

Jedná se například o emocionální labilitu, nízké sebevědomí, deprese, vymizení radosti ze života, ztrátu osobních perspektiv, poruchy spánku, poruchy příjmu potravy, pocity odpovědnosti za násilí, viny, úzkosti, strachu, hněvu, studu, bezmoci, osamělosti, zkreslené vnímání reality, symptomy posttraumatické stresové poruchy jako jsou noční můry a opětovné prožívání traumatizujících zážitků, sebevražedné myšlenky, potíže s alkoholem, emoční poruchy, poruchy chování ... U obětí domácího násilí se můžeme mimo jiné setkat také se Stockholmským syndromem, Posttraumatickou stresovou poruchou a Syndromem týrané ženy (blíže viz kapitola 1.7.3). Hrůza z prožitého násilí přetrvává i několik let po odchodu od násilného partnera, v případech brutálního násilí mohou oběti trpět jeho důsledky dokonce po celý život.

Viktimizace je proces, kdy se z potenciální oběti stává oběť skutečná. Rozlišujeme viktimizaci primární (újma způsobená pachatelem), sekundární (psychická újma způsobená neodbornou reakcí institucí, blíže kapitola třetí) a terciární (situace, kdy se oběť není schopna vyrovnat s traumatickým zážitkem).¹⁷

1.7.2 Důsledky domácího násilí pro děti, jeho svědky

Děti se stávají svědky domácího násilí v 70 až 80 % případů domácího násilí. Světová zdravotnická organizace označuje již samotnou pasivní přítomnost dětí při domácím násilí za **psychické týrání**.¹⁸ V rodinách, kde dochází k násilí mezi rodiči, navíc narůstá riziko přímého násilí na dětech (ať už v situacích, kdy dítě matku brání, nebo v případech, kdy se stává samo obětí násilí). Velmi často se násilí objevuje v období těhotenství, následky domácího násilí tak dopadají na děti **již v době před jejich narozením. Nejohroženější skupinou jsou děti předškolní**, neboť se nesetkávají s odlišnými vzorci chování než těmi, kterým je učí jejich rodina a násilí mezi rodiči přestávají vnímat jako něco negativního.

¹⁷ Voňková, J., Spoustová, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2.vyd. Praha: ProFem, 2008. str. 68 - 71

¹⁸ Vargová, B., Vavroňová, M., Prokopová, Z. *Azylový dům není jen střecha nad hlavou (pilotní projekt „utajené azylové bydlení pro ženy - oběti domácího násilí a jejich děti“)*. Praha: ROSA, 2003. str. 13

Dostupné z http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/Azylovy_dum_neni_jen_strecha_nad_hlavou.pdf

Výzkumy i praxe ukázaly, že u osob, které byly jako děti svědky domácího násilí, vzrůstá riziko, že se v dospělosti samy stanou jeho pachateli (chlapci) či oběťmi (dívky). Cyklus domácího násilí tak můžeme pozorovat i z hlediska **mezigeneračního přenosu**.

Děti, které se staly svědky domácího násilí, mají různé **emocionální, sociální, kognitivní či somatické problémy a rovněž problémy s chováním** (viz následující tabulka).

Tyto děti můžeme zařadit mezi děti trpící Syndromem týraného dítěte (syndrom CAN/Child Abuse and Neglect).¹⁹ V celé problematice domácího násilí je tak největším paradoxem, že ženy setrvávají v násilnickém vztahu často proto, aby dětem neublížily.

Z hlediska právního představuje domácí násilí na dětech porušení jejich dětských práv. Právní ochrana dětí, kterou poskytují instituty rodinného práva je nedokonalá, častý je i neprofesionální postoj OSPOD. Pokud jde o styk násilného rodiče s dítětem, měl by být povolován pouze v případě, kdy je zajištěno jejich bezpečí, násilník prokáže, že byl úspěšně léčen, a nikdy by neměl být prosazován proti vůli dětí. Případy, nikoliv výjimečné, kdy jsou děti nuceny ke styku s násilným rodičem, totiž prodlužuje jejich psychické traumatizování.

Tabulka 1 - Symptomy dětí, svědků domácího násilí

Chování	Emocionální	Somatické	Kognitivní	Sociální
Agresivita	Strach	Opožděný vývoj	Opožděný vývoj řeči	Nedostatek empatie
Vzteky	Deprese	Nespavost		
Nezralost	Úzkost	Regrese	Potíže s pamětí i koncentrací	Nedostatečné soc.dovednosti
Záškoláctví	Hněv	Poruchy příjmu potravy		
Delikvence	Nízké sebevědomí	Zhoršené motorické schopnosti	Zhoršené studijní výsledky	Odmítnutí vrstevníky
Útěky z domova				

Převzato a upraveno: Vargová B., Vavroňová M. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci (manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí)*. Praha: ROSA, 2006. str. 12.

Dostupné z http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/zlom_manual.pdf

1.7.3 Syndrom týrané ženy

Syndrom týrané ženy (Battered Woman Syndrom, dále jen BWS) byl popsán v letech 1979 - 1984 L. Walkerovou, která za jeho stěžejní znaky považovala naučenou bezmocnost a cyklus domácího násilí. Od 90. let je tento syndrom uznán jako forma posttraumatické stresové poruchy, čímž se může vysvětlit, proč týraná osoba v důsledku předcházející viktimizace reaguje na novou situaci jako na život ohrožující. Ve druhé polovině devadesátých let se začínají objevovat pokusy o redefinování syndromu, kritika se opírala o praktické zkušenosti v soudních síních USA.²⁰ V odborné literatuře se nyní

¹⁹ Voňková, J. *Životní situace dětí žijících v rodinách poznamenaných domácím násilím*. In Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2009. str. 586

²⁰ Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. str. 27

používají i **pojmy** syndrom týrané osoby (battered person syndrom) nebo syndrom týraného partnera (battered spouse syndrom), neboť syndrom není vázán pouze na ženy, ale je spojen s násilím, kterého se dopouští osoba blízká.

BWS není automatickým následkem **domácího násilí**, nýbrž vzniká teprve tehdy, když se cyklus domácího násilí zopakuje alespoň dvakrát. Syndrom je spojen zejména s domácím násilím dlouhodobým, především s typem, který se označuje jako partnerský terorismus. Posilují ho nevhodné reakce okolí, jimiž jsou bagatelizace problému či neefektivní pokusy o pomoc.

Jedná se o **viktimitizační syndrom**²¹ podobně jako syndrom týraného a zneužívaného dítěte či syndrom rukojmích, nejde tedy o zdravotní diagnózu.

BWS se může projevovat různými **příznaky**, které se u různých obětí různě kombinují. Neexistuje proto jediný profil týrané osoby. Za typické příznaky jsou považovány²²:

- změny v emocionálních reakcích (pocitů studu, viny, strachu či smutku, extrémní laskavost, zablokování vlastních negativních emocí),
- změny v postojích a hodnocení vlastní osoby, ostatních lidí a okolí (sebeobviňování, nedůvěra v možnosti řešení, naučená bezmocnost),

Týraná osoba si vytváří svůj vlastní svět, ve kterém má násilí zdánlivě logické důvody. Pomocí toho se pro ni nesnesitelná realita mění tak, aby pro ni byla ještě přijatelnou. Vždy je zde přítomno sebeobviňování, což je důležitý rozlišující znak mezi skutečnou a předstíranou viktimitizací.

Klíčovým projevem je naučená bezmocnost. Jedná se o stav, kdy týraná osoba má z násilníka vystupňovaný strach, chová se k němu vstřícně a ustupuje mu jen proto, aby předešla jeho agresi. Týraná osoba není schopna situaci racionálně vyhodnotit a pochopit, že násilí svým chováním nevyprovokovala. Naučená bezmocnost se projevuje i tím, že oběť popírá možnost své záchrany a následky násilí zlehčuje.

- posttraumatický syndrom (deprese, úzkostnost, poruchy spánku, paměti či pozornosti, suicidální myšlenky, zneužívání alkoholu, různé somatické potíže, ve vážných případech poruchy identity).

Symptomy se týkají pouze vztahu s násilníkem (popisují, jak se k němu oběť chová a jak vztah s ním prožívá). Mentální funkce v jiných životních oblastech mohou být zachované, což může v očích laiků věrohodnost oběti snižovat. Dojde-li k ukončení násilného vztahu, příznaky obvykle postupně vymizí.

---

²¹ Viktimitizační syndrom dokládá, že se osoba stala obětí násilí a její duševní stav je touto traumatizací pozměněn.

²² Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. str. 29

Právní význam má syndrom v případech, kdy týraná osoba svého tyрана usmrtí. Pokud jde o problematiku trestní odpovědnosti týrané osoby, vyskytovaly se mezi odborníky tři hlavní názory²³:

1. BWS je důvodem pro uznání nepřičetnosti či snížené přičetnosti

Zprvu panoval názor, že osoba jednající pod vlivem tohoto syndromu vykazuje znaky psychopatie, neboť vlivem týraní u ní dochází k poruše mentálních funkcí, takže není schopna jednat racionálně (například kauza Bobbitové, která ve spánku uřízla manželovi penis, 1993-1994).

Postupem doby však bylo toto pojetí přehodnoceno, neboť výzkum domácího násilí přinesl nové poznatky. Vyvinění jen na základě BWS již od té doby není přípustné. Osthoff a Maguigan trefně poznamenávají, že „BWS neznamena automaticky licenci na zabíjení“. Exkulpace je možná jen kvůli nepřičetnosti (pouze ve výjimečných případech a to pouze v situacích nekonfrontačních) či pokud je prokázána nutná obrana, a to i u těch nejtěžších případů domácího násilí.

2. BWS je důvodem pro uznání obhajoby založené na nutné obraně

Jak lze vysvětlit, že týraná osoba, která trpí naučenou bezmocností, nakonec na tyрана zaútočí? K přispění vysvětlení tohoto jevu se používá koncepce hypervigilance (jedná se o zvláštní vnímavost na signály akutního ohrožení, čemuž pak odpovídají emocionální stavy a reakce). Zdánlivě nepochopitelný zlom v jednání týrané osoby lze vysvětlit tím, že v dané situaci u ní převládá strach o život. Týraná osoba pocítovala díky okolnostem mimořádné nebezpečí, ačkoliv vnější pozorovatel by ho nezaznamenal, protože mu chybí poznatky o historii vztahu. Z toho vyplývá, že abychom porozuměli chování oběti v daném okamžiku, nestačí jen posoudit okolnosti jednání, ale také průběh domácího násilí ve vztahu.²⁴

3. BWS neznamena automaticky nepřičetnost či jednání v nutné obraně, tedy i týraná osoba může být vrahem.

Jedná se o přístup, který je uplatňován v současnosti.

---

²³ Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. str. 32

²⁴ Tamtéž, str. 35

1.8 Terapeutické programy pro pachatele domácího násilí

1.8.1 Terapeutické programy pro pachatele domácího násilí obecně

První pokusy zaměřit se při řešení domácího násilí na pachatele se objevily **již koncem 70. let**, v USA. Do Evropy pak byly programy pro násilníky přeneseny většinou v 90. letech. Jedná se tedy o stále novou, vyvíjející se oblast, ve které se uplatňuje řada přístupů a o jejímž smyslu je neustále vedena diskuse. Programy se jeví jako **kontroverzní** z mnoha důvodů, nejzávažnějším je nedostatek přesvědčivých důkazů o jejich úspěšnosti.²⁵ Dále jde o to, že mohou rozmělnit reakci trestní justice či že soupeří o finanční zdroje se službami poskytované obětem. Někteří kritici programům vytýkají, že se jedná o nástroj násilníka, který mu pomůže zabránit odchodu partnerky.

V **zahraničí** programy existují např. ve VB, USA, Kanadě, Nizozemí, Rakousku, Německu či Finsku. Většinu těchto programů lze navštěvovat dobrovolně, v některých případech ale může být jejich absolvování nařízeno soudem jako součást trestu, přičemž někde programy probíhají jak ve vězení, tak mimo ně a mohou být organizovány individuálně či skupinově.

Programy bychom měli chápat zejména jako určitou formu **prevence** násilného jednání. Jejich **cílem** je přesvědčit účastníky o vlastní zodpovědnosti za násilí, vzdělávat je v této problematice a vytvořit u nich schopnost sebekontroly a zvládnání zloby.

Existují **čtyři základní typy programů**: model vhledu, ventilace, kognitivně behaviorální a feministický.²⁶ Ze zahraničních zkušeností lze dovodit, že nejúčinnější jsou programy, při nichž se používá behaviorálně kognitivní přístup. Ty vycházejí z teorie násilí jako naučeného chování, které je sociálně posilňované a může být také odnaučeno. Přínosné jsou rovněž programy založené na tzv. feministickém přístupu. Jiné terapie, vycházející z představy, že násilí je následek např. patologie osobnosti, stresu, alkoholu či nefunkčního vztahu, kde se používají techniky na snížení hněvu, odvykací léčba či párová terapie, se ukazují jako neefektivní, neboť nejde o samotnou příčinnou domácího násilí. Pokud jde však o pachatele, který je těžkým alkoholikem, souběžná či následná práce na tomto problému je užitečná. Práce s páry či rodinami je neefektivní také proto, že navozuje předpoklad společné či sdílené viny. Při práci s násilníky se osvědčilo, když s nimi pracoval terapeut muž, nikoliv žena. Bylo by rovněž vhodné, kdyby programy realizovaly jiné organizace, než ty co pomáhají obětem.

---

²⁵ Tolman a Benett uvádějí, že 53 - 85 % mužů, kteří program absolvovali, se následujících 6 - 18 měsíců nechovalo násilně a nižší byl výskyt násilí i v průběhu delšího období, přičemž nejvyšší úspěšnosti dosáhli ti, kteří program řádně dokončili. Jiné studie ovšem docházejí k závěrům opačným (např. Edleson, Gruzinski).

²⁶ Conway, H. *Domácí násilí (příručka pro současné i potenciální oběti)*. Praha: Albatros, 2007. str. 124

V knize Partnerské násilí²⁷ nalezneme návrh koncepce terapie, jejímž mottem je „**Být a nebít**“, kterým je vyjádřena naděje, že domácí násilníky lze naučit jinému způsobu života, aniž by využívali násilí a manipulaci. Terapie je rozdělena do dvou částí: první je zaměřena na zastavení fyzického násilí, druhá na odstranění jiných druhů násilí a naučení alternativním způsobům chování.

Roberts a Hansonová popisují dva **modely zacházení s agresory**:

1. Individuální model – v případě individuálních příčin násilí spočívajících v osobnosti pachatele a traumatizujících zkušeností z dětství.
2. Rodinný model – pokud příčinou násilí je chybná interakce. Tento model se zaměřuje na zlepšení komunikace a řešení problémů v rodině.²⁸

Motivace k terapii **u dobrovolníků** je různá. Někteří se bojí odsouzení a věří, že si tak zajistí lehčí trest, jiní mají strach, že je jinak opustí partnerka, další opravdu litují a chtějí se změnit. Realita je ale taková, že v USA pouze asi 10 % z těchto mužů dokončí celý program.

Největším **úskalím** samotné **terapie** domácích násilníků je přímé odmítnutí spolupráce, příp. pasivní přístup k terapii. Tato reakce se nejčastěji objevuje u nedobrovolných klientů. Nedostatek motivace k práci na sobě, vzdor či odpor jsou pak přítomny ve většině případů. Případy, kdy pachatel nespolupracuje, by měly být postihovány jako další TČ nebo alternativními tresty, mezi nimiž může být povinnost opakovaného absolvování programu.

Ještě předtím, než se začnu zabývat situací, která panuje u nás, bych chtěla v krátkém exkurzu ukázat, jaké programy pro násilníky se realizují v zahraničí.

1.8.2 Programy pro násilníky v zahraničí²⁹

Ve **Velké Británii** existuje pro násilníky celkem asi 30 programů. Realizovány jsou prostřednictvím probační služby. Používány jsou zde techniky na snížení hněvu, odvykací léčba a párová terapie, které se ukazují být neefektivní. Příkladem může být projekt CHANGE ve Skotsku či program aplikovaný v Liverpoolu, Merseyside. Důvodem zřízení programu v Merseyside byl vysoký počet vražd mezi partnery. Program trvá 11 měsíců, dohlíží na něj probační úředník, financován je státem. Vzhledem k omezenému počtu není místo pro dobrovolníky a účastníky si tedy vybírají sami koordinátoři programu mezi odsouzenými dle svých kritérií. Teprve poté vydá soud rozsudek, ve kterém uloží povinnost účastnit se ve zkušební době tohoto programu.

²⁷ Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008

²⁸ Voňková, J., Spoustová, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2.vyd. Praha: ProFem, 2008. str. 58

²⁹ Čerpala jsem ze *Studie domácí násilí - přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. str. 88 - 99, Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. str. 125 - 129, Voňková, J., Spoustová, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2.vyd. Praha: ProFem, 2008. str. 54 - 57

Nedodržení programu je postihováno jako TČ maření úředního rozhodnutí. Ze statistik vyplývá, že přibližně 60 % klientů program dokončí a 75 % klientů se během zkušební doby nedopustí dalšího násilí.

Ve **Spojených státech amerických**, v Minnesotě se již od roku 1983 aplikuje tzv. program z Duluth (Domestic Violence Intervention Project/DAIP), jehož pokračovatelé jsou v mnoha dalších zemích, především v Západní Evropě. Dále v USA existuje program Emerge, který kombinuje vzdělávání a poradenství. Zhodnocení programů v USA ukazuje, že tyto programy mají ve snižování násilí pouze skromné úspěchy. Dlouhodobá srovnávací studie čtyř programů zjistila, že pouze 21 % mužů se již násilí nedopustilo. Naproti tomu jiná studie ale zjistila, že účastníci neměli úspěšnost vyšší než ostatní pachatelé, naopak měli horší výsledky, pokud jde o fyzickou agresi.

Program New Directions realizovaný v **Kanadě** je zaměřen na zpochybnění dosavadního chování násilníků a změnu vzorců jejich jednání a myšlení.

Vídeňský tréninkový program pro pachatele partnerského násilí používaný v **Rakousku** je ovlivněn konceptem skotského programu CHANGE a americkým programem DAIP. Je založen na kognitivně-behaviorálním přístupu. Terapie vychází z názoru, že muži nejsou násilní od narození, ale násilí užívají, protože tomu byli naučeni. Z jejich pohledu je takové chování prostředkem získání moci a kontroly nad partnerkou. Díky nově naučeným postojům a modelům chování se již k násilí nemusí uchýlovat, protože jsou schopni řešit konflikty a uspokojovat své potřeby mírnější cestou. Program je organizován na principu skupin, které se scházejí v týdenním cyklu, trvá minimálně 8 měsíců. Je veden mužskými i ženskými terapeuty. Přijetí násilníka do programu je výsledkem společného rozhodnutí zařízení pro oběť a zařízení pro pachatele. V rámci práce je kladen důraz na následující čtyři rámcové oblasti: budování odpovědnosti za násilné jednání, řízení vzteku, socializace muže a trénink sociálních dovedností (zvládání konfliktů a snižování eskalace hněvu). Jelikož mohou být oběti týrány i v průběhu terapie, je nutná úzká spolupráce s IC obětí. Na konci programu jsou o jeho průběhu informovány všechny kompetentní instituce. Pokud muž projeví potřebu, je mu i po skončení programu nadále poskytována terapie a podpora.

Roku 1984 vznikl v **Německu** projekt Muži proti mužskému násilí, který byl inspirován duluthským programem. Iniciátorem tohoto projektu byl vysokoškolský profesor, který byl sám pachatelem násilí na ženě. Důraz je zde kladen na dobrovolnost a zásadu, že muži pracují pouze s muži. K úspěšnému zvládnutí násilného chování potřebují pachatelé v průměru 1,5 až 2 roky. Projekt se ukázal natolik úspěšným, že vzniklo 20 poradenských center nejen v Německu, ale i v Rakousku a ve Švýcarsku, které jsou mezi sebou propojeny.

Program pro násilníky se v **Nizozemí** realizuje pod gescí policie v Utrechtu ve spolupráci s poliklinikou De Waag. Program není vhodný pro pachatele, kteří se násilí dopouštějí i na veřejnosti. Násilníkům je telefonicky nabídnuta možnost pohovoru na policii se sociální pracovnící a psychoterapeutem z polikliniky. Důležitý prvek tohoto přístupu je rozdělení rolí - policie funguje jako instance stanovící normy a zabezpečující bezpečnost, zatímco poliklinika má terapeutickou úlohu. Praxe ukazuje, že zpočátku je kontakt násilníka s terapeutem nutný jednou týdně po dobu zpravidla půl roku, poté nemusí být následná péče tak intenzivní.

Ve **Finsku** existují programy občanských sdružení Muži proti násilí, Svaz azylových domů, Finská společnost pro duševní zdraví a Linka nebití.

1.8.3 Situace u nás

V České republice zatím **program podobný těm, které jsou realizovány v zahraničí, neexistuje**. Objevily se spíše ojedinělé pokusy některých psychoterapeutů pracovat s pachateli domácího násilí individuálně na základě jejich dobrovolného rozhodnutí. Dobrovolný vstup do terapie však klientovi poskytuje možnost terapii kdykoli ukončit a často se tak stává spíše nástrojem, jak si udržet partnerku. Pilotní projekt založený na dobrovolnosti spustilo od dubna minulého roku Centrum sociálních služeb Praha v rámci informačního a poradenského centra Viola. Jedná se o projekt, kde je lidem, jež mají problém s konfliktním chováním, nabízena odborná pomoc. Klient si může promluvit s odborníkem prostřednictvím Nonstop linky a v případě zájmu mu bude nabídnuta osobní schůzka nebo služba, která bude k řešení jeho problému nejvhodnější. Centrum přitom spolupracuje s organizacemi, které se touto problematikou také zabývají, jako je Probační a mediační služba, Diakonie a Liga otevřených mužů.

Jedním z prvních počínů ze strany státu bylo zadání výzkumného úkolu „Péče o násilné jedince v rodině“ **Ministerstvem zdravotnictví** v roce 2005, na jehož zpracování se podílel kolektiv psychologů vedený Karlem Netíkem a právníčkou Jiřinou Voňkovou. Program terapie, výcvik terapeutů a začlenění programu do stávající sítě sociálních a zdravotnických zařízení pak byl předmětem dalšího výzkumného úkolu „Terapie pachatelů domácího násilí v rámci komplexní ochrany před domácím násilím“, který byl vypracován roku 2007.³⁰ Program je primárně určen pro zdravotnická pracoviště zabývající se psychoterapií, přičemž jeho fungování předpokládá jejich propojení s ostatními složkami sociální sítě, zejména s IC a Probační a mediační službou. Měl by sloužit k zacházení s pachatelem domácího násilí mimo výkon trestu odnětí svobody, tedy na svobodě. Vstup klienta může být dobrovolný

---

³⁰ Netík, K., Voňková, J. a kol.: *Terapie pachatelů domácího násilí v rámci komplexní ochrany před domácím násilím. Závěrečná zpráva z řešení úkolu zadaného Ministerstvem zdravotnictví ČR*. Praha, prosinec 2006

a zřejmě podstatně častěji nedobrovolný. Podle Netíka a Voňkové tvorba diferencovaného systému programu zacházení s násilníkem vyžaduje diagnostiku, na níž bude založena diferenciacie násilníků dle povahy jejich násilí. Typologie pachatelů partnerského násilí sestává ze tří typů, program by měl sloužit zejména prvním dvěma:

1. Nepatologický typ – jedná se o ženy, které jednájí v obraně před život ohrožujícím agresivním partnerem a muže, kteří jednájí pod vlivem chronicky neřešených konfliktů. Jejich agresivní jednání je převážně situačně podmíněné.
2. Pasivně agresivní typ – závislé, případně neurotické osobnosti, jednájí pod vlivem chronické konfliktní situace. Jejich jednání je dílem situačně, dílem osobnostně podmíněné.
3. Antisociální typ – jde o kriminální recidivisty, typicky psychopatické osobnosti, jejichž agrese může být jak spontánní, tak reakcí na aktuální konflikt. Jejich agrese je podmíněna více osobnostně než situačně.

Probační a mediační služba pak v návaznosti na terapeutický program zpracovaný Ministerstvem zdravotnictví vypracovala návrh systému akreditací pro externí poskytovatele probačně resocializačních programů pro násilné osoby, její ředitelství však tento návrh odložilo. Navíc, v případě programů pro dospělé pachatele TČ, prozatím neexistuje právní úprava, která by stanovila podmínky jejich akreditace a fungování, jako s tím u mladistvých pachatelů počítá ZSM. Programy měly být uvedeny do praxe již v roce 2009. Tomu však brání, kromě již zmíněného **problému s akreditací** programů, i **nedostatek financí**. **V současnosti** se tak u nás programy pro pachatele domácího násilí vyskytují **pouze na bázi dobrovolnosti**. **Z právního hlediska** přitom vzniku a fungování programů **žádné překážky v cestě nestojí**. Trestní předpisy dokonce poskytují možnosti, na základě kterých může být pachateli účast v programu nařízena. Právní rámec fungování programů u nás poskytují ustanovení TZ a TŘ.

TZ umožňuje uložit pachateli tento program **jako přiměřené omezení nebo povinnost** směřující k tomu, aby vedl řádný život (jde o povinnost podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy nebo psychologického poradenství dle § 48 odst. 4 písm. b a písm. d TZ). Na toto ustanovení je pak navázáno několik dalších, které vymezují, v jakých případech lze tato přiměřená omezení a povinnosti uložit. První možností je samotný § 48 TZ, který upravuje podmíněné upuštění od potrestání s dohledem. Další možnost se naskýtá při podmíněném odsouzení k trestu odnětí svobody (s dohledem), podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody či spolu s trestem obecně prospěšných prací nebo zákazu pobytu. Možno je využít tento institut i při odklonech.

Pokud by bylo realizátorem programu občanské sdružení, je zároveň tzv. zájmovým sdružením občanů ve smyslu § 3 TŘ, a tak může nabídnout převzetí

záruky za chování, převýchovu či dovršení nápravy pachatele. Při převzetí záruky by ale bylo potřeba, aby byla pachateli účast v programu současně uložena jako povinnost, jejímž nedodržením se vystavuje např. nebezpečí návratu do výkonu trestu.

Pokud jde o možnost **realizovat program ve výkonu trestu odnětí svobody**, věznice by nepochybně mohla poskytovat v mnoha ohledech lepší podmínky. Vzhledem k právní situaci u nás by ale bylo možno takový program uskutečnit pouze dobrovolně, neboť TZ nepředpokládá možnost uložit pachateli vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody další povinnosti. Účast v takovém programu by tak mohla být pouze součástí tzv. programu zacházení, který se člení na pracovní, vzdělávací, speciální výchovné (jedná se o speciální pedagogická a psychologická působení, zejména terapii, sociálně právní poradenství a trénink zvládnání vlastní agresivity, které provádí kompetentní zaměstnanci věznice, podílet se na nich mohou ale také zájmová sdružení občanů a nevládní organizace) a zájmové aktivity a utváření vnějších vztahů. Pokud však u odsouzeného přichází v úvahu více alternativ programu zacházení, umožní se mu výběr. Navíc, pokud se odsouzený odmítne programu účastnit, není možno ho za to znevýhodňovat jako je tomu například při odmítnutí práce bez závažného důvodu. Byla by proto potřebná změna TZ, která by umožňovala uložit pachateli povinnost podrobit se vhodnému programu spolu s nepodmíněným trestem odnětí svobody, stejně jako je tomu u pachatelů, jejichž výkon trestu byl podmíněně odložen apod. Velmi podnětnou připomínku vznesla k tomuto problému i má konzultantka - totiž, že osoby ve výkonu trestu by bylo možno motivovat k absolvování programu i tím, že by jejich účast na něm byla jednou z podmínek pro podmíněné propuštění (podobně jako je tomu nyní v případě ochranného léčení dle § 88 odst. 3 TZ).

Podmínky pro fungování programů tak sice u nás nejsou ideální, na druhou stranu však jejich vzniku a realizaci nic nebrání. Zásadním problémem je otázka financování programů, což by se mohlo částečně řešit účastí samotného pachatele, jak tomu je u některých programů např. v USA. Realizování programů bude také vyžadovat úzkou interdisciplinární spolupráci OČTŘ, Probační a mediační služby, případně vězeňské služby, institucí, které budou programy realizovat a organizací poskytujících služby obětem.

I když chybí nezvratný důkaz o tom, že programy vedou ke snížení násilí, mělo by se v nich **pokračovat i nadále**. Programy by se měly také průběžně **vyhodnocovat**, aby se zjistilo, jaké programy byly úspěšné a co přimělo násilníky ke změnám. Je rovněž žádoucí zkoumat **možnosti léčby pronásledování**.

1.9 Lidská práva v kontextu domácího násilí

V **mezinárodních smlouvách** jsou zaručena tato lidská práva porušovaná při domácím násilím: právo na život, právo na tělesnou integritu, právo na ochranu před mučením, krutým a nelidským zacházením nebo ponižováním či právo na osobní a domovní svobodu a bezpečnost. Právo na osobní svobodu a bezpečnost je explicitně garantováno článkem pět Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a v ustanovení článku devět Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. S ohledem na článek deset naší Ústavy (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.) mají tyto mezinárodní smlouvy a tím i tato práva přednost před jakoukoli případně kolidující národní právní úpravou.

Pokud jde o **ústavněprávní základ ochrany před domácím násilím**, poskytuje jej Listina základních práv a svobod (ústavní zákon č. 2/1993 Sb., dále jen Listina), která je součástí našeho ústavního pořádku. Jedná se zejména o následující články Listiny:

- Čl. 1 deklaruje, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti a právech

Z tohoto aspektu je nutno zpochybnit současnou úpravu tzv. dispozičního práva poškozeného, na jehož základě dochází k vymezení dvou kategorií obětí i pachatelů.

- Čl. 6 zaručuje právo na život
- Čl. 7 garantuje nedotknutelnost osoby a stanoví zákaz nelidského nebo ponižujícího zacházení.

Naše judikatura uvádí, že k porušení nedotknutelnosti osoby může dojít jakkoliv, nikoliv pouze fyzicky. Ponižující zacházení definovala Evropská komise pro lidská práva jako „*špatné zacházení, které má vzbudit u oběti pocity strachu, úzkosti a podřadnosti a které je schopné pokořit ji, ponížít a případně zlomit její fyzický nebo morální odpor*“ (věc Ireland vs. The United Kingdom, 1978). Evropský soud pro lidská práva jej definoval jako „*zacházení, jež hrubým způsobem pokořuje jednotlivce před jinými osobami, nebo ho nutí jednat proti své vůli nebo proti svému svědomí*“ (věc Denmark, France, Norway, Sweden and the Netherlands vs. Greece, 1969).

- Čl. 10 odst. 1 zaručuje právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a na ochranu jména
- Čl. 10 odst. 2 poskytuje ochranu před neoprávněným zásahem do soukromí a rodinného života
- Článek 32 poskytuje ochranu rodině, mladistvým a dětem

V minulosti, s odkazem na článek 12 odst. 1 Listiny garantující nedotknutelnost obydlí, byly zpochybněny zákroky policejních orgánů v obydlí, kde k násilí docházelo. Bylo přitom opomíjeno ustanovení odstavce třetího, které stanoví, že zásahy do obydlí jsou tam, kde je to nezbytně nutné pro ochranu života, zdraví nebo pro ochranu práv

a svobod druhých, dovoleny. Rovněž ochrana vlastnictví garantována článkem 11 Listiny bývala v praxi povyšována nad ochranu proti zásahům na tělesné integritě apod. Zlom nastal až roku 2007, kdy došlo k přijetí zákona na ochranu před domácím násilím, který pomohl prosadit prioritu ochrany života, zdraví a lidské důstojnosti před ochranou soukromí a vlastnických práv.

1.10 Domácí násilí v mezinárodních souvislostech

1.10.1 Domácí násilí v mezinárodních souvislostech obecně

Problematika domácího násilí **není výlučně naší vnitrostátní záležitostí**, neboť máme závazky vyplývající z mezinárodních úmluv a z práva EU. Také RE vydala celou řadu důležitých doporučení zaměřených na problematiku násilí na ženách a domácího násilí.

„Násilné chování je porušováním lidských práv a jednotlivé země jsou vázány mezinárodními i národními normami k jejich ochraně. Jsou povinny s největší pečlivostí dbát na prevenci, stíhání a trestání všech projevů násilí na ženách bez ohledu na to, kdo se jich dopouští.“ (Světová zdravotnická organizace, 2005)

S ohledem na závazky, které pro nás vplynuly z mezinárodních úmluv, byla založena na půdě Poslanecké sněmovny dne 10. října 2002 **Aliance proti domácímu násilí**, v níž jsou zastoupeni poslanci, exekutiva, ziskový sektor a iniciátor projektu Bílý kruh bezpečí. Její hlavní snahou je prosadit systémové změny našeho právního řádu, k prosazení žádoucích opatření byla použita tzv. strategie top down, tedy změna situace obětí shora pomocí opatření garantovaných státem. Uplatnění této strategie vedlo k ustavení expertní skupiny, která vypracovala návrh zákona o ochraně před domácím násilím.

Od září roku 2007 působí při Radě vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, což je poradní orgán vlády, též **Výbor pro prevenci domácího násilí**. Mezi jeho cíle patří zejména vypracování Národního akčního plánu prevence a boje proti domácímu násilí, který by měl vycházet ze zahraničních doporučení a zároveň reflektovat situaci u nás. Tento akční plán by měl komplexním způsobem působit při prevenci a řešení situací spojených s domácím násilím, jeho součástí by měly být také standardy pro poskytovatele péče obětem a preventivní a léčebné programy pro násilníky. Zatímco u akčního plánu stojí Výbor před dokončením jeho návrhu, již se mu podařilo prosadit TČ pronásledování. Výbor pro prevenci domácího násilí dále monitoruje situaci domácího násilí u nás i ve světě, uplatňuje vliv na legislativu a veřejné mínění či se podílí

na preventivních aktivitách. Členy Výboru jsou například Bronislava Vargová Marvánová (ROSA), Marie Lienau (ředitelka proFem) či Ivana Spoustová (proFem).³¹

Vláda ČR také přijala **Národní strategii prevence násilí na dětech na období 2008 - 2018**, která bude provázena příslušnými akčními plány, v nichž budou formulovány konkrétní úkoly a aktivity pro zainteresované orgány státní správy.³²

Podobně jako v jiných státech, i u nás, stály u zrodu úsilí o ochranu obětí domácího násilí **ženské nevládní organizace a občanská sdružení**. Stručný přehled neziskových organizací zaměřených na problematiku domácího násilí působících v ČR uvádím v příloze sedmé. Tyto organizace u nás působí většinou již od počátku 90. let minulého století, nicméně k výraznému rozvoji jejich činnosti došlo po přijetí zákona na ochranu před domácím násilím. Některé z nich působí spíše v oblasti poradenské a orientují se na přímou pomoc obětem, pořádají osvětové kampaně pro veřejnost či semináře pro odborníky a vydávají publikace, další působí i v oblasti legislativní. Nicméně, postupem času dochází čím dál více i k rozvoji aktivit na mezinárodní úrovni, neboť se rozšiřuje mezinárodní spolupráce a sdružování jednotlivých národních organizací či jsou zakládány webové portály zabývající se problematikou domácího násilí v celosvětovém měřítku (například Stop violence against woman, www.stopvaw.org). Problematikou domácího násilí se zabývají například mezinárodní nevládní organizace WAVE (Women against Violence Europe, www.wave-network.org) či Amnesty International (www.amnesty.cz). Victim Support Europe (do roku 2008 „Evropské fórum pro služby obětem“, www.victimsupporteurope.eu) je mezinárodní organizace, která se zabývá problematikou obětí TČ obecně. Byla založena ve Stockholmu roku 1990 třinácti národními organizacemi pro pomoc obětem kriminality. V současnosti tuto organizaci tvoří již 26 členských organizací z 21 evropských zemí (viz příloha devět), za ČR se stalo členem občanské sdružení Bílý kruh bezpečí v roce 1996. Mezi cíle této organizace patří rozvoj služeb obětem TČ, jejich spravedlivá kompenzace v celé Evropě (bez ohledu na národnost), podpora jejich práv a výměna zkušeností mezi členskými organizacemi za účelem sdílení znalostí a nejlepší praxe. Victim Support Europe vypracovala již tři doporučení upravující obecné standardy týkající se obětí (prohlášení o právech obětí v trestním řízení, prohlášení o sociálních právech obětí TČ a prohlášení o právech obětí na standardní služby).

Domácí násilí bylo po celá staletí vnímáno jako **soukromá záležitost**. Soukromí se začíná podkrývat až v 19. století, kdy sílí emancipační úsilí žen, nicméně zásadní

---

³¹ <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rada-pro-rovne-prilezitosti/prevence-domaciho-nasilii/vybor-pro-prevenci-domaciho-nasilii-30381/>

³² http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Zprava-LP-2008_vlada-final.pdf, str. 94

změny ve světě vedoucí k ekonomické emancipaci žen přicházejí až po obou světových válkách. S tím souvisí i pozornost mezinárodních organizací lidským právům, jež se projevila v poválečném období. Nicméně **násilí na ženách nebylo dlouhou dobu do agendy lidských práv** uznávaných mezinárodními smlouvami **zahrnuto** (první smlouva, která se zabývá přímo násilím na ženách, vznikla až roku 1980). Úsilí učinit z domácího násilí problém společenský se výrazně projevilo **v 70. letech minulého století, zejména v USA**. Tehdy se začíná otevřeně hovořit o případech týrání, znásilňování či zneužívání uvnitř rodiny, vznikají první azylové domy pro ženy a krizová centra, vyskytují se i první statistické průzkumy zjišťující výskyt násilí v rodinách. V současnosti **všechny státy EU garantují ochranu** zdraví, života a lidské důstojnosti, účinné nástroje ochrany ohrožených osob a potrestání násilných osob však v mnoha systémech stále chybí. **Nicméně v mnoha zemích světa je dodnes domácí násilí považováno za ryze soukromou záležitost**, sféru kam stát nemá v žádném případě zasahovat. Některé země Blízkého Východu a Latinské Ameriky dokonce zacházejí tak daleko, že ospravedlňují zabití ženy odvoláním se k vyšší hodnotě, než v jejich tradicích představuje lidský život, a to k hodnotě mužské cti. V některých zemích islámského světa má člen rodiny s poukazem na ochranu mužské cti a tradici právo a povinnost zabít ženu, která byla znásilněna (v trestním systému je sice již v současnosti toto jednání považováno za vraždu, avšak jeho penalizace je jen symbolická). Ve dvanácti státech Latinské Ameriky může být pachateli znásilnění udělena milost, pokud navrhne své oběti sňatek. Kostarický trestní systém zavedl dokonce premisu automatické propustky pro pachatele, pakliže jím znásilněná žena jeho žádost o ruku odmítne. V některých zemích světa dochází dokonce k ospravedlnění vražd žen, jejichž rodiče jim nebyli schopni obstarat adekvátní věno. Na druhou stranu, komparativní multikulturní výzkum poukázal na to, že ačkoliv je násilí na ženách téměř ve všech kulturách, existují společenství, v nichž muži používají méně nebo dokonce žádné násilí vůči svým partnerkám.³³

1.10.2 Chronologický vývoj mezinárodních aktivit

Již v prosinci 1979 byla Valným shromážděním OSN schválena a v následujícím roce na Světové konferenci žen v Kodani podepsána **Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW)**. Ratifikovalo ji 138 členských států OSN (my až roku 1993), některé s výhradami vzhledem ke kulturním zvyklostem. Úmluva zavazuje státy k přijetí opatření, jimiž dosáhnou a zaručí rovnoprávnost mužů a žen, včetně opatření k odstranění diskriminace žen v otázkách manželství a rodiny. Její váha byla značně

---

³³ Voňková, J., Huňková, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: ProFem, 2004. str. 137 a 138

posílena prostřednictvím tzv. Opčního protokolu přijatého v roce 1999, který umožňuje jednotlivým ženám či ženským neziskovým organizacím podávat k CEDAW komisi stížnosti na nedodržování Úmluvy. Takovou stížnost podala roku 2003 např. paní A. T. z Maďarska, která se stala obětí domácího násilí ze strany svého manžela, s tvrzením, že maďarský stát porušil její práva tím, že jí nebyl schopen zajistit dostatečnou ochranu před dalším násilím a poskytnout jí adekvátní podporu a pomoc. Ve svém rozhodnutí CEDAW komise dospěla k závěru, že maďarský stát skutečně porušil práva paní A. T. a vyzvala jej k okamžitým krokům, které by vedly k ochraně paní A.T. a jejích dvou dětí, stejně jako dalších žen v podobné situaci. Každý stát, který tuto Úmluvu ratifikoval, tedy i ČR, je povinen podávat Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen každé 4 roky zprávu o legislativních, soudních, administrativních a jiných opatřeních, která přijal za účelem realizace Úmluvy. Při posuzování naší druhé zprávy o plnění závazků Úmluvy (za období let 1995 až 1999) roku 2002 vyjádřil tento Výbor znepokojení nad přetrvávajícím násilím na ženách u nás a doporučil nám učinit právní kroky směřující k potrestání násilí a ochraně obětí, vyvolat kampaň o nulové toleranci a zajistit vzdělávací programy pro pomáhající osoby. V návaznosti na to byla u nás v dubnu 2002 vytvořena meziresortní pracovní skupina, jíž tvořili zástupci zainteresovaných resortů a tří neziskových organizací (Bílý kruh bezpečí, ROSA a proFem). V letech 2002 - 2004 tato skupina realizovala „Modelový mezioborový projekt k vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů, spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání domácího násilí“, v rámci něhož byl veden cyklus šesti odborných diskusí pod názvem „Kulaté stoly o domácím násilí v ČR“. Cílem činnosti této skupiny bylo vypracovat návrh systémového řešení domácího násilí a koncepci koordinované mezioborové spolupráce.

Již v roce 1985 byla přijata **rezoluce o potírání domácího násilí** na VII. Kongresu OSN o prevenci kriminality a zacházení s pachateli v Miláně. Ve stejném roce bylo vydáno též **doporučení RE o násilí v rodině**, které domácí násilí definuje, odsuzuje a nabízí modely prevence a pomoci obětem. V otázce jeho kriminalizace je však zdrženlivé, doporučuje jí jen v extrémním případě a v obecném zájmu. Na toto doporučení o pět let později navázalo **doporučení o sociálních opatřeních týkajících se násilí v rodině**.

Významným dokumentem je i **Vídeňská deklarace**, která byla přijata v červnu 1993 na Světové konferenci o lidských právech ve Vídni. Poprvé je požadována odpovědnost státu za podmínky, které mohou násilí podporovat nebo naopak omezit. Práva žen jsou dle ní nezcizitelnou a nedílnou součástí lidských práv.

V prosinci stejného roku schválilo Valné shromáždění OSN **deklaraci o odstranění násilí páchaného na ženách**. Jedná se o první mezinárodní prohlášení

o neakceptovatelnosti násilí na ženách, jež definuje jako „každý projev rodově podmíněného násilí, který má, nebo by mohl mít za následek tělesnou, sexuální nebo psychickou újmu nebo utrpení žen, včetně hrozby takovými činy, zastrasování a úmyslného omezování svobody, a to jak ve veřejném, tak soukromém životě...“ Státy jsou nabádány, aby prováděly politiku vedoucí k odstranění násilí na ženách, aby násilné činy vůči nim vyšetřily a potrestaly, a to bez hledu na to, zda tyto činy spáchal stát nebo soukromé osoby.

Roku 1993 vydala OSN také **manuál „Strategie reakcí na domácí násilí“**. Identifikuje v něm různé strategie, které používají vládní i nevládní organizace na celém světě v reakci na domácí násilí, dále se zabývá jednáním s oběťmi a reakcí právního systému i pomáhajících odborníků. Právní systém se podle této strategie musí vyhnout dalšímu poškozování oběti, čehož může docílit informováním, zajištěním právní pomoci a bezpečného ubytování obětí, užíváním ochranných příkazů, pozměněním určitých postupů soudu a ujištěním, že společnost násilí netoleruje.

Pekingská deklarace přijatá na IV. Světové konferenci o ženách v září 1995 uvádí, že násilí na ženách je projev historicky nerovnoprávných mocenských vztahů mezi ženami a muži, které vedly k nadvládě mužů a diskriminaci žen. Násilí na ženách brání ženám využívat lidská práva nebo svobody, porušuje je nebo je anuluje. Pro implementaci výsledků konference vznikla **tzv. Pekingská akční platforma**. Podle ní je násilí na ženách překážkou dosažení cílů rovnosti, rozvoje a míru a státy by měly přijmout seznam opatření, která povedou k eliminaci všech forem násilí na ženách. V prohlášení ministrů pro genderovou rovnost z Lucemburska v únoru 2005 byla znovu zdůrazněna potřeba implementace této platformy a nezbytnost prevence všech forem genderově podmíněného násilí. Všechny členské státy EU by se proto měly do realizace Pekingské akční platformy zapojit a zvýšit své dosavadní úsilí.

Roku 1997 zpracovává Hospodářský a sociální výbor OSN **Rámcový model pro legislativu postihující domácí násilí** (Modelové strategie a praktická opatření vedoucí k eliminaci násilí vůči ženám v oblasti prevence kriminality a soudní spravedlnosti, příloha k rezoluci Valného shromáždění OSN č. 52/86).

Roku 1999 byl Valným shromážděním OSN vyhlášen 25. listopad jako **Mezinárodní den proti násilí na ženách**. V návaznosti na to vyzvalo pak Valné shromáždění OSN všechny vlády jednotlivých zemí, mezinárodní organizace i jednotlivé neziskové organizace, aby v tento den věnovaly tomuto tématu zvýšenou pozornost, pořádaly akce zaměřené na zvýšení povědomí o tomto problému.

Roku 2002 vydává RE **doporučení ohledně ochrany žen před násilím**. Toto doporučení stanoví odpovědnost státu za zajištění ochrany obětí, prevence, vyšetřování a trestní stíhání všech násilných činů bez ohledu na to, zda se násilí dopouští

jednotlivec nebo státní instituce. Státy by dle něj měly posilovat participaci mužů v projektech zaměřených na boj proti mužskému násilí na ženách, podpořit všechny relevantní organizace a instituce pracující s problematikou násilí na ženách, formulovat a následně usilovat o naplnění národního akčního plánu proti násilí na ženách, podporovat výzkum a spolupráci na národní i mezinárodní úrovni a o krocích učiněných v souladu s tímto doporučením pravidelně informovat RE.

Na třetím summitu představitelů členských zemí RE, který se konal ve Varšavě (16. - 17. 5. 2005), přijala **RE akční plán**, jenž zahrnuje také realizaci panevropské kampaně proti násilí na ženách, která byla spuštěna koncem roku 2006. V roce 2006 byla ustanovena komise složená z osmi mezinárodně uznávaných odborníků v problematice násilí na ženách, jejímž úkolem bylo vyhodnocovat průběh kampaně na národních úrovních a její výsledky v celoevropském měřítku a na základě toho identifikovat mezery v pomoci obětem násilí.

Roku 2008 odstartoval generální tajemník OSN dlouhodobou **globální kampaň proti násilí na ženách**, jež bude probíhat až do roku 2015 a budou se na ní podílet OSN, vlády států a nevládní organizace.

Zatím posledním počinem na půdě RE bylo vypracování **návrhu Úmluvy o předcházení a potírání násilí na ženách a domácího násilí** (Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence)³⁴ v říjnu minulého roku. Jedná se o dílo ad hoc Výboru pro prevenci a boj proti násilí na ženách a domácímu násilí (CAHVIO)³⁵, který byl vytvořen na základě iniciativy Výboru ministrů RE právě za účelem přípravy právně závazného instrumentu, na jehož základě by bylo možné bojovat proti domácímu násilí. Nejednalo se o jednoduchý úkol, neboť již při prvním zasedání Výboru se projevil zásadní rozpor mezi státy ohledně samotného pojetí Úmluvy - zatímco početnější skupina států měla v plánu pojmout domácí násilí jako jeden z druhů násilí na ženách a dodat mu tak genderový rozměr, druhá skupina států (včetně ČR) jej chtěla pojmout jako genderově neutrální, neboť se dotýká všech skupin obyvatelstva, nejen žen.

1.10.3 Domácí násilí a Evropská unie

V rámci EU **zatím nebyla** v oblasti domácího násilí přijata opatření, která by byla pro členské země **závazná**, ale aktivity EU v boji proti tomuto jevu se rozrůstají. Od poloviny devadesátých let minulého století začala EU zavádět některé iniciativy, jako např. program Daphne či kampaň „nulová tolerance“, která je zaměřena na násilí

³⁴ http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/violence/CAHVIO_2009_32_prov_en%20_2.pdf

³⁵ http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/violence/documents_en.asp

na ženách v zemích EU. Tyto iniciativy ukazují, že problematika násilí na ženách a dětech **nabývá v EU na významu.**

Prvním významným počinem EU týkajícím se problematiky domácího násilí byla **rezoluce Evropského parlamentu** o násilí páchaném na ženách z roku 1986, která se kromě domácího násilí vyjadřovala také k sexuálnímu násilí. Roku 1994 pak byla schválena rezoluce o porušování základních práv a svobod žen.

V **Amsterodamské dohodě** pak byla stanovena rovnost mezi ženami a muži jako jeden ze základních cílů všech postupů EU.

Důležitým a právně závazným nástrojem EU, jež se týká obětí (domácího násilí) je **rámcové rozhodnutí o postavení obětí v trestním řízení** z roku 2001, které stanovuje jejich minimální práva.

V únoru 2006 pak Evropský parlament přijal **rezoluci o současné situaci v oblasti boje proti násilí na ženách a budoucích krocích.** Tato rezoluce doporučuje považovat násilí na ženách za porušování lidských práv, přijmout účinné postupy v boji proti tomuto násilí, včetně efektivních metod prevence a postihů, přijmout program pro spolupráci mezi vládními a nevládními organizacemi s cílem rozvíjet postupy a strategie boje proti domácímu násilí či formulovat strategii nulové tolerance. Mezi opatření, která by vedla k zajištění lepší ochrany a širší pomoci (potenciálním) obětem, patří například přijetí preventivních i trestních strategií vůči pachatelům násilí, poskytování poradenských služeb pachatelům (na základě jejich vlastní iniciativy nebo soudního příkazu) a sociálně-psychologického poradenství dětem, které se staly svědky domácího násilí, zajištění financování azylových domů či zřízení specifických programů, které zvýší možnost obětí získat zaměstnání a tím jim umožní získat i větší finanční nezávislost.³⁶

Evropský hospodářský a sociální výbor EU vydal v roce 2006 svá stanoviska k tématům „Domácí násilí na ženách“ (2006/C 110/15) a „Děti jako nepřímé oběti domácího násilí“ (2006/C 325/15). Tento Výbor důsledně požaduje, aby se všechny členské státy i vrcholné orgány EU usilovně tématem domácího násilí zabývaly. Za nezbytné požaduje vytvoření celoevropské strategie pro potírání tohoto problému. Tento úkol byl svěřen v rámci Komise EU gesci generálního ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti. Jejím základem musí být studie o výskytu domácího násilí v EU a jeho důsledcích (pro jednotlivce, společnost i ekonomických). Je nutné si ale uvědomit, že přes nezbytný koordinovaný celoevropský přístup, lze proti domácímu násilí účinně bojovat jen na národní úrovni. Každý členský stát musí tedy vypracovat svůj národní akční plán boje proti domácímu násilí, který bude obsahovat konkrétní opatření a lhůty pro jejich zajištění.

---

³⁶ Vargová B., Vavroňová M. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci (manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí)*. Praha: ROSA, 2006. str. 35

Na téma domácího násilí byla v roce 2007 zaměřena i **Evropská cena prevence kriminality (ECPA)** - soutěž, která oceňuje nejlepší evropský projekt na poli prevence kriminality v rámci EU. Za ČR byl nominován projekt Bílého kruhu bezpečí, neboť se stal vítězem soutěže na národní úrovni.

Rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady č. 779/2007/ES ze dne 20. června 2007 došlo k přijetí „Programu Společenství pro prevenci a potírání násilí páchaného na dětech, mladých lidech a ženách a pro ochranu obětí a ohrožených skupin na období let 2007 - 2013“ (**tzv. program Daphne III**), který je součástí obecného programu „Základní práva a spravedlnost“. Na realizaci programu Daphne III bylo z evropských prostředků vyčleněno celkem 116, 8 mil. €, přičemž byly vyhlášeny tři typy projektů, které se budou z těchto peněz prostřednictvím grantů spolufinancovat: specifický nadnárodní projekt (jako priority pro rok 2007 byly stanoveny zejména programy pro násilníky, národní legislativa vztahující se k násilí, osvěta, studie a výzkumy), podpora aktivit nevládních a dalších organizací a vlastní iniciativy Komise. Projekty se přitom podávají přímo do Bruselu, takže role orgánů národních států je pouze politická a informační. Národním kontaktním místem pro účely tohoto programu je u nás Odbor prevence kriminality na Ministerstvu vnitra ČR.³⁷

Program Daphne³⁸ má přitom v EU svou tradici, neboť probíhá již od roku 1997, kdy vznikla tzv. „Iniciativa Daphne“. Na ní navázal program Daphne I (2000 - 2003), který pomohl zvýšit povědomí veřejnosti o boji proti násilí v EU a posílit spolupráci mezi organizacemi členských států. Pokračovatelem tohoto úspěšného programu byl v letech 2004 - 2008 program Daphne II. V současnosti se realizuje již, výše zmíněný, program Daphne III. Program Daphne je největším komunitárním programem zaměřeným na boj proti násilí, který je propojen s příslušnými regionálními politikami. Má za cíl potlačování a prevenci násilí (nejen domácího, ale i mediálního, pouličního atd.) na dětech, mládeži a ženách a současně ochranu obětí. Do roku 2007 bylo realizováno již 460 projektů v celkové částce 56,7 mil. €. Českým projektem byl například „Kongres o právní situaci a aplikaci práva v oblasti násilí v domácnosti v Evropě z pohledu ženských organizací“ realizovaný neziskovou organizací proFem.

Dne 21. - 22. dubna minulého roku se v rámci našeho předsednictví v Radě EU uskutečnilo v Praze mezinárodní setkání expertů zabývajících se domácím násilím „**Domestic Violence Experts International Meeting**“, kterého se zúčastnilo 23 představitelů bezpečnostních sborů z 16 evropských zemí. Jedná se o počátek nadnárodní spolupráce evropských policejních sborů v boji s domácím násilím.

---

³⁷ <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>

³⁸ http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/, <http://www.mvcr.cz/clanek/daphne-iii.aspx>, www.euroskop.cz/gallery/37/11356-daphne.ppt

Z výše uvedeného je patrné, že **mezinárodní společenství na potírání násilí v minulých desetiletích intenzivně pracovalo. Zatímco právní úprava se zdá být dostatečná, často chybí její efektivní implementace na národních úrovních.**

V poslední kapitole této práce se zabývám také **právní úpravou domácího násilí v zahraničních právních rádech**, přičemž u vybraných států EU (zejména na Slovensku, v Nizozemí, ve Španělsku, ve VB a Severním Irsku, v Rakousku a Německu) se jejich legislativní úpravě věnuji podrobněji. Zestručněný **přehled mezinárodních dokumentů vztahující se k domácímu násilí**, které jsem podrobněji popsala v této kapitole, uvádím v příloze třetí.

1.11 Přístupy k řešení domácího násilí

Po celá staletí bylo domácí násilí vnímáno jako **soukromá záležitost**. První snahy pokoušející se domácí násilí reflektovat jako problém celospolečenský, do něhož přísluší státu zasahovat, vznikají ve světě až v 70. letech minulého století. U nás se tak stalo dokonce až na přelomu tisíciletí.

Řešení problematiky domácího násilí nabízí v podstatě dva základní přístupy, a to přístup **represivní**, v podobě kriminalizace, nebo přístup **preventivní**, vedoucí k zastavení projevů domácího násilí prostřednictvím opatření netrestní povahy.³⁹

Zavedení TČ týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (§ 215a TZ 1961) bylo opatřením represivním. Nevýhoda tohoto přístupu spočívá v tom, že se může uplatnit až v rozvinutých fázích domácího násilí, zaměřuje se pouze na postih pachatele, ale neposkytuje žádnou pomoc a ochranu oběti. Proto bylo počátkem roku 2007 toto opatření doplněno přijetím zákona na ochranu před domácím násilím, čímž byl do našeho právního řádu vnesen přístup preventivní.

Nezbytný pro efektivní řešení případů domácího násilí je tzv. **multidisciplinární přístup**, jenž vychází z myšlenky, že domácí násilí je natolik komplexní problém, že by při jeho řešení měli spolupracovat odborníci ze všech relevantních profesí.

---

³⁹ Durdík, T. *Význam lékařské zprávy v trestním řízení z pohledu soudce se zaměřením na případy domácího násilí*. Právo a rodina, 2007, č. 7, str. 8

2. Pronásledování (Stalking)

2.1 Pronásledování obecně

Problematikou pronásledování se ve své práci zabývám zejména proto, že v mnoha případech domácího násilí násilné jednání ukončením vztahu mezi násilníkem a obětí nekončí a pronásledování tak představuje jeho další formu. Takzvané pronásledování ex-partnerem navíc tvoří většinu všech případů stalkingu.

Anglický výraz stalking **znamená** stopováním uštvat lovenou zvěř k smrti. Stalking je označován za zločin 90. let 20. století.

Hlavním znakem pronásledování je „*obsesivní fixace známého nebo neznámého pachatele na určitou osobu, kterou pak obtěžuje systematicky a úporně nevyžádanou a nechtěnou pozorností, která je podnícena obdivem, nenávistí či pomstou*“.⁴⁰ V kriminologickém smyslu se jedná o úmyslné obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečnost. Přímým následkem stalkingu je závažné narušování soukromí, osobní svobody a lidské důstojnosti oběti; v závažných případech i poškození zdraví oběti, či dokonce ohrožení jejího života.

Přestože zájem o tento jev byl původně vyvolán případy pronásledování veřejně známých osob, následně se zjistilo, že se pronásledování zdaleka netýká pouze celebrit. Četnost výskytu tohoto jevu nebyla u nás prozatím zjišťována. Dle studií provedených v USA však 8 % žen a 2 % mužů přiznávají, že se stali oběťmi pronásledování. Fiedler konstatuje, že oběťmi jsou v 70 - 80 % případů ženy, pachateli jsou naopak z více než 80 % muži.⁴¹

Pronásledování se **projevuje** v různé intenzitě a to opakovanými pokusy o kontakt (telefonicky, pomocí SMS, e-maily, dopisy), vyhledáváním osobních setkání, demonstrací moci prostřednictvím sledování na ulici či postávání před domem oběti, výhrůžkami, ničením věcí (např. propíchnutí pneumatik u auta), ale také drobnými ublíženými na zdraví oběti a osob jí blízkých, která, pokud jsou posuzována izolovaně, obvykle nedosahují intenzity TČ. Jedná se o velmi závažné systematické jednání, které oběti **způsobuje** značné následky na psychice (poruchy spánku a koncentrace, emocionální labilitu, úzkostnost, suicidální myšlenky). Oběti jsou nuceny měnit svůj životní styl, jsou omezovány ve svých aktivitách, někdy musejí změnit zaměstnání, přestěhovat se nebo se dokonce před pachatelem důsledně skrývat. Jednání pachatele se často stupňuje a nezřídka končí i vraždou oběti (v 76 % případů, kdy pachatel zavraždil

---

⁴⁰ Langhansová, H. *Pronásledování oběti domácího násilí ex-partnerem (stalking)*. Via Iuris, 2007, č. 6
Dostupné z <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=156>

⁴¹ Dressing, H., Maul-Backer, H., Gass, P. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. Trestněprávní revue, 2007, č. 10, str. 280

svou bývalou partnerku, předcházelo pronásledování - Thomas Kirkman⁴²). Důsledky stalkingu pro oběť ilustruje následující tabulka.

Tabulka 2 - Důsledky stalkingu pro oběť

Důsledky stalkingu	%
Žádné	0-2
Panika	11-30
Bolesti hlavy	14-35
Žaludeční potíže	34-43
Deprese	28-48
Vzteky, podrážděnost, agrese	30-66
Nedůvěra vůči ostatním	38-66
Poruchy spánku, noční můry	41-67
Nervozita, lekavost	0-70
Strach	43-71
Pocit vnitřního neklidu	54-81
Pracovní neschopnost	17-23

(převzato z Čírtková, L., Vitoušová, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů (příručka pro pomáhající profese)*. Praha: Grada, 2007. str. 123, kde převzato z výzkumu provedeného v Německu)

Kriminologie **dělí pronásledování** do více kategorií dle typu pachatele a jeho vztahu k oběti. Od takové typologie se pak odvíjí i posouzení nebezpečnosti pronásledování ze strany policie a zvažuje se následný postup. Já se budu zabývat následujícími dvěma kategorizacemi pronásledovatelů.

Nejdříve zmíním jednu z nejčastěji používaných typologií pronásledovatelů, která člení pachatele do pěti skupin s ohledem na rizikovost pro oběť (viz tabulka 3), přičemž v praxi může pachatel vykazovat smíšené charakteristiky⁴³:

1. odmítnutý pronásledovatel (zejména ex-partner, ale může jít též o ukončený vztah rodinný, pracovní či terapeutický),
2. hledač intimity,
3. nekompetentní pronásledovatel,
4. zlostný/mstivý pronásledovatel,
5. sadistický/predátorský pronásledovatel.

Druhou typologií je vícerozměrná klasifikace stalkerů, která může pomoci při posuzování trestnosti a stanovení prognózy dalšího chování stalkera.⁴⁴ Zahrnuje následující tři úrovně:

1. Psychopatologickou rovinu
  - a) Skupina psychotických stalkerů

⁴² Langhansová, H. *Pronásledování oběti domácího násilí ex-partnerem (stalking)*. Via Iuris, 2007, č. 6, str. 4
Dostupné z <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=156>

⁴³ Čírtková, L., Vitoušová, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů (příručka pro pomáhající profese)*. Praha: Grada, 2007. str. 119 a 120

⁴⁴ Dressing, H., Maul-Backer, H., Gass, P. *Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska*. Trestněprávní revue, 2007, č. 10, str. 280 a 281

U těchto pronásledovatelů je třeba zkoumat, zda jsou jejich ovládací a rozpoznávací schopnosti onemocněním ovlivněny či nikoliv.

b) Skupina intermediární

Zde je třeba rozhodnout, zda se jedná o jinou závažnou duševní poruchu - to připadá v úvahu tehdy, když chování pronásledovatele nabývá závislostních rysů. Stalker změni své životní návyky, přeruší sociální kontakty a případně přestane i pracovat, jen proto, aby měl dost času pro svou činnost. Tento stav se objevuje především právě u stalkingu ex-partnerů. Budoucí stalker považuje svůj partnerský vztah za naplněný, avšak současně má pocit, že je na své partnerce zcela závislý. To vede k tomu, že partnerku začne brzy žárlivě kontrolovat, neboť od ní dostává signály, že ona na něm v žádném případě závislá není. Rozchod vyvolává většinou partnerka, která se chce takto zbavit partnerova chování, jež jí stále více omezuje. Rozchod ale není důsledný, zpravidla dochází k neustálému usmiřování a k opakovaným rozepřím. Opuštěný partner se tak zmítá mezi naprostým zoufalstvím a stále novou nadějí. Z tohoto vývoje vztahu se postupně vyvine stalking, jenž může být posilován nedůsledností a nerozhodností bývalé partnerky. Stalkerova ovládací schopnost může být značně snížena, vždy je však nezbytné zkoumat konkrétní situaci.

c) Skupina psychicky zdravých stalkerů

2. Vztah mezi stalkerem a obětí

- a) Obětí je cizí osoba
- b) Obětí je osoba známá
- c) Obětí je bývalý partner (vysoké riziko násilného chování)

3. Rovinu motivace

- a) Pomsta (vysoké riziko násilného chování)
- b) Láska
- c) Narcismus

Tabulka 3 - Rizikovost pronásledování podle typu pachatele

Domény rizika	Odmítnutý pronásledovatel	Hledač intimity	Nekompetentní pronásledovatel	Zlostný pronásledovatel	Predátorský pronásledovatel
	Riziko				
Napadení	vysoké	nízké	nízké	nízké	vysoké
Vyhrožování	vysoké	moderované	vysoké	vysoké	nízké
Perzistence	moderované	vysoké	nízké	moderované	nízké
Psychické a sociální poškození oběti	vysoké	moderované	nízké	vysoké	vysoké
Opakování vůči nové oběti	vysoké	nízké	vysoké	moderované	vysoké

(převzato z Čírtková, L., Vitoušová, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů (příručka pro pomáhající profese)*. Praha: Grada, 2007. str. 121)

2.2 Pronásledování (oběti domácího násilí) ex-partnerem

Hoffmann a Kuken rozlišují **dvě varianty ex-partner stalkingu a to defenzivní a ofenzivní**, které se liší svou vazbou na domácí násilí a psychologickou podstatou.⁴⁵ Defenzivnímu ex-partner stalkingu nepředchází žádné fyzické domácí násilí, jeho motivem je úporná snaha o obnovu vztahu, která se projevuje vyhledáváním kontaktu s bývalým partnerem a pokusy o usmiřování. Ofenzivní stalking je naproti tomu pokračováním fyzického domácí násilí a motivuje ho snaha o obnovení kontroly a moci nad obětí. Především u tohoto typu je nutné myslet na ochranu oběti.

Jedná se o situaci, kdy již pronásledovatel s obětí nežije ve společné domácnosti, ale dále jí týrá jiným způsobem, typicky psychicky. V extrémních případech dochází i k fyzickému násilí či vraždě. Tedy, v určitém počtu případů nefunguje oddělení partnerů jako cesta k ukončení násilí.

Vztah ex-partner stalkingu k pronásledování:

- ex-partner stalking zahrnuje až 50 % všech případů pronásledování,
- bývalí partneři jsou více násilní než neznámí pronásledovatelé,
- ve svém prožívání je bývalý partner vázán na minulost, vůči oběti dominují pocity hořkosti a nepřátelství, bývalý partner těžko snáší její úspěchy (touto emocionálností a orientací na minulost se liší od tzv. sadistického stalkera).

Anna C. Baldry v roce 2002 **doplnila původně třífázový model partnerského násilí tím, že do něj vložila pokračování domácího násilí v podobě stalkingu**. Jednotlivými fázemi tak jsou: 1. zastrahování a uplatňování moci, 2. stažení oběti do sociální izolace, 3. kritika a deptání sebevědomí oběti, 4. pokus oběti o oddělení či vzpouru, 5. násilí, 6. falešné usmiřování. Celý cyklus se opakuje v intenzivnější verzi nebo se objevuje další fáze, kdy násilník přejde k vydírání oběti, k němuž využívá i děti. Podle Baldry vzniká ex-partner stalking jako reakce na čtvrtou fázi cyklu partnerského násilí.⁴⁶ Jiní autoři naopak upozorňují na to, že pronásledování se nevyskytuje ve všech případech domácího násilí a soudí, že je spojeno více s povahou pronásledovatele než s vlastním pokusem oběti domácího násilí o ukončení vztahu.

Vzájemné vztahy mezi domácím násilím a pronásledováním ex-partnerem:

- Domácí násilí a pronásledování bývalým partnerem představují dvě samostatné varianty partnerského teroru - mohou se vyskytovat izolovaně, ale i jako vzájemně propojené. Tedy, ne každá oběť pronásledování bývalým partnerem bývala obětí domácího násilí a zdaleka ne všechny případy domácího násilí se přemění na pronásledování. (Pronásledování, jemuž předcházelo domácí násilí

⁴⁵ Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. str. 47 a 48

⁴⁶ Tamtéž, str. 49 a 50

je doménou mužů a naopak, pokud je pronásledovatelem žena, jedná se o stalking bez vazby na domácí násilí.)

- Potřeby pomoci obětí jsou různé. Oběti stalkingu oproti obětem domácího násilí vyhledávají pomoc dříve a jsou aktivnější (významnou roli má zajisté fakt, že již nežijí ve společné domácnosti a vyhledat pomoc je tak pro ně snazší).
- Existují projevy, jež jsou společné oběma jevům:
  - kontrola a izolace oběti,
  - úzkostná vazba k oběti,
  - vztek či žárlivost,
  - zastrašování, vyhrožování, vydírání,
  - zesměšňování a ponižování oběti,
  - fyzické a sexuální násilí,
  - násilník sám sebe idealizuje.

Zatím nelze určit jednoznačné **varovné příznaky přechodu domácího násilí do pronásledování**. Setkáváme se zejména se dvěma přístupy.⁴⁷

První se snaží vytvořit profily osobností domácích násilníků a ex-partner stalkerů a pak mezi nimi hledá shody a rozdíly. Příkladem je Duttonova typologie domácích násilníků z roku 1995, která rozlišuje tři základní typy:

1. Obecně agresivní typ,
2. Kontrolující se typ a
3. Emocně nestabilní typ (Tento typ domácího násilníka se vyznačuje emocionálními výkyvy, které vedou až k výbuchům násilí, střídá protichůdné polohy chování, ve vztahu uplatňuje egocentrický až narcistický přístup, je neodůvodněně žárlivý, na jedné straně je silně závislý a na druhé straně odmítavý a trestající. Partnerka nemá téměř žádnou šanci agresí předejít. Hrozí zde největší pravděpodobnost, že domácí násilí přejde do stalkingu, jeho sebevědomí totiž neunesse konec vztahu.)

Jiné výzkumy se zaměřují na identifikaci konkrétních projevů chování domácích násilníků, které by signalizovaly zvýšené riziko pronásledování (Hoffmann a Voss, 2006). Patří mezi ně následující: jednání s partnerkou jako se svým vlastnictvím, úzkostná vazba k partnerce, emocionální výkyvy (od totální oddanosti až po výbuchy agrese) a falešné usmiřování.

Jelikož při stalkingu ex-partnerem existuje zvýšené riziko fyzického násilí, **doporučuje se obětem** vyhýbat se každému kontaktu s bývalým partnerem a nereagovat

---

⁴⁷ Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. str. 50 a 51

na něj, pro nezbytná jednání využívat prostředníka, v závažných případech se přestěhovat a ukrýt. Každou výhrůžku je nutné brát vážně, neboť lze říci, že tam, kde se do pronásledování vloudí i vyhrožování, existuje poměrně velké riziko, že se výhrůžky naplní.

Jestliže spolu mají bývalí partneři děti, dostáváme se do **kolize s rodičovskými právy**. Děti jsou pro pachatele vítanou záminkou pro navazování kontaktů s obětí. Jindy násilníci podávají nesmyslná trestní oznámení, ačkoli předem vědí, že budou odložena. Vědí totiž, že oběť bude předvolána k podání vysvětlení a to jim k uplatňování kontroly stačí.

2.3 Právní řešení pronásledování

Možnost **trestního postihu** stalkingu sice u nás existovala již v TZ 1961 - v rámci jednotlivých skutkových podstat nejrůznějších TČ, nicméně takto nebyla dostatečně reflektována vlastní podstata tohoto jevu, a proto byla i v praxi neefektivní. Navíc většina projevů pronásledování, podobně jako tomu bývalo při domácím násilí, nenaplnovala potřebnou společenskou nebezpečnost TČ, ačkoli po formální stránce se mohlo jednat o ublížení na zdraví, vydírání či např. násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci. V nejlepším případě pak bývalo takové jednání hodnoceno jako přestupek proti občanskému soužití, což však oběti neposkytovalo naprosto žádnou ochranu. Zároveň je třeba si uvědomit, že se jedná o jednání obtížně prokazatelné. S ohledem na výše uvedené, je tedy obrovským přínosem zakotvení TČ pronásledování jako samostatné skutkové podstaty v novém TZ.

Takzvané antistalkingové zákony přijaly první státy (USA, VB, Austrálie) v polovině 90. let minulého století. Brzy je následovaly i další země - v Belgii byla zavedena trestnost stalkingu v roce 1998, v Holandsku roku 2000, v Rakousku v polovině roku 2006, v Německu od roku 2007 a nejnověji (minulý rok) v Itálii. U nás se tak stalo novým TZ, jehož účinnost nastala 1. ledna tohoto roku. Jedná se o TČ „nebezpečné pronásledování“ (ustanovení § 354 TZ), který je upraven v hlavě X. (TČ proti pořádku ve věcech veřejných), dílu pátém TZ (TČ narušující soužití lidí). Vhodnější by ale zřejmě bývalo bylo jeho zařazení mezi TČ proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství (hlava II., díl druhý), které jsou mu věcně bližší. Cesta k uzákonění stalkingu u nás nebyla jednoduchá - nebyl totiž obsažen v samotném vládním návrhu trestního zákoníku, nýbrž až v pozměňovacím návrhu k němu (usnesení ústavně právního výboru č. 101 ze dne 19. června 2008, sněmovní tisk 410/2). Z tohoto důvodu k němu chybí důvodová zpráva.

Důvodem pro zavedení skutkové podstaty TČ pronásledování jsou jeho specifické znaky - opakování a soustavnost. Jak jsem již zmínila výše, izolovaně posuzované incidenty totiž nemusí dosahovat intenzity TČ, takový přístup navíc zamlžuje podstatu i nebezpečnost tohoto jevu. Z klinického hlediska se za opakování orientačně považuje deset a více pokusů o kontakt. Kritérium soustavnosti je splněno, jestliže pronásledování trvá minimálně čtyři týdny. Pokud pronásledování pokračuje delší dobu, je považováno za vysoce nebezpečné, neboť se zde zvyšuje pravděpodobnost stupňování násilí, jež pak vede, nikoli vzácně, k pokusu nebo i dokonané vraždě oběti. Aby tomuto nebezpečí mohlo trestní právo účinně čelit, vychází právní vymezení stalkingu z mírnějších podmínek.

Pokud jde o efektivitu trestněprávních opatření, studie v zemích, kde byl zaveden trestní postih stalkingu, přinesly spíše vystřízlivění z velkých očekávání (Hoffmann a Ozsoz, 2005). Například v USA jen nepatrné procento obětí uvedlo, že odsouzení pachatele přispělo k zastavení stalkingu. Za daleko účinnější opatření oběti považovaly policejní intervenci (oslovení stalkera, zadržení).⁴⁸ Přesto mezi odborníky panuje shoda, že stíhání stalkingu na základě samostatné skutkové podstaty je efektivní. Díky tomu je totiž problém zviditelněn a policie získává větší jistotu ve svém postupu. Je tím také umožněno, aby policie vstoupila do případu daleko dříve než v zemích, kde antistalkingová legislativa neexistuje. Tím se brání eskalaci pronásledování a pronásledovanému se dostane dříve pomoci.

Nyní se budu zabývat právní úpravou TČ stalkingu v Rakousku, Německu a u nás, přičemž bych chtěla jejich srovnáním poukázat na shody, rozdíly, výhody a nedostatky jednotlivých úprav.

- Úprava v Rakousku („Neodbytné pronásledování/Beharrliche Erfolgung“ dle ustanovení § 107a rakouského trestního zákona/StGB)

Neodbytné pronásledování znamená nepřípustné zhoršování způsobu života po delší dobu tím, že pronásledovatel vyhledává blízkost dané osoby, kontaktuje ji či pro ni objedná zboží/služby či dovede třetí osobu k tomu, že s ní naváže kontakt (za použití osobních údajů). Za toto jednání je stanoven trest odnětí svobody až na jeden rok.⁴⁹

- Úprava v Německu („Obtěžování /Nachstellung“ dle ustanovení § 238 německého trestního zákona/StGB)

Za neoprávněné obtěžování je považováno takové jednání, kdy někdo neodbytně vyhledává blízkost určité osoby, pokusí se s ní navázat kontakt (prostřednictvím prostředků či třetí osoby), objedná pro ni zboží/služby či přiměje jiného, aby s ní navázal

⁴⁸ Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. str. 91

⁴⁹ Válková, H. *Proč by neměl chybět v novém trestním zákoníku „Stalking“*. In Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2008. str. 415

kontakt, ohrožuje ji či jí blízkou osobu na životě, tělesné integritě, zdraví či svobodě či se dopustí jiného srovnatelného jednání a tím závažně zhorší způsob jejího života. Za toto jednání hrozí trest odnětí svobody až na tři roky nebo trest peněžitý. Jedná se o návrhový TČ, ledaže existuje zvláštní veřejný zájem na trestním stíhání. Zvláště přitěžujícími okolnostmi jsou ohrožení života, způsobení těžké újmy na zdraví či smrti.⁵⁰

Německá úprava zahrnuje i nejzávažnější formy stalkingu, zatímco v Rakousku jsou postiženy samostatnými TČ. Trestní sankce je přísnější v německé úpravě. V obou úpravách jsou precizně popsány konkrétní způsoby jednání, ale v německé úpravě je výhodou demonstrativní výčet, který umožňuje postihnout i obdobně nebezpečná jednání, která v době přijímání právní úpravy nebyla známa. Naopak výhodou rakouské úpravy je, že se jedná o TČ stíhaný z úřední povinnosti, nikoliv o soukromožalobní delikt. Srovnání vyznívá spíše ve prospěch německé, komplexněji koncipované úpravy.

- Úprava u nás („Nebezpečné pronásledování“ dle ustanovení § 354 TZ)

Úprava stalkingu v našem TZ se podobá úpravě rakouské (závažnější způsoby jednání jsou postihovány v rámci jiných TČ, sankcemi, i tím, že neobsahuje demonstrativní výčet jednání). Nicméně se jedná o TČ, který spadá do výčtu § 163 TR a není tedy jako v Rakousku stíhán ex offo.

Pronásledování je v rámci tohoto TČ vymezeno různými taxativními způsoby jednání (vyhrožováním ublížením na zdraví nebo jinou újmu poškozenému nebo jeho osobám blízkým, vyhledáváním osobní blízkosti, sledováním, vytrvalým kontaktováním, omezováním obvyklého způsobu života poškozeného či zneužitím osobních údajů poškozeného za účelem získání kontaktu), nicméně pronásledování spočívající v omezování obvyklého způsobu života poškozeného lze vyložit široce. Takové jednání musí být navíc způsobilé vzbudit důvodnou obavu konkrétní osoby o život či zdraví její, případně osob jí blízkých. Dalším pojmovým znakem, který musí být naplněn, aby došlo k naplnění této skutkové podstaty, je dlouhodobost pronásledování, tedy nestačí jednotlivé jednání.

Pokud jde o vyhrožování jinou újmu, myslí se jí např. narušení sexuální integrity, rodinného soužití, způsobení škody na majetku, na odborné pověsti apod. Za omezování v obvyklém způsobu života je třeba považovat takové omezení dosavadního života poškozeného, ke kterému dojde proti jeho vůli do sféry života osobního, rodinného, ale i profesního, nebudou-li dokonce zasaženy sféry všechny. Může jít i o omezování v rovině zájmové, kulturní, sportovní apod. Rozhodující přitom bude vždy hledisko subjektivně pocíťované újmy poškozeným.⁵¹ U pojmu důvodná obava odkazují na výklad

---

⁵⁰ Válková, H. *Proč by neměl chybět v novém trestním zákoníku „Stalking“*. In Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2008. str. 416

⁵¹ Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník - komentář (díl II)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. str. 3009 a 3010

TČ nebezpečné vyhrožování. Vymezení pojmu dlouhodobosti je úkolem pro soudní praxi, která bude zřejmě vycházet z psychologického kritéria, jež bude zmírněno tak, aby se mohlo trestněprávními prostředky nebezpečí včas čelit. Čím vyšší bude frekvence a různost jednotlivých forem pronásledování, tím kratší dobu bude muset toto jednání trvat.

Objektem tohoto TČ je zájem na klidném občanském soužití lidí. Po subjektivní stránce se žádá úmysl, který musí zahrnovat vůli vzbudit důvodnou obavu.

Za naplnění základní skutkové podstaty hrozí trest odnětí svobody v délce jednoho roku či trest zákazu činnosti. Pokud jde o horní hranici trestu odnětí svobody, myslím si, že by mohla být vyšší, nicméně návrh H. Válkové (trest odnětí svobody až na pět let) se mi zdá nepřiměřeně přísný.⁵² Naprosto souhlasím s názorem paní M. Vanduchové, že stanovení trestu zákazu činnosti za tento TČ není příliš vhodné, vhodnější by zajisté byl trest peněžité. Pokud pachatel naplní kvalifikovanou skutkovou podstatu TČ, jejímiž kvalifikačními okolnostmi jsou spáchání činu vůči dítěti nebo těhotné ženě či spáchání činu se zbraní nebo nejméně se dvěma osobami, může být potrestán trestem odnětí svobody ve výši 6 měsíců až 3 roky. Z výše trestních sazeb lze vyvodit několik skutečností. Předně to, že se jedná o přečin, za jehož spáchání nebude zpravidla možné, s ohledem na ustanovení § 55 odst. 2 TZ, uložit nepodmíněný trest odnětí svobody. V úvahu tedy přicházejí následující trestní sankce: podmíněný trest odnětí svobody (s dohledem), zákaz činnosti, obecně prospěšné práce, peněžité trest, trest domácího vězení, trest zákazu pobytu, popř. vyhoštění. Zároveň by bylo vhodné uložit vedle určitých trestů i přiměřená omezení a povinnosti podle § 48 odst. 4 TZ - konkrétně půjde především o zdržení se styku s určitými osobami nebo neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob. Dále lze vyvodit, že příslušný pro projednávání případu bude okresní soud a že lze vést ohledně tohoto TČ zkrácené přípravné řízení. Pachatel základní skutkové podstaty tohoto TČ není, s ohledem na výši horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody, vazebně stíhatelný, ledaže by došlo ke splnění podmínek vymezených v ustanovení § 68 odst. 3 TŘ, tedy v případech pronásledování zejména pokud by obviněný pokračoval v trestné činnosti či pokud by mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání.

Vztah k jiným TČ je takový, že pronásledování předpokládá takové formy jednání, které samy o sobě nenaplní znaky jiného TČ. Má se tak předejít závažným následkům a zároveň včas umožnit aplikovat represivní a terapeutická opatření vůči pachateli.⁵³

---

⁵² Válková, H. *Proč by neměl chybět v novém trestním zákoníku „Stalking“*.

In Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2008. str. 420

⁵³ Vanduchová, M. *K ochraně před domácím násilím v novém trestním zákoně*.

In Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2009. str. 581

Pokud jde o vztah mezi tímto TČ dle § 354 odst. 1 písm. a TZ a TČ nebezpečného vyhrožování, rozdíl je v intenzitě následku, jímž je vyhrožováno. Ta je vyšší u TČ nebezpečného vyhrožování, neboť je vyhrožováno usmrcením, těžkou újmou na zdraví či jinou těžkou újmou. Ovšem v případě pronásledování prováděného jiným způsobem není vyloučen jejich jednočinný souběh.

Jednočinný souběh je možný i např. s TČ omezování osobní svobody dle § 171 TZ, porušování domovní svobody dle § 178 TZ, pomluvy dle § 184 TZ, poškození cizí věci dle § 228 TZ, výtržnictví dle § 358 TZ, týrání zvířat dle § 302 TZ či maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 337 odst. 2 TZ, neboť jsou chráněny odlišné objekty. Splní-li ovšem pachatel pohrůžku ublížením na zdraví nebo jiné újmy, bude TČ nebezpečné pronásledování zpravidla konzumován závažnějším poruchovým TČ, např. TČ vraždy dle § 140 TZ, těžkým ublížením na zdraví dle § 146 TZ či ublížením na zdraví dle § 145 TZ, s výjimkou případů, kdy k danému činu došlo po pronásledování, které bylo podstatně širší než jen splnění uvedené pohrůžky. Podobně by tomu bylo i u TČ zbavení osobní svobody dle § 170 TZ, vydírání dle § 175 TZ, neoprávněného nakládání s osobními údaji dle § 180 TZ, znásilnění dle § 185 TZ či sexuálního nátlaku dle § 186 TZ.⁵⁴

Občanskoprávní prostředky ochrany před pronásledováním

Občanské právo poskytuje ochrana před pronásledováním prostřednictvím podáním žaloby na ochranu osobnosti či vydáním předběžného opatření (zákaz přibližování a kontaktů). Zjištění ohledně předběžných opatření vyplývajících z provedených výzkumů jsou rozporuplná. Některé studie dokládají vysokou efektivitu, jiné tvrdí opak. Například průzkum z Finska vedl k závěru, že předběžná opatření nebyla dodržena v jedné třetině případů. Pro praxi to znamená, že oběť musí být poučena, že i přes vydaný zákaz, by měla dbát na svou bezpečnost. Nerespektování opatření ale legitimizuje další, a to trestněprávní kroky - možnost trestního stíhání za maření úředního rozhodnutí. U nás je možno využít předběžné opatření dle § 75b OSŘ.

Policíí je fenomén pronásledování nejdelší dobu řešen v USA a to zhruba od počátku devadesátých let minulého století. Federálním ministerstvem spravedlnosti byl zpracován modelový zákon na ochranu před pronásledováním, který byl s různými úpravami přijat jednotlivými státy. Pozornost je zde věnována nejen trestnosti činu, který je samostatnou skutkovou podstatou, ale rovněž právě ochraně oběti. Zákon umožňuje vydání omezujícího příkazu, v případě jeho porušení je pachatel vzat do vazby, přičemž v závislosti na vyhodnocení nebezpečnosti může být pachatel zadržen i bez něj.

---

⁵⁴ Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník - komentář (díl II)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. str. 3013 a 3014

Vedle ryze policejního přístupu existuje v USA ještě druhý přístup, tzv. interdisciplinární týmy. Příkladem je model aplikovaný v San Diegu, kde pracovní skupina sdružuje policisty, právníky a psychology. Specializovaná pracoviště sice neexistují ve všech lokalitách v USA, ale samozřejmostí je, že oběť na policii získá kvalifikované informace o možnostech pomoci.⁵⁵

Pokud jde o Evropu, je situace různá. V některých zemích již existuje stalking jako samostatný TČ, jiné země o jeho zavedení teprve uvažují. Většina zemí ale podporuje využití policejních specialistů.

Přístup k řešení případů pronásledování musí být **multioborový**, tj. spolupráce různých profesionálů (policistů, psychologů, právníků etc.) je při řešení konkrétních případů nezbytná. Univerzální řešení neexistuje, strategie postupu v konkrétním případě vyplývá z odhadu nebezpečnosti pronásledovatele. Dokud pronásledování existuje, je nutná podpora a zajištění bezpečnosti oběti, terapie následků vzniklých na oběti je vhodná až po ukončení případu. U pronásledovatele musí dojít ke změně nejen jeho chování, ale i myšlení. Je tak třeba kombinovat sankce s terapeutickými opatřeními, přičemž se jedná o velmi složitou záležitost.

---

⁵⁵ Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. str. 92

3. Trestní právo

3.1 Trestní právo obecně

3.1.1 Multidisciplinární přístup, subsidiární úloha trestního práva

Na úvod této kapitoly, ve které se zabývám působením a možnostmi trestního práva v situacích domácího násilí, bych chtěla zdůraznit subsidiární úlohu trestního práva v právním řádu a upozornit na některé další momenty jeho působení.

Jelikož má trestní právo **subsidiární úlohu** v právním řádu, poskytuje ochranu pouze nejvyšším hodnotám a nastupuje až tam, kde mírnější, netrestní prostředky řešení jsou neúčinné nebo nedostačující. Je tedy nejzazším řešením, tzv. ultima ratio. V TZ je již zásada subsidiarity trestní represe výslovně vyjádřena (§ 12 odst. 2).

Výrazného úspěchu na poli trestního práva hmotného se dosáhlo před více než pěti lety uzákoněním skutkové podstaty **TČ týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě** (§ 215a TZ 1961, nyní se jedná o TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 TZ).

Zavedením této skutkové podstaty se docílilo toho, že se činy, ke kterým dochází v rámci domácího násilí, postihují komplexně. Do té doby totiž musely být jednotlivé útoky podraženy pod různé skutkové podstaty v závislosti na způsobené újmě a většina z nich ani nebyla jako TČ kvalifikována - buď kvůli nedostatku materiální stránky (jednalo se např. „pouze“ o přestupek), nebo i stránky formální (jednání nemělo znaky žádné skutkové podstaty). Trestní právo navíc neodráželo podstatu jevu domácího násilí, když stíhalo pouze jednotlivé ataky.

Nicméně, na druhou stranu, nelze význam zavedení tohoto TČ přeceňovat, neboť se jedná o přístup kriminalizující, který problematiku domácího násilí v celé její složitosti konstruktivně neřeší. Daná úprava totiž reaguje na již spáchané násilí, které postihuje, nicméně ohrožené osobě nenabízí žádný konkrétní způsob ochrany či odborné pomoci. Jakýkoli preventivní účinek se tak omezuje na pouhou hrozbu uložení trestní sankce. K účinné ochraně oběti domácího násilí tak nepostačuje - je třeba, aby byl doplněn opatřeními v rámci práva občanského, policejního a dalších právních odvětví.

V současné době jsme již represivní přístup k řešení problematiky domácího násilí, kterému byla ještě v nedávné minulosti dávána přednost, **překonali** a nahradili jsme ho přístupem preventivním (viz zákon na ochranu před domácím násilím).

Při řešení problematiky domácího násilí je třeba si uvědomit, že izolovaná trestněprávní opatření sama nestačí - je třeba, aby byla provázána s opatřeními z netrestní oblasti (práva občanského, správního apod.). Jinými slovy řečeno, důležité je, aby se v co největší míře, ve vztahu k fenoménu domácího násilí, uplatňoval **multidisciplinární**

přístup. Bez něj totiž nelze problematiku domácího násilí komplexně řešit. Takovým počinem bylo v nedávné době přijetí zákona na ochranu před domácím násilím.

Zatím posledního úspěchu v trestním právu bylo dosaženo přijetím **TZ**, v němž nejvýraznějším opatřením v boji proti domácímu násilí je uzákonění samostatné skutkové podstaty TČ pronásledování.

3.1.2 Kriminalizace domácího násilí?

Pádné důvody existují jak ve prospěch kriminalizace domácího násilí, tak i proti ní.

Ve prospěch kriminalizace domácího násilí hovoří fakt, že je tím vyjádřeno odsouzení pachatelova jednání společností, TČ spáchaný mezi osobami v intimním vztahu je považován za stejně závažný jako ten, k němuž došlo mezi cizími osobami, oběti je uznán nárok na ochranu ze strany státu. Jejím prostřednictvím lze zabránit opakování násilí či uplatnit antiagresivní programy, přičemž efektivita těchto programů je zaručena spíše v rámci trestu, než na základě dobrovolnosti.

Argumenty proti kriminalizaci domácího násilí poukazují spíše na slabiny trestního práva samotného. Do popředí vystupují následující - trest má odplatný, nikoliv rehabilitační účinek a je újmou nejen pachateli samému, ale i oběti a celé rodině. Může se stát, že se situace ještě více zhorší. V neposlední řadě je poukazováno na vůli obětí, které chtějí v první řadě život bez násilí, nikoliv potrestání pachatele, na němž jsou mnohdy ekonomicky i citově závislé.⁵⁶

3.1.3 Pojem (domácí) násilí v trestním právu

Pojem násilí **není v pozitivním trestním právu definován**. Není tedy překvapující, že chybí i legislativní vymezení pojmu domácí násilí.

TZ pouze uvádí, že TČ je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí (§ 89 odst. 6 TZ 1961) nebo nově i jiným podobným způsobem (§ 119 TZ).

Ve zvláštní části TZ je pojem násilí navázán vždy ve vztahu ke skutkové podstatě konkrétního TČ (např. TČ dle § 175, § 185 či § 186 TZ). Násilí může směřovat proti člověku, jehož odpor má být překonán, jiné osobě nebo i proti věci. Dle **judikatury** se jedná o použití fyzické síly, které slouží k překonání kladeného či očekávaného odporu.⁵⁷

Násilím **obecně** rozumíme *zlé nakládání, tělesné útoky, výhrůžky obdobným násilím nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, psychickém nebo sexuálním zdraví. Jde o agresi jedné osoby proti osobě druhé, jejímž cílem je ublížit, poškodit,*

⁵⁶ Voňková, J., Huňková, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: ProFem, 2004. str. 99

⁵⁷ Růžička, M. Domácí násilí - impulsy ze zahraničních trestněprocesních úprav, návrhy de lege ferenda pro trestní právo. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 8, str. 224

*poranit nebo zabít.*⁵⁸

Teorie rozlišuje násilí absolutní, kdy složka vůle u oběti zcela chybí, vylučuje vlastní jednání oběti, a násilí kompulzivní, jež působí na psychiku oběti s cílem přinutit ji, aby se podrobila určitému nátlaku.⁵⁹ Je třeba si uvědomit, že oběť domácího násilí může tomuto nátlaku odolávat jen velmi obtížně, neboť si je vědoma toho, že nátlak bude pokračovat až do té doby, než se podvolí.

*„Pravděpodobnost být napaden v bezpečí doma je třikrát vyšší než pravděpodobnost být napaden na ulici.“*⁶⁰

3.1.4 Vybrané zahraniční trestněprávní přístupy

Na tomto místě bych chtěla nastínit pouze stručný přehled trestněprávních přístupů k domácímu násilí v zahraničních trestních normách, přičemž podrobněji se budu zabývat touto problematikou, v rámci vybraných států EU (zejména na Slovensku, Nizozemí či ve Španělsku), v kapitole páté.

1. Skutkové podstaty v rámci domácího násilí:

- a. Samostatná skutková podstata „domácí násilí“ existuje například v Irsku či na Slovensku.
- b. V některých zemích byly přijaty nové skutkové podstaty, které postihují pouze některou z forem domácího násilí. Zde bych zmínila Nizozemí, kde se jedná o TČ „slídění“ či Švédsko, které má ve svém trestním zákoně skutkovou podstatu „hrubé porušování integrity ženy“.
- c. Dalším přístupem, který se v zahraničí vyskytuje, je situace, kdy je domácí násilí trestné dle různých skutkových podstat, avšak OČTŘ postupují podle specifických procesních pravidel (např. vyšetřování vede zvláštní tým apod.) - taková situace je kupříkladu v Rakousku, Německu či Velké Británii.
- d. Domácí násilí je stíháno dle různých skutkových podstat, ale jeho výskyt je zohledněn při sankcionování, tedy vyšší trestní sazbou. Takto je domácí násilí stíháno např. v Nizozemí.

2. Kriminalizace maření občanskoprávních předběžných opatření. Například Německo, Rakousko, Irsko, JAR.

3. Možnosti v trestním právu procesním

⁵⁸ Voňková, J., Huňková, M. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Praha: Justiční akademie ČR, 2004. str. 11

⁵⁹ Novotný, O., Vokoun, R., a kol. *Trestní právo hmotné 2. Zvláštní část*. 5. vyd. Praha: ASPI, 2007. str. 344

⁶⁰ Voňková, J., Huňková, M. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Praha: Justiční akademie ČR, 2004. str. 98

- a. Oběť domácího násilí může vystupovat v trestním řízení jako vedlejší žalobce, může svá práva tedy uplatnit nezávisle na státním zástupci, např. Německo.
- b. Existence procesního doprovodu, např. ve VB, Španělsku, Švédsku či Rakousku.
- c. Zvláštní soudy pro případy domácího násilí existují ve VB, Španělsku či Švédsku.
- d. Trestní stíhání je možné bez přítomnosti svědků, např. Velká Británie.⁶¹

Jak je vidět, některá opatření u nás byla již také zavedena, jiná vstoupila v účinnost teprve spolu s účinností TZ 1. lednem 2010 a zbývající mohou být inspirací do budoucna.

3.2 Trestní právo hmotné

3.2.1 Nebezpečnost činu pro společnost a nové pojetí trestného činu v TZ

Za účinnosti TZ 1961 nebývalo často jednání pachatele v rámci domácího násilí kvalifikováno jako TČ, neboť **nedosahovalo potřebného stupně nebezpečnosti pro společnost**, tedy nebyl naplněn materiální znak TČ. Příklad tak byl řešen v přestupkovém řízení.

Nebezpečnost činu pro společnost byla v praxi nezdědka **fakticky snižována i skutečností, že oběť byla k pachateli v poměru rodinném nebo obdobném**. Příkladem může být rozhodnutí Nejvyššího soudu, který v případě fyzického útoku manžela na manželku, kdy šlo o škrcení a kopání do zad, shledal, že stupeň společenské nebezpečnosti není vysoký, a to zvláště s přihlédnutím k okolnostem, za kterých byl TČ spáchán - v okamžiku, kdy pachatel žádal svou manželku, aby se snažila nalézt společné řešení jejich manželské krize (usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 2. 2001, sp. zn. 5 Tz 20/2001).

TZ je ale nově založen již pouze na formálním pojetí TČ (§ 13 odst. 1), jehož korektivem je tzv. „společenská škodlivost“ (§ 12 odst. 2).

---

⁶¹ Voňková, J., Spoustová, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2.vyd. Praha: ProFem, 2008. str. 186

3.2.2 Trestné činy páchané v souvislosti s domácím násilím

Trestné činy, jež jsou páchany v souvislosti s domácím násilím, se pokusím rozdělit podle významu chráněného objektu do několika skupin:

A) trestné činy proti životu a zdraví

- Vražda (§ 140 TZ, § 219 TZ 1961)
- Ublížení na zdraví (§ 146 TZ, § 221 TZ 1961) *, Těžké ublížení na zdraví (§ 145 TZ, § 222 TZ 1961)

B) trestné činy proti svobodě

- Omezování osobní svobody (§ 171 TZ, § 231 TZ 1961) *
- Vydírání (§ 175 TZ, § 235 TZ 1961) *
- Útisk (§ 177 TZ, § 237 TZ 1961)
- Porušování domovní svobody (§ 178 TZ, § 238 TZ 1961) *

C) trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

- Znásilnění (§ 185 TZ, § 241 TZ 1961) *
- Pohlavní zneužití (§ 187 TZ, § 242 odst. 2 a 243 TZ 1961)
- *Sexuální nátlak* (§ 186 TZ) *

D) trestné činy proti rodině a dětem

- Týrání svěřené osoby (§ 198 TZ, § 215 TZ 1961)
- Týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 TZ, § 215a TZ 1961)
- Zanedbání povinné výživy (§ 196 TZ, § 213 TZ 1961)

E) trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných

- Nebezpečné vyhrožování (§ 353 TZ, § 197a TZ 1961) *
- *Nebezpečné pronásledování* (§ 354 TZ) *
- Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 337 odst. 2 TZ, § 171 odst. 4 TZ 1961)

Výše uvedené TČ patří k nejčastěji páchaným TČ v souvislosti s domácím násilím, ale dle konkrétních okolností se můžeme v rámci domácího násilí setkat i s dalšími, jako je například:

- Účast na sebevraždě (§ 144 TZ, § 230 TZ 1961)
- Rvačka (§ 158 TZ, § 225 TZ 1961)
- Pomoc těhotné ženě k umělému přerušení těhotenství, Svádění těhotné ženy k umělému přerušení těhotenství (§ 161 a 162 TZ, § 227 TZ 1961)

- Zbavení osobní svobody (§ 170 TZ, § 232 TZ 1961)
- Poškození cizích práv (§ 181 TZ, § 209 TZ 1961) *
- Porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 TZ, § 239 TZ 1961)
- *Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 TZ) **
- Pomluva (§ 184 TZ, § 206 TZ 1961)
- Únos dítěte a osoby stížená duševní poruchou (§ 200 TZ, § 216 TZ 1961)
- Ohrožování výchovy dítěte (§ 201 TZ, § 217 TZ 1961)
- Krádež (§ 205 TZ, § 247 TZ 1961) *
- Neoprávněné užívání cizí věci (§ 207 TZ, § 249 TZ 1961) *
- Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru (§ 208 TZ, § 249a TZ 1961) *
- Poškození cizí věci (§ 228 TZ, § 257 TZ 1961) *
- Obecné ohrožení (§ 272 TZ, § 179 odst. 1 TZ 1961)
- Nedovolené ozbrojování (§ 279 TZ, § 185 TZ 1961)
- Křivé obvinění (§ 345 TZ, § 174 TZ 1961)
- Výtržnictví (§ 358 TZ, § 202 TZ 1961)

(* trestné činy, k nimž je třeba souhlas poškozeného s trestním stíháním dle § 163 TŘ)
(TČ vyznačené kurzívou jsou nové skutkové podstaty v TZ)

Z výše uvedeného je zřejmé, že trestná činnost spojená s domácím násilím představuje z pohledu trestního práva hmotného nehomogenní skupinu nebezpečných jednání naplňujících skutkové podstaty různých TČ. Naopak **jednotícím prvkem** těchto TČ jsou zvláštnosti forem a způsobu páchaní trestné činnosti:

- násilí různého charakteru a intenzity,
- specifické místo činu (soukromí, převážně obydlí),
- specifikum oběti (osoby pachatelí blízké nebo svěřené do jeho péče, tedy osoby se specifickým vztahem k pachatelí),
- specifický následek (psychická či fyzická újma na zdraví či životě),
- soustavnost,
- vysoká latence (v odborné literatuře se uvádí, že se jedná až o 80 % případů),
- blízká časová souvislost,
- stejný či obdobný způsob provedení.⁶²

⁶² Konrád, Z., Bango D. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. Policejní akademie ČR, 2007. str. 9 a 10

Jaký je vztah mezi TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí a ostatními TČ páchanými v situacích domácího násilí? Ostatní TČ se uplatní subsidiárně, tedy v situaci, kdy pachatele nelze stíhat pro TČ dle § 199 TZ. Případně se může vyskytnout situace, kdy půjde o souběh TČ dle § 199 TZ s jiným TČ.

U taxativně vyjmenovaných TČ v § 163 TR je nezbytný výslovný souhlas poškozeného s trestním stíháním. **Dispoziční právo poškozeného** viz kapitola 3.3.2.

Zvláštní trestněprávní ochrana je poskytována nezletilým dětem a to zejména prostřednictvím TČ proti rodině a dětem. Mezi skutkové podstaty využitelné v boji proti domácímu násilí, jež je pácháno v rodinách s dětmi, patří zejména skutkové podstaty TČ zanedbání povinné výživy, týrání svěřené osoby, únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou, pohlavní zneužití, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní a ohrožování výchovy dítěte. Pokud jde o TČ týrání svěřené osoby, chtěla bych znovu zdůraznit fakt, že k psychickému týrání dítěte dochází často již tehdy, pokud je svědkem násilného jednání rodičů. Přitom alarmující je odhad neziskových organizací, které odhadují, že pasivními účastníky domácího násilí jsou zhruba 2/3 dětí žijící v rodinách postižených domácím násilím. Tyto odhady potvrzují statistiky pocházející z údajů policie, která je od roku 2008 povinna evidovat počet dětí přítomných domácímu násilí v okamžiku aplikace vykázaní. K ochraně dětí vyrůstajících v rodinách s domácím násilím lze využít i TČ ohrožování výchovy dítěte. Dochází zde totiž k ohrožení citového i mravního vývoje dítěte, neboť si osvojuje škodlivé návyky (rozh. č. 46/1968 Sb. rozh. tr.) - děti, které vyrůstají v prostředí ponižování a agrese si do života odnášejí nezdravé vzory chování, konflikty mají tendenci řešit tak, jak byly naučeny, tedy za použití agrese.⁶³ Často bude naplněna dokonce kvalifikovaná skutková podstata tohoto TČ, neboť v jeho páchání bývá pokračováno po delší dobu.

Vedle přímých pachatelů jsou za situaci obětí určitých TČ **spoluodpovědné i osoby, které o daném TČ vědí, ale nezabrání mu či ho následně neoznámí**. Tyto osoby se svým jednáním dopouští TČ nepřekážení trestného činu dle § 367 TZ (pokud jde o TČ vraždy, těžké ublížení na zdraví, zbavení osobní svobody, vydírání dle § 175 odst. 3 či 4 TZ, znásilnění, pohlavní zneužití či týrání svěřené osoby) či neoznámení trestného činu dle § 368 TZ (v případě TČ vraždy, těžkého ublížení na zdraví, zbavení osobní svobody a týrání svěřené osoby). Nepřekážení ani neoznámení TČ ale není trestné, pokud to daná osoba nemohla učinit, aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedla v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání. Dále není toto jednání trestné, pokud osoba nemohla TČ překazit bez značných nesnází. Oznamovací povinnost nemá za určitých okolností advokát, jeho zaměstnanec či duchovní registrované církve. Osoby, které daný TČ nepřekazily či neoznámily, tedy

---

⁶³ Voňková, J., Huňková, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: ProFem, 2004. str. 134

uniknou trestní odpovědnosti i tehdy, pokud tak neučinily, protože by tím osobu blízkou uvedli v nebezpečí trestního stíhání, což se jeví, například pokud jde o týrání dítěte, jako nesprávné.

V krátkém exkurzu se nyní budu věnovat změnám, které nastaly 1. ledna tohoto roku v souvislosti s účinností nového TZ. TZ výše zmíněné skutkové podstaty přebírá, přičemž někdy dochází k určitým úpravám:

- nejvýraznější je zpřísnění postihu za TČ (jedná se zejména o nejzávažnější TČ proti životu a zdraví, dále o některé TČ proti svobodě, např. vydírání a TČ proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, např. znásilnění; sankce se zvyšuje i u TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí),
- dále jde o rozšíření kvalifikovaných skutkových podstat,
- objevují se i pouze „kosmetické změny“, jako je např. změna názvu TČ (např. TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí se dříve nazýval týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, TČ nebezpečné vyhrožování je nový název pro TČ násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci dle § 197a TZ 1961) či přeřazení TČ do jiné skupiny TČ (např. TČ pomluvy).

Vedle toho se objevují i zcela nové TČ, které jsou v případech domácího násilí široce využitelné. Mám na mysli zejména TČ nebezpečné pronásledování dle ustanovení § 354 TZ (tzv. stalking), jehož zavedení bylo již dlouhou dobu netrpělivě očekáváno. (O problematice stalkingu pojednávám podrobněji v kapitole druhé). Mezi další nové skutkové podstaty patří i TČ zabití (§ 141 TZ), ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky (§ 146a TZ) či sexuální nátlak (§ 186 TZ). Zavedení všech výše zmíněných skutkových podstat je obrovským přínosem, nicméně ten je do jisté míry relativizován faktem, že jak TČ nebezpečné pronásledování, tak TČ sexuální nátlak jsou zařazeny do výčtu § 163 TR, tedy podléhají dispozičnímu právu poškozeného.

3.2.3 Vybrané skutkové podstaty trestných činů v rámci domácího násilí

➤ § 199 TZ (§ 215a TZ 1961) - Týrání osoby žijící ve společném obydlí

Tento TČ byl do našeho právního řádu zaveden novelou TZ 1961 provedenou zákonem č. 91/2004 Sb., jež vstoupila v účinnost dne **1. června 2004** (v tomto roce bude mít tedy již šesté výročí vzniku). Snaha zohlednit nebezpečnost domácího násilí v trestním kodexu trvala několik let, velké úsilí na to vynaložily zejména nevládní organizace proFem/AdvoCats for Women a Rosa.

Původně bylo navrhováno rozšířit stávající § 215 TZ 1961 upravující TČ týrání svěřené osoby, což bylo inspirováno slovenskou úpravou. Původní senátní návrh navíc obsahoval záměr zavést novou přitěžující okolnost - okolnost, že pachatel spáchal TČ za podmínek domácího násilí, přičemž do § 89 TZ 1961 pak mělo být doplněno, kdy je TČ spáchán za podmínek domácího násilí. Nic z toho však realizováno nebylo. Nakonec byla zavedena jiná přitěžující okolnost, a to situace, kdy pachatel spáchal TČ ke škodě osoby mladší patnácti let, těhotné, vážně nemocné, vysokého věku nebo nemohoucí.⁶⁴

Osobně se domnívám, že největší **přínos** zavedení tohoto TČ lze spatřovat ve faktu, že domácí násilí bylo konečně v právním řádu vůbec zohledněno. Násilníkům tak bylo jasně dáno najevo, že jejich jednání je zakázané a že za něj mohou být potrestáni. Rovněž oběti si lépe uvědomí, že to, co doma zažívají, překračuje společenské i právní normy. Domácí násilí od této chvíle již není pokládáno za soukromý problém, sféru kam nepřísluší státu zasahovat. Uzákonění tohoto TČ má navíc i určitý preventivní význam, neboť hrozba trestního postihu či probíhající trestní stíhání vede v některých případech násilníka k tomu, že od násilného jednání upustí.

Předmětem útoku tohoto TČ je **osoba žijící s pachatelem ve společném obydlí**, s výjimkou osoby svěřené pachateli do péče či výchovy.

Od osoby svěřené se oběť tohoto TČ liší tím, že jako osoba s plnou způsobilostí k právním úkonům má vytvořeny větší předpoklady k tomu, aby se mohla sama bránit. Tento TČ je tedy k TČ týrání svěřené osoby dle § 198 TZ v poměru subsidiarity, z čehož zároveň vyplývá, že jejich jednočinný souběh je vyloučen. (Pokud však bude pachatel týrat nejméně dvě osoby, které s ním žijí ve společném obydlí, z nichž jedna je zároveň svěřena do jeho výchovy nebo péče, bude nutno takové jednání posoudit jako jednočinný souběh TČ dle § 198 odst. 1 TZ s TČ dle § 199 odst. 1 odst. 2 písm. c TZ.)⁶⁵

Z formulace v TZ vyplývá, že nejde pouze o osoby blízké a na druhou stranu, že předmětem útoku není každá osoba blízká. Pod tuto skutkovou podstatu tak není možno podřadit činy, ke kterým dojde za situace, kdy osoby (již) nežijí ve společném

⁶⁴ Langhansová, H. *Nový paragraf v trestním zákoně. Malý dárek osobám týraným ve společné domácnosti*. Via iuris, 2003. Dostupné z ASPI

⁶⁵ Novotný, O., Vokoun, R., Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. str. 146.

obydlí. (To se týká například, v praxi poměrně častých situací, kdy oběť uprchne a je násilníkem nadále pronásledována či vztahu druha a družky, kteří, ač jsou spojeny intimním vztahem, spolu nežijí v daném okamžiku na jednom místě.) To můžeme považovat za nedostatek právní úpravy. Nicméně dle názoru Ústavního soudu jde o soužití ve společném obydlí i tehdy, pokud pachatel do obydlí poškozené pravidelně dochází, často se tam zdržuje, běžně tam přespává a sdílí s ní tak trvalým způsobem její soukromí. Jde o stav, kdy si pachatel v obydlí může počínat “jako doma“, nikoli jako pouhý host. Takový stav musí mít trvalý, resp. dlouhodobý charakter. Není přitom podstatné, zda se pachatel z tohoto obydlí i na poměrně dlouhá období vzdaluje, popř. zda má svůj vlastní byt. (nález Ústavního soudu - sp. zn. III. ÚS 1285/2008)

Na základě společného soužití jsou mezi těmito osobami vytvořeny zvláštní vztahy, které týranou osobu významně omezují ve svobodném rozhodování a zpravidla ztěžují možnost společné obydlí opustit. Společné obydlí tedy vyjadřuje zvláštní vztah mezi pachatelem a týranou osobou, nikoliv místo spáchání TČ - k týrání tedy může docházet i kdekoliv jinde. Na důvodu spoluzití přitom nezáleží, může jím být společné jmění manželů, spoluvlastnictví, nájem či podnájem bytu, ale i faktický stav. Spoluzití se přitom musí týkat alespoň části obydlí - tento znak není naplněn například tehdy, když pachatel obývá samostatný nájemní byt a jeho oběť též a společně užívají pouze společné prostory.⁶⁶

Pojem obydlí je legislativně vymezen v § 133 TZ jako dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející. Význam pojmu tedy zůstává stejný jako vymezení pojmu domu a bytu judikaturou a komentářem k trestnímu zákonu za platnosti TZ 1961. Za obydlí se obecně považuje vše, co slouží člověku k bydlení. Pod pojem jiná prostora sloužící k bydlení přitom patří prostory, které slouží k bydlení a nejsou bytem nebo domem - jedná se tak o obytné místnosti v zařízeních určených k trvalému bydlení, jako jsou místnosti v podnikových ubytovnách, penzionech, léčebnách apod. Za obydlí se považuje ale i místo, které slouží jen k přechodnému bydlení, jako je např. hotelový pokoj na dovolené.⁶⁷ Pod pojem dům nelze zahrnout zahradní kůlny, altánky, přístřešky či objekty neuzamčené, rozestavěné apod. (rozh. č. 36/1988 Sb. rozh. tr.). Pojem společná domácnost, jež používá OZ, je pojmem užším, neboť podle § 115 OZ domácnost tvoří pouze fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.

Pachatelem je ten, kdo s osobou, kterou týrá, žije ve společném obydlí. Může jím být i manžel či druh matky, který není rodičem dítěte, jestliže nebyl matkou pověřen pomáhat při výchově dítěte (jinak by se jednalo o TČ dle § 198 TZ).

⁶⁶ Jelínek, J. K trestněprávnímu postihu domácího násilí. Kriminalistika, 2005, č. 4, str. 261

⁶⁷ Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník - komentář (díl I)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. str. 1245 a 1246

Účastníkem může být kdokoliv, tedy i osoba, která s obětí nežije.

Výklad **pojmu týrání** je již v soudní praxi ustálen. Podle judikatury jde o takové jednání pachatele, které se vyznačuje zlým nakládáním projevujícím se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti, které osoba pociťuje jako těžké příkoří a současně i určitou mírou trvalosti. Kratší trvání může být vyváženo vyšší intenzitou - není proto nezbytné, aby šlo o jednání soustavné nebo delší dobu trvajících. Čím méně intenzivní týrání bude, tím déle bude muset trvat a naopak. U týrané osoby nemusí vzniknout následek na zdraví, ale musí jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost či bolestivost pociťuje jako těžké příkoří (rozh. č. 11/1984, 20/1984, 20/2006, 56/2009 Sb. rozh. tr.).

Nevyžaduje se, aby týrání mělo povahu fyzického násilí, může jít tedy i o zlé nakládání v oblasti psychické. Použití fyzického násilí může mít v takovém případě vliv na stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, popřípadě může jít o souběh tohoto TČ s některým dalším TČ (rozh. č. 20/2006 Sb. rozh. tr.). Judikát je funkční i za platnosti TZ, který pojem společenské nebezpečnosti opustil, pouze bude nutné místo ní posoudit společenskou škodlivost dle § 12 odst. 2 TZ.⁶⁸

Znaky kvalifikovaných skutkových podstat, za něž hrozí trest odnětí svobody v rozmezí 2 - 8 , příp. 5 - 12 let, jsou vymezeny v § 199 odst. 2 a odst. 3 TZ. Jedná se o případy, kdy je tento TČ páčán zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, nejméně na dvou osobách, po delší dobu či je-li jím způsobena těžká újma na zdraví (jednotlivci, příp. nejméně dvěma osobám) nebo smrt.

Zvlášť surový způsob týrání se bude vyznačovat výraznou mírou brutality, která se vymyká z rámce běžného u většiny TČ tohoto druhu (půjde např. o pálení žehličkou na břicho, opakované tlučení do nezhojených modřin, polížení genitálu kyselinou).

Zvlášť trýznivý způsob týrání se projevuje dopadem použitého násilí na samotnou oběť a jejího subjektivního prožívání útoku pachatele. Oběť je vystavena bolestem na hranici snesitelnosti trvajícím třeba i po kratší dobu nebo sice méně intenzivním, ale zato uskutečňovaným po delší dobu.⁶⁹

Delší doba týrání bude doba trvajících v řádu měsíců, protože již v samotném pojmu týrání je obsaženo, že jde o jednání trvajících určitou dobu. (rozh. č. 58/2008 Sb. rozh. tr.)

Po stránce subjektivní je třeba **úmysl**.

Pokud jde o **tresty**, jež mohou být uloženy za naplnění základní skutkové podstaty, v úvahu by mohl přicházet trest odnětí svobody nepodmíněný (oproti TZ 1961 tedy nastává díky zvýšení horní hranice trestu odnětí svobody za tento TČ podstatná změna v možnosti uložit tento trest, neboť dříve mohl být uložen pouze za podmínky, pokud by uložení jiného trestu zjevně nevedlo k dosažení účelu trestu) či podmíněný

⁶⁸ Jelínek, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vyd. Praha: Leges, 2009. str. 253

⁶⁹ Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník - komentář (díl II)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. str. 1744

(případně s dohledem, § 81 a 84 TZ, pokud je trest odnětí svobody uložen do výše tří let), podmínky mohou být splněny i pro uložení trestu obecně prospěšných prací (§ 62), trestu peněžitého (§ 67 odst. 2 písm. b TZ, pokud není současně uložen nepodmíněný trest odnětí svobody), trestu zákazu činnosti (§ 73 TZ, pokud se pachatel dopustil TČ v souvislosti s touto činností) či trestu zákazu pobytu (§ 75 TZ). Pokud jde o podmínky pro uložení trestu domácího vězení (§ 60 TZ) sporné se jeví splnění požadavku, že je tento trest, vzhledem k povaze a závažnosti přečinu a osobě a poměrům pachatele, postačující. Při naplnění kvalifikovaných skutkových podstat tohoto TČ pak lze uložit pouze nepodmíněný trest odnětí svobody (případně podmíněný, pokud by byl trest uložen do výše tří let), případně trest zákazu činnosti či zákazu pobytu.

Trestní sazba trestu odnětí svobody u základní skutkové podstaty tohoto TČ je mírnější než u TČ týrání svěřené osoby. Má se tím vyjádřit potřeba vyšší ochrany osob, jež jsou chráněny dle § 198 TZ. Tento rozdíl se však již stírá u jednotlivých zvlášť přitěžujících okolností, a to vzhledem k jejich povaze a totožnému vymezení, a proto jsou trestní sazby u kvalifikovaných skutkových podstat obou TČ stejné.⁷⁰

Vezmeme-li v úvahu **kategorizaci TČ**, základní skutková podstata je přečinem, kvalifikovaná skutková podstata dle druhého odstavce zločinem a pokud dojde k naplnění třetího odstavce, jedná se dokonce o zvlášť závažný zločin.

Ve vztahu k TČ ublížení na zdraví dle § 146 odst. 1 či § 148 odst. 1 TZ je možná faktická konzumpce, neboť ublížení na zdraví je zpravidla vedlejší a méně významný následek hlavní trestné činnosti spočívající v týrání.⁷¹ (rozh. č. 18/1963 Sb. rozh. tr.)

Pokud ale dojde ke způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti je situace jiná. Dle TZ 1961 šlo v těchto případech o souběh tohoto TČ a TČ ublížení na zdraví dle § 221 odst. 1, odst. 2 písm. c, případně odst. 3 (v případě úmyslného ublížení na zdraví, při kterém došlo ke způsobení těžké újmy na zdraví či smrti z nedbalosti), § 222 (pokud byla úmyslně způsobena těžká újma na zdraví), § 222 odst. 1, odst. 3 (pokud byla úmyslně způsobena těžká újma na zdraví a přitom z nedbalosti způsobena smrt) či § 224 TZ 1961 (pokud byla nedbalostně způsobena těžká újma na zdraví či smrt); popřípadě dokonce TČ vraždy dle § 219 TZ 1961, pokud byla úmyslně způsobena smrt. Kvalifikace jednání bez vyjádření souběhu by totiž jinak nevystihovala plně povahu a závažnost činu (rozh. č. 11/1984 Sb. rozh. tr.).

Dle TZ bude situace oproti dřívější úpravě jiná, pokud půjde o nedbalostní způsobení těžké újmy na zdraví či smrti, neboť jde nově o znaky kvalifikované skutkové podstaty tohoto TČ (§ 199 odst. 1, odst. 2 písm. b TZ - těžká újma na zdraví

⁷⁰ Šámal, P. *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*. Praha: C.H.Beck, 2006. str. 192

⁷¹ Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník - komentář (díl II)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. str. 1752

či § 199 odst. 1, odst. 3 písm. a či b TZ - těžká újma na zdraví nejméně dvou osob či smrt). Pokud byla ale těžká újma na zdraví či smrt způsobena úmyslně, posoudí se i nadále jednání jako jednočinný souběh TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí a TČ vraždy dle § 140 TZ či TČ těžkého ublížení na zdraví dle § 145 odst. 1, případně § 145 odst. 1, odst. 3 TZ podle způsobeného následku.

Kladně lze hodnotit, že TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí není zařazen do výčtu TČ v § 163 TŘ, tzn. k **trestnímu stíhání není třeba souhlas poškozeného**.

Neoznámení či nepřekažení tohoto TČ není trestné, jako je tomu v případě TČ týrání svěřené osoby.

Argumentem pro tuto úpravu je fakt, že pro vnějšího pozorovatele je někdy obtížné rozpoznat, zda se již jedná o týrání, či zda jde pouze o partnerské problémy. V této situaci by hrozil postih člověku, který neoznámil týrání jiného, protože jej za týrání nepovažoval a naopak by někdo mohl ohlásit jednání, které považoval za týrání, ale které ve skutečnosti není TČ, a způsobit tím zbytečný zásah do rodiny i práv domnělého násilníka. Pro tuto úpravu svědčí i praxe neziskových organizací, neboť jejich pomoc obětem domácího násilí by byla značně omezena v případě, kdyby pracovníci těchto organizací byli trestně odpovědní za neoznámení týrání svých klientů.

Na druhou stranu, pro trestnost nepřekažení a neoznámení TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí svědčí případy, kdy je týrán člověk tělesně postižený, nemohoucí, starý, nebo například žena, která je násilníkem natolik izolovaná, že již ztratila kontakt s okolím a není schopna se sama ze situace vymanit.

Korespondujícími přestupky jsou **přestupky proti občanskému soužití podle § 49 odst. 1 písm. b, písm. c PřestZ**.

Změny týkající se tohoto TČ, **jež přinesl TZ**, spočívají ve změně jeho názvu, zvýšení trestní sankce a zavedení nových kvalifikovaných skutkových podstat.

Název TČ se mění z „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“ na „týrání osoby žijící ve společném obydlí“, přičemž v obecné části TZ je pojem obydlí legislativně vymezen (§ 133 TZ).

Trestní sankci u základní skutkové podstaty tvoří trest odnětí svobody na šest měsíců až čtyři léta. Tedy oproti v nedávné době účinné právní úpravě dochází ke zvýšení horní hranice trestu odnětí svobody o jeden rok a zároveň je zavedená i dolní hranice trestu odnětí svobody. Není tedy nadále možné konat o tomto TČ zkrácené přípravné řízení. U kvalifikované skutkové podstaty dle § 199 odst. 2 TZ zůstává rozmezí trestu odnětí svobody v nezměněné výši, tj. 2 léta až 8 let, nicméně přibyly dvě nové zvlášť přitěžující okolnosti, a to bude-li způsobena těžká újma na zdraví a spáchání činu nejméně na dvou osobách (dříve to bylo pouze na více osobách). Zcela nově jsou ve třetím odstavci § 199 TZ uvedeny kvalifikační okolnosti spočívající ve způsobení

těžké újmy na zdraví nejméně dvou osob či způsobení smrti, s trestem odnětí svobody na pět až dvanáct let. Pokud tedy dojde k naplnění skutkové podstaty tohoto TČ dle třetího odstavce, bude se jednat o zvlášť závažný zločin a věcně příslušný k projednání případu v prvním stupni bude krajský soud.

V kapitole 3.4 **analyzují statistické údaje** vztahující se k tomuto TČ.

Pokud bychom hledali srovnatelnou **Slovenskou úpravu**, jednalo by se o TČ týrání blízké a svěřené osoby, který najdeme v § 208 trestného zákona (zákon č. 300/2005 Z.z., dále jen Sl TZ).⁷²

Skutková podstata tohoto TČ byla zavedena již v roce 1999 (zákonem č. 183/1999 Z.z.) rozšířením skutkové podstaty TČ týrání svěřené osoby i na osobu blízkou (§ 215 trestného zákona, zákon č. 140/1961 Zb., dále jen Sl TZ 1961). Zákonem č. 421/2002 Z.z., s účinností od 1. září 2002, pak došlo k úpravě tohoto TČ s ohledem na problémy, jež se projevíly v praxi. Prozatím poslední změna proběhla roku 2005, od něhož najdeme úpravu v novém trestním kodexu.

Pro naplnění znaků tohoto TČ je třeba, aby v důsledku týrání taxativně uvedeným způsobem bylo způsobeno fyzické nebo psychické utrpení. Pod pojmem fyzické nebo psychické utrpení je třeba rozumět takový stav, který se vyznačuje tělesnými nebo duševními bolestmi, které ovlivňují obvyklý způsob života týrané osoby a netrvají pouze krátký, přechodný čas.⁷³ Výčet možných způsobů týrání je sice již taxativní, nicméně možnost jeho spáchání „i jiným zacházením, které ohrožuje fyzické nebo psychické zdraví nebo omezuje bezpečnost“ dle § 208 odst. 1 písm. a Sl TZ ukazuje na značnou možnost rozšíření pojmu. Úprava je navíc značně kazuistická a některé pojmy dosti vágní (mám na mysli zejména psychické způsoby týrání jako je pohrdavé zacházení,

---

⁷² (1) Kdo týrá blízkou osobu nebo osobu, která je v jeho péči či výchově, způsobující jí tak fyzické nebo psychické utrpení

a) bitím, kopáním, údery, způsobením ran a popálenin různého druhu, ponižováním, pohrdavým zacházením, neustálým sledováním, vyhrožováním, vyvoláváním strachu nebo stresu, násilnou izolací, citovým vydíráním nebo jiným zacházením, které ohrožuje její fyzické nebo psychické zdraví nebo omezuje její bezpečnost,

b) bezdůvodným odpíráním stravy, odpočinku, spánku, nutné osobní péče, ošacení, hygieny, zdravotní péče, ubytování, výchovy nebo vzdělání,

c) nucením k žebrání nebo k opakovanému vykonávání činnosti vyžadující její fyzickou nebo psychickou zátěž nepřiměřenou vzhledem k jejímu věku nebo zdravotnímu stavu nebo způsobilou poškodit její zdraví,

d) vystavováním vlivu látek způsobilých poškodit její zdraví, nebo

e) neodůvodněným omezováním přístupu k majetku, který má právo užívat,

potrestá se odnětím svobody na tři roky až osm let.

(2) Odnětím svobody na sedm až patnáct let se pachatel potrestá, jestliže spáchal čin uvedený v odstavci 1

a) a způsobil tím těžkou újmu na zdraví nebo smrt,

b) ze zvláštního motivu,

c) ačkoli byl v předcházejících dvaceti čtyřech měsících za takový čin odsouzen nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého za takový čin propuštěn, nebo

d) závažnějším způsobem jednání.

(3) Odnětím svobody na patnáct až dvacet pět let nebo trestem odnětí svobody na doživotí se pachatel potrestá, jestliže spáchal čin uvedený v odstavci 1 a způsobil tím těžkou újmu na zdraví nebo smrt více osobám.

⁷³ Stiffel, H., Kočica, J. *Trestný zákon, stručný komentár*. 2. vyd. Iura Edition, 2001. str. 445

vyvolávání stresu či citové vydírání). Za týrání je považováno i neodůvodněné omezení přístupu k majetku s trestní sazbou ve výši 3-8 let, a tak se ptám, nedochází zde k přepínání trestní represe? V rámci tohoto TČ (§ 208 odst. 1 písm. a Sl TZ) lze mezi blízkými osobami postihnout i tzv. stalking - jde o týrání způsobené neustálým sledováním.

Předmětem útoku TČ je, jak již jeho název napovídá, jak osoba blízká⁷⁴, tak i osoba svěřená.

Za naplnění základní skutkové podstaty tohoto TČ hrozí trest odnětí svobody ve výši tři roky až osm let. Kvalifikované skutkové podstaty jsou uvedeny v odstavci druhém a třetím, přičemž kvalifikačními okolnostmi jsou způsobení těžké újmy na zdraví či smrti jedince, případně více osob (dle § 127 odst. 12 Sl TZ jde nejméně o tři osoby), spáchání činu ze zvláštního motivu (§ 140 Sl TZ; jde o případ, kdy je čin spáchán například z pomsty či sexuálního motivu) nebo závažnějším způsobem jednání (§ 138 Sl TZ; mimo jiné jde o páčání TČ po delší dobu, na více osobách či surovým způsobem. Komentář ke Sl TZ⁷⁵ přitom stanoví, že aby šlo o surový nebo trýznivý způsob, musí jít o jednání vymykající se z rámce obvyklého pro většinu TČ tohoto druhu) či recidiva tohoto TČ. Pokud pachatel spáchá čin dle odstavce třetího, hrozí mu trest odnětí svobody na patnáct až dvacet pět let nebo dokonce doživotí. S ohledem na výši hrozícího trestu odnětí svobody, TČ dle odstavce prvního či druhého je zločinem a TČ dle odstavce třetího zvlášť závažným zločinem.⁷⁶

Jak jsem již nastínila výše, současný stav úpravy tohoto TČ je výsledkem dvou novel trestního kodexu. Nyní bych tedy chtěla ukázat vývoj skutkové podstaty tohoto TČ, kterým prošla, než byla upravena v současném znění.

Roku 2002 byla upřesněna definice týrání (demonstrativním) výčtem jeho možných způsobů, kdy došlo oproti předchozí úpravě k jejich zmírnění (již se neobjevují výrazy jako „opakovaně či nadměrně“) a výslovnému zmínění jeho dalších možných variant (jde jak o fyzické způsoby týrání - kopání, údery, způsobení ran a popálenin; tak zejména o způsoby psychického týrání - neustálé sledování, citové vydírání, pohrdavé zacházení, ponižování, jiné jednání, které ohrožuje fyzické nebo psychické zdraví nebo

---

⁷⁴ Osobou blízkou se, stejně jako u nás, obecně rozumí příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a jiné osoby v rodinném nebo obdobném poměru tehdy, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá právem pociťovala jako újmu vlastní (§ 127 odst. 4 Sl TZ). Nicméně pro účely tohoto a některých dalších TČ (nebezpečné vyhrožování, vydírání, znásilnění, sexuální násilí, sexuální zneužívání) je pojem osoby blízké rozšířen ustanovením § 127 odst. 5 Sl TZ též o bývalého manžela, druha, bývalého druha, rodiče společného dítěte, osobu, která je ve vztahu k nim osobou blízkou a osobu, která s pachatelem žije či žila ve společné domácnosti.

⁷⁵ Samaš, O., Stiffel, H., Toman, P. *Trestný zákon, stručný komentář*. 1. vyd. Iura Edition, 2006. str. 436

⁷⁶ § 11 Sl TZ - Zločin je úmyslný TČ, za který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby převyšující pět let. Zločin, za který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s dolní hranicí trestní sazby nejméně deset let, se považuje za zvlášť závažný.

omezuje bezpečnost, dále odpírání spánku, odpočinku, výchovy či vzdělání nebo nedůvodné omezování přístupu k majetku). Nutné bylo zároveň i rozšíření definice osoby blízké, neboť ustanovení skutkové podstaty nedopadalo na všechny pachatele domácího násilí. Nově tak byl osobou blízkou pro účely tohoto TČ i bývalý manžel, druh, bývalý druh, rodič společného dítěte a osoba, která s pachatelem žije či žila ve společné domácnosti, přičemž tato definice se uplatnila i u dalších taxativně vyjmenovaných TČ, a to u TČ vyhrožování usmrcením, ublížení na zdraví, vydírání, znásilnění, sexuálního násilí a sexuálního zneužívání. (Legislativní vymezení osoby blízké pro taxativně uvedené TČ nyní podává výkladové ustanovení § 127 odst. 5 Sl TZ, které ho rozšířilo o osobu, která je ve vztahu k bývalému manželovi, druhovi, bývalému druhovi a rodiči společného dítěte osobou blízkou. Ve výčtu TČ již nenajdeme TČ ublížení na zdraví.) Zavedeny byly i další ustanovení, jež určitým způsobem na skutkovou podstatu tohoto TČ navazovaly. Bylo například stanoveno, že osoba odsouzená za tento TČ může být podmíněně propuštěna nejdříve po vykonání 2/3 uloženého trestu (§ 62 Sl TZ 1961, nyní se dle § 66 odst. 1 písm. b Sl TZ toto omezení podmíněného propuštění vztahuje na jakýkoliv zločin). Dále bylo uzákoněno, že pachateli, který spáchal TČ vůči osobě blízké nebo svěřené, lze uložit ochranné léčení, pokud lze vzhledem k jeho osobě důvodně předpokládat, že bude v násilném jednání pokračovat (§ 72 Sl TZ 1961, nyní § 73 odst. 2 písm. b Sl TZ).

Roku 2005 byl demonstrativní výčet způsobů týrání nahrazen výčtem taxativním, došlo ke zpřísnění trestních sazeb (za naplnění základní skutkové podstaty hrozí 3-8 let namísto 1-5 roků, při naplnění kvalifikované skutkové podstaty dle posledního odstavce lze dokonce uložit až doživotí) a byly zavedeny nové kvalifikační okolnosti (těžká újma na zdraví či smrt více osob, recidiva, závažnější způsob jednání, zvláštní motiv).

Nyní bych se chtěla dostat k nejdůležitějšímu bodu, a to porovnání slovenské a naší trestněprávní úpravy dotýkající se skutkové podstaty TČ „týrání“.

Na prvním místě bych uvedla, že jsme dosáhli zakotvení tohoto TČ až téměř s pětiletým zpožděním za Slovenskem.

Samotná konstrukce skutkové podstaty TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí se od slovenské úpravy výrazně odlišuje:

- TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí se nevztahuje ani na osoby svěřené, ani na pronásledování. Oboje je u nás upraveno samostatnými skutkovými podstatami.
- Předmět útoku TČ je u nás výrazně užší nejen protože nezahrnuje osobu pachateli svěřenou, ale zejména protože jím je pouze osoba žijící s pachatelem ve společném obydlí. Ta je totiž na Slovensku pouze jednou z osob chráněných touto skutkovou podstatou, neboť spadá pod pojem osoby blízké, jež je

samotným předmětem ochrany (osoba blízká je přitom pro účely této a některých dalších skutkových podstat rozšířena například i o druhu, bývalého manžela či druhu, nebo o osobu, která s pachatelem žila ve společné domácnosti). Slovenská úprava tak dopadá i na případy, kdy týraná osoba s pachatelem již nyní sice nežije, ale v minulosti tomu tak bylo či na případy, kdy týraná osoba s pachatelem nikdy nežila, ale pojí jí k němu určitý příbuzenský či citový vztah. Vymezení předmětu útoku TČ lze považovat ve slovenské úpravě za velmi zdařilé a za závažný nedostatek našeho TZ.

- Pojem týrání je u nás ponechán vymezení judikatornímu, z čehož vyplývá, že oproti slovenské úpravě, TZ neobsahuje žádný výčet způsobů týrání a vymezení pojmu je i výrazně užší.
- Pokud jde o kvalifikované skutkové podstaty, jsou zde určité nuance. Za přínosné považuji, že na Slovensku je jako kvalifikační okolnost zakotvena recidiva.
- Pokud bychom srovnávali trestní sankce, tak bychom dospěli k závěru, že na Slovensku hrozí výrazně vyšší tresty odnětí svobody. Zatímco za naplnění základní skutkové podstaty u nás hrozí trest odnětí svobody na 6 měsíců až 4 roky, u našich sousedů je to 3 až 8 let. Na Slovensku dokonce hrozí i trest odnětí svobody na doživotí (pokud dojde k naplnění kvalifikované skutkové podstaty dle posledního odstavce, tedy pokud pachatel při spáchání činu způsobí z nedbalosti těžkou újmu na zdraví nebo smrt více osob), k čemuž u nás nemůže dojít. S rozdílnou výší trestních sazeb souvisí i to, že při naplnění základní skutkové podstaty se u nás jedná pouze o přečin, na Slovensku jde ale již o zločin. Zatímco u nás došlo k diferenciaci trestních sazeb trestu odnětí svobody u základních skutkových podstat, pokud jde o osobu svěřenou a osobu chráněnou dle § 199 TZ, na Slovensku je výše hrozícího trestu odnětí svobody u obou kategorií osob stejná. Podmíněně propustit pachatele odsouzeného za tento TČ lze na Slovensku až po vykonání $\frac{2}{3}$ trestu, zatímco u nás je to možné dokonce již předtím než vykonal $\frac{1}{2}$ trestu. Pokud jde o pachatele jakéhokoliv TČ vůči osobě blízké nebo svěřené, existuje navíc na Slovensku specializované ustanovení, které umožňuje pachateli uložit ochranné léčení, pokud lze vzhledem k jeho osobě důvodně předpokládat, že bude v násilném jednání pokračovat.
- Za kladné je nutno považovat, že ani u nás, ani na Slovensku se nevyžaduje u tohoto TČ souhlas poškozeného s trestním stíháním. Na Slovensku šli přitom oproti nám ještě dále, neboť dispoziční právo poškozeného se neuplatňuje ani u dalších TČ páchaných v souvislosti s domácím násilím.

- Nepřekažení a neoznámení TČ je u nás trestné pouze u TČ týraní svěřené soby. Na Slovensku je toto jednání trestné sice i při týraní osoby blízké, ale na druhou stranu, vždy se musí jednat o kvalifikovanou skutkovou podstatu TČ týraní blízké a svěřené osoby (§ 340 a § 341 Sl TZ).

Pokud bych tedy měla obě úpravy zhodnotit, ve prospěch naší úpravy vyznívá fakt, že vymezení pojmu týraní u nás bylo ponecháno judikatuře a netrpí tak problémy (kazuistické vymezení, vágnost některých pojmů), které přineslo jeho nepřiliš zdařilé vymezení slovenským zákonodárcem. Kladem naší úpravy je i to, že stalking je u nás trestně stíhán všeobecně, tedy nejen mezi osobami blízkými či, že týraní, jehož obětí je osoba pachateli svěřená do péče či výchovy, je stíháno v rámci samostatné skutkové podstaty, čímž je u ní, s ohledem na výše zmíněný předmět útoku, umožněno zpřísnění sankce. Naopak, závažným nedostatkem naší úpravy a kladem úpravy slovenské je vymezení předmětu útoku tohoto TČ. Ve slovenské úpravě je i několik institutů, kterými bychom se mohli nechat do budoucna inspirovat. Myslím například stanovení recidivy jako znaku kvalifikované skutkové podstaty TČ, zpřísnění podmínek pro podmíněně propuštění pachatele tohoto TČ či možnost uložit mu ochranné léčení. Jak u nás, tak i na Slovensku je u tohoto TČ správně nevyžadován souhlas poškozeného s trestním stíháním pachatele.

➤ § 198 TZ (§ 215 TZ 1961) - Týraní svěřené osoby

Vztah mezi tímto TČ a TČ **týraní osoby žijící ve společném obydlí** je vysvětlen výše. Sankce u základní skutkové podstaty je vyšší oproti TČ dle § 199 TZ s ohledem na osobu, která je předmětem útoku.

Ustanovení **chrání osoby**, které vzhledem ke svému věku nebo z jiných důvodů jsou v péči nebo výchově jiných osob. Poškozeným tak může být nejen dítě, ale i osoba zletilá, která pro stáří, nemoc, invaliditu apod. je odkázána na péči jiných osob. Tímto TČ bude tedy postihováno zejména domácí násilí páchané na dětech či seniorech.

Pachatelem může být jen ten, kdo vykonává ve vztahu k týrané osobě péči nebo výchovu (např. rodiče, příbuzní, učitelé, vychovatelé, ošetřovatelky, přátelé, známí rodičů, kterým je poškozený svěřen jen na určitou dobu).

Výrazný, déle trvající nedostatek péče o svěřenou osobu může vedle tohoto TČ zároveň zakládat **TČ zanedbání povinné výživy** podle § 196 TZ (rozh. č. 11/1984 Sb. rozh. tr.).⁷⁷

V jednotlivostech dále odkazuji na výklad TČ týraní osoby žijící ve společném obydlí.

⁷⁷ Novotný, O., Vokoun, R., Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. str. 146.

TZ, stejně jako u TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí, zvyšuje trestní sankci u základní skutkové podstaty (trest odnětí svobody může být uložen na jeden rok až pět let místo dosavadních 6 měsíců až 3 let) a doplňuje některé zvláště přitěžující okolnosti. Kvalifikované skutkové podstaty jsou vymezeny stejně jako u TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí včetně výše trestní sankce.

➤ § 140 TZ (§ 219 TZ 1961) - Vražda

Jedná se o **nejtragičtější scénář završení probíhajícího domácího násilí**. I když takto končí každý rok pouze minimum případů domácího násilí, nelze je s ohledem na spáchaný následek, který má nejen na oběť samou, nýbrž i na pozůstalé, přehlížet. Mnohdy nejde o dokonaný TČ, ale „pouze“ o pokus či přípravu tohoto TČ.

Při spáchání tohoto TČ v rámci domácího násilí si lze představit většinu **zvláště přitěžujících okolností** uvedených v odstavci třetím, zejména spáchání činu zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, opětovně, na dvou nebo více osobách, na těhotné ženě či na dítěti mladším patnácti let.

Pachatelem tohoto TČ přitom nebývají pouze pachatelé domácího násilí, nýbrž i jeho dlouhodobé oběti.

V jakých situacích dochází k tomu, že týraná osoba násilného partnera zavraždí? Podle statistik, 70 - 90 % případů usmrcení nastává v jednoznačně konfrontační situaci (situace, kdy je oběť bezprostředně ohrožena, hrozbu nelze v daném momentě jinak odvrátit, násilí ze strany oběti je proporcionální hrozbě) a zbytek v tzv. nekonfrontačních situacích (týraná osoba si objedná vraždu, což je u pravých obětí velmi vzácné nebo zaútočí sama v okamžiku relativního partnerského klidu). Nekonfrontační situace jsou však výjimečné, a to jak z pohledu statistického, tak co do mimořádnosti okolností případu (extrémní týrání).⁷⁸

Pro oběť závažného domácího násilí, jež se stává pachatelem vraždy, existovala dle původní trestněprávní úpravy možnost (pokud nešlo o případ nepřičetnosti, případně zde nebyly okolnosti vylučující protiprávnost) zohlednit její situaci pouze při výměře trestu odnětí svobody. Jednalo se o obecně polehčující okolnosti (zejména dle ustanovení § 33 písm. a TZ 1961 - spáchání činu v silném rozrušení, písm. f - nebyly zcela splněny podmínky nutné obrany či krajní nouze, písm. d - spáchání činu pod vlivem hrozby nebo nátlaku či písm. e - spáchání činu pod vlivem tíživých osobních nebo rodinných poměrů, které si sám nezpůsobil) či mimořádné snížení trestu odnětí svobody dle § 40 odst. 1 TZ 1961 (tedy, pokud soud došel k závěru, že by byla trestní sazba vzhledem k okolnostem případu či poměrům pachatele pro pachatele nepřiměřeně přísná).

---

⁷⁸ Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. str. 33

Výraznou změnu v těchto případech přináší TZ v podobě nově konstruovaného TČ zabití (viz dále).

Pokud se naopak týrající osoba stává pachatelem vraždy, rovněž jde o případy, kdy se ve vztahu objevovalo závažné domácí násilí. Velké riziko hrozí oběti zejména v případech oznámení ukončení vztahu, odchodu či v případě, kdy je jí vyhrožováno likvidací. Mezi pachateli převažují muži s výraznějšími poruchami osobnosti (chorobná žárlivost, emocionálně nestabilní či agresivní osobnost). V těchto případech nehraje chování oběti žádnou roli, tzn. ani sebevětší vstřícnost a podřizování se partnerovi nemohou agresi zabránit - jedinou šancí na záchranu je tak včasný odchod.

TZ zvyšuje horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody u základní skutkové podstaty z patnácti na osmnáct let. U dosavadní kvalifikované skutkové podstaty se sazba zvyšuje z 12 - 15 let na 15 - 20 let, přičemž nadále je možný alternativně výjimečný trest. Nově zavádí kvalifikovanou skutkovou podstatu, kdy se přísněji postihuje (sazba je 12 - 20 let) usmrcení jiného s rozmyslem nebo po předchozím uvážení.⁷⁹ Bude tak zpřísněn postih pro domácí násilníky, kteří oběť usmrtí za daných okolností.

Jako privilegovaná skutková podstata k vraždě je nově zakotven TČ zabití (§ 141 TZ), kdy pachatel úmyslně usmrtí jiného v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli, anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného (obdobným způsobem je vymezen i TČ ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky dle § 146a TZ). Zakotvení tohoto nového TČ má pro týrané osoby, které zabijí svého trýznitele velký význam, neboť již nebudou souzeni za vraždu, nýbrž za zabití s mírnější sazbou trestu odnětí svobody, která činí tři léta až deset let. Došlo tím k větší diferenciaci mezi činy úmyslného usmrcení s ohledem na okolnosti daného případu, což má pro pachatele TČ zabití význam nejen z hlediska výše trestní sazby, ale i z hlediska posuzování jeho činu společností. Dřívější oběť domácího násilí již nebude posuzována jako „vražedkyně“ a nebude „házena do jednoho pytle“ s brutálními vrahy. Jelikož se jedná o privilegovanou skutkovou podstatu, uplatní se přednostně před kvalifikovanou skutkovou podstatou vraždy, kdy je osoba usmrcena s rozmyslem nebo po předchozím uvážení. To se týká situace usmrcení jiného sice s rozmyslem či po předchozím uvážení, ale v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, kterým může být právě domácí násilí.

---

⁷⁹ Spáchání TČ s rozmyslem je odlišením od afektu a podobných stavů, ale může jít i o velmi krátkou úvahu, při níž pachatel jedná uváženě, ale nikoli po předchozím uvážení. U předchozího uvážení jde naopak o situaci, kdy pachatel si předem, tj. před spácháním činu, zváží rozhodující okolnosti provedení činu a čin si z hlediska jeho provedení tzv. naplánuje. V obou těchto případech však musí pachatel alespoň vědět, že svým jednáním směřuje k usmrcení jiného a s takovým následkem musí být přinejmenším srozuměn (eventuální úmysl), byť rozmyšlení nebo předchozí uvážení bude zpravidla předcházet přímému úmyslu, kdy pachatel smrtelný následek chce. Viz důvodová zpráva k návrhu zákona č. 40/2009, trestní zákoník (PSP, tisk 410/0)

- § 146 TZ (§ 221 TZ 1961) - Ublížení na zdraví,
- § 145 TZ (§ 222 TZ 1961) - Těžké ublížení na zdraví

Domácí násilí vychází najevo nejčastěji v krajních případech, zejména právě tehdy, když oběť nese jasné známky ublížení na zdraví.

Základní skutkové podstaty těchto TČ spočívají v úmyslném ublížení na zdraví, respektive v úmyslném způsobení těžké újmy na zdraví a za jejich naplnění hrozí pachateli trest odnětí svobody ve výši 6 měsíců až 3 roky, respektive 3 roky až 10 let. V následujícím textu bych chtěla nyní vymezit ústřední pojmy těchto TČ, a to je samotné ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví.

Ublížení na zdraví je nově ve výkladových ustanoveních TZ legislativně vymezeno jako *takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření* (§ 122 odst. 1 TZ). Jak ukazuje následující odstavec, který shrnuje vymezení pojmu judikaturou během účinnosti TZ 1961, jedná se o legislativní vymezení vycházející z dané judikatury.

Judikatura totiž definovala ublížení na zdraví jako takovou poruchu zdraví, která postiženému znesnadňuje obvyklý způsob života nebo výkon obvyklé činnosti, a to nikoliv jen po krátkou, zcela přechodnou dobu (rozh. č. II/1965, 6/1967-II Sb. rozh. tr.). Přitom nelze jednoznačně stanovit nějakou minimální dobu, po kterou musí porucha zdraví trvat, aby ji bylo možno považovat za ublížení na zdraví (rozh. č. II/1965 Sb. rozh. tr.), v praxi je za ní považována zpravidla doba sedmi dnů (rozh. č. 16/1986 Sb. rozh. tr.). Důležitým kritériem při posuzování ublížení na zdraví je pracovní neschopnost, není však kritériem jediným, ani rozhodujícím. Význam mají i takové skutečnosti jako je povaha poruchy zdraví, jak byla porucha zdraví způsobena či jakými příznaky se projevuje, které orgány a které funkce byly narušeny, bolestivost poranění a jeho intenzita (rozh. č. II/1965 a 2/1966 Sb. rozh. tr.).

K těmto důsledkům však v mnoha případech domácího násilí nedochází, protože domácí násilí je zpravidla dlouhodobým fyzickým, psychickým či ekonomickým nátlakem, jehož intenzita v konkrétním okamžiku není vždy tak vysoká, nicméně svojí soustavností velmi negativně narušuje psychiku oběti a to nezářídka více než jednorázově spáchaný TČ.

U méně závažného poškození zdraví půjde o přešupek dle § 49 odst. 1 písm. c PřestZ.

Těžká újma na zdraví se od ublížení na zdraví liší svou závažností a citelností pro postiženého. Její normativní definici podává ustanovení § 122 odst. 2 TZ následovně: *„Těžkou újmu na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážně*

onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohyzdění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy, nebo delší dobu trvající porucha zdraví.“

V soudní praxi vžitou hranici asi šesti týdnů lze považovat za hranici mezi těžkou újmou na zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 písm. i TZ (delší dobu trvající porucha zdraví) a ublížením na zdraví ve smyslu § 122 odst. 1 TZ za předpokladu, že přibližně po tuto dobu trvá vážná porucha zdraví.⁸⁰ (rozh. č. 18/1969 Sb. rozh. tr.)

Při spáchání obou výše uvedených TČ může dojít ke způsobení těžké újmy na zdraví, rozdíl spočívá v k ní se vztahujícímu zavinění. Pokud je úmyslné, půjde o TČ dle § 145 TZ, pokud je nedbalostní bude se jednat o TČ dle § 146 odst. 1 odst. 3 TZ.

Mezi **okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby**, které se mohou vyskytnout v případech domácího násilí, patří zejména nedbalostní způsobení těžšího následku ve formě (těžké újmy na zdraví) či smrti a spáchání činu na určité osobě požívající vyšší míru ochrany jako je těhotná žena či dítě mladší patnáct let.

V případě **TČ ublížení na zdraví dle § 146 TZ je třeba souhlas poškozeného s trestním stíháním. U TČ těžké ublížení na zdraví je, při splnění podmínek stanovených ustanovením § 20 TZ, trestná již samotná jeho příprava.**

TZ provedl u tohoto TČ diferenciaci v jeho názvu, neboť TČ dle § 221 TZ 1961 nazývá ublížením na zdraví a čin dle § 222 TZ 1961 těžkým ublížením na zdraví. Došlo také k legislativnímu vymezení pojmu ublížení na zdraví. Další změny spočívají ve zvýšení trestních sazeb a zavedení nových zvlášť přitěžujících okolností. Novelou TZ (zákon č. 306/2009 Sb.) byla po vzoru TČ zabití zavedena privilegovaná skutková podstata ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky (§ 146a TZ).

➤ § 185 TZ (§ 241 TZ 1961) – Znásilnění

Spáchání TČ znásilnění či sexuálního nátlaku na oběti domácího násilí představuje **nejzávažnější a přitom bohužel i velmi častou formu sexuálního domácího násilí**. Již v roce 1955 bylo správně judikováno, že skutková podstata TČ znásilnění je naplněna **i tehdy, pokud poškozeným je manžel(ka)** - rozh. č. 97/1955 Sb. rozh. tr.⁸¹ Objektem obou těchto TČ je právo člověka svobodně se rozhodovat o svém pohlavním životě. Rozdíl spočívá v intenzitě vynucovaného sexuálního jednání - závažnější formy naplňují skutkovou podstatu TČ znásilnění, méně závažné pak TČ sexuální nátlak. **TČ sexuální nátlaku je tedy k TČ znásilnění v poměru subsidiarity**, neboť doplňuje jím poskytovanou ochranu.

⁸⁰ Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník - komentář (díl I)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. str. 1178

⁸¹ Gřivna, T. *Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné a zvláštní části*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. str. 213.

Znásilnění se dopustí ten, kdo donutí (násilím, pohrůzkou násilí nebo jiné těžké újmy), případně zneužije bezbrannosti jiného k pohlavnímu styku. Spáchání činu souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží je až znakem kvalifikované skutkové podstaty. Případy pro znásilnění typické, jako je soulož či jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, jsou tedy okolnostmi podmiňujícími použití vyšší trestní sazby s trestní sazbou trestu odnětí svobody na dvě léta až deset let, zatímco méně závažné případy pohlavního styku, pro znásilnění netypické, jsou znakem základní skutkové podstaty, za jejíž naplnění hrozí pachateli trest odnětí svobody v délce šest měsíců až pět let.

Mezi další kvalifikační okolnosti, které se mohou při spáchání činu v rámci domácího násilí vyskytnout, patří spáchání činu se zbraní, na dítěti (mladším patnácti let) nebo způsobení těžké újmy na zdraví či smrti.

Pohlavním stykem je jakýkoliv způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby. Patří sem soulož, jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží (pohlavní styk, který je způsobem provedení a svou závažností srovnatelný se souloží, přičemž závažnost je třeba hodnotit též z hlediska jeho následků na oběť) a ostatní, méně závažné formy pohlavního styku.⁸²

Pokud jde o TČ dle § 185 odst. 1, odst. 2 TZ a pokud stíhání směřuje vůči osobě, která je (v době činu byla) manželem, partnerem či druhem poškozeného, což je naprostá většina případů odehrávající se při domácím násilí, je nutný **souhlas poškozeného s trestním stíháním.**

Příprava tohoto TČ je, při splnění podmínek vymezených v § 20 TZ, **trestná.**

Při odsouzení za tento TČ dle § 185 odst. 3, odst. 4 TZ, může být pachatel **podmíněn propuštěn až po výkonu 2/3 trestu.**

Změny tohoto TČ, které přinesl **TZ**, jsou poměrně razantní, neboť došlo k výraznému rozšíření jeho objektivní stránky i na formy jednání, které by dříve naplňovaly pouze skutkovou podstatu TČ vydírání. Trestnost byla totiž rozšířena na všechny formy pohlavního styku, přičemž soulož či jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží je nyní až kvalifikační okolností. Dále se jedná o to, že pohrůzka násilí již nemusí být bezprostřední a donucení může spočívat i v pohrůzce jiné těžké újmy. Došlo také ke zpřísnění trestní represe ve formě zvýšení trestních sazeb trestu odnětí svobody (nelze ale již uložit trest odnětí svobody na doživotí).

---

⁸² Novotný, O., Vokoun, R., Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. str. 119.

➤ § 186 TZ - Sexuální nátlak

TČ sexuální nátlak obsahuje **tři základní skutkové podstaty**, za jejichž naplnění hrozí pachateli trest odnětí svobody na 6 měsíců až 4 roky. Odstavec druhý přejímá právní úpravu TČ pohlavního zneužívání dle § 243 TZ 1961 (přiměnění k souloži či jiný způsob pohlavního zneužití), a tuto dále rozšiřuje o přiměnění k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, přičemž nejde jen o zneužití závislosti osoby (stav, v němž člověk nemůže zcela svobodně jednat, neboť je v některém směru odkázán na pachatele; o zneužití závislosti nejde, pokud tu byl vzájemný citový vztah - rozh. č. 17/1982 Sb. rozh. tr.), ale alternativně o zneužití pachatelova postavení. Pokud je osoba mladší osmnáct let, nejde již o podmínku trestnosti, ale o zvlášť přitěžující okolnost. Odstavec první vymezuje donucení (násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy) či přiměnění (zneužívaje jeho bezbrannosti) jiného k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování. Pojem přiměje není založen na násilí nebo pohrůžkách, jeho formy tak mohou nabývat různých podob, může jít i o různé druhy přemlouvání či žádostí.⁸³

Sexuální chování oběti v rámci tohoto TČ tedy spočívá v pohlavním sebeukájení, obnažování nebo jiném srovnatelném chování, případně pohlavním styku. Jiným srovnatelným chováním je takové jednání, které není ani pohlavním stykem, ani pohlavním sebeukájením nebo obnažováním, např. některé sexuálně patologické praktiky.⁸⁴

Z okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby si lze při spáchání činu v rámci domácího násilí představit zejména spáchání činu na dítěti (mladším patnácti let), se zbraní, nejméně se dvěma osobami nebo způsobení těžké újmy na zdraví či smrti.

U tohoto TČ se uplatňuje **dispoziční právo poškozeného**, ale pouze pokud jde o základní skutkové podstaty TČ.

U TČ sexuálního nátlaku je **trestná již jeho příprava**, pokud jsou splněny další podmínky stanovené v § 20 TZ.

Jednání naplňující tuto skutkovou podstatu si lze v rámci domácího násilí představit (zejména dle § 186 odst. 2 TZ), nicméně častěji půjde o TČ znásilnění. O vztahu mezi tímto TČ a TČ znásilnění pojednávám výše u výkladu TČ znásilnění.

⁸³ Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník - komentář (díl II)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. str. 1667.

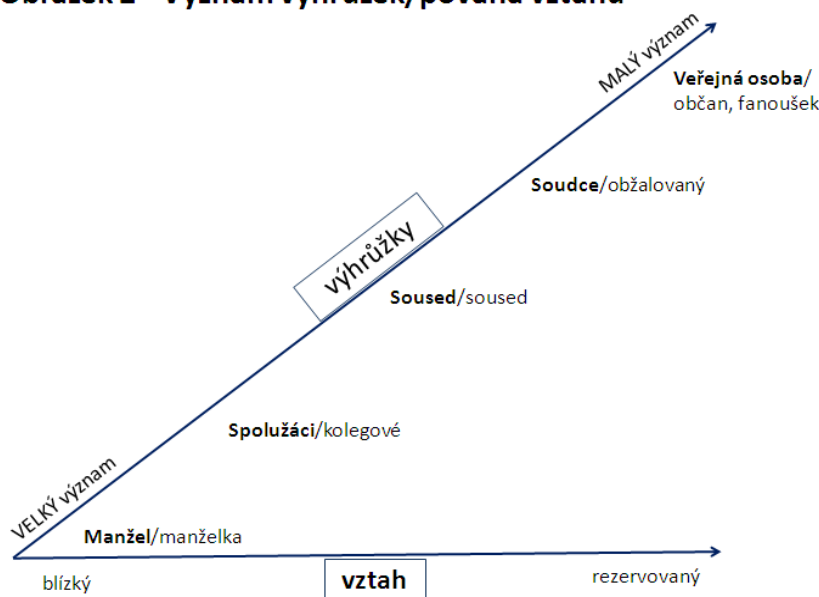
⁸⁴ Novotný, O., Vokoun, R., Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. str. 120 a 121.

➤ § 353 TZ (§ 197a TZ 1961) - Nebezpečné vyhrožování (dříve Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci)

V případě tohoto TČ jde o jednání spočívající ve **vyhrožování** (usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou), **které je způsobilé vzbudit důvodnou obavu**. V případech domácího násilí je vyhrožování oběti ze strany násilníka velice časté, přičemž výhrůžky se stupňují zejména v okamžiku, kdy oběť násilníka opustí. Tyto výhrůžky je třeba brát velice vážně, neboť jak ukazuje níže uvedený obrázek, vyhrožování je u osob blízkých mnohem závažnější než při vyhrožování cizím osobám.

Obrázek 2 - Význam výhrůžek/povaha vztahu

(převzato z Čírtková, L. *Násilí v intimních vztazích neboli partnerské vraždy*. Právo a rodina, 2008, č. 5, str. 10)

Vyhrožování **jinou těžkou újmou** může být vyhrožování způsobením škody velkého rozsahu nebo na věci vysoké umělecké hodnoty, ke které má navíc poškozený citový vztah, stejně tak se může jednat o újmu nemajetkové povahy jako je vyhrožování usmrcením nebo těžkou újmou na zdraví osobě poškozenému blízké.

Důvodnou obavu se rozumí vyšší stupeň tísnivého pocitu ze zla, kterým je vyhrožováno. Důvodná obava však nemusí vzniknout, ovšem její vznik musí být reálný. Zda je vyhrožování způsobilé v jiném vzbudit důvodnou obavu, je třeba posoudit se zřetelem ke všem okolnostem případu - například pokud je vyhrožování doprovázeno chováním, které demonstruje odhodlání pachatele výhrůžku splnit (např. výhrůžka usmrcením doprovázená šermováním nožem), lze dovodit, že je způsobilé vzbudit důvodnou obavu. Není třeba, aby ten, jemuž je vyhrožováno, byl přítomen. Stačí, když je výhrůžka poškozenému adresovaná takovým způsobem, že pachatel si je vědom toho, že se o ní poškozený dozví (např. prostřednictvím další osoby, telefonicky apod.).⁸⁵

⁸⁵ Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník - komentář (díl II)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. str. 2999

Při naplnění základní skutkové podstaty tohoto TČ hrozí pachateli **trest** odnětí svobody na dobu až jednoho roku či trest zákazu činnosti.

Jedná se o TČ, k jehož stíhání je **třeba souhlasu poškozeného**.

Pokud je ale pohrůzka usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou prostředkem k vynucení určitého chování, nejde o tento TČ, nýbrž o **TČ vydírání** podle § 175 TZ (rozh. č. 25/1983 Sb. rozh. tr.).

TZ tento TČ vyčlenil z TČ násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci a pojmenoval ho „nebezpečné vyhrožování“. Kvalifikovanou skutkovou podstatu doplnil o další okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, které se obvykle u tohoto TČ vyskytují (pro situaci domácího násilí má význam zejména spáchání činu se zbraní či spáchání činu vůči dítěti nebo těhotné ženě).

➤ **§ 354 TZ - Nebezpečné pronásledování** - viz kapitola 2.3

➤ **§ 337 odst. 2 TZ (§ 171 odst. 4 TZ 1961) - Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání**

TČ maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dopadá **pouze na nejzávažnější či opakované formy maření** policejního vykázání či rozhodnutí o předběžném opatření dle § 78b OSŘ. Méně závažné formy lze postihnout v rámci PřestZ. Za tento TČ může být stíhána (v minulosti i byla) též osoba ohrožená, která pustila násilníka zpět domů. Nicméně chybějící spodní hranice trestu odnětí svobody v takových případech soudu poskytuje prostor pro mírnější postih těchto osob.⁸⁶

Postupně byl tento TČ změněn v tom smyslu, že bylo do jeho názvu výslovně vloženo slovo vykázání a výrazně zpřísněna sankce - zatímco zprvu hrozil trest odnětí svobody až na šest měsíců nebo trest peněžitý, v současnosti **hrozí trest odnětí svobody až na tři léta**.

TZ upravuje tento TČ shodně s dosavadní úpravou v TZ 1961, neboť tento TČ byl novelizován krátce před přijetím TZ a tak byl stav jeho úpravy vyhovující i nadále.

---

⁸⁶ Vanduchová, M. *K ochraně před domácím násilím v novém trestním zákoně*. In Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2009. str. 580

3.2.4 Trestní sankce

Za TČ, jež jsou páčány v souvislosti s domácím násilím, bývá ukládán zejména **trest** odnětí svobody, trest peněžitý či obecně prospěšných prací. Občas dochází k upuštění od potrestání. Nově zavedený trest domácího vězení (§ 60 TZ), o splnění jehož podmínek pro jeho uložení lze v případech TČ spáchaných v rámci domácího násilí pochybovat (uložení tohoto trestu se totiž musí jevit jako postačující s ohledem na závažnost a povahu přečinu a osobu pachatele), je z důvodu způsobu svého výkonu v případech domácího násilí nevhodný.

Peněžitý trest se v případech domácího násilí také nejeví zrovna jako nejvhodnější způsob potrestání, neboť vedle pachatele postihuje často i samotnou oběť TČ.

Pokud jde o trest odnětí svobody, horní hranice u základních skutkových podstat výše vyjmenovaných TČ (s výjimkou TČ znásilnění, ublížení na zdraví dle § 222 TZ 1961, vraždy, zbavení osobní svobody či obecného ohrožení) za platnosti TZ 1961 nepřesahovala 3 roky. V naprosté většině případů domácího násilí byl tedy ukládán podmíněný trest odnětí svobody a pouze v nejzávažnějších případech, které byly často spojeny s velmi tragickými následky spáchaných TČ, se ukládaly nepodmíněné tresty odnětí svobody (jednalo se o případy, které byly spojeny s újmou na životě či vážným poškozením zdraví oběti domácího násilí). Nicméně v TZ došlo u mnoha TČ ke zvýšení trestních sazeb, a tak bude nepodmíněný trest odnětí svobody ukládán zřejmě častěji. Výjimečný trest odnětí svobody, tedy trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let nebo trest odnětí svobody na doživotí, je možné uložit u TČ páchaných při domácím násilím, pokud jsou splněny další podmínky vymezené v § 54 TZ, pouze u TČ vraždy dle § 140 odst. 3 TZ či TČ obecného ohrožení dle § 272 odst. 3 TZ.

Upustit od potrestání (případně podmíněně upustit od potrestání s dohledem, pokud soud považuje za potřebné po stanovenou dobu sledovat chování pachatele) lze, za splnění dalších podmínek uvedených v § 46 odst. 1 TZ, pokud vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a dosavadnímu životu pachatele lze důvodně očekávat, že postačí samotné projednání věci. Dosavadní život domácího násilníka lze ovšem jen stěží považovat za dostatečnou záruku. Upuštění od potrestání je možné také tehdy, pokud pachatel spáchal čin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, ale pouze za současného uložení ochranného léčení.

Druhou formou sankce za TČ jsou vedle trestů ochranná opatření, z nichž při domácím násilí přichází v úvahu zejména **ochranné léčení** upravené v § 99 TZ, které soud uloží buď vedle trestu, nebo samostatně při upuštění od potrestání. Soud jej uloží, pokud upustí od potrestání pachatele, který spáchal TČ ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou či pokud sníží trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby u pachatele, který spáchal čin ve stavu zmenšené

příčetnosti. V případech domácích násilníků se ale jedná zejména o možnost soudu uložit ochranné léčení tehdy, pokud pachatel zneužívající návykovou látku spáchá čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním či pokud pachatel spáchal čin ve stavu vyvolaném duševní poruchou a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný.

Domácí násilí může mít v některých případech povahu **obecně přitěžující okolnosti** dle ustanovení § 42 TZ. Jedná se zejména o případy, kdy pachatel spáchal TČ využívaje něčí závislosti (§ 42 písm. d TZ) - ta může vyplývat právě zejména ze vztahů rodinných a citových. Nicméně problémem je, že v praxi se toto ustanovení neaplikuje.

Dalšími možnými variantami obecně přitěžujících okolností by, v souvislosti s domácím násilím, mohly být zejména obecně přitěžující okolnosti dle ustanovení § 42 písm. a TZ (spáchání činu s rozmyslem nebo po předchozím uvážení), § 42 písm. c TZ (spáchání TČ surovým nebo trýznivým způsobem, zákeřně, se zvláštní lstí nebo jiným obdobným způsobem), § 42 písm. h TZ (spáchání činu ke škodě dítěte, osoby těhotné, vysokého věku a nově i osoby blízké - oběťmi domácího násilí bývají v nemalém počtu případů i děti či senioři; z výpovědí týraných žen vyplývá, že v souvislosti s těhotenstvím se domácí násilí často projevuje, případně zhoršuje), § 42 písm. m TZ (TČ byl páčán či v něm pachatel pokračoval po delší dobu - jedním z pojmových znaků domácího násilí je právě jeho dlouhodobost) či § 42 písm. p TZ (pachatel byl již pro TČ odsouzen - ze soudních statistik vyplývá, že u TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí se objevuje recidiva⁸⁷).

Dále může dojít při spáchání některých TČ k naplnění určitých **zvlášť přitěžujících okolností** specifických pro případy domácího násilí, jako je zejména způsobení psychických nebo fyzických útrap (TČ omezování či zbavení osobní svobody), těžké újmy na zdraví či smrti (např. TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí, týrání svěřené osoby, ublížení na zdraví, znásilnění či pohlavní zneužití), spáchání činu na těhotné ženě (např. TČ vražda, účast na sebevraždě, nebezpečné vyhrožování či nebezpečné pronásledování), dítěti (např. TČ účast na sebevraždě, znásilnění, sexuální nátlak, nebezpečné vyhrožování či nebezpečné pronásledování) či dítěti mladším patnácti let (např. TČ vražda, účast na sebevraždě, znásilnění či sexuální nátlak), spáchání činu opětovně (např. TČ ohrožování výchovy dítěte či těžké ublížení na zdraví), páčání činu po delší dobu (např. TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí, týrání svěřené osoby či ohrožování výchovy dítěte), spáchání činu zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem (např. TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí, týrání svěřené osoby či vražda) či se zbraní (např. TČ vydírání, nebezpečné pronásledování, nebezpečné vyhrožování, znásilnění či pohlavní zneužití).

---

⁸⁷ soudní statistika, tabulka 7, str. 92

TZ umožňuje v případě podmíněného trestu odnětí svobody, podmíněného propuštění, podmíněného zastavení trestního stíhání či podmíněného upuštění od potrestání s dohledem stanovit pachateli **přiměřená omezení a povinnosti** směřující k tomu, aby vedl řádný život (§ 48 odst. 4 TZ). Tato omezení mohou spočívat např. v uložení léčení závislosti na alkoholu či na jiných návykových látkách či podrobení se vhodným programům psychologického poradenství či sociálního výcviku a převýchovy a mohla by tedy najít svou využitelnost právě v případech páchaného domácího násilí. V mnoha rodinách, kde se vyskytuje domácí násilí, totiž existuje problém zneužívání alkoholu. Problematice terapeutických programů pro domácí násilníky se věnuji v kapitole 1.8. I když je výčet těchto omezení či povinností demonstrativní, přínosem jistě je výslovné zakotvení dalších omezení uplatnitelných v případech domácího násilí v TZ. Mám na mysli zdržení se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob, zdržení se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek, poskytnutí přiměřeného zadostiučinění poškozenému či veřejnou osobní omluvu směřovanou poškozenému. Pro srovnání uvádím i příklad ze Slovenska, kde existuje možnost takto uložit zákaz přiblížit se k poškozenému na vzdálenost menší než 5 metrů a zdržovat se v blízkosti jeho obydlí.⁸⁸

Vedle toho existuje i významná možnost stanovit nad pachatelem **dohled**, který vykonává pracovník Probační a mediační služby. Bohužel je institut dohledu (podobně jako v jiných oblastech trestné činnosti) nedostatečně využíván, i když by bylo jeho uložení v případech TČ spáchaných v rámci domácího násilí více než vhodné. Jeho prostřednictvím by totiž docházelo ke kontrole chování pachatele, jehož předchozí jednání bylo do určité míry relativizováno uložení podmíněného trestu odnětí svobody, čímž by byla zároveň poskytnuta určitá ochrana oběti a snížena možnost pachatele opakovat trestnou činnost. V rámci probačního programu by mohlo být násilníkovi dále uloženo absolvovat program pro agresivní pachatele.

3.2.5 Úvahy de lege ferenda

I když se možnosti trestněprávního postihu jednání zahrnujícího domácí násilí zakotvením TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí a nově i nebezpečného pronásledování výrazně zlepšují oproti dřívějšímu stavu, tento stav není pořád plně vyhovující, neboť tyto skutkové podstaty nepostihují domácí násilí v celé jeho šíři. Je tedy třeba zakotvit **samostatnou speciální skutkovou podstatu TČ „domácí násilí“**, neboť se jedná o protiprávní jednání sui generis. Pokud by k tomu nedošlo, je nutné alespoň poupravit současnou skutkovou podstatu TČ týrání osoby žijící ve společném

---

⁸⁸ Konrád, Z., Bango D. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. Policejní akademie ČR, 2007. str. 14

obydlí tak, aby jeho ochrana dopadala také na osoby, které s pachatelem (již) nežijí, ale jsou s ním spojeny úzkým citovým vztahem.

U skutkových podstat vybraných TČ by bylo vhodné formulovat **znak kvalifikované skutkové podstaty ve znění „čin spáchal vůči osobě blízké či v rámci domácího násilí“**, příp. **obecnou přitěžující okolnost ve znění „čin spáchal v rámci domácího násilí“**. Jednání podřaditelné pod domácí násilí by tak bylo postižitelné přísnější trestní sazbou. V návaznosti na to by pak bylo třeba rozšířit pro tento účel legislativní vymezení osoby blízké (zejména o bývalého manžela, bývalého druha, osobu, která žije či žila s pachatelem ve společné domácnosti) či normativně vymežit pojem domácí násilí.

Dalším opatřením, které by zvýšilo účinnost trestního práva v oblasti domácího násilí, by bylo výslovné zakotvení dalších **přiměřených omezení** (spočívajících v zákazu přiblížení se k poškozenému, kontaktu poškozeného či omezení, kterým by bylo pachateli uloženo opustit společnou domácnost) **a povinností** (např. povinnost podrobit se terapeutickému programu pro pachatele domácího násilí).

Jak zmiňuji následně v kapitole věnované trestnímu právu procesnímu, **nemělo by trestní stíhání pachatelů úmyslných násilných TČ nadále podléhat souhlasu poškozeného.**

Za přestupkovou recidivu (například opakované páchaní přestupků spočívajících v ublížení na zdraví) by měla následovat **trestní odpovědnost**.

Přínosem pro náš TZ by mohlo být i využití inspirace ze zahraničí. Mohlo by se jednat například, jako na Slovensku, o možnost uložit **ochranné léčení** pachateli TČ vůči osobě blízké, **pokud** lze vzhledem k jeho osobě důvodně **předpokládat, že bude v násilném jednání pokračovat.**

Dále by bylo zajisté vhodné, kdyby **soudy více využívaly** možnosti stanovení dohledu nad pachatelem či přiměřených omezení a povinností a při ukládání trestu více přihlížely k obecně přitěžujícím okolnostem týkající se domácího násilí.

S ohledem na výše zmíněný, nutný **multidisciplinární přístup** při řešení problematiky domácího násilí, bych chtěla zdůraznit, že je třeba, aby na tato opatření navazovaly změny v trestním právu procesním i v dalších právních odvětvích, neboť izolovaná trestní hmotněprávní ustanovení nemohou být dostatečně účinná.

3.3 Trestní právo procesní

3.3.1 Postavení oběti domácího násilí v trestním řízení

Oběť TČ, který byl spáchán v rámci domácího násilí, má v trestním řízení postavení **poškozeného** (ten, kdo utrpěl v důsledku TČ újmu na zdraví, majetkovou, morální či jinou škodu), přičemž současně bývá i **svědkem** daného činu.

Problém poškozeného trestným činem spáchaným v situaci domácího násilí spočívá nejen v absenci některých práv, ale též v tom, že **práva** již v TR zakotvená, **nejdou vždy důsledně uplatňována**. Zejména proto, že o nich poškozený v důsledku nedostatečného poučení vůbec neví, případně jsou mu dokonce OČTR odpírána.

Pojem oběť

Doporučení RE (2006) 8 o pomoci obětem trestných činů, které je konsistentní s Rámcovým rozhodnutím EU o postavení oběti v trestním řízení, definuje oběť jako fyzickou osobu, která utrpěla újmu (zahrnující fyzické zranění, psychickou újmu, citové strádání nebo ekonomickou ztrátu) v důsledku jednání nebo opomenutí, které je porušením trestního zákona. Pojem oběť také zahrnuje, pokud je to vhodné, nejbližší rodinné příslušníky nebo osoby na přímé oběti závislé (v případech domácího násilí to budou zejména děti).⁸⁹

V českém právu se s tímto pojmem setkáváme pouze v zákoně o peněžité pomoci obětem trestné činnosti (zákon č. 209/1997 Sb.), TZ ani TR pojem oběti nezná. Jedná se o ústřední pojem viktimologie. Uvedený zákon přitom oběť definuje zcela jinak než výše citované doporučení RE. Obětí je totiž pouze fyzická osoba, které v důsledku TČ vznikla škoda na zdraví, případně pokud tato osoba zemřela, za splnění dalších podmínek, jí může být i pozůstalý či osoba, k níž měl zemřelý vyživovací povinnost.

3.3.2 Dispoziční právo poškozeného

Z hlediska domácího násilí se jako **nejproblematictější ustanovení TR** jeví právní úprava institutu souhlasu poškozeného s trestním stíháním, nazývaného též dispoziční právo poškozeného (§ 163 a 163a TR). Dle něho může být totiž trestní stíhání zahájeno nebo v něm pokračováno, jedná-li se o taxativně vyjmenované TČ, pouze se souhlasem **poškozené osoby, pokud je pachatel vůči ní osobou blízkou** a v případě TČ znásilnění, jestliže je/byl v době spáchání činu manželem, partnerem či druhem

⁸⁹ Kristková, V., Langhansová, H., Matiaško, M. *Legislativní ochrana obětí trestných činů před druhotnou viktimizací a práva obětí na soukromí během trestního řízení*. Brno: LLP, 2007. str. 5
Dostupné z http://www.llp.cz/_files/file/Analýza1_viktimizace_soukromi_Liga_lidskych_prav.pdf

poškozeného. Vztah mezi pachatelem a poškozeným musí, s výjimkou znásilnění, existovat v době, kdy se trestní stíhání vede, nikoliv v době, kdy byl čin spáchán.⁹⁰

Některé z taxativně vyjmenovaných TČ v § 163 TŘ jsou často páčány právě v situacích domácího násilí. Jedná se zejména o následující TČ:

- § 146 TZ - ublížení na zdraví,
- § 171 odst. 1, odst. 2 TZ - omezování osobní svobody,
- § 175 odst. 1 TZ - vydírání,
- § 178 TZ - porušování domovní svobody,
- § 181 TZ - poškození cizích práv,
- § 183 TZ - porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí
- § 185 odst. 1, odst. 2 TZ - znásilnění,
- § 186 odst. 1, odst. 2 TZ - sexuální nátlak,
- § 205 TZ - krádež,
- § 207 TZ - neoprávněné užívání cizí věci,
- § 208 TZ - neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru,
- § 353 TZ - nebezpečné vyhrožování,
- § 354 TZ - nebezpečné pronásledování.

Naštěstí do tohoto výčtu nespadá TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí, a to právě s ohledem na charakter domácího násilí. Je téměř jisté, že pokud by byl tento TČ doplněn mezi TČ, které lze stíhat pouze se souhlasem poškozeného, počet stíhaných případů by rapidně klesl.

Souhlasu poškozeného však v některých případech není zapotřebí (§ 163a TŘ) - např. je-li poškozeným osoba mladší patnácti let nebo je-li z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní (stav, byť přechodný, vyvolaný nepříznivými okolnostmi, které vedou k omezení svobody rozhodování) vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností. Toto ustanovení bylo zavedeno novelou TŘ, zákonem č. 265/2001 Sb., který nabyl účinnosti 1. ledna 2002. Důvodem této novely byla snaha řešit právě problémy dispozičního oprávnění poškozeného týkající se obětí domácího násilí. Nicméně očekávání spojená s tímto ustanovením se v praxi nenaplnila, dokazování stavu tísně je totiž stejně složité jako prokázání domácího násilí samotného. V praxi se tak, až na ojedinělé výjimky, toto ustanovení sloužící ochraně obětí domácího násilí, neaplikuje.

---

⁹⁰ Šámal, P. a kol. *Trestní řád - komentář (díl I)*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. str. 1250

Souhlas s trestním stíháním může být výslovně odvolán, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Pokud je však jednou souhlas odepřen nebo vzat zpět, nelze jej znovu udělit a trestní stíhání pachatele pro tento konkrétní čin je tím vyloučeno. Stejně tak nelze dát souhlas po marném uplynutí lhůty, která byla poskytnuta poškozenému k vyjádření. J. Fenyk uvádí, že zkušenosti policisté zpravidla nespěchají s trestním stíháním tam, kde vědí, že poškozený může jejich práci kdykoli „vynulovat“. Tento „demotivující“ faktor tak přispívá ke snížení účinnosti trestního postihu domácího násilí.⁹¹

Zejména ze strany nevládních organizací, které poskytují podporu obětem TČ, bývá institut souhlasu poškozeného s trestním stíháním **kritizován** a někdy též označován jako „vydírací paragraf“. Institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného totiž v praxi v případech domácího násilí klade na poškozeného zodpovědnost za potrestání pachatele a pachateli naopak dává možnost, aby (přemlouváním, sliby, výhrůžkami či násilím) vytvářel na poškozeného nátlak, a tak se trestnímu stíhání vyhnul. Pro domácí násilníky tak tento způsob právní úpravy představuje možnost, jak mohou získat beztrestnost za své činy. Tím, že oběť domácího násilí musí rozhodnout o trestním stíhání osoby jí blízké, se u ní vyvolává sekundární viktimizace. Snaha o ctění vůle oběti tak může paradoxně znamenat oslabení její pozice, případně její další ohrožení. Institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného vyvolává dojem, že by snad oběť měla své rozhodnutí neustále přehodnocovat. Známé jsou, zejména v minulosti, případy obětí domácího násilí, které opakovaně podávaly trestní oznámení a následně neudělovaly souhlas s trestním stíháním. Dání souhlasu v každodenním styku s pachatelem je velmi obtížné, určitou pomocí tak může být poměrně nová právní možnost vykazání. Z praxe je velmi patrný fakt, že řada obětí souhlas nedá z obavy o život svůj či svých dětí, z důvodu finanční závislosti, podřízenosti či nátlaku násilníka. Naopak, oběti dávají souhlas s trestním stíháním tehdy, jsou-li útrapy nesnesitelné, je ohroženo zdraví dětí, anebo má-li oběť možnost od násilníka odejít.

Na druhou stranu nelze přehlížet, že obecně má tento institut i některé přednosti, neboť chrání poškozeného před následky trestního stíhání blízké osoby, které by mu mohlo způsobit újmu emocionální, ekonomickou či sociální. Jedná se spíše o případy nedbalostních TČ, kdy poškozený opravdu nemusí mít zájem na stíhání pachatele a nejedná se přitom ani o nijak zvlášť nebezpečný TČ - jde například o situaci, kdy byl poškozený zraněn při dopravní nehodě, kterou zavinil manžel, a podobně. Jak tedy pojmout tento institut, aby zůstaly zachovány jeho výhody a současně byly odstraněny problémy, které v praxi v případech domácího násilí vyvolává? Domnívám se, že je třeba pečlivě zvážit výčet TČ, u kterých by měl být tento institut zachován.

---

⁹¹ Vantuch, P. *Domácí násilí*. Právo a rodina, 2003. Dostupné z ASPI

S ohledem na oběti domácího násilí **navrhují z výčtu skutkových podstat v § 163 TŘ odstranit všechny úmyslné TČ násilné povahy**. Na Slovensku platí obdobná úprava již od 1. října 2002, od kdy souhlas poškozeného již není třeba vůči manželovi či druhovi v případech určitých TČ (násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci, ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, vydírání a znásilnění).⁹²

3.3.3 Trestní oznámení

Je obecně známo, že v případech domácího násilí je odhalena jen velmi malá část spáchaných TČ. Proč tomu tak je? Částečně k tomu zřejmě přispívá nezáměr okolí. Zásadním důvodem je ale fakt, že se jedná o skutky, které se odehrávají v soukromí, beze svědků a záleží tedy na samotné oběti, zda se odhodlá trestní oznámení podat.

Existuje řada důvodů, **proč oběti domácího násilí** tuto aktivitu **neučiní**. Často je to obava z pomsty pachatele, stud, hodnocení věci jako osobní záležitosti, krytí pachatele, pocit zodpovědnosti za újmu, která pachateli potrestáním vznikne. V neposlední řadě se ale oběti obávají i samotného trestního řízení, tedy úkonů, které budou muset podstoupit. OČTŘ stále nedokáže s traumatizovanou obětí patřičně jednat a vystavují jí tak druhotné viktimizaci (nutno ale podotknout, že se situace oproti minulým letům zlepšila, a to zejména díky školením, která souvisela se zavedením institutu vykazání do našeho právního řádu). Přitom ochota podávat trestní oznámení u opakovaně viktimizovaných obětí klesá. Dalším úskalím trestního řízení bývají pro oběť domácího násilí mnohdy ponižující otázky ze strany obhájce.

Trestní oznámení se obecně **podává** Policii ČR nebo státnímu zastupitelství, nicméně pro oznámení závažného domácího násilí již existují i specializované útvary služby kriminální policie a vyšetřování. Jedná se o výrazný posun, neboť případ oznámený přímo zde může být od počátku řešen kvalifikovaně a s ohledem na oprávněné zájmy oběti.

Oběť domácího násilí oznamující TČ je často na pokraji svých sil, což může ovlivnit její vyjadřovací schopnosti a oznámení pak může působit na první dojem **nevěrohodně**. Velice důležité proto je, aby byla osoba přijímající oznámení dostatečně znalá problematiky domácího násilí.

U obětí domácího násilí je vhodné, pokud si k podání trestního oznámení sebou vezmou jako svou **psychickou podporu** přítele (nemělo by se však jednat o osobu, která by mohla být ve věci svědkem), případně alespoň advokáta.

Jestliže zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán TČ, dojde k **zahájení trestního stíhání, v opačném případě k odložení věci, případně odevzdání věci orgánu příslušnému k projednání přestupku** (případ se tak často vůbec nedostane

⁹² Voňková, J., Huňková, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: ProFem, 2004. str. 156

k soudu, přitom pravomocné odsouzení, byť k symbolickému trestu, může pomoci oběti zmobilizovat síly). Poškozený může podat stížnost pouze proti rozhodnutí o odložení věci, nikoliv proti rozhodnutí o odevzdání věci.

3.3.4 Dokazování v případech domácího násilí

Proces dokazování je v případech domácího násilí nesmírně **náročný a zdoluhavý**. Zásadní problém trestních řízení vedených o TČ, které byly spáchány v souvislosti s domácím násilím, je **důkazní nouze**.

Tvrzení pachatele a oběti domácího násilí jsou v přímém rozporu, přičemž další svědci zpravidla nebývají. Situaci komplikuje i ustanovení § 100 TŘ, které umožňuje osobě blízké odeprít svědeckou výpověď. Na oběť domácího násilí je velmi často ze strany násilného partnera vyvíjen nátlak využít tohoto institutu, obdobně jako je tomu v případě souhlasu poškozeného s trestním stíháním.

Přibrání **znalce** je v případech domácího násilí často využíváno ke zjištění psychického stavu oběti a jejího vztahu k agresorovi, ale též k vyšetření duševního stavu pachatele dle § 116 TŘ. Nejčastěji se bude jednat o znalce z oblasti psychologie a psychiatrie.

U oběti domácího násilí se zpravidla provede **prohlídka těla** dle ustanovení § 114 TŘ, aby se zadokumentovaly fyzické následky násilníkovy útoku. Jako důkaz mohou být u soudu použity též **lékařské zprávy**.

V nemalém počtu případů domácího násilí bývá svědkem TČ dítě - jako přímá oběť násilí či jako svědek násilí mezi rodiči. **Výslech svědka, jímž je dítě** provádí specializovaný kriminalista, který je k tomu proškolen. U dětí mladších 15 - ti let, pokud jsou vyslýchány o okolnostech, jejichž ožívování v paměti by na ně mohlo mít nepříznivý vliv, by se měl výslech provádět šetrně a tak, aby jej nebylo třeba v dalším řízení opakovat. U výslechu musí být přítomen pedagog nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže, jejímž úkolem je přispět ke správnému vedení výslechu. Při výběru osoby, která má být k výslechu přibrána, přihlíží policie k tomu, o jaký druh trestné činnosti se jedná a zda je dítě touto trestnou činností samo poškozeno (v případě ublížení na zdraví pediatr, při týrání dítěte pedopsycholog, univerzálně pak pracovník OSPOD).⁹³ Rodič může být k výslechu přibrán, pokud to přispěje ke správnému vedení výslechu (§ 102 TŘ).

Na některých služebnách Policie ČR mají policisté k dispozici výslechové místnosti speciálně vybavené pro výslech malých dětí. V takových místnostech jsou hračky, jsou vesele vymalovány apod., aby se děti zbavily stresu z výslechu a neznámého

⁹³ *Jak si poradit v pozici oběti trestného činu*. Brno: LLP, 2008. str. 16

Dostupné z <http://www.llp.cz/cz/publikace/manualy-a-studie/jak-si-poradit-v-pozici-obeti-trestneho-cinu-p119>

prostředí. V případech týrání je vhodné provést výslech dítěte pomocí jednocestného zrcadla a pořídit videozáznam výslechu. (Ve výslechové místnosti přizpůsobené dětem je v průběhu výslechu pouze vyslychající osoba - policista nebo psycholog, který klade dítěti otázky. Za jednocestným zrcadlem jsou pak další osoby, které musí být výslechu přítomny, které mají možnost klást dítěti otázky prostřednictvím spojení s vyslychajícím.)

U dětí, které jsou obětí týrání, nařizuje policejní orgán poměrně často vyšetření duševního stavu svědka, neboť obhajoba se snaží zpochybnit jejich svědectví.

Možnost využít v případech domácího násilí k získání důkazů **odposlech** se postupem času bohužel stále snižuje. Současná právní úprava totiž umožňuje jeho nasazení pouze v případech, kdy je vedeno trestní řízení pro zvláště závažný zločin nebo pro jiný úmyslný TČ, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva (§ 88 odst. 1 TR), případně u taxativně vyjmenovaných TČ na základě souhlasu uživatele odposlouchávané stanice (§ 88 odst. 5 TR). Podstata problému spočívá ve změně vymezení zvláště závažného zločinu v TZ (posunutí hranice z osmi na deset let) a dále v nedůsledném výčtu TČ. Odposlech tedy není v současné době možno využít ani u týrání oběti (pokud nedojde k jejímu usmrcení či těžké újmě na zdraví nejméně dvou osob), ani u stalkingu. Přitom do poloviny roku 2008 spadalo ještě jednání podřaditelné pod základní skutkové podstaty TČ týrání svěřené osoby či týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě do výčtu těch TČ, u nichž bylo možno odposlech provést se souhlasem uživatele stanice. Pokud jde o užití odposlechu u TČ nebezpečného pronásledování, jeví se jeho nezařazení do daného výčtu TČ jako zřejmé opomenutí zákonodárce – nejen vzhledem k typickému způsobu páčání tohoto TČ, ale také s ohledem na platný výčet TČ, v němž figuruje například i TČ nebezpečné vyhrožování. Bylo by proto vhodné, kdyby byl výčet TČ, u nichž lze odposlech provést se souhlasem uživatele odposlouchávané stanice, zákonodárcem důkladně přehodnocen.

3.3.5 Právní zastoupení oběti domácího násilí

Jedním ze základních práv poškozeného je právo na zastoupení. Výhodou je nejen racionální vnímání případu zástupcem, ale i kvalifikovanější právní úkony z jeho strany. Existují tyto **varianty právního zastoupení oběti domácího násilí**:

1. zastoupení advokátem

V praxi se bohužel často vyskytují případy, kdy jsou oběti domácího násilí advokáty odmítány, ať již z důvodů finančních či pro obtížnou trestní postižitelnost pachatelů.

2. zastoupení zmocněncem

Zmocněncem může být kterákoli osoba starší osmnáct let, jejíž způsobilost k právním úkonům nebyla soudem omezena a která nemá v řízení postavení svědka, znalce nebo tlumočníka. V konkrétním případě to může být třeba přítel, nejčastěji se však jedná o pracovníky nevládních organizací (výhodou je znalost problematiky domácího násilí, tedy nehrozí zde sekundární viktimizace oběti). Problém může nastat v případě specifických právních situací, například pokud pachatel podá na poškozeného trestní oznámení z důvodu spáchání TČ křivého obvinění.

3. zastoupení ustanoveným zmocněncem - advokátem, bezplatně nebo za sníženou odměnu

V případě tohoto právního zastoupení však existují dvě podmínky, a to uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení a nedostatek finančních prostředků. První z podmínek představuje pro oběti domácího násilí „kámen úrazu“, neboť často nejsou subjektem adhezního řízení, protože jim vznikla „pouze“ morální újma. Přitom právě v případech domácího násilí jde o oběti, které podporu zmocněnce během řízení opravdu potřebují. Jedinou možností v této situaci je žádost České advokátní komory. De lege ferenda by bylo vhodné umožnit poškozeným přístup k bezplatné právní pomoci bez ohledu na uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení. Liga lidských práv dokonce navrhuje zakotvit právo obětí úmyslných násilných TČ na bezplatnou právní pomoc bez ohledu na jejich finanční situaci, pokud o to oběť požádá a pokud to okolnosti vyžadují.⁹⁴

Poškozený nemá, na rozdíl od obviněného, právo žádat, aby byl **vyslýchán pouze v přítomnosti svého zmocněnce**. Vše závisí na úvaze policisty. Ústavní soud sice ve své judikatuře dovozuje právo na právní pomoc u výslechu pro každého, bylo by však vhodné v souvislosti s rekonfigurací trestního řádu toto právo výslovně zakotvit. Pro oběť domácího násilí totiž představuje přítomnost zmocněnce při výslechu výraznou psychickou podporu a může do jisté míry zabránit sekundární viktimizaci.

3.3.6 Sekundární viktimizace oběti domácího násilí

Sekundární viktimizace je v doporučení RE (2006) 8 o pomoci obětem trestných činů **definována** jako „viktimizace, ke které nedochází přímo následkem TČ, ale je výsledkem reakce institucí a jednotlivců na oběť“. Jedním z nejvýznamnějších a nejčastějších důvodů sekundární viktimizace je vedle nevhodného přístupu OČTŘ k oběti i opakování jejího výslechu.

Proces sekundární viktimizace přináší oběti domácího násilí tzv. sekundární rány. Sekundární viktimizace zahrnuje nedostatek porozumění k utrpení oběti, okolí se snaží přenést část odpovědnosti za TČ na oběť - jedná se o podvědomou a přirozenou ochranu

⁹⁴ <http://www.llp.cz/cz/tiskove-zpravy/ochrana-obeti-trestnych-cinu-je-podle-expertu-nedostatecna-z116>

před soucitem s obětí. Oběť zažívá pocit izolace. Dalším pocitem, který oběť zažívá, je pocit nespravedlnosti, který vyplývá z procesního postavení poškozeného, z nutnosti čin oznámit a dát souhlas se zahájením trestního stíhání. Při netaktním průběhu trestního řízení mívají oběti pocit ponížení a ztráty lidské důstojnosti.

Určitou **prevencí** tohoto jevu mohou být kampaně neziskových organizací, které seznamují veřejnost s problematikou domácího násilí, školení osob pohybujících se v této problematice (příslušníci policie, lékaři, sociální pracovníci...), ale též informování samotných obětí.

V mezinárodním měřítku se problematikou sekundární viktimizace zabývají všechny významné mezinárodní organizace (RE, EU i OSN), ale především v právních dokumentech, které mají povahu pouze soft law. V rámci RE se jedná především o řadu doporučení, ale význam má i judikatura Evropského soudu pro lidská práva. OSN vydala obdobně deklaraci a v EU se jedná o instrument mající podobu rámcového rozhodnutí. V následujícím textu podávám stručný přehled jednotlivých právních aktů:

- Doporučení RE
  - Doporučení R (2006) 8 o pomoci obětem trestných činů,
Toto doporučení stanoví, že oběti mají být, jak jen je to možné, chráněny před sekundární viktimizací. Státy mají zajistit podporu zvláštní skupině obětí, mezi něž patří oběti domácího násilí i pronásledování.
  - Doporučení R (2002) 5 o ochraně žen před násilím,
  - Doporučení R (1997) 13 o zastrašování svědků a právech obhajoby,
  - Doporučení R (1987) 21 o pomoci obětem a prevenci viktimizace.
- Evropský soud pro lidská práva se zabýval právy obětí TČ opakovaně, a to v souvislosti s článkem 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Sekundární viktimizace dle něj může způsobit psychickou újmu, znamená nejen porušení článku 8 (právo na respektování rodinného a soukromého života), ale ve zvláště závažných případech i článku 3 (zákaz nelidského či ponižujícího zacházení) Úmluvy.
- Rámcové rozhodnutí Rady EU o postavení obětí v trestním řízení ukládá státům povinnost zajistit obětem a případně jejich rodinám přiměřenou úroveň ochrany (zejména pokud jde o jejich bezpečí a ochranu jejich soukromí), a dále zajistit zamezení kontaktů mezi obětí a pachatelem v budově soudu.
- Deklarace OSN o základních principech spravedlnosti pro oběti trestných činů a zneužití pravomoci doporučuje, aby bylo v trestním a správním řízení přihlíženo k potřebám obětí tím, že je zajištěna jejich informovanost, možnost vyjádřit se, poskytnuta odpovídající pomoc v průběhu trestního řízení, přijata opatření k ochraně

jejich soukromí a, pokud je to nutné, zajištění bezpečnosti obětem, stejně jako jejich rodin a svědků.⁹⁵

Naše právní úprava neposkytuje poškozenému ochranu před sekundární viktimizací a v mnoha případech mu nezaručuje ani bezpečnost před dalšími útoky ze strany pachatele (blíže ochrana oběti domácího násilí, kapitola 3.3.8). Do budoucna se zřejmě tato situace zlepšší, neboť se předpokládá přijetí zvláštního zákona o obětech TČ.

3.3.7 Zvlášť ohrožené oběti

Oběti domácího násilí, týrání, sexuálního násilí a závažných násilných TČ můžeme zařadit mezi zvlášť ohrožené oběti. Zvláštní kategorii pak mohou představovat oběti TČ spáchaných příslušníky Policie ČR a dalších bezpečnostních složek, případně zástupci justice.⁹⁶ V nejobtížnější situaci jsou pak oběti, u kterých se kumuluje více takových faktorů, např. žena týraná a znásilňovaná manželem policistou.

Těmto obětem je třeba poskytnout **zvláštní zacházení, TŘ však tuto zásadu nedodržuje**. Podle Jelínka je poškozenému věnována zvláštní pozornost nebo je s ním jinak zacházeno, nikoli pro to, že jde o poškozeného, ale pouze z toho důvodu, že v řízení vystupuje v procesním postavení svědka, tedy je nositelem důkazu důležitého pro řízení.⁹⁷ Do budoucna je třeba tento stav napravit - v některých případech v rámci rekodifikace TŘ, v některých případech postačí uvolnění finančních prostředků na modernizaci vybavení soudů a Policie ČR. Neodmyslitelná je správná praxe, které lze dosáhnout jen důsledným školením osob.

Jak by mohla vypadat, případně jaká jsou již existující, **opatření na ochranu** zvláště ohrožených obětí?

- omezení opakování procesních úkonů,

Opakování výslechu oběti domácího násilí je jedním z nejvážnějších a nejčastějších důvodů její sekundární viktimizace. V hlavním líčení by proto mělo být dovoleno nejen přečtení protokolu, ale také použití audio a video nahrávek, přičemž právo obviněného na obhajobu by bylo zajištěno například tím, že se výslechu zúčastní jeho advokát.

Věcný záměr nového trestního řádu se hlásí k tomuto principu. Zda bude v praxi naplněno, bude ale záviset na postupu samotných OČTŘ.

⁹⁵ Kristková, V., Langhansová, H., Matiaško, M. *Legislativní ochrana obětí trestných činů před druhotnou viktimizací a práva obětí na soukromí během trestního řízení*. Brno: LLP, 2007. str. 7 - 9

Dostupné z http://www.llp.cz/_files/file/Analyza1_viktimizace_soukromi_Liga_lidskych_prav.pdf

⁹⁶ Langhansová, H., Kolářčková, J. *Ochrana poškozeného v trestním řízení*. Via Iuris, 2006

Dostupné z <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=123>

⁹⁷ Jelínek, J. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998. str. 45

- zvyšování počtu a používání speciálních výslechových místností,

Budování těchto speciálních výslechových místností se u nás realizuje, zatímco v roce 2007 existovaly pouze čtyři, v následujícím roce jich bylo již sedmnáct.⁹⁸ Speciální výslechové místnosti jsou využívány zejména pro výslech osob mladších patnácti let, jejich uplatnění by však mohlo být širší - právě u zvláště ohrožených obětí, kdy by oběť nemusela být při výslechu v jedné místnosti s obviněným. Obviněný by byl takovému výslechu přítomen za jednocestným zrcadlem nebo by byl zastoupen advokátem. Přinejmenším by se tak předešlo nepříjemným pocitům, které oběti domácího násilí zažívají, mají-li se setkat s pachatelem tváří v tvář.

- možnost provádět svědecké výpovědi prostřednictvím video-linku,

Ve spojení s dalšími opatřeními (oddělená čekárna, možnost vejít do soudní budovy jiným vchodem apod.) by pak bylo možno zajistit, aby se oběť domácího násilí nedostala do kontaktu s obžalovaným vůbec. Současný právní stav sice takový postup nevylučuje, lze jej uplatnit v rámci § 200 a 209 TR, ale není využíván. Také rámcové rozhodnutí Rady EU o postavení obětí v trestním řízení v čl. 8 odst. 3 požaduje pro oběti možnost vyhnout se v prostorách soudu pachateli, členské státy by měly mimo jiné zřídit oddělené čekárny pro oběti.

- možnost vykázat obžalovaného ze soudní síně během výpovědi svědka z důvodu ochrany před druhotnou viktimizací,
- výslech oběti prostřednictvím psychologa či psychiatra,
- právo oběti odmítnout vypovídat o otázkách týkající se intimní sféry,
- předběžné opatření na ochranu poškozeného,

Mělo by se jednat například o zákaz kontaktovat poškozeného či příkaz opustit byt a jeho bezprostřední okolí. Neplnění předběžného opatření by pak bylo důvodem pro vzetí do vazby. Věcný záměr trestního řádu počítá s jejich zavedením, ale neodůvodněně omezuje jejich použití pouze na podezření ze spáchání TČ s horní hranicí sazby trestu odnětí svobody minimálně tři roky a další podmínkou je, aby byl dán vazební důvod.

- právo oběti a osob jí blízkých na bezplatný přístup k psychosociálnímu a právnímu poradenství ve speciálních poradnách,
- další pravidla týkající se výslechu oběti vyplývají z několika doporučení RE,

Výslech by měl probíhat zvláště opatrně a co nejdříve poté, kdy byl TČ oznámen. Procesní pravidla by měla zabránit ponižujícím otázkám, s ohledem na trauma, které oběť utrpěla, a dále ho neprohlubovat. Pokud by mohl mít výslech na oběť příliš traumatizující dopad, soudce by měl zvážit přijetí odpovídacích opatření.

- vyloučení médií a/nebo veřejnosti z celého nebo z části soudního řízení.

⁹⁸ http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Zprava-LP-2008_vlada-final.pdf, str. 94

3.3.8 Ochrana oběti domácího násilí

Trestní řád nezaručuje oběti domácího násilí bezpečnost před dalšími útoky ze strany pachatele. TŘ se při ochraně svědka zaměřuje pouze na nejzávažnější případy ohrožení jeho bezpečí, nikoliv již na ochranu jeho psychické integrity či práva na soukromý život. V rámci rekonstrukce TŘ je třeba upravit ochranu poškozeného jak z hlediska jeho bezpečí, tak také s ohledem na předcházení druhotné viktimizaci.

Dlouhodobá ochrana svědka je poskytována dle zvláštního zákona (zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením). Totožnost svědka je zcela změněna, současně dochází i ke změně jeho bydliště, zaměstnání apod. Jedná se o osobu, jíž zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí a její bezpečnost nelze zajistit jinak. Tato ochrana je tedy využitelná pouze v nejzávažnějších případech domácího násilí a stalkingu.

Novým zákonem o Policii ČR (zákon č. 273/2008 Sb.) byl počátkem minulého roku zaveden **institut krátkodobé ochrany**, jenž představuje pro oběť domácího násilí ochranu personální. Naproti tomu **vykázání**, jež je upraveno zákonem na ochranu před domácím násilím a **předběžné opatření dle § 78b OSŘ**, je ochranou personální i teritoriální. Těmito instituty se zabývám v kapitole čtvrté.

V dalším textu se budu věnovat úpravě, která je obsažena v TŘ.

Možnost **utajení totožnosti i podoby svědka** dle § 55 TŘ je v případě domácího násilí zpravidla nepoužitelná, neboť z obsahu svědeckví bývá zřejmé, že ho učinila oběť.

Pokud TŘ v § 209 umožňuje **vykázat obžalovaného po dobu výslechu svědka ze soudní síně**, pak tak činí pouze z důvodu hrozby, že by svědek v přítomnosti obžalovaného nevyprávěl pravdu, případně nebyl schopen vypovídat vůbec. Toto ustanovení tak demonstruje fakt, že TŘ neklade žádný důraz na ochranu svědka před druhotnou viktimizací, nýbrž jej chápe zejména jako důkazní prostředek. Navíc, v praxi je uplatnění této možnosti ovlivněno zejména tím, že prodlužuje soudní jednání, neboť je nutné zopakovat obžalovanému po jeho návratu výpověď svědka, umožnit mu položit svědkovi prostřednictvím předsedy senátu otázky a opět jej vykázat. Ve většině případů domácího násilí by přitom využití tohoto ustanovení bylo velmi vhodné. V případech domácího násilí není dostatečně využíváno ani ustanovení § 183a TŘ, které umožňuje **vyslechnout svědka mimo hlavní líčení**.

Výše uvedený paragraf umožňuje učinit i **opatření k zajištění bezpečnosti svědka** (například ponechání pout obžalovanému), pokud svědkovi nebo osobě jemu blízké hrozí z podaného svědeckví újma na zdraví, smrt nebo jiné vážné nebezpečí.

V případě, že by byla ohrožena bezpečnost nebo důležitý zájem svědka (např. jde-li o citlivé soukromé otázky), může soud **vyloučit veřejnost, případně učinit jiná vhodná opatření**. Vyloučení veřejnosti ale závisí na uvážení soudce.

Svědka či poškozeného má právo žádat **informace o tom, že obviněný/odsouzený byl propuštěn z vazby/trestu odnětí svobody či z ní uprchl**. Tento institut, upravený v § 44a TŘ, byl zaveden s účinností od 1. července 2004. Je zde sice poučovací povinnost OČTŘ, ale pouze tehdy, pokud shledá, že v souvislosti s pobytem obviněného či odsouzeného na svobodě hrozí poškozenému či svědkovi nebezpečí. Další riziko tohoto institutu spočívá ve lhůtách, které mají OČTŘ na podání informací. Pokud se týká uprchnutí či propuštění obviněného z vazby (§ 70a odst. 2 TŘ), není možno - vzhledem k rozloze České republiky - považovat za dostačující, že „vhodným způsobem vyrozumí týž den, kdy k události došlo“. Ještě horší je v tomto smyslu ustanovení § 321 odst. 5 TŘ týkající se útěku nebo propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, kdy je věznici dána povinnost písemně informovat „bezodkladně, nejpozději však v den následující po skutečnosti“. Takováto úprava může oběť domácího násilí jen stěží skutečně ochránit. De lege ferenda navrhuji vymežit okruh TČ, u kterých by byl svědek/poškozený informován automaticky, bez nutnosti o to sám žádat a bez ohledu na to, zda OČTŘ dojde k závěru, že mu hrozí nebezpečí. Aby byl naplněn smysl tohoto ustanovení, mělo by docházet k informování v ten samý den, kdy došlo k rozhodnutí o propuštění. K vyrozumění o útěku by pak mělo dojít okamžitě po jeho odhalení, a to nejrychlejším možným způsobem (tedy zřejmě telefonicky či e-mailem, ve zvlášť nebezpečných případech i prostřednictvím Policie ČR).

3.3.9 Ochrana soukromí oběti domácího násilí

Velmi nevídaným a nežádoucím je pro oběti domácího násilí mediální zájem, zveřejňování podrobností o TČ může vést až k druhotné viktimizaci oběti. Pro oběti domácího násilí je tak přínosem novela TŘ, účinná od 1. dubna minulého roku, která byla provedena tzv. „náhubkovým zákonem“ (zákon č. 52/2009 Sb.), jenž čelil v době svého schvalování obrovské kritice. Byl jí zaveden zákaz zveřejňování informací vedoucích k odhalení identity poškozeného bez jeho souhlasu a sankce za jeho porušení. Týká se to poškozeného taxativně vyjmenovaným TČ (TČ proti životu a zdraví, svobodě a lidské důstojnosti či proti rodině a mládeži) či mladšího 18 let. Z výčtu TČ je vidět, že se jedná právě o TČ, které jsou při domácím násilí ponejvíce páhány. Sankcemi mohou být pokuta za správní delikt dle zákona o ochraně osobních údajů (zákon č. 101/2000 Sb.) či postih za TČ neoprávněné nakládání s osobními údaji. Do přijetí této novely byla jedinou ochranou, kterou právní řád v takových případech poskytoval, ochrana osobnosti podle § 12 OZ, ke které šlo ale přistoupit až po té, co byly citlivé údaje zveřejněny.

3.3.10 Právo na informace

Oběť domácího násilí má, stejně jako ostatní poškození, právo na informace. Jde o široce koncipované právo, které v sobě zahrnuje:

- přístup k informacím podstatných pro ochranu zájmů oběti domácího násilí (o subjektech, na které se mohou poškození obrátit, jimi poskytovaných službách, o možnostech poskytnutí peněžité pomoci a podmínkách nároku na odškodnění, o tom, kde a jak mohou podat trestní oznámení, o podmínkách, za jakých mohou získat ochranu, o přístupu k právní pomoci a dalším druhům poradenství),
- přístup k informacím o průběhu trestního řízení,
- právo na informace o pobytu nebezpečného obviněného a odsouzeného na svobodě.⁹⁹

Informovanost oběti domácího násilí o jejích právech a psychosociální pomoci by se měla zásadním způsobem zlepšit. Oběť by měla být informována co nejdříve po spáchání TČ.

3.3.11 Náhrada škody v trestním řízení

Oběti domácího násilí jen **velmi zřídka uplatňují** nárok na náhradu škody v trestním řízení. Někdy proto, že je to nemožné, neboť nevznikla materiální újma, někdy je důvodem to, že pachatelem je manžel oběti a náhrada by tak zůstala součástí společného jmění, často je to ale i proto, že oběť zkrátka nemá dostatek sil. Bohužel, s neuplatněním nároku na náhradu škody souvisí i nemožnost přidělení bezplatného zmocněnce.

Velkým problémem adhezního řízení je skutečnost, že v něm **nelze rozhodovat o přiměřeném zadostiučinění za nemajetkovou újmu**. Proto se jeho subjektem nemůže stát poškozený, kterému v souvislosti s TČ vznikla morální nebo jiná újma ve smyslu § 43 odst. 1 TŘ. Přitom morální újma vzniká často právě u psychicky týraných obětí domácího násilí. Takové oběti domácího násilí pak nezbývá jiná možnost, než uplatnit nárok na přiměřené zadostiučinění v občanskoprávním řízení, což je však značně obtížné (žalobce má důkazní břemeno a platí soudní poplatek).

Jako pokrokový příklad, zatím ojedinělý, bych chtěla uvést Francii. Nejenže se oběti mohou v rámci adhezního řízení domáhat přiměřeného zadostiučinění, ale čl. 470-1 francouzského trestního řádu (Code de la procedure penale) umožňuje soudu rozhodnout

---

⁹⁹ Kristková, V., Langhansová, H., Nevludová, M. *Bezplatná právní pomoc obětem trestných činů, právo oběti na informace v trestním řízení, odškodnění nemateriální újmy v adhezním řízení, finanční pomoc obětem od státu*. Brno: LLP, 2008. str. 14. Dostupné z [http://www.llp.cz/_files/file/analyza2_BPP_info_odskodneni_LIGA\(1\).pdf](http://www.llp.cz/_files/file/analyza2_BPP_info_odskodneni_LIGA(1).pdf)

o náhradě škody a přiměřeném zadostiučinění i když obviněného zprostil obžaloby. V takovém případě hradí škodu stát.¹⁰⁰

3.3.12 Peněžité pomoc obětem trestné činnosti

Některým obětem trestného činu souvisejícího s domácím násilím stát poskytuje finanční pomoc **dle zákona č. 209/1997 Sb.**, o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, **na základě splnění zde stanovených podmínek.**

Peněžité pomoc je poskytována pouze v případě škody na zdraví (tedy nikoliv pokud byla způsobena majetková škoda či morální újma), přičemž výše bodového hodnocení dle vyhlášky č. 440/2001 Sb. o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění musí dosahovat hodnoty alespoň 100 bodů. Další podmínkou je, že pachatel činu byl pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby pro nepřítetnost. O pomoc je třeba požádat Ministerstvo spravedlnosti, a to nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy se oběť o škodě dozvěděla. Pro oběti domácího násilí má kardiální význam ustanovení, které vylučuje poskytnutí peněžité pomoci, pokud poškozený nedal nebo vzal zpět souhlas k trestnímu stíhání pachatele, nepodal bez zbytečného odkladu trestní oznámení, nebo využil jako svědek své právo odepřít výpověď pro blízký vztah k pachateli.

Pomoc je **chápána jako půjčka**, kterou je oběť povinna do pěti let od poskytnutí vrátit, pokud jí byla náhrada škody následně vyplacena z jiných zdrojů (od pachatele, pojišťovny atd.), případně je zde možnost požádat, aby bylo vrácení prominuto. Výše částky může být snížena nebo nepřiznána vůbec vzhledem k sociální situaci oběti a také k tomu, zda oběť využila všech zákonných prostředků, aby uplatnila nárok na náhradu škody. Stát tak ponechává na **oběti domácího násilí, aby vyžadovala náhradu škody** od pachatele (nebo z jiných zdrojů). Je však třeba si uvědomit, že samotné trestní řízení je pro oběť, která často trpí vážnými zdravotními nebo psychickými následky TČ, vyčerpávající.

Francouzský systém finanční pomoci obětem trestné činnosti, který je jedním z nejlepších v Evropě, zřizuje Fond, na který přechází právo vymáhat poskytnutou částku na tom, kdo škodu způsobil. Fond může využít spolupráce s policií a dalšími orgány k vyhledání pachatele a donucení ho k zaplacení. Zatímco český zákon o peněžité pomoci obětem trestné činnosti zohledňuje za všech okolností finanční poměry oběti, francouzská úprava rozlišuje případy, kdy je finanční situace oběti irelevantní a kdy se k ní přihlédne. Navíc jsou ve Francii odškodňovány všechny újmy, tedy i psychická a majetková.¹⁰¹

---

¹⁰⁰ Langhansová, H., Koláčková, J., Kopal, J. *Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu*. Brno: LLP, 2007. str. 14

Dostupné z http://www.llp.cz/_files/file/Analzya_poskozeny.pdf

¹⁰¹ Tamtéž, str. 17

Domnívám se, že podobně jako u adhezního řízení, by bylo vhodné nechat se **inspirovat francouzskou úpravou** a upravit u nás tyto instituty obdobně.

3.3.13 Omezení osobní svobody násilníka dle trestního řádu

Možnost vzetí obviněného do **vazby** je vázána na řadu podmínek, které mohou být splněny i v případě domácího násilí. Při spáchání TČ v rámci domácího násilí přicházejí do úvahy zejména vazební důvody dle § 67 písm. b či písm. c TŘ, tedy, kdy z konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný domácí násilník

- bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, tzv. koluzní vazba, nebo
- bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná TČ, o který se pokusil, nebo vykoná TČ, který připravoval nebo kterým hrozil, tzv. předstízná vazba.

Dalším omezením osobní svobody připadajícím v úvahu v případě domácího násilí je **zadržení osoby podezřelé** ze spáchání TČ dle § 76 TŘ. Zadržení policejním orgánem je možné pouze v případě, kdy je dán některý z důvodů vazby. Kýmkoliv může být realizováno v situaci, kdy je pachatel přistižen při TČ nebo bezprostředně poté, pokud je to nutné k zajištění důkazu.

3.3.14 Zvláštní způsoby řízení v případech domácího násilí

V případech domácího násilí přicházejí v úvahu dva druhy odklonů - narovnání (§ 309 TŘ) a podmíněné zastavení trestního stíhání (§ 307 TŘ), přičemž o obou může rozhodnout jak soud, tak i státní zástupce v přípravném řízení.

Podmíněně zastavit trestní stíhání lze, při splnění dalších podmínek, pouze tehdy, pokud lze vzhledem k osobě obviněného a s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a okolnostem případu takové rozhodnutí považovat za dostačující. Tím se omezuje jeho využitelnost na některé případy domácího násilí. Další vylučující podmínku představuje fakt, že obviněný se musí k činu doznat, což se při stíhání TČ související s domácím násilím nestává, spíše naopak. Souhlas poškozeného se nevyžaduje, ale poškozený má možnost podat stížnost.

Institut narovnání není zpravidla pro případy domácího násilí vhodný (zejména z důvodu ochrany oběti před sekundární viktimizací; na tomto místě bych chtěla odkázat na kapitolu 4.4, v níž se zabývám problematikou mediace v případech domácího násilí). Podmínky pro rozhodnutí o narovnání jsou obdobné jako při podmíněném zastavení trestního stíhání. Rozdíl spočívá v tom, že soud či státní zástupce rozhoduje o schválení dohody o narovnání uzavřené mezi poškozeným a pachatelem, tedy obě strany konfliktu musí s tímto způsobem vyřízení věci souhlasit.

3.3.15 Soukromá, subsidiární a vedlejší žaloba v případech domácího násilí

Soukromá žaloba je právo poškozeného, kterému vznikla újma soukromožalobním TČ, obrátit se žalobou přímo na trestní soud, a to i bez součinnosti státního zástupce, a žalobu před tímto soudem zastupovat.¹⁰²

Ve všech okolních zemích, mimo Slovensko, se soukromá žaloba vyskytuje. U nás se vysvětluje její absence často tím, že je nahrazena institutem trestního stíhání se souhlasem poškozeného. Nicméně věcný záměr trestního řádu počítá s jejím zavedením a to pro taxativně vypočtené TČ, pro něž je charakteristické, že jsou důsledkem konfliktu mezi pachatelem a poškozeným, a u nichž není veřejný zájem na trestním stíhání, přičemž vzniklý následek není zvláště závažný.¹⁰³ Věcný záměr trestního řádu zároveň počítá s převzetím institutu trestního stíhání se souhlasem poškozeného z platné právní úpravy za současného provedení určitých změn.

Ve světě jsou mezi soukromožalobní delikty zahrnovány především TČ zasahující lidskou čest a důstojnost (například pomluva, urážka). Najdeme zde i TČ narušující tělesnou integritu, ale pouze v minimální intenzitě.

Tímto institutem se zabýval T. Gřivna ve své publikaci *Soukromá žaloba v trestním řízení*.¹⁰⁴ S ohledem na problematiku domácího násilí je třeba mít výhrady k navrhovanému výčtu TČ, které by měly mít soukromožalobní charakter, neboť zahrnuje i TČ ublížení na zdraví dle § 221 odst. 1 TZ 1961 a především TČ znásilnění dle § 241 odst. 1 TZ 1961, pokud k jeho spáchání dojde mezi manželi nebo ve vztahu druha a družky. Dle mého názoru by se jednalo o další zátěž pro poškozeného, která by dále prohloubila břemeno, které na něj klade již současná právní úprava institutem trestního stíhání se souhlasem poškozeného.

Problémem v případech domácího násilí by byla také náhrada nákladů trestního řízení poškozeným v případě zproštění obžaloby nebo zastavení trestního stíhání. Pro srovnání lze uvést zkušenosti obětí domácího násilí s přestupkovým řízením.

Výše uvedené důvody vedou k úvaze o nevhodnosti tohoto institutu pro případy domácího násilí.

Vedle žaloby soukromé existuje také **žaloba subsidiární**, což je právo poškozeného nastoupit na místo veřejného žalobce tam, kde odmítá zahájit trestní stíhání veřejnožalobního deliktu nebo v zahájeném trestním stíhání pokračovat. Na rozdíl od subsidiární žaloby je u **tzv. vedlejší žaloby** poškozený oprávněn podporovat veřejnou

¹⁰² Langhansová, H., Koláčková, J., Kopal, J. *Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu*. Brno: LLP, 2007. str. 33

Dostupné z http://www.llp.cz/_files/file/Analýza_poskozeny.pdf

¹⁰³ Věcný záměr trestního řádu dostupný z

<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460>

¹⁰⁴ Gřivna, T. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Karolinum, 2005. str. 106

žalobu. Působí tedy vedle, a nikoli místo, veřejného žalobce.¹⁰⁵ Oba tyto instituty by se mohly v rámci domácího násilí uplatnit.

3.3.16 Úvahy de lege ferenda

Za zásadní považuji vyřešení problematiky dispozičního práva poškozeného, neboť v případech domácího násilí se jedná o nejpálčivější otázku celého trestního řízení. Jak jsem již uvedla výše, **navrhuji z výčtu skutkových podstat v § 163 TŘ odstranit všechny úmyslné TČ násilné povahy.**

Pro oběť domácího násilí by bylo přínosem také to, kdyby se její procesní postavení poškozeného posílilo přiznáním dalších práv (zejména s ohledem na značnou nevyváženost jeho procesního postavení ve srovnání s obžalovaným), ale také **větší citlivostí a efektivností postupu ze strany OČTŘ.** Dle mého názoru by bylo vhodné **rozšířit procesní práva poškozeného** o následující:

- právo žádat, aby byl vyslýchán pouze v přítomnosti zmocněnce,
- právo, aby se on sám nebo jeho zmocněnec mohl účastnit vyšetřovacích úkonů,
- právo podat návrh na vydání předběžného opatření,
- právo podat odpor proti trestnímu příkazu,
- právo odvolat se vůči výroku o vině,
- právo vyjádřit se nebo podat stížnost proti rozhodnutí o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody,
- právo na bezplatnou právní pomoc a náhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce i pro poškozené, kteří nebyli subjektem adhezního řízení,
- právo na odškodnění nemateriální újmy,
- právo obdržet při prvním kontaktu s OČTŘ v písemné formě informace o svých právech v trestním řízení, organizacích zaměřených na pomoc obětem TČ a službách jimi poskytovaných.

V neposlední řadě je nezbytné **zlepšit ochranu oběti domácího násilí**, neboť ta je v současné době naprosto nedostatečná. Přitom musí jít jak o ochranu jejího fyzického bezpečí, tak i o ochranu před sekundární viktimizací se zvláštním zřetelem k faktu, že se jedná o zvláště ohrožené oběti.

Prozatímní vývoj naznačuje, že bychom se mohli v budoucnu ubírat těmito kroky, neboť věcný záměr připravovaného trestního řádu již rozšiřuje katalog práv poškozeného a předpokládá se i přijetí samostatného zákona o obětech TČ, který by měl upravit mimo jiné ochranu před sekundární viktimizací. Doufejme, že k tomu brzy dojde.

---

¹⁰⁵ Langhansová, H., Koláčková, J., Kopal, J. *Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu*. Brno: LLP, 2007. str. 33
Dostupné z http://www.llp.cz/_files/file/Analýza_poskozeny.pdf

3.4 Analýza statistických údajů týkající se trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě dle § 215a TZ 1961 (nyní § 199 TZ)

3.4.1 Statistika kriminality vedená Policií ČR

Z této statistiky, která sleduje jednotlivé případy od zahájení trestního řízení po zahájení trestního stíhání, lze zjistit počet zjištěných TČ, míru objasněnosti TČ i to, vůči kolika osobám bylo zahájeno trestní stíhání a údaje o nich (množství recidivistů, žen, mladistvých i nezletilých).

Tabulka 4

Rok	2005	2006	2007	2008	2009
Zjištěno TČ	546	532	685	522	507
Objasněno TČ	505 (92,5 %)	497 (93,4 %)	585 (85,4 %)	424 (81,2 %)	410 (80,9 %)
Stíháno osob	421	437	528	400	384
- Ženy	13 (3%)	16 (3,6 %)	14 (2,7 %)	18 (4,5 %)	16 (4,2 %)
- Mladiství (15-17let)	0	3	3	0	2
- Nezletilí (1-14 let)	0	0	0	2	0
- Recidivisté ¹⁰⁶	183 (43,5 %)	188 (43 %)	202 (38,3 %)	159 (39,8 %)	161 (41,9 %)

(Pramen: policejní statistika, dostupná z <http://www.policie.cz/web-informacni-servis-statistiky.aspx>)

Počet zjištěných skutků vykazujících znaky TČ dle § 215a TZ 1961 dosáhl svého vrcholu v roce 2007 (685). Objasněnost¹⁰⁷ tohoto TČ je vysoká, ale má klesající tendenci. Statistika dále dokládá i fakt, že počet stíhaných žen dosahuje pouze okolo 3, 5 % a množství stíhaných mladistvých je zanedbatelné. (viz tabulka 4 a graf 3)

3.4.2 Statistická ročenka kriminality vedená Ministerstvem spravedlnosti ČR

Justiční statistika obsahuje statistiku státních zastupitelství a soudů. Je vedena nejen pro celé území ČR, ale i dle jednotlivých krajů. Obdobně jako u statistiky policejní budu vyhodnocovat období počínající rokem 2005 (s ohledem na zavedení TČ v polovině roku 2004). Zde bohužel nemám zapracována data za rok 2009, neboť nejsou na internetu dostupná.

Ze statistiky **státních zastupitelství** lze vyčíst následující data: počet TČ, počet případů odložených, zastavených (včetně podmíněného zastavení a narovnání) či přerušovaných, množství případů, v nichž se vedlo zkrácené přípravné řízení, počet osob stíhaných a obžalovaných (včetně počtu žen, obžalovaných v rámci jednotlivých věkových kategorií i zvláště nebezpečných recidivistů).

¹⁰⁶ Pojem recidivista se používá pro osobu pravomocně odsouzenou pro úmyslný TČ, která se dopustila dalšího úmyslného TČ. Oproti tomu recidiva v justiční statistice znamená, že pachatel byl již pro daný TČ odsouzen a předchozí odsouzení bylo soudem považováno za přitěžující okolnost. (Novotný, O., Zapletal, J. a kol. *Kriminologie*. 2.vyd. Praha: ASPI, 2004. str. 57 a 58)

¹⁰⁷ TČ se považuje za objasněný tehdy, bylo-li zahájeno trestní stíhání konkrétní osoby jako obviněného. (Novotný, O., Zapletal, J. a kol. *Kriminologie*. 2.vyd. Praha: ASPI, 2004. str. 211)

Tabulka 5

Rok	2005	2006	2007	2008
Počet TČ	471	511	524	455
Stíháno osob	396	476	497	416
Obžalováno osob	368	437	446	381
- ženy	11	13	12	10
- zvláště nebezpeční recidivisté	0	4	5	2
Odloženo dle §159a TR	10	12	8	10
Zastaveno	26	39	48	33
- podmíněně zastaveno	7 (26,9 %)	7 (17,9 %)	8 (16,7 %)	8 (24,2 %)
- narovnání	0	0	1	0
Přerušeno	2	0	3	2
Zkrácené přípravné řízení	40	9	13	7

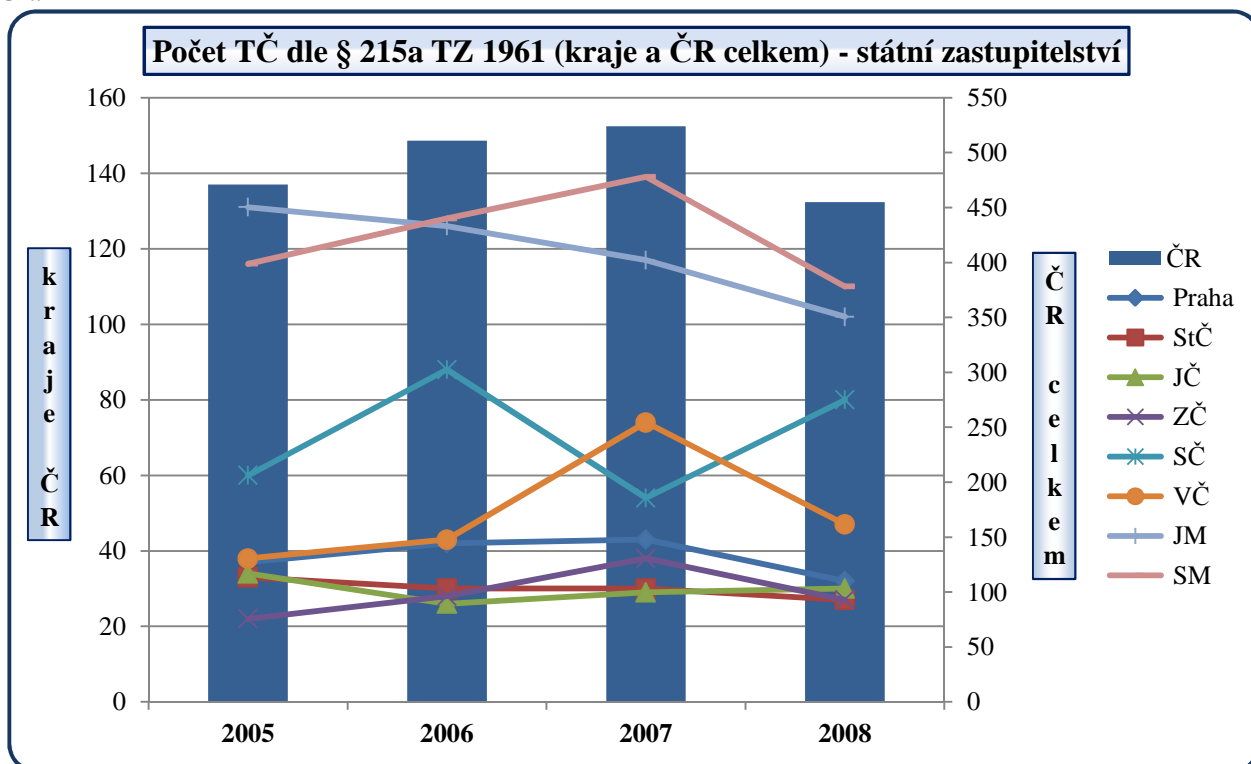
(Pramen: statistika státních zastupitelství,
dostupná z <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>)

Tabulka 6 - počet TČ dle § 215a TZ 1961 (kraje a ČR celkem) dle statistiky státních zastupitelství

kraj	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR celkem
2005	37	33	34	22	60	38	131	116	471
2006	42	30	26	28	88	43	126	128	511
2007	43	30	29	38	54	74	117	139	524
2008	32	27	30	27	80	47	102	110	455

Počet TČ měl do roku 2007 mírně vzrůstající tendenci, nicméně roku 2008 se vyskytl prozatím nejnižší počet TČ. Nejméně TČ bylo evidováno v kraji Západočeském a Jihočeském, nejvíce na Moravě (kolem 50 % všech případů). Ze statistiky vyplývá zajímavé zjištění, že klesá počet případů, ve kterých bylo vedeno zkrácené přípravné řízení. V roce 2007 byl poprvé využit institut narovnání. (viz tabulka 5 a 6, graf 1)

Graf 1

Ze **soudní** statistiky lze vyčíst následující informace: počet TČ, počet osob odsouzených (včetně počtu žen, pachatelů v rámci jednotlivých věkových kategorií, recidivistů, pachatelů, kteří spáchali čin pod vlivem alkoholu) i osob, které byly zproštěny obžaloby. Další údaje se týkají uložených trestů a ochranného léčení.

Tabulka 7

Rok	2005	2006	2007	2008
Počet TČ	150	256	288	285
Zproštěno	10	32	54	47
Odsouzeno osob	134	225	255	254
- ženy	3	6	8	4
- recidivisté	23	23	22	28
- vliv alkoholu	32 (23,9 %)	41 (18,2 %)	56 (22 %)	52 (20,5 %)
- věk				
o 15-17	0	0	2	1
o 18-19	1	5	3	5
o 20-24	9	11	19	11
o 25-29	12	20	24	22
o 30-39	51	75	76	87
o 40-49	38	62	79	52
o 50 a více	23	52	52	52
Zastaveno	4	9	14	15
Postoupeno	13	22	40	31
Trest				
- nepodmíněný	26 (19,4 %)	43 (19,1 %)	44 (17,3 %)	58 (22,8 %)
o do 1 roku	17	13	4	10
o 1-5 let	9	26	37	47
o 5-15 let	0	4	3	1
o více než 15 let	0	0	0	0
- podmíněný	90 (67,2 %)	171 (76 %)	194 (76,1 %)	188 (74 %)
- peněžitý	2	1	2	0
- obecně prospěšné práce	8	5	11	4
- upuštěno od potrestání	8	4	2	3
- ostatní	0	1	2	1
Ochranné léčení	16	45	43	45
- protialkoholní	12	30	35	34
- protitoxikomanické	1	7	1	9
- ostatní	3	8	7	2

(Pramen: statistika soudů, dostupná z <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>)

Tabulka 8 - počet TČ dle § 215a TZ 1961 (kraje a ČR celkem) dle statistiky soudů

kraj	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR celkem
2005	7	9	12	8	16	13	35	50	150
2006	25	18	11	10	32	29	67	64	256
2007	15	20	12	13	35	46	72	75	288
2008	25	18	8	18	38	34	75	69	285

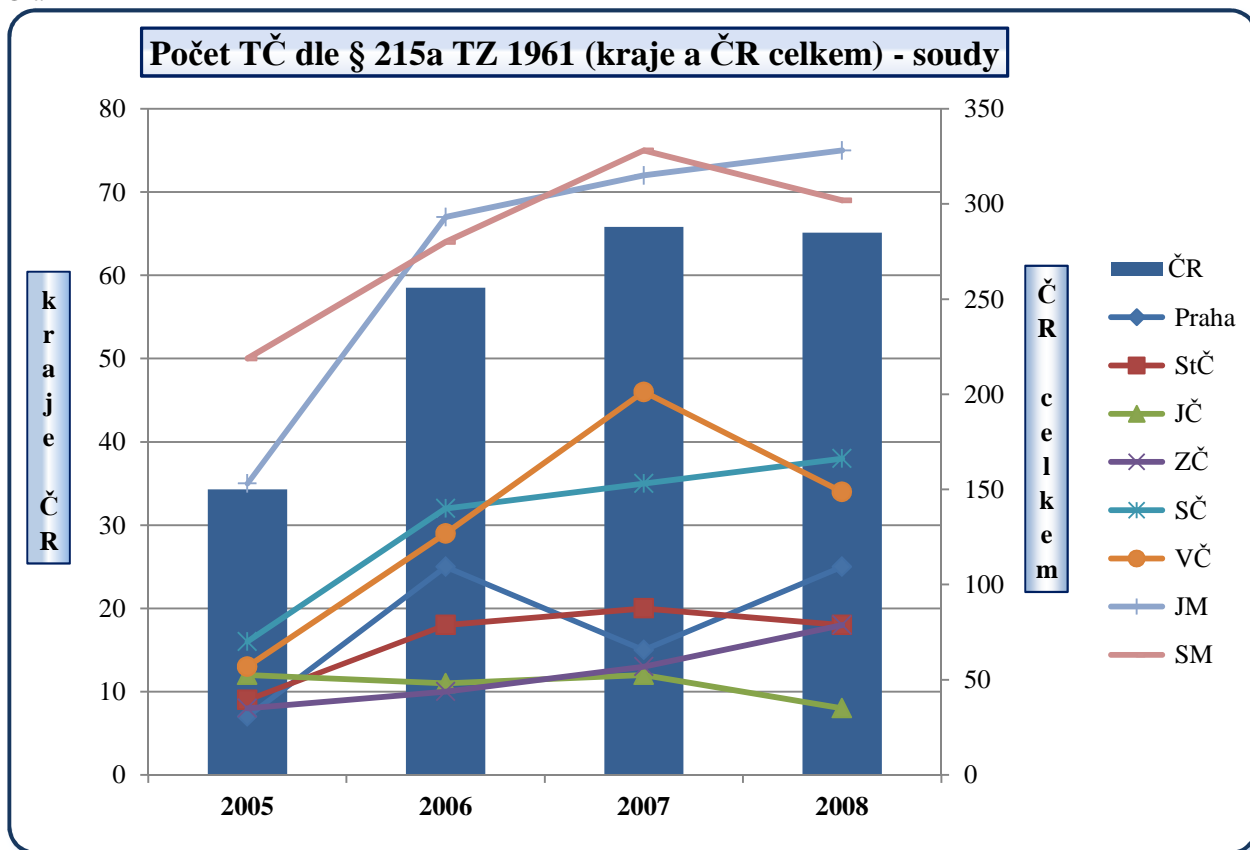
Z výše uvedené tabulky sedm vyplývá, že počet odsouzených osob byl roku 2005 - 134, roku 2006 - 225, roku 2007 - 255 a roku 2008 - 254. Roku 2007 tedy stoupl počet odsouzených oproti roku 2005 již téměř dvojnásobně. V grafu 3 zobrazují poměr mezi policií zjištěnými TČ a soudy odsouzenými osobami.

Pachateli byli především muži, a to z 97,6 %. Nejvíce pachatelů bývá ve věkovém rozmezí 30 - 39 let (v roce 2007 ve věku 40 - 49 let) - viz graf 4 (V grafu jsou pachatelé zaznamenáni v nestejně dlouhých věkových obdobích, jsem si tedy vědoma jeho omezeného významu. Navíc v samotné statistice je numerická chyba, neboť nesouhlasí počty odsouzených osob dle věku za rok 2008.)

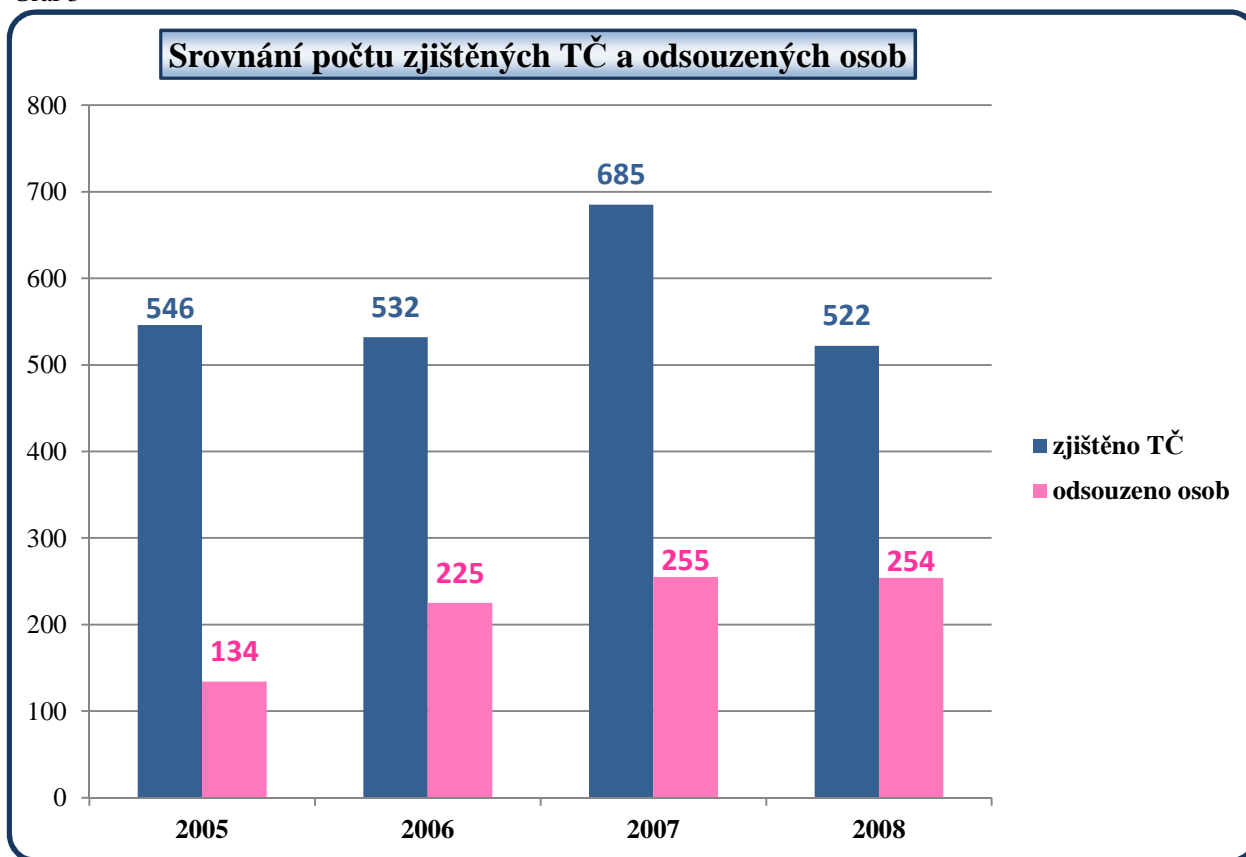
Nejčastěji je ukládán podmíněný trest odnětí svobody (téměř ¾ uložených trestů). Pouze zhruba každému pátému odsouzenému je uložen trest odnětí svobody nepodmíněný, převážně v délce od 1 do 5 let. Ostatní ukládané tresty či případy, kdy bylo upuštěno od potrestání, jsou ojedinělé. (viz graf 5)

Přibližně pětina pachatelů je uloženo ochranné léčení, a to většinou protialkoholní. Soudem je tak zohledněno, že počet odsouzených, jež spáchaly tento TČ pod vlivem alkoholu, se pohybuje kolem 20 %.

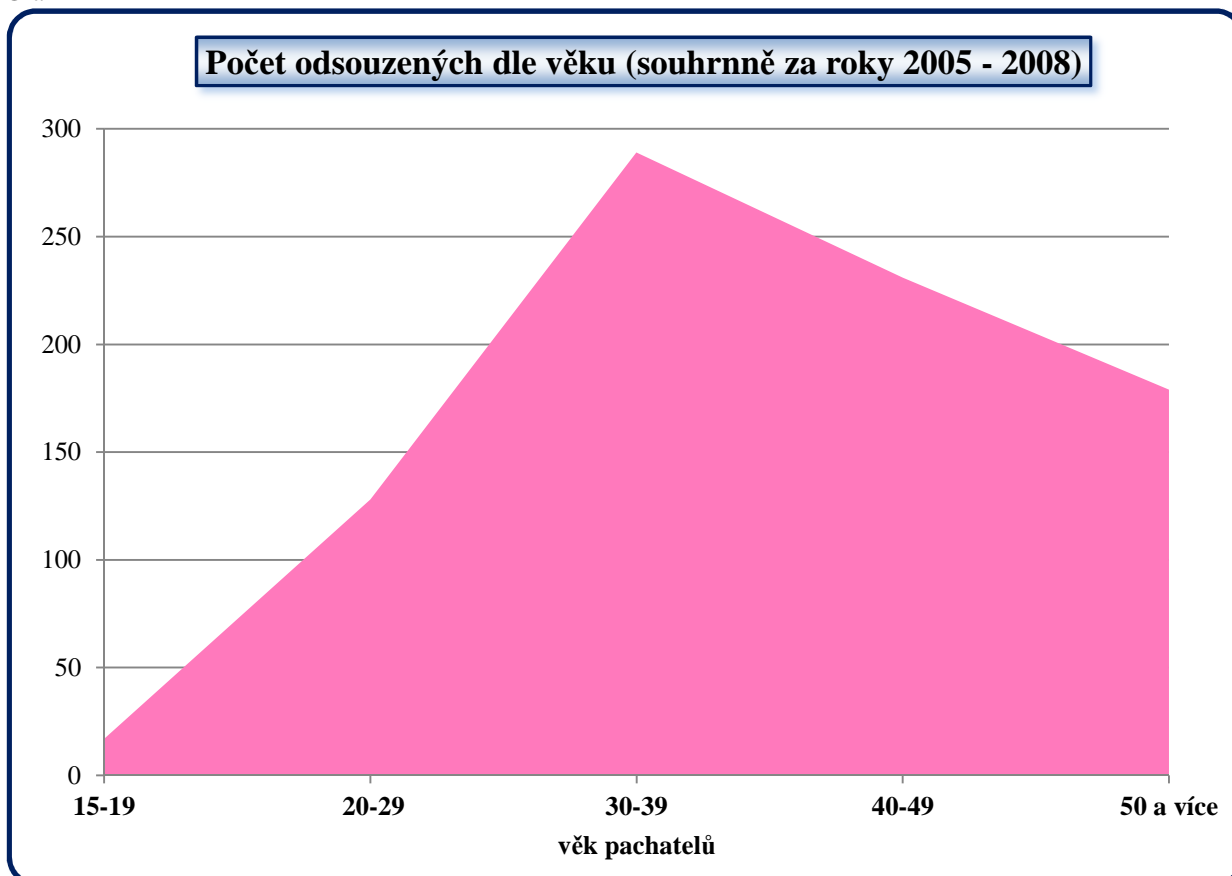
Graf 2

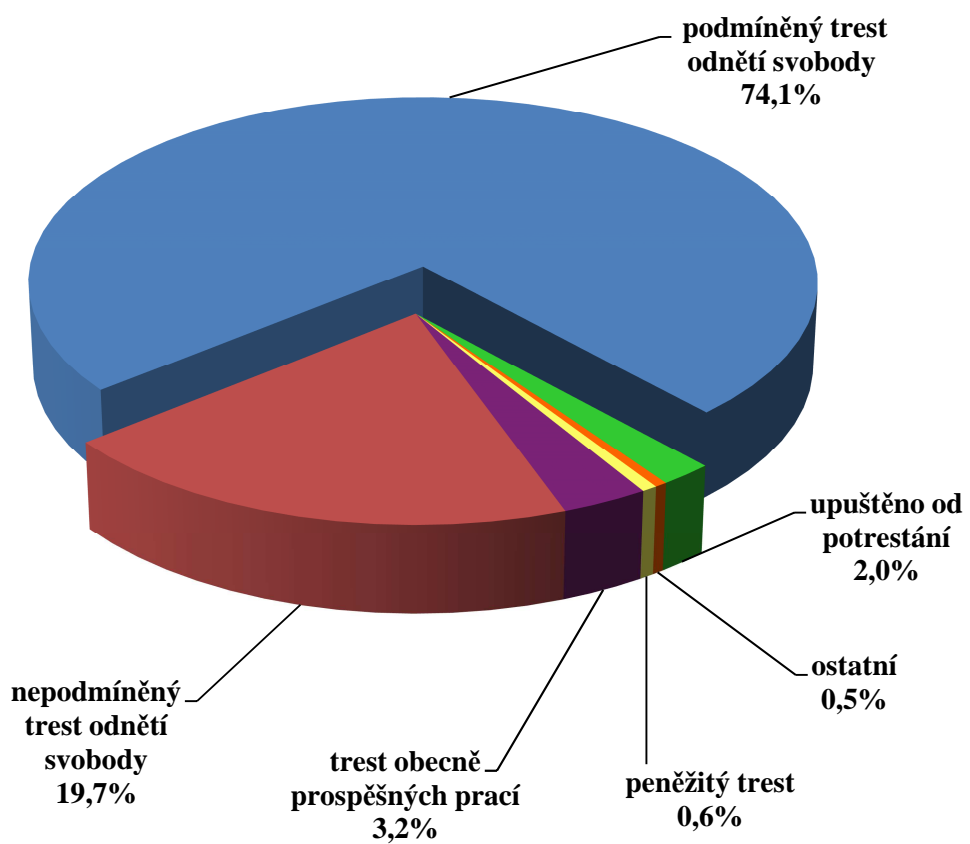
Graf 3

Graf 4

Uložené tresty (souhrnně za roky 2005 - 2008)

4. Ochrana před domácím násilím v mimotrestní právní úpravě

V této kapitole mé rigorózní práce se budu věnovat ochraně před domácím násilím, kterou poskytují ostatní (netrestní) právní odvětví našeho právního řádu. Půjde zejména o instituty práva přestupkového, policejního a zákona na ochranu před domácím násilím. Nicméně neméně důležité normy občanskoprávní a rodiněprávní jsem s ohledem na rozsah práce opomenula.

4.1 Přestupkové právo

S řešením případů domácího násilí v rámci práva přestupkového se můžeme setkat **často**, neboť násilné jednání často nedosáhne intenzity TČ. Markantněji k tomu docházelo zejména v minulosti (mám na mysli dobu před zavedením TČ týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě), kdy bylo domácí násilí posuzováno jako dílčí útoky.

Nejčastějšími **přestupky**, které jsou v situacích domácího násilí páčány, jsou přestupky:

- proti občanskému soužití (§ 49 odst. 1 písm. a, písm. b či písm. c PřestZ),
- proti veřejnému pořádku (§ 47 odst. 1 písm. a, písm. b či písm. c PřestZ) a
- proti majetku (§ 50 PřestZ).

V rámci přestupků proti občanskému soužití se jedná zejména o jednání spočívající v ublížení na cti, nedbalostním ublížení na zdraví a úmyslném narušení občanského soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním. Problém v případech domácího násilí představuje, že výše vymezené jednání přestupku proti občanskému soužití spáchané mezi blízkými osobami, patří mezi tzv. návrhové přestupky. Tedy, obdobně jako v trestním právu, disponuje ohrožená osoba právem rozhodnout, zda bude proti násilné osobě vedeno přestupkové řízení. Navíc je zde velmi krátká lhůta (tříměsíční) pro podání návrhu na zahájení přestupkového řízení.

Z přestupků proti veřejnému pořádku si lze v případech domácího násilí představit následující jednání: neuposlechnutí výzvy úřední osoby při výkonu její pravomoci, rušení nočního klidu a vzbuzení veřejného pohoršení.

Za výše zmíněné přestupky lze uložit **sankci** napomenutí, pokuty či propadnutí věci. Vedle toho lze uložit i ochranné opatření omezující povahy, které spočívá v zákazu návštěvy veřejných míst či zabránění věci. Pokuta může dosáhnout u přestupků proti občanskému soužití 20 000 Kč, případně při ublížení na cti 5 000 Kč. Tyto částky ovšem platí až od počátku letošního roku, do té doby bylo možno uložit pouze částku maximálně

ve směřné výši 3 000 Kč. Přestupky proti majetku lze sankcionovat pokutou ve výši až 15 000 Kč, přestupky proti veřejnému pořádku pouze pokutou do 1000 Kč.

Domácí násilí tedy nelze v rámci přestupkového práva řešit, neboť neumožňuje takové řešení, které by bylo potřeba - násilí zastavit a ohrožené osobě poskytnout ochranu.

Mezi oběťmi domácího násilí panuje nedůvěra v přestupkové řízení, ať již pro důkazní nouzi, finanční spoluúčast na uložené pokutě či ztrátu společenské prestiže mezi sousedy.¹⁰⁸ Přestupkové řízení může být pro oběť ponižující, traumatizující a vnímáno jako zbytečné (když ani opakované páčání téhož přestupku s sebou nenese trestní odpovědnost). Oběťmi je navíc těžce nesena skutečnost, že v případě jejich neúspěchu v řízení mají povinnost nahradit náklady řízení v paušální částce 1 000 Kč, případně i vyšší v případě přibrání znalce.

Návrhy de lege ferenda:

- Zavést novou skutkovou podstatu přestupku „domácí násilí“, který by byl stíhán z úřední povinnosti.
- Opakované páčání stejných přestupků (např. přestupku proti občanskému soužití, který spočívá v ublížení na zdraví) by vedlo k trestní odpovědnosti pachatele.
- Zrušit institut tzv. návrhových přestupků mezi osobami blízkými.

4.2 Policejní právo

Police ČR je zejména **represivní složka** státu, a tak je její činnost zaměřena na postihnutí pachatele za jeho protiprávní jednání, zatímco pomoc obětem je až druhořadou záležitostí. **Pomoc oběti domácího násilí** může spočívát v zastavení násilí v daném okamžiku, v krátkodobém oddělení pachatele (zajištění, zadržení, vykázaní, vazba), odvozu oběti k lékařskému ošetření, doporučení jiné pomoci a nově též v poskytnutí krátkodobé ochrany.

Prvotní postup policie v daném případě domácího násilí se liší v závislosti na **způsobu, jak se o případu dozvěděla** (můžeme stanovit čtyři základní způsoby):

1. Police ČR je přivolána na místo násilí,

Jedná se o nejtýpčtější případ zjištění domácího násilí. Pokud poté, co hlídka dorazí na místo, násilí stále trvá, je prvotním úkolem policistů násilí zastavit. Následně jsou zjišťovány všechny potřebné informace vztahující se k danému případu. Po rozeznání znaků domácího násilí může být na místo přivolán specialista zařazený ve Skupině domácího násilí, což je specializovaná skupina pro problematiku domácího

---

¹⁰⁸ Voňková, J., Spoustová, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2.vyd. Praha: ProFem, 2008. str. 89

násilí tvořící součást Služby kriminální policie a vyšetřování Městského ředitelství PČR Brno, která byla založena k 1. dubnu 2005.¹⁰⁹ Při splnění zákonných podmínek může být agresor maximálně na 24 hodin zajištěn, případně na 48 hodin zadržen a následně umístěn do vazby.

2. Oběť nahlásí případ sama,
3. Domácí násilí je oznámeno jinou osobou či orgánem (zejména příbuzní oběti, lékaři, pracovníci OSPOD),
4. Domácí násilí je odhaleno na základě vlastních poznatků policie.

V současné době těchto případů není mnoho, lze však očekávat, že se bude tento počet v budoucnosti zvyšovat díky evidenci případů již s pouhými náznaky domácího násilí policisty zařazenými ve Skupině domácího násilí. (Díky tomu se zvýší i možnost postihu pachatele, neboť bude násilný vztah monitorován dlouhodobě, čímž se částečně odstraní důkazní nouze.)

Další postup policie závisí na závažnosti jednání násilníka, tedy zda jde o přestupek, TČ, případně jednání, které není ani jedním z nich (tehdy není policie kompetentní k řešení situace, ale měla by poučit o možnosti pomoci ze strany nevládních organizací).

Postavení policistů, jejich oprávnění a povinnosti či právní nástroje k řešení případů domácího násilí **upravuje** zákon o Policii ČR (zákon č. 273/2008 Sb., účinný od 1. ledna 2009, dále jen PolZ), zákon o obecní policii (zákon č. 533/1991 Sb.), závazný pokyn policejního prezidenta č. 200/2008 o provádění vykázání a samozřejmě i TZ, TR a PřestZ.

Opatření, které mají policisté v případech domácího násilí k dispozici, začínají u domluvy a končí možností trestního stíhání s návrhem na vzetí do vazby, někde uprostřed je vykázání.

Mezi právní nástroje policistů dle PolZ využitelné v případech domácího násilí patří:

- zejména institut vykázání (§ 44 a n. PolZ, blíže kapitola 4.3),
- institut zajištění osoby (§ 26 PolZ),

V případě domácího násilí se bude jednat o zajištění osoby z důvodu bezprostředního ohrožení života, zdraví, případně majetku oběti domácího násilí. Jedná se o krátkodobé omezení osobní svobody s maximální délkou trvání 24 hodin, nicméně pro ochranu oběti domácího násilí významné, neboť dojde k zastavení daného násilí.

- oprávnění vstoupit do obydlí, jiného prostoru či na pozemek a provést tam potřebné úkony nebo jiná opatření (§ 40 PolZ),

---

¹⁰⁹ *Násilí z pohledu společenských věd (Sborník příspěvků z mezinárodní konference 20. Zář 2007)*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, Katedra společenských věd, 2007. str. 201

Toto oprávnění má policista pouze tehdy, pokud věc nesnese odkladu a vstup je nezbytný k ochraně života nebo zdraví oběti domácího násilí. Policisté se často bojí toto své oprávnění využít, zejména kvůli následnému prokázání důvodnosti zákroku, neboť se nezdá objevují situace, kdy nejen agresor, ale i oběť následně tvrdí, že ke vstupu nebyl důvod. Policisté, kteří se s tímto případem setkají, jednání oběti nechápu, jsou zklamáni, rozhořčeni, zmateni a brzy též demotivováni, když zažívají, že oběť, na jejíž záchranu zasahují, je nepodporuje, nýbrž jim „vpadne do zad“ tím, že bagatelizuje či dokonce lže.¹¹⁰

- oprávnění použít donucovací prostředky nebo v krajním případě služební zbraně (§ 51 - § 59 PolZ),

Toto oprávnění by mohl policista proti násilníkovi užít pouze tehdy, pokud by i přes jeho výzvu pokračoval v násilném jednání nebo by kladl odpor při omezování osobní svobody.

- oprávnění vyžadovat podání vysvětlení (§ 61 PolZ),

Odepřít vysvětlení může jak násilná osoba (pokud by jí mohla sama sobě způsobit nebezpečí trestního stíhání či postihu za přestupek), tak i oběť domácího násilí (pokud by jí mohla způsobit nebezpečí trestního stíhání či postihu za přestupek osobě blízké, tedy násilníkovi). Oběť domácího násilí často odepře podat vysvětlení, neboť se obává dalšího násilí po odchodu policie.

- nově tzv. krátkodobá ochrana osoby (§ 50 PolZ)

Krátkodobou ochranou osoby se rozumí opatření zahrnující fyzickou ochranu, dočasnou změnu pobytu osoby, použití zabezpečovací techniky, nebo poradensko-preventivní činnost. Tuto ochranu poskytne policie osobě, které zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí, avšak nelze jí poskytnout ochranu dle zákona o zvláštní ochraně svědka. V odůvodněných případech je poskytnuta také jejím osobám blízkým. V případě bezprostředně hrozícího útoku na život nebo zdraví osoby poskytne policista této osobě předběžnou fyzickou ochranu.

První kontakt policie s domácím násilím je nesmírně důležitý, neboť nejenže udává směr, kterým se bude daný případ dále vyvíjet, ale také z důvodu významu podkladů z policejních šetření pro další postup. Ve zvlášť závažných případech domácího násilí může být rychlá a efektivní reakce policie i životně důležitá. Policejní zásah může mít v určitých případech i preventivní účinek.

Za největší **chyby policistů** při zasahování v případech domácího násilí lze považovat nejen zlehčování, ale také přeceňování¹¹¹ závažnosti případu. Ze strany policie

¹¹⁰ Voňková, J., Huňková, M. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Praha: Justiční akademie ČR, 2004. str. 117

¹¹¹ Například Ondráček, Z. *Domácí násilí - případ k zamyšlení*. Kriminologický sborník, 2008, č. 3, str. 22 -29

také někdy dochází k sekundární viktimizaci oběti domácího násilí, i když se stav oproti minulosti zlepšil.

Oproti dřívějšímu stavu došlo v policejním postupu ve vztahu k problematice domácího násilí k výraznému **posunu**, který nelze hodnotit jinak než kladně. Došlo zejména k rozšíření oprávnění policistů o institut vykazání, vydání závazného pokynu, jímž se pro policisty stanoví postup, jak mají v případech domácího násilí postupovat, vytvoření specializované skupiny policistů - tzv. Skupina domácího násilí, která navíc vede evidenci případů s náznaky domácího násilí, pořádání školení zaměřené na jev domácího násilí i u řadových policistů a stanovení povinnosti policistů odkázat oběť na nevládní organizace a informovat OSPOD.

4.3 Zákon na ochranu před domácím násilím, jeho vliv na právní úpravu

4.3.1 Zákon na ochranu před domácím násilím obecně

Zákon na ochranu před domácím násilím, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2007, je **velkým mezníkem legislativního vývoje problematiky týkající se domácího násilí**, neboť přináší zcela nový přístup k řešení domácího násilí a v souvislosti s tím zavádí nové právní instituty. Lze říci, že tímto zákonem jsme pokročili od pouhé represe a kriminalizace domácího násilí k jeho prevenci a rovněž od izolovaných opatření při řešení jednotlivých případů domácího násilí k řešení komplexnímu.

Vysoká kvalita tohoto zákona se odvíjí od toho, že byl jeho návrh zpracován expertní skupinou vytvořenou při Alianci proti domácímu násilí, ve které byli zastoupeni právníci Bílého kruhu bezpečí, kteří inspiraci při jeho tvorbě čerpali z celosvětově oceňovaného rakouského modelu a svých praktických zkušeností s tímto jevem.

Zákon na ochranu před domácím násilím **nejde cestou komplexního zákona, nýbrž dílčími novelizacemi stávajících zákonů**. Změnil celkem pět zákonů: zákon o Policii ČR (zákon č. 283/1991 Sb.), OSŘ, TZ 1961, zákon o sociálním zabezpečení (zákon č. 100/1988 Sb.) a zákon o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení (zákon č. 114/1988 Sb.). Původně se počítalo ještě se změnou dalších zákonů (OZ, PřestZ, TŘ), ale tyto změny nakonec neprošly. V současné době je tento zákon již pouhým torzem, neboť jeho převážná část byla zrušena a převzata PolZ a zákonem o sociálních službách (zákon č. 108/2006 Sb.).

Zákon na ochranu před domácím násilím **zavedl** do našeho právního řádu **tři vzájemně provázané instituty** - vykazání, zvláštní předběžné opatření dle § 76b OSŘ a IC.

Zákon je vybudován na těchto **třech ústředních myšlenkách**:

1. ochrana oběti,

Nyní to již není oběť, kdo opouští společné obydlí, ale násilník, na nějž je tak konečně přenesena povinnost nést následky za své společensky nepřijatelné jednání. Oběť si tak již nemusí svou ochranu zajišťovat sama na své náklady útekem do azylového domu apod., ale může využít vlastního zázemí pro řešení své náročné životní situace.

2. preventivní přístup k řešení domácího násilí (ve smyslu včasné reakce, která zabrání opakování, a tudíž i eskalaci násilí, zásahem zvnějšku),

Oproti předchozímu stavu lze tedy zasáhnout již v počátečních stádiích domácího násilí, kdy se ještě nemusí jednat o TČ. Tento přístup lze objektivně označit za nejvhodnější typ reakce na domácí násilí. Pro svoji komplexnost, účinnost a finanční nenáročnost je doporučován i OSN a EU.

3. komplexní přístup k řešení domácího násilí.

Pro kvalitní řešení případů domácího násilí je totiž spolupráce jednotlivých složek (policie, justice, lékařů, OSPOD, poskytovatelů sociálních služeb...) nezbytná. Dosud izolované složky jsou propojeny do uceleného systému ochrany ohrožené osoby, jenž je vystavěn na **třech pilířích**¹¹²:

1. policejní (vykázání, zásah),

2. IC (psychologická, sociální a právní pomoc) a

3. justiční (předběžné opatření, řízení ve věci samé).

Smyslem konstrukce těchto tří pilířů je kontinuální a konzistentní pomoc obětem domácího násilí. První fáze ochrany spočívá v poskytnutí krátkodobé, akutní pomoci policejním orgánem, která se realizuje bez participace ohrožené osoby. Druhá etapa je charakterizována intervencí profesionálů a konečná fáze pak spočívá v poskytnutí právního prostředku ohrožené osobě, nastupuje řešení s dlouhodobější perspektivou.¹¹³ Výše zmíněné kroky by na sebe měly navazovat, nicméně osoba ohrožená domácím násilím může do systému pomoci vstoupit v kterékoliv jeho fázi. To znamená, že může požádat o pomoc IC či podat návrh na vydání předběžného opatření, aniž by předcházelo vykázání.

Zákon na ochranu před domácím násilím je založen na těchto **základních zásadách**:

- zásada priority práv - zásah je přípustný, pokud je nezbytný k ochraně života, zdraví, práv a svobod ohrožených osob,

¹¹² Čírtková, L. *Změny v řešení domácího násilí od 1. 1. 2007*. Právo a rodina, 2007, č. 1, str. 9

¹¹³ Hořimová, A. *Policejní vykázání: od dobré teorie k dobré praxi*. Via Iuris, 2007

Dostupné z <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=161>

- zásada subsidiarity - bezpečnost ohrožené osoby je zajištěna netrestními opatřeními, pokud není třeba postupovat dle TŘ; role trestního práva je subsidiární,
- zásada odvrácení hrozby nebezpečí, tj. preventivní opatření,
- zásada přiměřenosti a minimalizace zásahů,
- zásada výměny informací mezi institucemi, zejména mezi policejními orgány, OSPOD a IC.¹¹⁴

Závažné či opakované formy maření policejního vykázaní či rozhodnutí o předběžném opatření dle § 78b OSŘ mohou být postihnuty na základě **TČ maření úředního rozhodnutí a vykázaní** dle § 337 odst. 2 TZ.

4.3.2 Vykázaní

Smyslem institutu vykázaní je především odvrácení akutního nebezpečí a zahájení kontinuálního procesu pomoci oběti domácího násilí. Vykázaní poskytuje ohrožené osobě bez ohledu na její vůli čas, během něhož má možnost bez nátlaku násilné osoby pochopit situaci, v níž se nachází a uspořádat si vlastní záležitosti za využití dalších právních nástrojů (návrh na vydání předběžného opatření, návrh na rozvod manželství, vyřešení společného bydlení, podání trestního oznámení apod.), a to v součinnosti se specializovanými pracovišti poskytujícími pomoc ohroženým osobám. Počítá tedy s aktivní účastí ohrožené osoby, která je projevem její spoluzodpovědnosti za postup ve věci.¹¹⁵

Vykázaní představuje **opatření podpůrné povahy**, neboť se užije jen tehdy, nelze-li jeho účelu, tj. zajištění náležité ochrany a bezpečnosti ohrožené osoby, dosáhnout jinak. U nejzávažnějších útoků násilné osoby vykazující znaky některého z TČ se bude jednat především o využití prostředků TŘ, tj. zadržení či vazbu násilné osoby.

Vykázaní nelze vnímat jako sankci, nýbrž jako reakci **preventivního charakteru**, kterou se zamezí další eskalaci domácího násilí, což přinese i dekriminlizaci.

Vykázaní je používáno **v řadě zemí, a to nejen evropských** (např. Rakousko, Německo, Itálie, Švédsko, VB, USA, Turecko, Jihoafrická republika).¹¹⁶ U nás funguje od 1. ledna 2007, kdy bylo do našeho právního řádu zavedeno zákonem na ochranu před domácím násilím. Jeho právní úprava byla včleněna do zákona o Policii ČR (zákon č. 283/1991 Sb.), nyní je upraveno v novém PolZ, kde došlo k určitým změnám s ohledem na zkušenosti v praxi.

Pro Policii ČR znamená zavedení tohoto institutu **významné posílení jejich kompetencí** při řešení případů domácího násilí. Dosavadní postup policisty, který

¹¹⁴ Voňková, J. *Přínos zákona o ochraně před domácím násilím pro českou společnost*.

In Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2008. str. 443

¹¹⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2006, zákon na ochranu před domácím násilím (PSP, tisk 828/0)

¹¹⁶ Langhansová, H. *Domácí násilí: bude mít policie možnost vykázat násilníka ze společné domácnosti?* Via Iuris, 2005. Dostupné z <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=69>

spočíval jen v jeho rozhovoru se stranami konfliktu a „uklidnění“ situace, je nahrazen povinností na místě vyhodnotit situaci a riziko reálné hrozby. Pro to, aby policisté dokázali takové situace odhalit a věděli, jak si s nimi poradit, byla vypracována metodika – v současnosti jde o závazný pokyn policejního prezidenta č. 200/2008 o provádění vykazání¹¹⁷. Přílohou tohoto pokynu je dotazník SARA DN (Spousal Assault Risk Assessment Domestic Violence), který je koncipován formou tří souborů po pěti otázkách, jejichž zodpovězení by mělo indikovat rizikové faktory (viz příloha č. 4). Po komplexním zhodnocení konkrétní situace pak záleží na uvážení daného policisty, zda násilnou osobu vykáže či nikoli. Pokud policista nemá k vykazání dostatek podkladů, nemůže násilníka vykazat. Nelze tedy dovozovat, že tam, kde nedošlo k vykazání, domácí násilí neexistuje.

V následujícím textu se budu zabývat **právní úpravou vykazání dle PolZ** obsaženou v ustanovení § 44 a n.

Vykazání policistům umožňuje omezit na nezbytně nutnou dobu (10 dní) práva násilné osoby tím, že jí přikáže neprodleně opustit společné obydlí a bezprostřední okolí, které musí blíže specifikovat a zakáže jí vstup do něj (tzv. teritoriální ochrana). Vykázaná osoba je dále povinna vydat policistovi klíče od obydlí a od počátku minulého roku též zdržet se styku a navazování kontaktu s ohroženou osobou (tzv. personální ochrana). To vše, pokud lze na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo zvláště závažnému útoku proti lidské důstojnosti, tj. proti základním lidským hodnotám. Stát tak dává jasně najevo vůli upřednostňovat ochranu života, zdraví a lidské důstojnosti před ochranou vlastnických či užívacích práv. Vykazání přitom není omezením nebo dokonce odejmutím vlastnického práva samotného, nýbrž pouze omezením jeho výkonu, a to pouze po vymezenou dobu.¹¹⁸ Kromě práva vlastnického představuje vykazání zásah i do některých dalších ústavně zaručených práv a svobod násilné osoby, jako je osobní svoboda, svoboda pohybu a nedotknutelnost obydlí, a proto musí být jeho uložení dostatečně odůvodněno.

Policista je povinen vykázanou osobu poučit o jejích právech a povinnostech a poskytnout jí informace o možnostech ubytování. Policista jí musí také umožnit, aby si ze společného obydlí vzala věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a dokumenty, věci nezbytné pro její podnikání nebo výkon povolání (za své přítomnosti tak, aby nedošlo k dalšímu ohrožení blízké osoby).

---

¹¹⁷ Tímto pokynem byl zrušen závazný pokyn policejního prezidenta č. 179/2006, kterým se stanoví postup příslušníků Policie ČR v případech domácího násilí. Problematiky domácího násilí se v minulosti týkal i Metodický pokyn ředitele Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia ČR č. 2/2004, kterým se upravoval postup Policie při oznámení, prověřování a vyšetřování případů domácího násilí.

¹¹⁸ Hořínová, A. *Policejní vykazání: od dobré teorie k dobré praxi*. Via Iuris, 2007
Dostupné z <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=161>

Ohroženou osobu policista poučí o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření podle OSŘ a využití služeb v oblasti pomoci obětem násilí, i o následcích vyplývajících z uvedení vědomě nepravdivých údajů, k nimž policista při vykázání přihlíží.

Lhůta pro vykázání činí deset dnů. Tato délka byla zvolena s ohledem na zkušenosti s uplatňováním rakouské právní úpravy, která nejprve stanovila lhůtu sedmidenní a posléze, kdy se ukázala být příliš krátká pro podniknutí kroků ze strany ohrožené osoby, jí prodloužila na desetidenní.¹¹⁹ Zákon výslovně stanoví, že desetidenní lhůtu není možné zkrátit, a to ani se souhlasem ohrožené osoby - aby na ni násilná osoba nemohla činit nátlak. Ohrožená osoba může v průběhu vykázání podat návrh k soudu (vykázání se tím prodlužuje až do pravomocného rozhodnutí soudu o tomto návrhu), který pak může formou předběžného opatření rozhodnout o prodloužení ochrany.

Policie provádí u vykázané osoby ve lhůtě tří dnů od vykázání kontrolu, zda dodržuje povinnosti vyplývající z vykázání. (Podle současné úpravy se tedy již nekontroluje, zda je vykázání dodržováno osobou ohroženou.) V případě zjištění, že vykázání není respektováno, se nabízí postup podle PřestZ, příp. TZ.

Jednou z největších změn předmětného institutu v novém PolZ je, že se vykázání provádí tzv. faktickým úkonem a nikoli již rozhodnutím, neboť rozhodování o vykázání ochranu spíše ztěžovalo, než aby k ní přispívalo. Důsledkem toho je, že se o vykázání vyhotovuje písemné potvrzení, jehož součástí je mimo jiné vymezení prostoru, na který se vykázání vztahuje a poučení o právech a povinnostech vykázané osoby. Dalším důsledkem je, že pokud vykázaná osoba s vykázáním nesouhlasí, může proti němu na místě či písemně podat námítky příslušnému krajskému ředitelství Policie ČR (dříve podávala odvolání vůči rozhodnutí).

Policista do 24 hodin od vstupu do společného obydlí zašle kopii úředního záznamu o vykázání IC, příslušnému OSPOD (pokud ve společném obydlí žije nezletilá osoba) a nově i soudu, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření. Tím se aktivuje činnost IC, které má ex lege povinnost kontaktovat ohroženou osobu a poskytnout jí pomoc.

Záměrně nebyl zvolen systém předběžného souhlasu ani následného přezkumu vykázání ze strany soudu, případně státního zástupce. Důvodem je skutečnost, že vykázání je pouze krátkodobým omezením vykázané osoby a s ohledem na četnost jeho ukládání by každý přezkum orgán neúměrně zatížil.¹²⁰

---

¹¹⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č 135/2006, zákon na ochranu před domácím násilím (PSP, tisk 828/0)

¹²⁰ Tamtéž

Při vykázání se mohou objevit **specifické případy**, které vyžadují zvláštní postup¹²¹:

- k násilnému jednání dojde mimo společné bydliště, např. na chatě, v hotelu ... (Násilná osoba se vykáže ze společného obydlí, nikoliv z tohoto prostoru.)
- násilnou osobou je mladistvý či osoba mladší 15 let (Vykázání se realizuje pouze v případě, že bezpečnost ohrožené osoby nelze zajistit jinak. Vyrozumí se OSPOD, který zajistí umístění tohoto násilníka v diagnostickém ústavu.)
- ohroženou osobou je osoba stará, nemohoucí nebo nemocná, která je odkázána na násilnou osobu (Ohrožené osobě je třeba zajistit potřebnou pomoc a péči.)
- násilnou osobou je matka malého dítěte (Dítě se umístí do péče druhého rodiče či příbuzných, a pokud to není možné OSPOD.)

Vykázaná osoba může mít na základě vykázání pocit křivdy a nespravedlnosti, což může vyvolat její zkratkové jednání. **Nemělo by se tedy postarat i o násilníka?** Je správné, že je veškerá pomoc nabízena pouze osobě ohrožené?¹²²

Statistické údaje týkající se vykázání u nás za období let 2007 až 2009 doplněné komentářem uvádím pro ilustraci v příloze páté.

4.3.3 Předběžné opatření dle § 76b OSŘ

Jedná se o **zvláštní druh předběžného opatření**, jímž je možno soudně prodloužit předchozí ochranu poskytnutou policejním vykázáním nebo vykázání nově nařídit (zde je ale problém s dokazováním). Toto předběžné opatření, stejně jako policejní vykázání, poskytuje ochranu oběti domácího násilí jak teritoriální, tak i personální. Soud o něm musí rozhodnout bezodkladně, nejdéle ale do 48 hodin.

Toto předběžné opatření **trvá** jeden měsíc od jeho vykonatelnosti, příp. od předcházejícího policejního vykázání. Bylo-li však ve lhůtě jednoho měsíce zahájeno řízení ve věci samé, může soud na návrh oběti domácího násilí rozhodnout o jeho prodloužení, přičemž vezme v úvahu, zda stále trvá stav ohrožení navrhovatele, obsah a důvody návrhu na zahájení řízení ve věci samé a další rozhodné okolnosti. Maximální doba, po kterou může předběžné opatření trvat, je však jeden rok.

Významná je pro oběť domácího násilí skutečnost, že **nemusí složit jistotu**, neboť je od této povinnosti osvobozena. Pro osvobození od soudního poplatku ale nadále musí osvědčit nedostatek finančních prostředků.

Hlavním cílem tohoto předběžného opatření je poskytnout osobě ohrožené domácím násilím delší dobu na to, aby mohla podat návrh ve věci samé (např. návrh

---

¹²¹ Kočová, K. *Domácí násilí a tzv. vykázání - nový institut právního řádu ČR*. Bulletin advokacie, 2007, č. 10, str. 37

¹²² Blíže Ondráček, Z. *Domácí násilí - případ k zamyšlení*. Kriminalistický sborník, 2008, č. 3, str. 22 - 29

na úpravu poměrů k nezletilým dětem, rozvod manželství, vypořádání společného bydlení aj.) a aby přitom nebyla vystavena nátlaku násilné osoby.

4.3.4 Intervenční centra

IC, **druhý pilíř modelu ochrany před domácím násilím**, plní **nezastupitelnou** roli při řešení problematiky domácího násilí, neboť bez jejich existence by daný systém nefungoval. Tato centra by měla představovat most mezi policií a soudy na straně jedné a oběťmi domácího násilí na straně druhé.

Zákon o sociálních službách (zákon č. 108/2006 Sb.), přijatý 20. února 2007, doplnil IC do taxativního výčtu zařízení sociálních služeb (do té doby byla IC upravena obecně v rámci krizové pomoci).

IC nabídne **ohrožené osobě pomoc** nejpozději do 48 hodin od doručení kopie úředního záznamu o vykazání. Pomoc IC je poskytnuta rovněž na základě žádosti ohrožené osoby, nebo i bez takového podnětu (bezodkladně poté, co se IC o potřebě pomoci dozví).

Sociální služby jsou v IC poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové. Zahrnují sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Sociální služba poskytovaná formou služby pobytové obsahuje navíc poskytnutí ubytování a poskytnutí stravy nebo pomoc při jejím zajištění. Součástí služby je zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi IC, poskytovateli jiných sociálních služeb, OSPOD, obcemi, útvary Policie ČR, jakož i ostatními orgány veřejné správy.

Přehled IC působících v ČR dle stavu k 26. říjnu 2009 uvádím v příloze šesté.

4.4 Mediace v případech domácího násilí

Mediace je v našem právním řádu upravena zákonem č. 275/2000 Sb., o probační a mediační službě.

Názory odborníků na použití mediace v případech domácího násilí **se různí**. Její kritici používají následující argumenty:

- Výsledkem mediace má být uzavření oboustranně výhodné dohody, jedná se tedy o dvoustranný právní úkon, na který se vztahují ustanovení OZ, z čehož zároveň vyplývá, že musí být učiněn svobodně, jinak je neplatný. V případě, kdy se jedna smluvní strana na té druhé dopouští násilí, lze o svobodné vůli a tedy i platnosti dohody pochybovat. V naprosté většině případů tedy nejde o společné rozhodnutí, nýbrž je to násilník, kdo obsah dohody určuje. Navíc, oběť může být stále pod vlivem násilníka, což může průběh mediace silně ovlivnit, aniž by zjevné ovlivňování proběhlo před samotným mediátorem.
- Další argument odpůrců mediace v případech domácího násilí je ten, že samo provádění mediace v těchto případech vysílá signál, že násilí není nic tak závažného, aby oběť a násilník spolu nemohli vyjednávat. Navíc mediátor musí vystupovat vůči oběma stranám neutrálně, a tak svým chováním vzbuzuje v násilníkovi zdání nezávadnosti jeho chování místo toho, aby ho od něj odradil.
- Agresor obvykle disponuje psychickou odolností a vyrovnaností, zatímco dlouhodobá oběť může působit psychicky labilní, nekoncentrovaná, případně ani nejeví snahu s mediátorem spolupracovat, což může i ve zkušeném mediátorovi vyvolávat sympatie k agresorovi a narušovat jeho neutralitu.
- Dalším rizikem spojeným s mediací je nebezpečí, že násilník využije tohoto kontaktu, aby oběť, která už s ním nežije, sledoval, případně k výhrůžkám přímo v průběhu mediace samé. Pokud spolu násilník s obětí i nadále žijí, zvyšuje se riziko násilí, neboť oběť může být trestána za prosazování svých názorů při mediaci, což může vést k její rezignaci a přistoupení i na násilníkovy nároky, které nejsou v její prospěch. Z praxe je znám i případ, kdy byla žena za bránění svých zájmů při mediaci manželem následně zabita. Ohrožení oběti ale není pouze fyzického rázu, další kontakty s násilníkem z důvodu mediace mohou vést i ke stresu a psychickým problémům oběti.

Druhá skupina expertů naopak zastává stanovisko, že mediaci nelze odmítnout ve všech případech domácího násilí.

- Argumentují názorem, že nerovnost sil mezi účastníky mediace není typická pouze pro případy domácího násilí a že mediátoři jsou školeni k tomu,

aby dokázali tuto nerovnováhu vyrovnat. Poukazují také na to, že oběti samy často říkají, že jsou schopny samy se rozhodnout, zda mohou mediaci podstoupit. Jejich vůle by dle nich měla být respektována, ačkoli si uvědomují, že existují i případy, kdy se na projev vůle oběti nelze zcela spolehnout.

- Dále přesvědčují, že spíše než mediace je naopak nevhodný soudní proces, neboť vede ke zhoršování vztahů mezi stranami, prohlubování pocitu viny na straně oběti apod.
- Argumentují dále také výzkumy, které ukazují, že mediace vedla k výraznějšímu omezení fyzického i psychického týrání, než pokusy o urovnání sporu vedené advokáty.

Pokud jde o samotný **průběh mediace** v případech domácího násilí, nejprve musí vyškolený pracovník - tzv. hodnotitel (nikoli mediátor) s potenciálními účastníky mediace provést pohovor, po němž rozhodne, zda případ mediací projde či nikoliv. Vyloučit je nutno případy, kdy násilí stále pokračuje, bylo při něm užito zbraně či pokud oběť není schopna postavit své potřeby nad potřeby násilného partnera nebo alespoň na stejnou úroveň. Pokud případ nebyl z mediačního programu vyloučen, pak je třeba přizpůsobit mediační proces. Může se jednat např. o častější využívání oddělených jednání, telekonference, přítomnosti advokáta, používání dvojic mediátorů opačného pohlaví. Samozřejmostí jsou v případech domácího násilí bezpečnostní opatření, jako jsou např. oddělené vchody do budovy pro obě strany, možnost přivolání ochranky, pokud by došlo k násilí, naprosté utajení adresy a dalších kontaktů stran i mediátora či odlišné časy odjezdu a příjezdu obou stran. Účastníkům mediace musí být zdůrazněno, že mohou od mediace kdykoli ustoupit. Stranám je ponechána volnost při uzavírání dohody, její kontrolu pak zpravidla provádějí jejich právní zástupci.¹²³

Dle mého názoru by, s ohledem na výše uvedené, mělo být k **mediaci v případech domácího násilí** přistupováno **velmi opatrně a jen v určitých případech**. Mediace sice bývá velmi účinným nástrojem při řešení řady konfliktních situací, nicméně je nutné si uvědomit, že domácí násilí není běžným konfliktem.

---

¹²³ Cholenský, R. *Mediace a domácí násilí*. Via Iuris, 2006.

Dostupné z <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=107>

Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. str. 67

5. Zahraniční právní úpravy týkající se domácího násilí

5.1 Zahraniční přístupy k domácímu násilí

Tato, poslední kapitola mé rigorózní práce bezprostředně navazuje na kapitulu 1.10 zabývající se domácím násilím v mezinárodním kontextu, nicméně zdálo se mi vhodné rozebrat nejprve naši právní úpravu týkající se domácího násilí a až poté se zabývat právními úpravami v dalších státech.

Hned na samém počátku této kapitoly je nutné zdůraznit, že ve světě **jednotná normativní definice domácího násilí**, z níž by mohly úpravy v jednotlivých zemích vycházet, **neexistuje**. I **přístupy k domácímu násilí jsou tak v jednotlivých státech různé**. I když se v jednotlivostech velice liší, jejich základní východisko bývá, alespoň ve státech vyspělých, shodné - odsouzení jevu a nutnost intervence státu. Intervence státu by měla ideálně spočívat v kriminalizaci domácího násilí, komplexním systému ochrany obětí, finančním zajištěním organizací pomáhajících obětem a v realizaci terapeutických programů pro pachatele domácího násilí.

Legislativní ochrana před domácím násilím probíhá v zahraničí **cestou policejní intervence, občanskoprávních a trestněprávních institutů**. Pokud jde o občanskoprávní opatření využitelná v boji proti domácímu násilí, vyskytují se v podobě předběžných opatření. Jejich nedodržení může být sankcionováno nejen prostředky práva civilního, nýbrž i trestního.

Způsoby úpravy domácího násilí v právních řádech jednotlivých států jsou následující:

- úprava samostatným zákonem - Severní Irsko, Kypr, Turecko, JAR, Španělsko,
- úprava samostatným zákonem složeným z dílčích novel zákona policejního, občanského, exekučního či jiných - Německo, Rakousko, ČR,
- úprava v trestním zákoně - ČR, Slovensko, Holandsko, Švédsko, Španělsko,
- ochrana je poskytována dle obecných civilních i trestních zákonů - VB,
- ochrana před domácím násilím není v právních normách vůbec zakomponována - Albánie, ČR do roku 2003, Moldávie, Rusko.¹²⁴

Ve většině států EU je úprava směřující proti domácímu násilí dosud zakotvena ve více různých zákonech, je velmi roztříštěná. Existují ale již i státy, které přijaly komplexní zákony upravující problematiku domácího násilí, jako příklad je možno uvést španělský zákon a novou kyperskou či řeckou právní úpravu. Velmi dobré výsledky při řešení domácího násilí má Rakousko, které se stalo vzorem i pro mnoho dalších států.

---

¹²⁴ Voňková, J., Spoustová, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2.vyd. Praha: ProFem, 2008. str. 186

Rakouský přístup k domácímu násilí byl dokonce EU vyhodnocen jako best practice.

Univerzální nevhodnější recept na řešení problematiky domácího násilí neexistuje nejen nyní, ale nebude existovat nikdy. Vždy je totiž třeba vycházet z odlišností právních systémů v různých zemích, rozdílné úrovně rozvoje společnosti apod. Nicméně pro řešení problematiky domácího násilí by se měl aplikovat přístup multidisciplinární, koordinovaný, komplexní a reflektující potřeby obětí. Názorným příkladem takového přístupu je Rakousko.

5.2 Legislativní úprava domácího násilí ve vybraných státech Evropské unie¹²⁵

Slovensko

Na Slovensku, které se problematikou domácího násilí začalo zabývat na státní úrovni mnohem **dříve než my**, existuje poměrně **ucelený systém ochrany** před domácím násilím.

Značný podíl na prosazení legislativních změn zde měly neziskové organizace, z nichž čelní místo zaujímá Aliancia žien Slovenska. **V rozmezí let 1999 - 2002 došlo z důvodu reflektování domácího násilí v právním řádu ke změně celé řady zákonů** - trestních i civilních kodexů, přestupkového zákona a zákona o odškodnění obětí násilných TČ. V této době se nicméně ještě nepodařilo novelizovat zákon o policii, a tak je institut vykázání na Slovensku poměrně novým institutem, neboť se ho podařilo prosadit až na sklonku roku 2008.

Občiansky súdny poriadok (zákon č. 99/1963 Zb.) obsahuje od roku 2002 institut **předběžného opatření dočasného zákazu vstupu do bytu nebo domu**, kterým je možno osobě důvodně podezřelé z násilí zakázat vstup do bytu nebo domu až na 7 dní (§ 76 odst. 1 písm. g).

Od 15. prosince 2008 zde existuje také možnost násilníka **vykázat**. Stalo se tak novelou (zákon č. 491/2008 Z.z.) zákona o Policajnom zbore (zákon č. 171/1993 Z.z.,

---

¹²⁵ Při zpracování této kapitoly jsem čerpala z: *Studie domácí násilí - přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. str. 10 - 15, 17 - 34, 61 - 79, 113 - 116; Voňková, J., Huňková, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: ProFem, 2004. str. 174 - 175; Voňková, J., Spoustová, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. vyd. Praha: ProFem, 2008. str. 177 - 190; *Násilí z pohledu společenských věd (Sborník příspěvků z mezinárodní konference 20. Září 2007)*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, Katedra společenských věd, 2007. str. 46, 50 - 53; Děcká, E. *Právní ochrana před domácím násilím ve Španělsku a ČR (zejména trestněprávní aspekty)*. Diplomová práce. Praha, 2007. str. 16 - 35; *Nizozemský trestní zákon a předpisy související*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. str. 144 - 149 a 179; Konrád, Z., Bango D. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. Policejní akademie ČR, 2007. str. 14; Stiffel, H., Kočica, J. *Trestný zákon, stručný komentár*. 2. vyd. Iura Edition, 2001. str. 445; Samaš, O., Stiffel, H., Toman, P. *Trestný zákon, stručný komentár*. 1. vyd. Iura Edition, 2006. str. 436.

§ 27a). Vykázání lze aplikovat, pokud je možné očekávat útok na život, zdraví, svobodu nebo zvláště závažný útok na lidskou důstojnost. Oproti zahraničním úpravám institutu zde vykázání trvá pouze 48 hodin.

U domů či bytů, které jsou v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů, lze manželovi, který činí násilím nebo jeho hrozbou společné soužití druhému manželovi či jiné osobě blízké bydlící s ním ve společném bytě nebo domě nesnesitelným, **omezit užívací právo k domu nebo bytu nebo ho z užívání zcela vyloučit**, na návrh manžela. Podobné je to u společného nájmu bytu (rozvedenými) manželi. Rozvedenému, který se choval za trvání manželství či po rozvodu násilně, nemá poškozený manžel povinnost zabezpečit bytovou náhradu. (Občiansky zákonník, zákon č. 40/1964 Zb., § 146, § 705a, § 712a odst. 8). Právní úprava tak zohledňuje, že obydlí mají právo užívat oba manželé a jestliže jeden z nich druhému znemožňuje svým násilným chováním toto právo uplatňovat, je třeba oběti realizaci jejího ústavního práva zajistit i tím, že toto právo je násilníkovi omezeno.¹²⁶

Pokud jde o **trestněprávní úpravu** na Slovensku, první průlom, s ohledem na problematiku domácího násilí, nastal mnohem dříve než u nás, a to již v roce 1999, kdy došlo k rozšíření skutkové podstaty TČ týrání svěřené osoby i na osobu blízkou. O tři roky později poté zákonem č. 421/2002 Z.z. nastala velká novelizace Trestného zákona (zákon č. 140/1961 Zb., dále jen Sl TZ 1961), kterým došlo k zohlednění domácího násilí v různých ustanoveních trestního kodexu. Jednalo se zejména o tyto změny:

- upřesnění skutkové podstaty TČ týrání blízké a svěřené osoby (§ 215 Sl TZ 1961),
- rozšíření definice osoby blízké u taxativně vyjmenovaných TČ (vyhrožování usmrcením, ublížení na zdraví, týrání blízké a svěřené osoby, vydírání, znásilnění, sexuální násilí, sexuální zneužívání), o bývalého manžela, druha, bývalého druha, rodiče společného dítěte a osobu, která s pachatelem žije či žila ve společné domácnosti (§ 89 odst. 7 Sl TZ 1961),
- zvýšení trestních sazeb u některých TČ (násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci, vydírání, znásilnění, sexuální zneužívání či sexuální násilí),
- zpřísnění trestu za určité TČ (znásilnění, sexuální násilí), pokud jsou spáchány na osobě blízké nebo svěřené,
- stanovení možnosti uložit ochranné léčení pachateli, který spáchal TČ vůči osobě blízké nebo svěřené, pokud bylo vzhledem k jeho osobě důvodné předpokládat, že bude v násilném jednání pokračovat (§ 72 Sl TZ 1961),
- podmíněné propuštění osoby odsouzené za TČ týrání blízké a svěřené osoby

---

¹²⁶ Konrád, Z., Bango D. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. Policejní akademie ČR, 2007. str. 14

lze nejdříve po vykonání 2/3 uloženého trestu (§ 62 Sl TZ 1961),

- zavedení přiměřeného omezení, které spočívá v zákazu přiblížit se k poškozenému na vzdálenost menší než 5 metrů a zdržovat se v blízkosti jeho obydli (§ 89 odst. 2 Sl TZ 1961),
- zavedení trestnosti maření výkonu předběžného opatření uloženého občanským soudem (§ 171 odst. 3 Sl TZ 1961).

Na změny hmotněprávní bylo navázáno novelou trestního řádu (zákon č. 422/2002 Z.z.), kterou byl významným způsobem upraven institut dispozičního práva poškozeného. Byly z něj nadále vyřazeny TČ ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, znásilnění, vydírání a násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci. V návaznosti na to byla podobně zrušena povinnost osoby blízké podat návrh na projednání přestupku v přestupkovém řízení (zákon č. 372/1990 Zb.o přestupkoch).

Od roku 2006 pak vstoupily v účinnost nové trestní kodexy – trestný zákon (zákon č. 300/2005 Z.z., dále jen Sl TZ) a trestný poriadok (zákon č. 301/20005 Z.z.). Zde jsou vybraná ustanovení mající vztah k domácímú násilí:

- TČ týrání blízké a svěřené osoby je upraven v § 208 Sl TZ. Podrobně se jím zabývám v kapitole 3.2.3.
- Stalking není upraven samostatnou skutkovou podstatou, nicméně mezi osobami blízkými ho lze stíhat v rámci skutkové podstaty TČ týrání blízké a svěřené osoby.
- Pojem osoby blízké je výkladovým ustanovením § 127 odst. 5 Sl TZ i nadále pro taxativně vyjmenované TČ (oproti předchozí úpravě z výčtu ubyl TČ ublížení na zdraví) upraven rozšiřujícím způsobem (nově jí je i osoba, která je osobou blízkou ve vztahu k bývalému manželovi, druhovi, bývalému druhovi či rodiči společného dítěte).
- Osoba blízká, těhotná žena, dítě, osoba vyššího věku atd. se považují za chráněnou osobu (§ 139 Sl TZ). Spáchání činu na chráněné osobě přitom bývá znakem kvalifikovaných skutkových podstat TČ (např. TČ ublížení na zdraví dle § 155 a § 156, omezování osobní svobody dle § 183, vydírání dle § 189, hrubý nátlak dle § 190, nátlak dle § 192, znásilnění dle § 199, sexuální násilí dle § 200, sexuální zneužívání dle § 201 či nebezpečné vyhrožování dle § 369 Sl TZ).
- Podmíněné propuštění pachatele TČ týrání blízké a svěřené osoby je stále možné až po výkonu 2/3 trestu, neboť se jedná o zločin (§ 66 odst. 1 písm. b Sl TZ).
- I nadále lze uložit pachateli TČ násilné povahy vůči osobě blízké nebo svěřené ochranné léčení, pokud lze vzhledem k jeho osobě důvodně předpokládat,

že bude v násilném jednání pokračovat (§ 73 odst. 2 písm. b. Sl TZ).

- V § 51 odst. 3 a odst. 4 Sl TZ jsou vyjmenovány přiměřené omezení a povinnosti (např. nepřiblížit se k poškozenému na vzdálenost menší než pět metrů a nezdržovat se v blízkosti jeho obydlí, podrobit se psychoterapii nebo se zúčastnit psychologického poradenství, podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, omluvit se poškozenému, zákaz vstoupit na vyhrazená místa nebo prostory, na kterých spáchal TČ, zákaz požívat alkoholické nápoje a jiné návykové látky).
- I nadále je trestné maření výkonu předběžného opatření uloženého na ochranu osob ohrožených násilím v občanském soudním řízení (§ 349 Sl TZ). Nově tomu tak je i u vykázání (§ 348 odst. 1 písm. g Sl TZ).
- Institut souhlasu poškozeného s trestním stíháním je upraven v § 211 trestního poriadoku. U většiny TČ souvisejících s domácím násilím se nevyžaduje. Institut zůstal platný zejména pro majetkové TČ a nedbalostní ublížení na zdraví.

Rakousko

Rakouská úprava představovala ve své době naprostý **průlom** do dosavadního legislativního vývoje domácího násilí ve světě. Revoluční cestu, kterou Rakousko při úpravě domácího násilí ve svém právním řádu zvolilo, reprezentuje **Spolkový zákon na ochranu před násilím v rodině** (Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie neboli Gewaltschutzgesetz), který vstoupil v účinnost v květnu roku 1997. V návaznosti na něj byla novelizována celá řada zákonů, mezi jinými zejména zákon o policii či exekuční zákon. Cílem dané úpravy byla důsledná prevence a intervence státu („*když jde o ukončení násilí v rodině, stává se nejvyšším příkázáním tzv. strategie vměšování, neboť pasivita a nicnedělání pomáhá pachateli a nesvědčí oběti*“). Zásady, z nichž úprava vychází, jsou následující:

- násilí odehrávající se v soukromí je věcí veřejnou a stát má povinnost ho odvrátit, stát tedy nese odpovědnost za veškeré násilí,
- za násilí je plně odpovědná osoba násilná, která tedy musí nést následky svého konání, a tak je to nadále ona, nikoliv oběť, kdo opouští byt, a to nehledě na její vlastnická práva. Tuto ideu v zákoně vyjadřuje především § 382b o vykázání z bytu a o zákazu pobývání na určitých místech a vyhledávání kontaktu s obětí domácího násilí.¹²⁷

---

¹²⁷ Osobu, která činí společné soužití s blízkým příslušníkem nesnesitelné tím, že ho napadá či mu tím vyhrožuje, nebo vykazuje chování zásadně poškozující jeho psychické zdraví, lze vykázat z bytu (jestliže byt slouží k uspokojování naléhavé potřeby bydlení ohrožené blízké osobě) či zakázat jí pobývat na určitých místech a vyhledávat kontakt s obětí domácího násilí (jestliže tomu nebrání zásadně důležité zájmy násilníka).

- prioritní je bezpečnost ohrožené osoby,
- pozornost má být směřována na násilný vztah, nikoliv k jednotlivému TČ,
- koncepční a multiinstitucionální přístup.

Rakouský civilní soud může vydat **předběžné opatření**, kterým lze nařídit opuštění bytu a jeho bezprostředního okolí, zakázat návrat do něj a pobyt na přesně určených místech či vyslovit omezení nesetkávat se a nenavazovat kontakt s ohroženou osobou. Předběžné opatření lze vydat na dobu tří měsíců, přičemž v souvislosti se soudním řízením může být prodlouženo. **Vykázání**, jež se stalo vzorem i pro další evropské úpravy, je upraveno v § 38a odst. 1 zákona o bezpečnostní policii (zákon č. 566/1991 BGBl).

Domácí násilí je v Rakousku **trestné** podle různých skutkových podstat, avšak orgány postupují podle specifických procesních pravidel. Skutková podstata TČ stalkingu zde byla zavedena v polovině roku 2006. Maření předběžných opatření je rovněž trestné.

Německo

Počátky reflektování problému domácího násilí v Německu lze vysledovat **již v roce 1976**, kdy zde byly zřízeny první dva azylové domy pro ženy ohrožené domácím násilím. Iniciativy se ale výrazně zvýšily až po roce 1989. V roce 1995 byl založen Berlínský intervenční projekt proti domácímu násilí. Již roku 1999 byl spolkovou vládou přijat **akční plán boje proti násilí na ženách**, v němž byla stěžejní pozornost věnována prevenci, právu, kooperaci institucí, práci s pachateli, mezinárodní spolupráci, zcitlivění odborníků a zlepšení informovanosti veřejnosti.

Od roku 2002 je v Německu platný **tzv. zákon o ochraně před domácím násilím** (zákon pro zlepšení občanskoprávní ochrany v případě násilných činů a omezování osobní svobody a zároveň i usnadnění přenechání bytu manželů po rozluce). Od účinnosti tohoto zákona má soud pravomoc uložit **ochranná opatření** zakazující násilníkovi vstupovat do společného obydlí, pobývat v určitém okruhu okolí bytu, vyhledávat jiná místa, na kterých se poškozená osoba pravidelně zdržuje či s ní navazovat kontakt a osnovat setkání. Institut zákazu vstupu do společného obydlí přitom sice existoval již před přijetím tohoto zákona, ale v praxi nebyl příliš využíván. Ochranné opatření, jehož maření má za následek trestní odpovědnost, lze uložit již při pouhé výhrůžce směřující proti životu, zdraví či omezování osobní svobody. Poškozená osoba, která žila v době činu dlouhodobě ve společné domácnosti s pachatelem, může dále požadovat, aby jí byl dočasně (maximálně na dobu jednoho roku) **přenechán byt k výlučnému užívání**. U manželů je to možné jen tehdy, jestliže je to nutné k tomu, aby se zamezilo nespravedlivému či krutému zacházení a je-li ohroženo blaho dítěte žijícího v rodině.

Domácí násilí je zde **trestné** podle různých skutkových podstat,

avšak orgány postupují podle specifických procesních pravidel. Stalking je v Německu stíhán od roku 2007. Maření předběžných opatření je rovněž trestné. Existuje zde institut vedlejší žaloby. Nicméně **těžiště** německé úpravy domácího násilí spočívá **v oblasti občanskoprávní.**

Nizozemí

Speciální zákon na ochranu před domácím násilím sice Nizozemí nemá, ale jedná se o zemi s **dlouhou tradicí boje proti násilí na ženách.** Nizozemská vláda vyvinula iniciativu v tomto směru již na počátku 80. let minulého století, kdy zaštitila konferenci zabývající se sexuálním násilím páchaným na ženách a dívkách. Následně byly uvedeny v život strategie boje proti násilí na ženách a pomoci obětem.

V rámci nizozemské **policie** nefungují žádné jednotky specializované na případy domácího násilí, jsou zde pouze jednotky specializované na záležitosti mravnostní a mladistvé. Nicméně na každém okrsku je jeden policista specializující se na domácí násilí. Policisté spolupracují v konkrétních případech s azylovými domy, sociálními pracovníky, lékaři a nestátními organizacemi. V letech 1991-1992 se v Utrechtu realizoval projekt zaměřený na prevenci domácího násilí a pomoc jeho obětem. Jednalo se o jeden z pilotních projektů, v rámci kterého se policie teprve učila, jak s oběťmi zacházet. Projekt se orientoval na tři úkoly: vzdělání policistů o domácím násilí, podporu obětí a dosažení změny postoje veřejnosti. Poté, co byl policejní aparát speciálně proškolen, prudce vzrostl počet přijatých hlášení případů domácího násilí. V rámci projektu byla pro postup policistů vytvořena pomůcka „ABCDE“ („ask“, tj. ptát se a vyšetřovat každé oznámení, „believe“, tj. věřit oznamovateli, „call“, tj. volat o pomoc další služby, „document“, tj. zadokumentovat situaci formou záznamu, fotodokumentace, lékařské zprávy, „ensure safety“, tj. zajistit bezpečí poškozené). Dalším realizovaným projektem v Nizozemí je projekt v Roermondu. Na jeho základě je oběť odkázána na Centrum pro pomoc obětem a pachateli je místo trestního stíhání nabídnuta alternativní procedura v RIAGG (regionální zařízení pro ambulantní péči o duševní zdraví) nebo u jiného podobného zařízení. Pokud se pachatel nechce účastnit, bude stíhán, a naopak, pokud je procedura úspěšná, prokuratura od jeho trestního stíhání upustí. Podmínkou tohoto postupu je dobrovolná účast pachatele, který nespáchal příliš závažný TČ a podání trestního oznámení obětí.

V Nizozemí převládá tendence vidět domácí násilí spíše jako sociální problém než jako TČ. V trestním zákoně neexistuje zvláštní ustanovení týkající se domácího násilí, domácí násilí je tedy **trestáno** jako jakékoliv jiné násilí, např. dle TČ (úkladné) týrání či ublížení na zdraví. TČ týrání je upraven v § 300 nizozemského trestního zákona

a TČ úkladné týrání v paragrafu následujícím.¹²⁸ Týráním se přitom rozumí úmyslné způsobení tělesné bolesti nebo zranění nebo úmyslné poškozování zdraví jiné osoby.¹²⁹ Za tento TČ hrozí trest odnětí svobody či trest peněžitý. Domácí násilí bývá v Nizozemí v určitých případech pokládáno za přitěžující okolnost. Trest odnětí svobody totiž může být o 1/3 zvýšen, pokud je TČ (úkladného) týrání či (úkladného) těžkého ublížení na zdraví spáchán na matce, otci, k němuž se pachatel nachází dle rodinného práva v příbuzenském vztahu (tímto se vylučuje otec biologický, který své otcovství nepřiznal), na manželovi/manželce nebo na dítěti. V ustanovení § 422 nizozemského trestního zákona je také stanoveno přísnější potrestání za recidivu násilného TČ (trest odnětí svobody může být o 1/3 zvýšen, jestliže v době spáchání přečinu ještě neuplynulo pět let od doby, co pachatel zcela nebo částečně vykonal trest uložený za výslovně vyjmenovaný přečin násilného charakteru).

Stalking je v Nizozemí trestný již od 12. července 2000. Jedná se o skutkovou podstatu TČ slídění dle § 285b nizozemského trestního zákona.¹³⁰ Teprve zhruba před 20 lety zde bylo uznáno, že k znásilnění může dojít i uvnitř rodiny.

V případech ublížení na zdraví a vyhrožování ublížením na zdraví je trestní stíhání zahájeno bez souhlasu poškozeného. Jinak je tomu u majetkových TČ. (Jestliže se jedná o pachatele přečinu majetkové povahy - krádeže, vydírání či vyhrožování, jenž je manželem nerozvedeným či s nerozděleným majetkem osoby poškozené, je trestní stíhání vyloučené. Pokud se ale jedná o manžela rozvedeného či s rozděleným majetkem, pokrevního příbuzného, osobu v poměru rodinném v přímém pokolení nebo ve druhém vedlejším pokolení osoby poškozené, bude trestní stíhání zahájeno pouze na základě trestního oznámení poškozené osoby. § 316 nizozemského trestního zákona)

V Nizozemí existuje Fond pro oběti, z něhož je poskytována peněžitá pomoc obětem násilných TČ. Předpokladem je, že se jedná o oběť násilného TČ, která se

---

¹²⁸ Týrání

(1) Týrání se trestá trestem odnětí svobody až na dva roky nebo peněžitým trestem čtvrté kategorie.

(2) Jestliže má čin za následek těžkou újmu na zdraví, bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody až na čtyři roky nebo peněžitým trestem čtvrté kategorie.

(3) Jestliže má čin za následek smrt, bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody až na šest let nebo peněžitým trestem čtvrté kategorie.

(4) Týrání je postaveno naroveň úmyslnému poškozování zdraví.

Úkladné týrání

(1) Úkladné týrání se trestá trestem odnětí svobody až na tři roky nebo peněžitým trestem čtvrté kategorie.

(2) Jestliže má čin za následek těžkou újmu na zdraví, bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody až na šest let nebo peněžitým trestem čtvrté kategorie.

(3) Jestliže má čin za následek smrt, bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody až na šest let nebo peněžitým trestem čtvrté kategorie.

¹²⁹ *Nizozemský trestní zákon a předpisy související*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006.

str. 144

¹³⁰ Ten, kdo protiprávně, soustavně, úmyslně porušuje osobní svobodu někoho jiného s úmyslem druhého nutit něco dělat nebo nedělat, něco trpět, nebo nahnat strach, je potrestán za ohrožování odnětím svobody v maximální výši tří let nebo peněžitou pokutou čtvrté kategorie.

nemůže s jeho následky sama vypořádat, úmyslným jednáním jí bylo způsobeno zranění a nemá možnost získat peněžitou pomoc jinde.

Španělsko

Od roku 2005 se Španělsko může pyšnit **nejkomplexnějším zákonodárstvím týkající se domácího násilí v celé EU**. Základní normou je Organický zákon 1/2004 o integrální ochraně před genderovým násilím (Ley Orgánica de Medidas de Protección Integral Contra la Violencia de Género), který zahrnuje normy trestní, občanské i pracovní. Vedle opatření směřujících ke zcitlivění problematiky obsahuje opatření preventivní, zavádí trestnost pro pachatele a poskytuje ochranu osobám ohroženým (byla pro ně zřízena řada sociálních zařízení, je jim poskytováno bezplatné právní poradenství včetně procesních doprovodů, v oblasti pracovního práva mají právo na ochranu před výpovědí v případě nezaviněných absencí). Na domácí násilí hledí organický zákon jako na porušování lidských práv žen a jejich dětí, tedy uplatňuje **genderově podmíněný přístup**. Dalšími předpisy týkající se domácího násilí jsou zákon č. 27/2003 upravující příkaz k ochraně (Ley reguladora de la Orden de protección) a Trestní zákon (Código Penal, dále jen CP).

TČ, kterých se může pachatel při domácím násilím ve Španělsku dopustit, jsou zejména Týrání (Malos tratos, čl. 153 CP)¹³¹, Pravidelné týrání (Malos tratos habituales, čl. 173.2 CP)¹³², Ublížení na zdraví (Lesiones, čl. 148.4 a 5 CP)¹³³, Lehké vyhrožování

---

¹³¹ Ten, kdo způsobí psychické ublížení nebo zranění nedefinované v tomto zákoně jako TČ, nebo udeří či týrá jiného, aniž by mu způsobil zranění, jestliže napadená je či byla jeho manželkou nebo ženou, která se s ním schází z důvodu podobného citového vztahu, nehledě na případné soužití, nebo osoba zvláště zranitelná (za ně jsou považováni děti, handicapovaní, senioři a nemocní, kteří se nacházejí v situaci, která jim znemožňuje úplný pohyb a vědomí, ať již jsou jakéhokoliv pohlaví), která žije společně s pachatelem, bude potrestán odnětím svobody od 6 měsíců do 1 roku nebo veřejně prospěšnými pracemi od 30 do 80 dní, a odebráním práva na držení a přechovávání zbraní od 1 do 3 let, pokud to soud uzná za vhodné.

Pokud oběť patří mezi osoby uvedené v čl. 173.2 CP (osoby, které jsou nebo byly partnery či osoby, které se schází s pachatelem za účelem podobného citového vztahu nehledě na případné soužití; descendent; ascendent; sourozenci pokrevní či adoptovaní; nezletilí; nemohoucí, kteří žijí s pachatelem nebo se nacházejí v jeho pravomoci, péči, ochraně, pěstounství nebo v jiném podobném vztahu, díky němuž žijí v rodinném kruhu pachatele; osoby, které se kvůli speciální zranitelnosti nacházejí v péči nebo ochraně veřejných nebo soukromých center), kromě těch již uvedených v předchozím odstavci, bude pachatel potrestán stejným trestem jako v předchozím odstavci, s výjimkou trestu odnětí svobody, jehož dolní hranice je 3 měsíce.

Tresty budou uloženy v horní polovině, pokud je TČ spáchán v přítomnosti nezletilých, za použití zbraně, nebo se odehraje ve společné domácnosti nebo v domácnosti oběti, nebo pokud se jím uskuteční porušení trestu zmíněného v čl. 48 CP (Jedná se o zákaz pobytu a přístupu na určitá místa – jde o místo, kde byl spáchán TČ, případně místo pobytu oběti nebo její rodiny, pokud jde o místa odlišná. Dále jde o zákaz přiblížit se k oběti nebo ke členům její rodiny a osobám blízkým, které určí soud, ať se nachází kdekoli, včetně zákazu přibližovat se k místu jejich bydliště, práce nebo jinému místu, které hojně navštěvují. Posledním je zákaz komunikace s obětí nebo s jejími příbuznými a osobami blízkými, které určí soud.) nebo preventivního či ochranného patření stejného charakteru.

¹³² Ten, kdo jedná s jinou osobou degradujícím způsobem, způsobujíc jí tak závažné poškození její duševní integrity, jestliže napadená osoba je či byla jeho manželkou nebo...

Ten, kdo pravidelně vykonává fyzické nebo psychické násilí, jestliže napadená osoba je či byla jeho manželkou nebo...

¹³³ Pokud oběť je či byla pachatelovou manželkou nebo ženou, která se s ním schází z důvodu podobného citového vztahu, nehledě na případné soužití, nebo osobou zvláště zranitelnou s ním žijící, jedná se o přitěžující okolnost.

(Amenazas Leves, čl. 171.4 CP), Lehké donucování (Coacciones Leves, čl. 172.2 CP) či Maření rozsudku (Quebramiento de condena, čl. 468 CP)¹³⁴. Samostatná skutková podstata TČ stalkingu zde není, ale v praxi je takové jednání postihováno prostřednictvím aplikace příkazu k ochraně. Již roku 1989 byl ve Španělsku zaveden TČ opakované fyzické násilí v domácím prostředí. Pachatel domácího násilí tak mohl být poprvé potrestán za TČ, i když jeho jednotlivé útoky samy o sobě intenzity TČ nedosahovaly. Bohužel, toto ustanovení nebylo v praxi téměř využíváno, klasickým TČ pro tyto situace stále zůstávalo ublížení na zdraví.

Organickým zákonem byly ve Španělsku zavedeny **soudy pro násilí páchané na ženách**. Účelem jejich zavedení bylo lepší a rychlejší řešení situace obětí, které tak již nemusí putovat po několika soudech. Zároveň se tím mělo zabránit nedostaku koordinace a spolupráce mezi občanskou a trestní jurisdikcí.

Kompetence těchto soudů se vztahuje na TČ, přestupky, příkazy k ochraně a v souvislosti s tím vším i na civilní problematiku. Tyto soudy existují ve dvou variantách, buď jako soudy zcela specializované, které projednávají pouze případy související s genderovým násilím, jichž je ale minimum nebo jako tzv. soudy smíšené, jenž jsou tradičními soudy prvního stupně mající zároveň agendu genderového násilí. Může u nich působit pouze soudce mající titul tzv. magistra, který lze získat až po určité době a kvalitě práce. Příslušnost soudu se určuje vždy dle místa bydliště oběti.

Pokud jde o požadavky pro trestní kompetenci soudu, jsou následující: musí jít o určitý TČ (TČ příbuzný vraždě, potratu, ublížení na zdraví, ublížení plodu, TČ proti svobodě, TČ proti duševní integritě, sexuální svobodě a nedotknutelnosti; jakýkoliv jiný TČ spáchaný násilím nebo zastrašováním či jakýkoliv jiný TČ proti rodinným právům a povinnostem), dále zde musí být vztah mezi obětí a pachatelem (obětí je manželka, bývalá manželka či žena, která se scházela s pachatelem z důvodu podobného citového vztahu, bez ohledu na případné soužití; potomek vlastní, manželky nebo družky; nezletilý či nemohoucí, se kterými pachatel žije nebo kteří se nacházejí v jeho nebo v manželčině či družčině pravomoci, ochraně, péči nebo dohledu) a v neposlední řadě musí existovat projev genderového násilí.

V roce 2003 byl ve Španělsku zaveden **tzv. příkaz k ochraně**, který se aplikuje na případy domácího násilí. Jeho záběr je tedy širší než rozpětí organického zákona, který se týká čistě jen genderového násilí. Příkaz k ochraně má širší záběr, jak v případě okruhu skutků, tak i v případě okruhu obětí. Vydání příkazu je možné za splnění následujících podmínek: spáchaní TČ nebo přestupku proti životu, fyzické nebo duševní integritě, sexuální svobodě nebo bezpečí, skutek je proveden proti osobě uvedené

---

¹³⁴ Pokud pachatel poruší tresty uvedené v čl. 48 CP nebo preventivní či ochranná opatření stejného charakteru uložené v trestních procesech, v nichž poškozenou osobou je některá z osob uvedených v čl. 173.2 CP.

v čl. 173.2 CP a existuje objektivní riziko pro oběť. Jeho porušení je trestné. Žádost o příkaz k ochraně je oprávněn podat soudce či státní zástupce (asistenční organizace jsou povinny jim okamžitě oznámit fakta, která by mohla vést k vydání příkazu), oběť, její právní zástupci a osoby s ní spojené příbuzenským nebo jiným citovým poutem. Pokud je žádost předložena na policii s doplněným svědectvím, je možno vést následující proces formou tzv. rychlého soudu.

Způsoby ochrany, které příkaz k ochraně poskytuje, jsou trestní (Jde o zákaz pobytu či přístupu na určitá místa nebo zákaz přiblížení se či komunikace s určitou osobou. Nejčastěji je z nich využíván zákaz přiblížení se k určité osobě, neboť představuje nejmenší omezení osobní svobody pro případného pachatele a zkušenosti zároveň dokazují, že výrazně snižuje riziko dalších násilných aktů. V Koordinačním protokolu policejních sborů je doporučena distanční vzdálenost 500 metrů, neboť právě ta zabraňuje očnímu kontaktu mezi obětí a násilníkem. Tyto zákazy mohou být vydány nejen na základě žádosti o příkaz k ochraně, ale i kdykoliv později během projednávání případu, nebo mohou být stanoveny jako doplňkový trest, ochranné opatření či podmínka pro podmíněné odložení trestu nebo upuštění od potrestání.), občanské (určují způsob užívání společného obydlí, režim výživného, opatrovnictví, návštěv, komunikace a pobytu s dětmi) a sociální (osoby, které jsou vedeny jako oběti domácího násilí, jež zároveň figurují i na seznamu žadatelů o práci, dostávají po dobu 10 měsíců speciální rentu).

Velká Británie

Britská **policie** se problematikou domácího násilí začala vážněji zabývat poté, co se v září 2000 uskutečnil výzkum „Den k započtení“ (A Day to Count), kdy všechny policejní jednotky zaznamenávaly telefony žádající o pomoc v případech domácího násilí. Ten den bylo zjištěno, že se každých šest sekund stane v rámci domácnosti násilný skutek. Další výzkum ukázal, že každý týden jsou ve VB zabity dvě ženy svými (ex)partnery. I přes tato čísla, z výzkumu Britského kriminologického ústavu (British Crime Survey) vyplývá, že pouze 40 % případů domácího násilí je nahlášeno policii.

TČ může být oznámen přímo místní složce policie nazvané Community Safety Unit, u níž působí policisté proškolení speciálně na situace domácího násilí. Tato složka provádí výslech a vyšetřování mimo jiné právě i v případech domácího násilí. Druhou možností je kontaktovat nezávislou neziskovou organizaci Crimestoppers, u níž lze TČ oznámit v soukromí a anonymně. Pokaždé, když je oznámen TČ policii, kontaktuje policista neziskovou organizaci Victim Support Service a zašle jí informace ohledně daného činu a oběti. Tato organizace pak kontaktuje oběť.

Britská policie má v případech domácího násilí stejné pravomoci jako v případech

jiných deliktů (zákon o deliktech proti osobě z roku 1861, policejní a trestní zákon o svědcích z roku 1984). Mezi výslovně zakotvené povinnosti policie v situacích domácího násilí patří mimo jiné reagovat co nejrychleji na volání o pomoc, zatknout pachatele, je-li k tomu důvod, zajistit oběti bezpečnost a lékařské ošetření, odkázat ji na azyl a informovat ji o propuštění pachatele z vazby a uchovávat záznamy všech incidentů. Obvyklou praxí v případech domácího násilí bývá zatčení pachatele, tento přístup se nazývá pozitivní arest. Od té doby, co se používá, byla zjištěna významná redukce vražd v rámci domácího násilí. Delikty, pro které je možné pachatele zatknout, jsou: útok, kterým bylo způsobeno ublížení na zdraví dle zákona o deliktech proti osobě (útok vedoucí k jakémukoliv zranění, obvykle jde o modřiny či pořezání), způsobení těžké újmy na zdraví, úmyslné zranění, znásilnění a jeho pokus, omezování osobní svobody, výhrůžky usmrcením a pokus vraždy. Zatčení je možné i z důvodů porušení soudního příkazu/zákazu, ochrany „zranitelné osoby“ či dítěte, nebo zabránění dalším zraněním. Rozhodnutí o zatčení není závislé na souhlasu oběti s trestním stíháním. Ve Standard Operating Procedures 2004 (Standardní postup v případech domácího násilí) je zakotvena možnost zatčení i bez příkazu k zatčení, pachatel by tedy měl být na základě odůvodněných skutečností zatčen okamžitě. V případě, že policista pachatele nezatkne, musí být jasně zadokumentovány důvody, a pokud jde o špatné rozhodnutí, může to být považováno za výrazné pochybení při výkonu služby.

Policejní složky mají směrnice určující jejich postup v případech domácího násilí. Během rozhovoru s obětí a svědky se má policista snažit odhadnout riziko pro oběť a na jeho základě naplánovat další kroky. K tomu má knihu s označením „Book 124 D“, kde jsou uvedeny konkrétní otázky ke zjištění budoucího rizika pro oběť - jedná se o „tzv. SPECSS+ model“ (počáteční písmena odpovídají následujícím rizikovým faktorům: Separace, Těhotenství, Eskalace násilí, Stalking, Sexuální útok, plus zneužívání dětí, zvířat, používání zbraní, užívání drog atp.), kterým jsme se inspirovali u SARA DN. Pokud policista nějaké riziko identifikuje, měl by jej zvládnout pomocí následujících intervenčních strategií - jedná se o „tzv. RARA model“ (riziko odstranit, vyhnout se mu, redukovat ho či ho akceptovat). V roce 2009 pak byla forenzní psycholožkou Laurou Richards vytvořena metoda DASH (Model hodnocení rizika u případů domácího násilí, stalkingu, obtěžování a TČ ve jménu cti), která zajistila sjednocení postupu v celé VB.

Mezi projekty, které se uskutečnily v rámci britské policie, patří například projekt „Killingbeck“ realizovaný v Západním Yorkshire, projekt „Prevence domácího násilí“ uskutečněný v Merseyside (The Merseyside Domestic Violence Prevention Project), který se zaměřil na poskytování příručních alarmů zranitelným ženám či projekt realizovaný v Londýně „Záležitosti domácího násilí“ (Domestic Violence Matters

Project), kdy policie odkazovala osoby, které zažily domácí násilí na civilní pracovníky.

Zákon o právu rodinném z roku 1996 upravuje zákaz obtěžování (non-molestation order) a **soudní příkaz** týkající se užívacích práv k bytu (occupation order), jehož obsahem může být vystěhování násilníka. Zákon o dětech z roku 1989 dále obsahuje soudní příkaz k opuštění domu ve prospěch ochrany dítěte. Porušení soudních příkazů je TČ, za který lze uložit až pět let trestu odnětí svobody, což znamená, že patří mezi TČ odůvodňující zatčení.

V roce 1971 byl v Londýně otevřen **první azyl**. Od té doby se stalo Chiswick Family Rescue vzorem pro podobná zařízení na celém světě.

Domácí násilí je ve VB **trestné** podle různých skutkových podstat, avšak orgány postupují podle specifických procesních pravidel. TČ, které by se daly zařadit pod domácí násilí, jsou například TČ vraždy, útoku, znásilnění, vyhrožování zabitím, obtěžování či vystavení jiné osoby strachu z násilí. Ve VB dosud není považováno za kriminální jednání násilí emocionální či psychické.

S účinností od 16. června 1997 byl ve VB přijat **zákon o ochraně proti obtěžování** (the Protection from Harassment Act), který se zaměřuje na slídiče, nicméně rozsah jeho použití je mnohem širší a může být tedy aplikován i na další situace, jako jsou domácí incidenty, sexuální obtěžování apod. Tímto zákonem byl zaveden kromě deliktu obtěžování (zákon ho přesně nedefinuje, ale uvádí, že zahrnuje vyvolání obav, znepokojení, úzkosti nebo strachu), který má postihnout případy slídění (§ 1 a 2) i delikt vystavení jiné osoby strachu z násilí (§ 4). Soudu byla udělena pravomoc vydávat soudní příkaz/zákaz (§ 3) či soudní příkaz/zákaz, aby pachatel zanechal určitého jednání („restraining order“, § 5). Soudní zákaz či příkaz může vydat pouze soud Královský či Magistrátní, přičemž před jeho vydáním musí danou osobu odsoudit za obtěžování nebo za vystavení jiné osoby strachu z násilí, nikoliv za jiný delikt. Je vydáván na dobu určitou či neurčitou a jeho porušení je TČ odůvodňujícím zatčením pachatele.

Trestní zákon z roku 1988 (Criminal Justice Act, § 32 odst. 3 písm. b) umožňuje v případech, kdy se svědek bojí vypovídat nebo kdy je mu nějakým způsobem bráněno podat svědectví, zahájit a vést trestní stíhání **bez přítomnosti svědka u soudního líčení**, neboť lze v těchto případech podat svědectví písemně. Nicméně oprávněné orgány využívají tuto možnost jen velmi zřídka.

Ochrana oběti ve VB může spočívat v možnosti podání žaloby na zdržení se pokračování v obtěžování nebo zraňování či žádosti o vydání soudního zákazu přiblížení se nebo vstupu do domu, pomoci ve formě nouzového ubytování či uskutečnění styku dítěte s druhým rodičem v bezpečných podmínkách.

Ve VB existují, obdobně jako ve Španělsku a Švédsku, **specializované soudy pro domácí násilí**.

Severní Irsko

S účinností od 1. března 1996 platí v Severním Irsku **zákon o domácím násilí** (Domestic Violence Act). Domácí násilí je zde stíháno na základě vlastní samostatné skutkové podstaty, jedná se o **TČ násilí proti členu rodiny**. Ochrana je zákonem poskytována pěti kategoriím osob - sezdaným párům, párům žijícím ve společné domácnosti (míra ochrany je závislá na tom, kdo je vlastníkem bytu či domu a na době, po kterou spolu partneři ve společné domácnosti žijí, přičemž minimální doba je 6 měsíců), rodičům (pokud jsou obětí svého dítěte, které je starší 18 let), dětem (v případě, že obětí je samo dítě či jeho rodič) a dalším osobám, které žijí společně (vydat lze ale pouze bezpečnostní opatření). Ochranu může jménem poškozeného požadovat **soudů vydávat opatření** na ochranu osob ohrožených domácím násilím, jejichž porušení je hodnoceno jako TČ. Existují celkem 4 druhy:

1. Bezpečnostní opatření (safety order), kterým je vydán zákaz použití dalšího násilí nebo výhrůžek násilím, a pokud násilník bydlí odděleně, zákaz sledování nebo přiblížení se k domu oběti. Může být vydáno až na dobu 5 let a poté může být i obnoveno.
2. Výjimečné opatření (barring order), kterým je realizováno vykázaní z bytu či domu. Vydává se až na dobu 3 let, přičemž také zde je možnost jeho obnovení a prodloužení.
3. Předběžné výjimečné opatření, kterým se přikazuje opustit byt s okamžitou platností. Je tedy vydáváno pouze ve výjimečných případech.
4. Ochranné opatření (protective order), které má fakticky stejné účinky jako opatření bezpečnostní.

Od září roku 1997 existují v rámci Královské policie Severního Irsku **důstojníci pro domácí násilí** (Domestic Violence Officer). Tito důstojníci nahradili 38 styčných inspektorů pro domácí násilí (Domestic Violence Liaison Inspectors) působících od roku 1995, kteří měli mapovat situaci v oblasti domácího násilí a obstarávat styk s dalšími příslušnými orgány. Některé lokální subdivize policie dále ustavily policisty pro domácí násilí v reakci na konkrétní místní potřeby.

Švédsko

Ve Švédsku existují od roku 1998 **TČ hrubé porušování integrity** (směřuje proti dětem nebo dalším osobám, se kterými je pachatel v příbuzenském vztahu) a **TČ hrubé porušování integrity ženy** (vůči ženě, se kterou pachatel je nebo byl ženatý či se kterou žije nebo žil). Aby došlo k naplnění skutkové podstaty tohoto TČ, musí se pachatel vůči

daným osobám dopustit jednání definovaného v trestním zákoně, které je součástí opakovaného porušování integrity a jako takové bylo schopné vážně narušit sebedůvěru.

Finsko

Znásilnění v manželství je ve Finsku chápáno jako TČ až od roku 1994. V následujícím roce se zde **ubližení na zdraví stalo předmětem úřední žaloby**. Do té doby sice šlo o TČ, ale obžaloba mohla být vznesena pouze na základě žádosti týrané oběti. I po roce 1995 má ale státní zástupce právo nevznést obvinění na základě žádosti poškozeného, pokud to nevyžaduje důležitý obecný nebo soukromý zájem, tj. lze od stíhání upustit. V pokynech vydaných generálním prokurátorem se konstatuje, že v závažných případech všeobecný zájem vznesení obvinění vyžaduje, přičemž čin lze považovat za závažný, pokud má některé rysy těžké újmy na zdraví.

5.3 Zhodnocení zahraničních právních úprav domácího násilí a možná inspirace

Řešení problematiky domácího násilí není pouze vnitřní záležitostí jednotlivých států, neboť pro ně existují závazky vyplývající z mezinárodního práva. Problematika domácího násilí nabývá stále více na významu i v rámci EU.

Přístupy k domácímu násilí se v jednotlivých státech světa velmi liší. Dosud existují státy (a to i evropské), jejichž právními řády není domácí násilí vůbec reflektováno. **Svou pozornost** bych ale chtěla, s ohledem na podrobný výklad v předchozí kapitole, věnovat **stavu právní úpravy ve vybraných státech EU, pro něž je v případech domácího násilí typická státní intervence**.

Právní úprava problematiky domácího násilí v nich bývá **roztříštěná, ale existují i státy upravující ji relativně komplexně** (jedná se zejména o španělskou úpravu). **Většinou se v nich realizuje přístup represivní i preventivní. Ochrana před domácím násilím** zde tedy probíhá **prostřednictvím kombinace policejní intervence, institutů občanskoprávních a trestněprávních**.

Pokud jde o policejní intervenci, jedná se zejména o specifický institut vykázání, jehož tvůrcem je Rakousko, podle jehož vzoru byl institut upraven i u nás či v Německu a v nedávné době i na Slovensku. Nizozemí, VB či Irsko má pro problematiku domácího násilí policejní specialisty.

Pokud jde o občanskoprávní opatření, vyskytují se v podobě předběžných opatření, jejichž maření mívá za následek trestní odpovědnost domácího násilníka. Na Slovensku či v Německu se aplikuje i institut omezení užívacího práva násilníka k domu či bytu. V občanskoprávní oblasti spočívá těžiště německé úpravy.

Trestněprávními přístupy k domácímu násilí v zahraničí se zabývám v kapitole 3. 1. 4. Pokud jde o výše uvedené státy EU, nejčastěji se vyskytuje situace, kdy je domácí násilí trestné dle různých skutkových podstat, avšak OČTR postupují podle specifických procesních pravidel (tak je tomu například v Rakousku, Německu, Velké Británii či Nizozemí). V Irsku či na Slovensku existují naopak samostatné skutkové podstaty TČ stíhající domácí násilí. Ve všech výše uvedených státech, s výjimkou Španělska, je trestně stíháno jednání označované jako stalking (na Slovensku ale pouze mezi osobami blízkými). Terapeutické programy pro domácí násilníky jsou realizovány například v Německu, VB, Rakousku, Nizozemí či Finsku. Pokud jde o specifika trestního práva procesního, v určitých státech (ve VB, Španělsku či Švédsku) existují pro případy domácího násilí zvláštní soudy, v Německu může být oběť domácího násilí vedlejším žalobcem a ve VB je možné soudní líčení bez přítomnosti svědků. Pokud jde o problematiku odškodnění újmy způsobené oběti domácího násilí trestnou činností, vzorem by nám mohla být Francie, kde lze v rámci trestního řízení odškodnit i újmu nemateriální a peněžitá pomoc obětem trestné činnosti je poskytována při jakékoliv újmě, nejen v případě škody na zdraví.

Nyní bych chtěla poukázat na určité instituty vyskytující se v některých státech EU, které by mohly sloužit jako **inspirace pro našeho zákonodárce či pro praxi** a jsou tak již většinou uvedeny v rámci úvah de lege ferenda. Jedná se například o:

- tzv. zvláštní soudy pro případy domácího násilí, jejichž výhoda spočívá v rychlejším, odbornějším a koordinovanějším (mezi trestní a občanskou justicí) řešení případů domácího násilí,
- francouzský systém odškodňování újmy spáchané trestnou činností,
- zpřísnění trestu, pokud je čin v rámci domácího násilí spáchán v přítomnosti dítěte, podobně jako je tomu ve Španělsku,
- inspirovat bychom se mohli nechat také trestněprávní úpravou našich bezprostředních sousedů, Slovenskem, a to například pokud jde o problematiku dispozičního práva poškozeného, pojem osoby blízké, možnost uložit domácímu násilníkovi ochranné léčení či stanovení osoby blízké jako kvalifikační okolnosti u vybraných TČ,
- omezení, příp. vyloučení užívacího práva domácího násilníka k domu či bytu, tak jak je tomu na Slovensku či v Německu,
- poskytnutí bezplatného právního poradenství oběti domácího násilí, tak jak je realizováno ve Španělsku,
- v případě absence v práci z důvodu domácího násilí ochrana jeho oběti před výpovědí a udělování speciální renty nezaměstnaným obětem domácího násilí, které je rovněž zakotveno ve španělské právní úpravě.

ZÁVĚR

Domácí násilí, které představuje jeden ze sociálně patologických jevů naší společnosti, **se vyznačuje určitými specifickými znaky**, které ho odlišují od jiných forem násilného jednání. Abychom tedy vůbec mohli považovat daný případ násilí za domácí násilí, musí se jednat o „*opakované, dlouhodobé, gradující násilné jednání (fyzického, psychického, sexuálního, sociálního či ekonomického rázu) ze strany blízké osoby, které vzbuzuje strach osoby ohrožené a vede ke stabilnímu rozdělení rolí na osobu násilnou a ohroženou.*“¹³⁵ Ačkoliv, s ohledem na složitost problematiky domácího násilí, dosud neexistuje všeobecně uznávaná definice domácího násilí, osobně považuji za nejzdařilejší definici výše uvedenou, neboť vyjadřuje zvláštnost daného jevu. Až do novely TZ 1961, provedené zákonem č. 91/2004 Sb., která zavedla skutkovou podstatu TČ týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, nebyla specifičnost domácího násilí naším právním řádem vůbec reflektována. Zavedení tohoto TČ znamená změnu v tom ohledu, že jednotlivé ataky násilníka již nejsou stíhány pouze v rámci obecných skutkových podstat TČ nevystihujících podstatu specifického kriminálního jednání, ale zejména v rámci tohoto TČ. (Nicméně do budoucna by bylo vhodné zakotvit samostatnou skutkovou podstatu TČ „Domácí násilí“, neboť ani skutková podstata TČ dle § 199 TZ nevystihuje domácí násilí v celé jeho šíři.) Nereflektování domácího násilí však bohužel nadále přetrvává zejména v právu občanském a rodinném, neboť jeho instituty reagují na běžné případy rozvodů, běžné úpravy styku s rodičem apod., bez ohledu na výskyt domácího násilí. Nicméně domácí násilí je specifický problém, který potřebuje i specifické řešení.

Je důležité si také uvědomit, že v mnoha případech domácího násilí násilné jednání ukončením vztahu mezi násilníkem a obětí nekončí, ale pokračuje v podobě **pronásledování**, které může představovat pro oběť velké nebezpečí.

Od roku 2004 u nás dochází k výraznému zlepšování stavu právní úpravy týkající se problematiky domácího násilí. (Mám na mysli zejména změny, které přinesl zákon na ochranu před domácím násilím. V oblasti trestního práva je pak velkým přínosem zavedení samostatné skutkové podstaty TČ týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě a též netrpělivě očekávaného TČ pronásledování.)

Domácí násilí tak již **konečně není považováno za soukromou záležitost, nýbrž** je legitimován a současně vyžadován **zásah státu** jako v ostatních případech násilného jednání. Došlo tak k pochopení faktu, že domácí násilí ohrožuje lidskou důstojnost, zdraví a v nemalém počtu případů též život, tedy lidské hodnoty a práva, které musí stát chránit. Vnímání domácího násilí jako celospolečenského problému však relativizuje ustanovení § 163 TR.

---

¹³⁵ Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. str. 9

Zákonem na ochranu před domácím násilím bylo dosaženo další „mety“ v boji proti domácímu násilí. Institutem vykazání bylo dosaženo toho, že oběť si již nemusí svou ochranu zajišťovat sama na své náklady útekem do azylového domu apod., ale může využít vlastního zázemí pro řešení své náročné životní situace, neboť již to není ona, kdo opouští společné obydlí, ale násilník, na nějž je tak konečně přenesena povinnost nést následky za své společensky nepřijatelné jednání. Lze říci, že tímto zákonem jsme pokročili od pouhé represe a kriminalizace domácího násilí k jeho prevenci a rovněž od izolovaných opatření k řešení komplexnímu. K řešení jednotlivých případů domácího násilí tak již dochází dříve, než dosáhnou vyhocené fáze dosahující intenzity TČ. Nevýhoda represivního přístupu spočívala zejména v tom, že se soustředila na trestní postih pachatele, potřeby oběti nereflektovala a samotný jev nedokázala řešit. Zákon na ochranu před domácím násilím je naopak orientován směrem k oběti, které poskytuje pomoc a ochranu, přičemž jeho základním cílem je domácí násilí zastavit, tedy koncepční řešení problematiky, po kterém navíc oběti sami zoufale volají (oběti si nepřejí odsouzení pachatele, ale právě život bez násilí). Za nedostatek právní úpravy však považují, že veškerá pomoc směřuje pouze k oběti domácího násilí. Myslím si totiž, že by pomoc měla být nabídnuta i násilníkům.

Nicméně přes tento nesporně pozitivní vývoj nelze podléhat dojmu, že je u nás stav zcela uspokojivý. Nadále totiž existují některé **dosud nevyřešené problémy**. Za zásadní považují zejména institut dispozičního práva oběti a podobný institut tzv. návrhových přestupků, absenci samostatné skutkové podstaty TČ „domácí násilí“, nerealizování programů pro násilné pachatele, nedostatečnou dostupnost právní pomoci pro oběti domácího násilí, sekundární viktimizaci oběti a některé otázky práva občanského a rodinného (zejména problematiku rozvodu, bydlení a úpravu styku násilného rodiče s dítětem). Jednotlivé návrhy de lege ferenda uvádím v práci samotné.

Pro kvalitní a účinné řešení problematiky domácího násilí je třeba nejen změna stávající právní úpravy, správná a dostatečná aplikace již existujících právních institutů, ale také vhodný přístup ze strany policistů, státních zástupců, soudců a dalších osob profesně se pohybujících v problematice domácího násilí. V neposlední řadě je třeba vyvrátit dosud přetrvávající mýty ve společnosti.

K efektivnímu řešení domácího násilí je třeba vytvořit ucelený komplex opatření zahrnující instituty práva správního, občanského, rodinného i trestního (které však představuje tzv. „ultima ratio“) - přistupovat tedy k řešení domácího násilí multidisciplinárně, nikoliv volit izolovaná opatření. Jasným vzkazem domácím násilníkům by měla být tzv. „nulová tolerance“, jež vychází z myšlenky, že násilí je nepřijatelné za jakýchkoli okolností a odpovědnost za něj jednoznačně nese násilník.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - Specifické projevy oběti a pachatele násilí v průběhu cyklu násilí

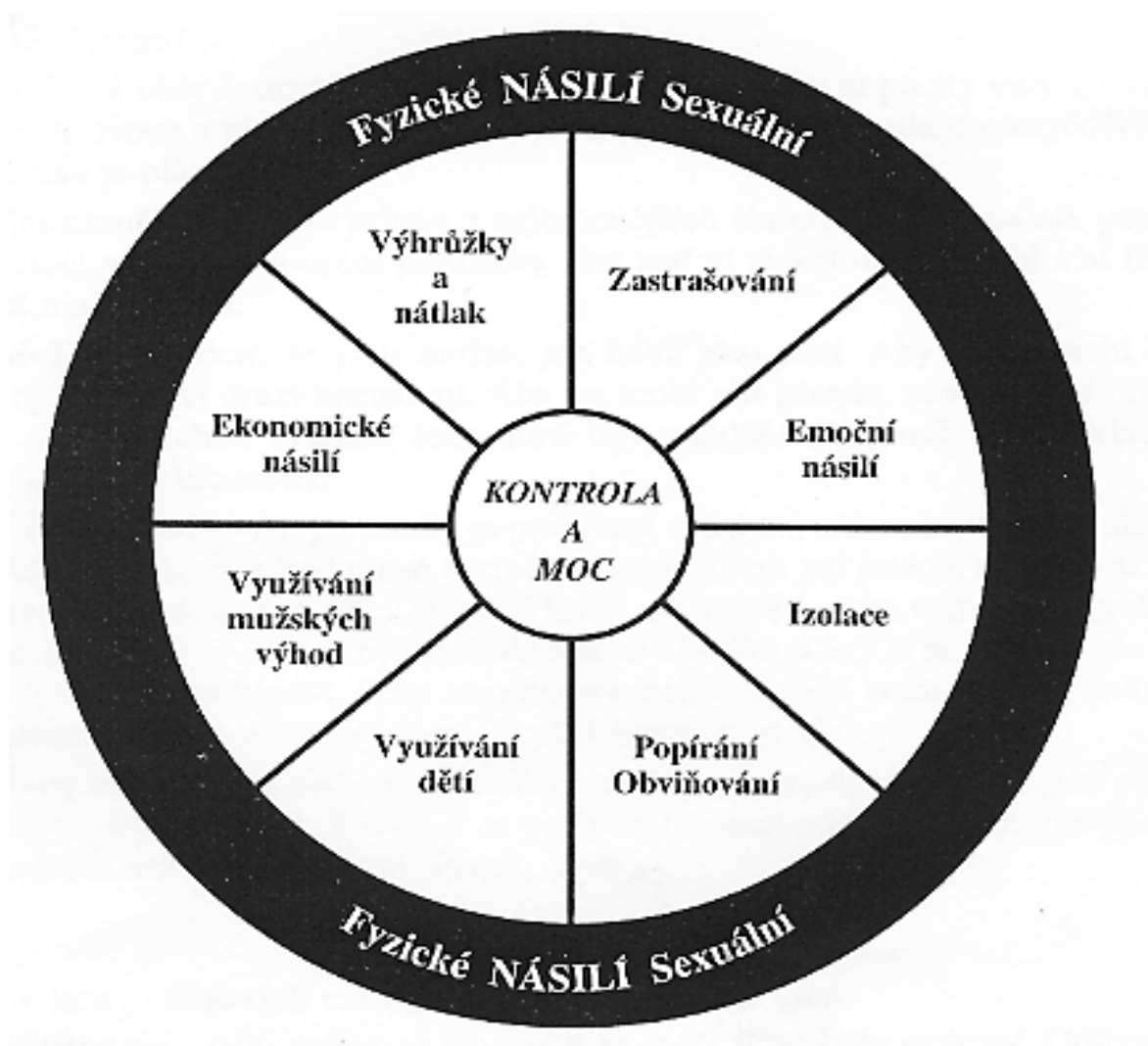
136

NARŮSTÁNÍ TENZE	
OBĚŤ	PACHATEL
Pečující, ochotná, souhlasící	Nízká míra hněvu
Dělá cokoli pro to, aby „udržela klid“	Verbální agrese, pokořování
Potlačuje hněv	Lehčí fyzické násilí a ponižování, které se stává častějším
Omlouvá partnerovo chování	Jiné chování doma a jiné na veřejnosti
Za násilí viní vnější okolnosti	Narůstá obava z možnosti odchodu oběti
Přisuzuje si zodpovědnost za partnerovo chování, kryje jeho chování	Vzrůstá potřeba kontroly a žárlivost
Odcizení se od okolí, stažení se do sebe	Zvyšuje kontrolu aktivit oběti
Nárůst stresu, úzkosti, hněvu, strachu	Zvyšuje se agresivita a frustrace
NÁSILNÝ AKT	
OBĚŤ	PACHATEL
Pasivní přijímání	Nedostatek kontroly, nepředvídatelný
Naučená bezmocnost: věří, že nemá žádný význam pokoušet se uniknout nebo se bránit	Násilné projevy tenze, např. záchvaty zuřivosti
Disociace, neochota uvěřit tomu, co se stalo, rezervovanost	Touha "dát oběti lekci"
Minimalizace zranění	Omlouvání vlastního chování, obviňování oběti
Emoční zhroucení - 24-48 hodin později	Poškozené vědomí
Deprese, apatie	Emocionální vyčerpání
Izolace	Kontrola nad ukončením této fáze
Odkládání vyhledání pomoci	Snížení sebeúcty
Snížení sebeúcty	
OBDOBÍ KLIDU	
OBĚŤ	PACHATEL
Ztotožnění se s rolí oběti, viktimizace	Milující, vlídný, kající se
Pocity viny při představě odchodu od partnera	Prosí o odpuštění
Zodpovědnost za násilí	Slibuje, že už se to nikdy nebude opakovat
Víra v násilníkovu změnu	Závislost na opětovném přijetí a odpuštění
Posílení přesvědčení zůstat s partnerem	Ambivalentní vztah k sobě samému
Cítí se potřebná, hodnotná	
Ambivalentní vztah sama k sobě	

¹³⁶ Převzato z: Vargová B., Vavroňová M. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci (manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí)*. Praha: ROSA, 2006. Dostupné z http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/zlom_manual.pdf

Příloha č. 2 - Kolo kontroly a moci ¹³⁷

Kolo kontroly a moci znázorňuje nejčastější abusivní taktiky, které pachatelé domácího násilí používají k dosažení mocenské převahy. V zesíleném obvodu kola jsou uvedeny druhy fyzického napadání. V jednotlivých výsečích jsou pak znázorněny další formy abusivního chování. Každý oddíl kola představuje jednu z taktik, jak získat moc a kontrolu nad obětí. Cíl - získání moci a kontroly - je symbolicky umístěn uprostřed kruhu.

¹³⁷ Převzato z: Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. str. 120

Příloha č. 3 - Přehled mezinárodních dokumentů vztahující se k domácímu násilí

I. Mezinárodní dokumenty vztahující se k ochraně lidských práv obecně

OSN

1. Všeobecná deklarace lidských práv (Universal Declaration on Human Rights), 1948
2. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (International Convention on Civil and Political Rights), 1966
3. Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (International Convention on Economic, Social and Cultural Rights), 1966
4. Úmluva o potlačování obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob (International Convention on Suppression and Abolition of the Trade in People and Exploitation of Prostitution of Others), 1949
5. Úmluva o právech dítěte, 1989
(článek 19 stanoví povinnost státních institucí chránit děti před všemi formami fyzického, psychického či sexuálního násilí, včetně dalších forem násilí, jako je např. zanedbávání)
6. Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, 1984
7. Deklarace č. 40/34 o základních principech spravedlnosti pro oběti trestného činu a pro oběti zneužití moci, 1985

RE

1. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů 3, 5 a 8, 1950
2. Evropská úmluva o odškodňování obětí násilných trestných činů, 1983
3. Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, 1992
4. Doporučení č. (85) 11 o postavení oběti v rámci trestního práva a řízení, 1985
5. Doporučení č. (87) 21 o pomoci obětem a o prevenci viktimizace, 1987
6. Doporučení č. (97) 13 o zastrašování svědků a právech obhajoby, 1997
7. Doporučení č. (2006) 8 o pomoci obětem trestných činů, 2006

EU

1. Amsterdamská smlouva, 1999
2. Rámcové rozhodnutí o postavení obětí v trestním řízení, 2001

II. Mezinárodní dokumenty speciálně se týkající ochrany (žen) před násilím (chronologicky)

1. Úmluva OSN o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW, Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women), 1979
2. Rezoluce OSN o potírání domácího násilí, 1985
3. Doporučení RE o násilí v rodině, 1985
4. Rezoluce Evropského parlamentu EU o násilí páchaném na ženách, 1986
5. Doporučení RE o sociálních opatřeních týkajících se násilí v rodině, 1990
6. Deklarace OSN o odstranění násilí páchaného na ženách (Declaration on the Elimination of Violence against Women), 1993
7. Vídeňská deklarace, 1993
8. Rezoluce Evropského parlamentu EU o porušování základních práv a svobod žen, 1994
9. Pekingská deklarace a akční platforma, 1995
10. Modelové strategie a praktická opatření vedoucí k eliminaci násilí vůči ženám v oblasti prevence kriminality a soudní spravedlnosti, příloha k rezoluci OSN, 1997
11. Komunitární program Daphne, od roku 1997 do současnosti
12. Doporučení RE ohledně ochrany žen před násilím, 2002
13. Akční plán RE zabývající se domácím násilím, 2005
14. Rezoluce Evropského parlamentu EU o současné situaci v oblasti boje proti násilí na ženách a budoucích krocích, 2006
15. Stanoviska Evropského hospodářského a sociálního výboru EU z roku 2006 k tématu „Domácí násilí na ženách“ (2006/C 110/15) a „Děti jako nepřímé oběti domácího násilí“ (2006/C 325/15)

sara dn
pomůcka pro policisty

sara dn

3x5 otázek
na rizikové faktory

OTÁZKY ke zjištění rizika eskalace domácího násilí

DOMÁCÍ NÁSILÍ

Domácí násilí (dále jen dn) je především fyzické, psychické anebo sexuální násilí, ke kterému dochází mezi blízkými osobami. O domácí násilí se jedná vždy, pokud jsou přítomny všechny následující znaky.

KLÍČOVÉ ZNAKY DN

- 1) **OPAKOVÁNÍ A DLOUHODOBOST** – z jednoho útoku jakéhokoli charakteru ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí. Může to však být jeho začátek. *Ptejte se na minulé incidenty, na předešlé zákroky PCR, na úrazy apod.*
- 2) **ESKALACE** – domácí násilí se stupňuje od útoků proti lidské důstojnosti k fyzickým útokům až k závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život. *Ptejte se, jak často se incidenty opakují a zda roste intenzita útoků či výhrůžek.*
- 3) **JASNÉ A NEZPOCHYBNITELNÉ ROZDĚLENÍ ROLÍ** na ohroženou osobu a násilnou osobu – domácími násilím nejsou vzájemná napadání, hádky, rvačky, spory, kde je rovné nebo střídavé postavení stran incidentu. *Ptejte se, kdo je ohrožen a kdo ubližuje.*
- 4) **NEVEREJNOST** – domácí násilí probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu či domu, stranou společenské kontroly. *Ptejte se, kdy a kde k násilí dochází.*

sara dn

SOUBOR RIZIKOVÝCH FAKTORŮ KE ZJIŠTĚNÍ HROZBY BUDOUCÍHO DN

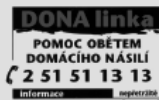
V případě, že na místě zákroku identifikujete situaci jako domácí násilí, doporučujeme vám položit následující katalog otázek. Ty pomohou vám i ohroženým osobám uvědomit si reálné riziko současného a budoucího ohrožení. Zdrojem informací, tj. osobou, která na otázky odpoví, může být ohrožená osoba, oznamovatel (např. sousedé), ale i násilná osoba.

Otázky jsou orientačním vodítkem a slouží k rychlému a správnému rozhodnutí o dalším postupu. Otázky pokládejte v souvislosti s aktuálním incidentem a zajímejte se také o incidenty předchozí, protože domácí násilí je násilím na pokračování. V této fázi zákroku není nutné provést písemný záznam, je-li to možné, doporučuje se pořídit záznam zvukový.

K vyhodnocení budoucího možného rizika dn použijte vlastní úvahu. Zvažte další kroky a opatření. Ze škály možných opatření zvolte vždy takové, které bude s přihlédnutím ke konkrétní situaci maximálně bezpečné pro ohrožené osoby.

Například:

- přivolejte další policisty
- zvažte opatření podle trestního řádu nebo zákona o PCR
- po 1. 1. 2007 zvažte „vykázání“ podle zákona č. 135/2006 Sb.
- doporučte azylové zařízení nebo jiné bezpečné místo
- poučte ohroženou osobu o bezpečnostním plánu
- informujte OSPD o dětech v rodině
- předejte ohrožené osobě kontakt na DONA linku

Tento dokument vydává Bílý kruh bezpečí, o.s. v rámci projektu „Regionální podpora informovanosti o nonstop lince pomoci obětem domácího násilí“, projekt spolufinancuje Evropská unie a státní rozpočet České republiky.

NÁSILÍ VE VZTAHU K BLÍZKÉ OSOBE

ODDÍL 1

- 1) **Dopouští se násilná osoba závažného fyzického nebo sexuálního násilí?**
– např. fyzické útoky a sexuální násilí, pokusy o ně, použití zbraní
- 2) **Vyhrožuje závažným násilím, sděluje své násilné úmysly?**
– např. vyjadřuje vražedné nebo agresivní myšlenky, plány, ničí oblíbené věci ohrožené osoby
- 3) **Dochází ke stupňování fyzického/sexuálního násilí nebo výhrůžek a úmyslů ze strany násilné osoby?**
– např. zvyšuje se krutost, četnost nebo různorodost násilných činů, výhrůžek nebo úmyslů
- 4) **Porušuje násilná osoba příkazy soudu a jiná nařízení?**
– např. podmínky kauce, zkušební doby, podmíněčného propuštění, trestu zákazu pobytu, společenské záruky, probace aj.
- 5) **Má násilná osoba názory a postoje, které schvalují násilí?**
– např. vyznává a omlouvá zneužívání moci a různé formy násilí, trpí chorobnou žárlivostí, má potřebu ovládat blízké osoby, zlehčuje nebo popírá dn

OBECNÉ SKLONY NÁSILNÉ OSOBY K NÁSILÍ

ODDÍL 2

- 1) **Dopouští se obecné kriminality?**
– jedná násilná osoba antisociálně na veřejnosti (tj. mimo domácí násilí), existují informace o takovém chování, je držitelem zbraně
- 2) **Jsou informace o problémech v předchozích vztazích?**
– měla násilná osoba problém vytvořit a udržet dlouhodobý důvěrný vztah (opakované opouštění partnera, násilí ve vztahu)
- 3) **Má násilná osoba pracovní nebo finanční problémy?**
– např. je dlouhodobě bez zaměstnání, často mění zaměstnání, má výrazné finanční obtíže
- 4) **Má násilná osoba problémy s toxikomaníí a jinými závislostmi?**
– např. problémy spojené s užíváním nelegálních drog, alkoholu nebo předepsaných léků, s hráčskou závislostí např. na automatech
- 5) **Má násilná osoba problémy v oblasti duševního zdraví?**
– např. evidentní známky narušení kontaktu s realitou, extrémní chování vybočující mimo normu

ZRANITELNOST OHROŽENÉ OSOBY

ODDÍL 3

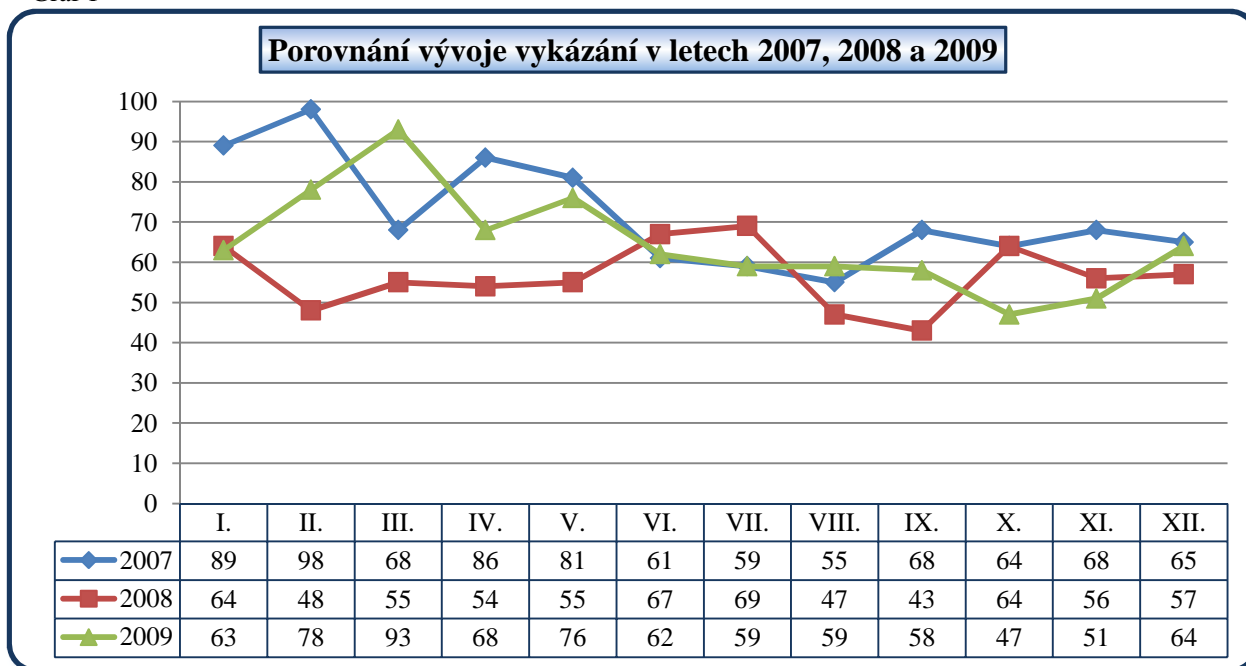
- 1) **Chová se ohrožená osoba rozporuplně ve vztahu k násilné osobě?**
– přestože se chce od násilné osoby odpoutat, udržuje s ní pravidelné nebo nepravidelné kontakty, popírá a omlouvá akce násilníka, svaluje vinu na sebe
- 2) **Má z násilné osoby extrémní strach?**
– tzn. hladina strachu výrazně ovlivňuje její sebeobranné chování, strach ohroženou osobu traumatizuje a ochromuje její jednání
- 3) **Má ohrožená osoba problém se zajištěním svého bezpečí?**
– riziko je veliké, pokud ohrožená osoba nemá znalosti o tom, kde a jak hledat pomoc, není schopna zajistit své bezpečí, nezná svá práva, má malé nebo žádné kontakty s přáteli a s původní rodinou
- 4) **Existují objektivní překážky, které brání zajištění bezpečí pro ohroženou osobu (nejenom v místě bydliště, ale i v zaměstnání)?**
– tato místa nezaručují bezpečí, chybí podpora od jiných osob, zdroje pomoci nejsou rychle a lehce dosažitelné, existuje problém s dopravní obslužností
- 5) **Má ohrožená osoba závažné osobní problémy?**
– např. problémy se zaměstnáním, s financemi, problémy právního rázu, mentální problémy, problémy s užíváním návykových látek

www.donalinka.cz – www.bkb.cz – www.domacinasili.cz
Copyright © 2005 P. R. Kropp, S. D. Hart & H. Bolfrage – Copyright © 2006 Bílý kruh bezpečí, o.s.
Kopírování, reprodukce a opětovný přenos jakýmkoli způsobem jsou zakázány mezinárodním právem.

¹³⁸ Převzato z <http://www.rovnopravnost.cz/zpravy/sara-dn-1414/>

Příloha č. 5 - Vykázání v letech 2007, 2008 a 2009¹³⁹

Graf 1

V roce 2009 evidovalo patnáct IC sdružených v Asociaci IC v ČR celkem 778 policejních vykázaní, nastal tedy mírný nárůst oproti roku předchozímu (679 vykázaní), ale stále pokles oproti prvnímu roku vykazování, kdy bylo policií vykázáno 862 osob. Celkem tedy bylo za všechny tři uplynulé roky provedeno **2 319 policejních vykázaní**. Čísla z resortu justice zatím nejsou za rok 2009 k dispozici, takže nelze určit, jak se vyvíjel počet žádostí o předběžné opatření a způsob jejich vyřízení. Důvody kolísání počtu vykázaní v posledních třech letech není snadné formulovat. Především je toto oprávnění policie velmi rozdílně využíváno v jednotlivých krajích (viz tabulka 2 a graf 3). Můžeme se také domnívat, že na využití institutu má vliv personální obměna policie, neboť nově nastupující policisté si potřebné kompetence teprve osvojují a ne vždy jsou schopni a ochotni nést odpovědnost za takové rozhodnutí. K pozitivnímu vývoji v roce 2009 přispěla též změna zákona o policii, neboť vykázaní se stalo faktickým úkonem, který není zatížen takovou administrativní náročností jako rozhodnutí.

Podíl **vykázaných žen** je velmi nízký, tvoří pouze 1,6 % vykázaných. Nicméně jejich počet se neustále mírně zvyšuje (roku 2007 - 8, 2008 - 13, 2009 - 16 žen).

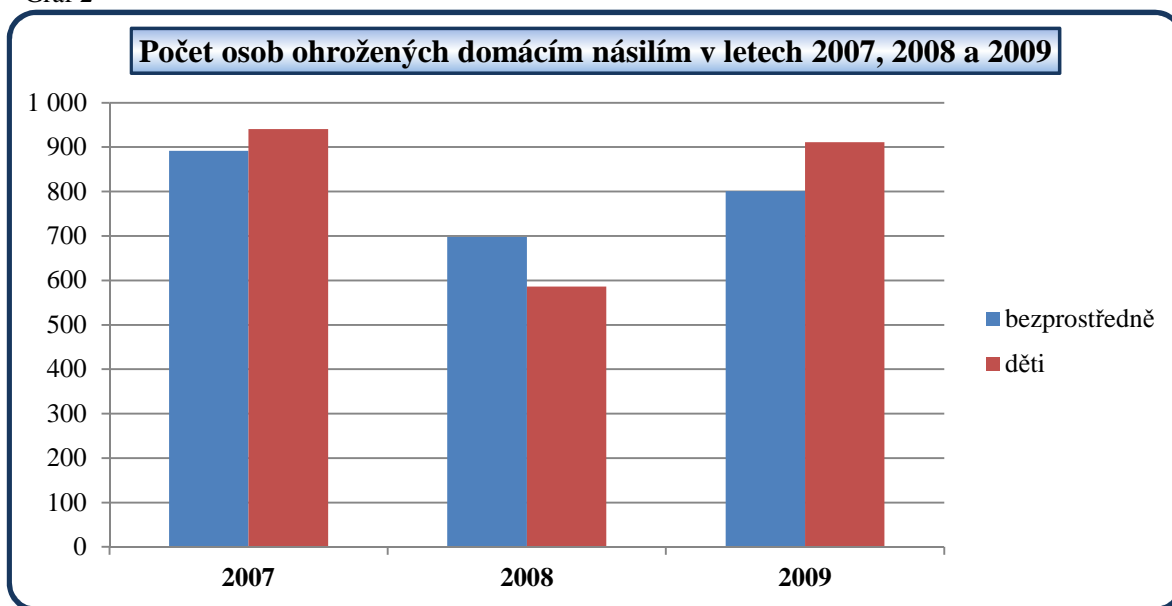
¹³⁹ Pramen údajů: http://www.mpsv.cz/files/clanky/6200/vykazani_2007-2008.pdf,
<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/novinky-nazory/vykazani-v-roce-2009/r17>,
 Čírtková, L., Vitoušová, P. *Domácí násilí - nová legislativa první rok v praxi*. Kriminologický sborník, 2008, č. 3. str. 3 – 8.

V období let 2007 - 2009 bylo bezprostředně **domácím násilím ohroženo** 2 391 dospělých osob, dětí přítomných násilnému incidentu a následnému policejnímu zásahu bylo 2 438. Celkem tedy bylo před dalšími možnými násilnými útoky ochráněno 4 829 osob. Převažující věková struktura ohrožených osob je 31 - 40 let. Z hlediska vztahu mezi násilnou a ohroženou osobou jednoznačně dominuje vztah manželský (přibližně ½ případů), následovaný vztahy druh/družka (¼), mezigeneračními, rozvedenými manželi a zbytek (pouhá 3 %) tvoří vztahy ostatní.

Tabulka1 - počet osob ohrožených domácím násilím

Ohrožené osoby	2007	2008	2009	Celkem
Bezprostředně ohrožené	892	698	801	2 391
Děti	941	586	911	2 438
Celkem	1 833	1 284	1 712	4 829

Graf 2

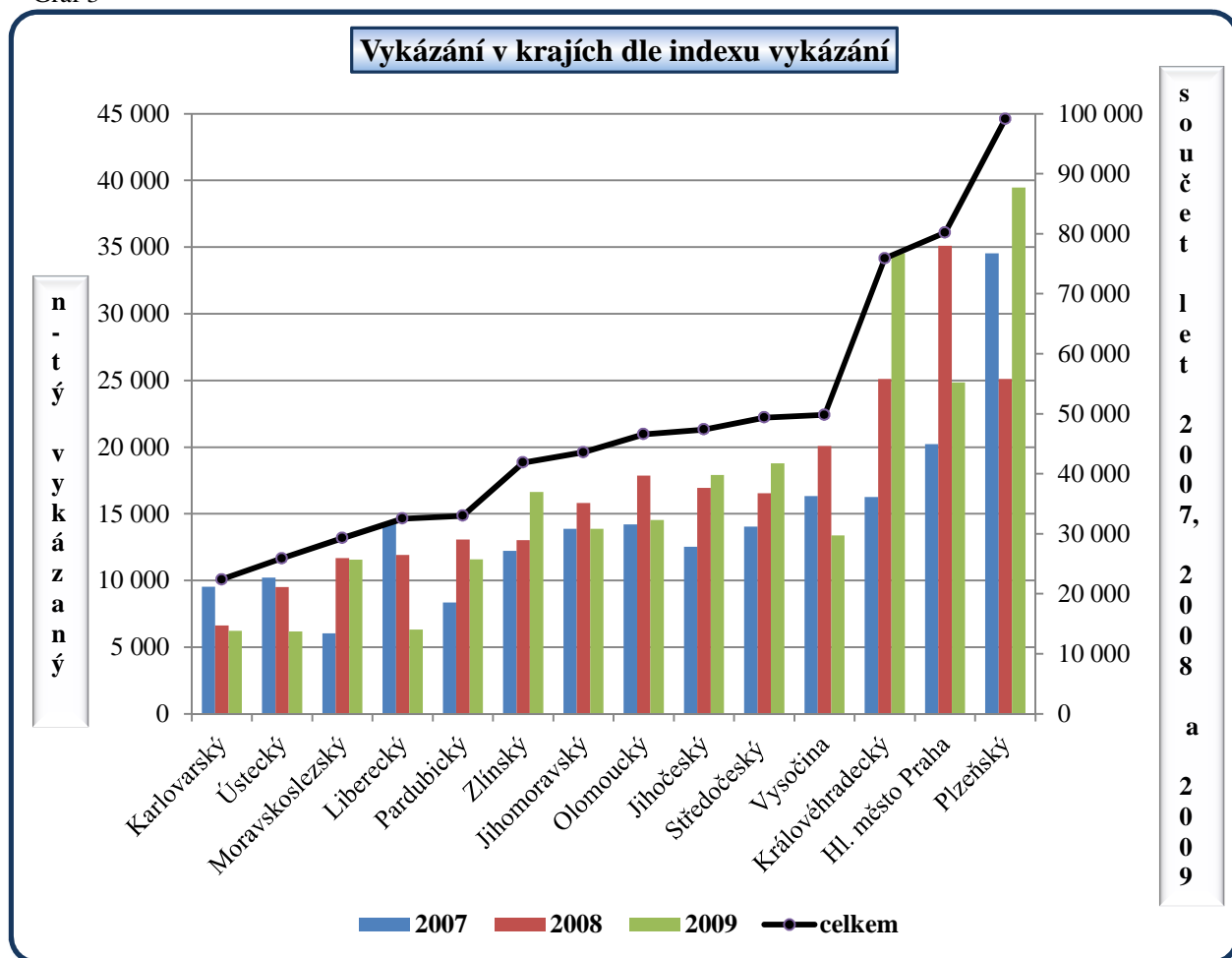

Jak demonstruje následující tabulka i graf, vykazání je využíváno velmi odlišně v jednotlivých krajích. Důraz není vhodné klást na absolutní počty vykazání, ale spíše na index vykazání, který je objektivnější, neboť se jedná o poměr počtu vykazání k počtu obyvatel daného kraje. Ke krajům s největším indexem vykazání patří kraj Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský. Na druhém pólu žebříčku je naopak kraj Plzeňský, následovaný hlavním městem Prahou a krajem Královéhradeckým. Důvodů tohoto jevu je nepochybně více, přičemž svůj vliv má zajisté i skutečnost, že v Ústeckém a Moravskoslezském kraji byly pilotně ověřovány projekty zaměřené na řešení případů domácího násilí.

Tabulka 2 - počet a index vykazání dle krajů (v letech 2007, 2008 a 2009) a celkem

Kraj	Počet obyvatel	Počet vykazání			Index vykazání		
		2007	2008	2009	2007	2008	2009
Moravskoslezský	1 283 911	213	110	111	1:6 030	1:11 670	1:11 570
Hl. město Praha	1 193 270	59	34	48	1:20 220	1:35 100	1:24 860
Jihomoravský	1 138 174	82	72	82	1:13 880	1:15 810	1:13 880
Středočeský	1 108 465	79	67	59	1:14 030	1:16 540	1:18 790
Ústecký	826 852	81	87	134	1:10 210	1:9 500	1:6 170
Jihočeský	626 634	50	37	35	1:12 530	1:16 940	1:17 900
Olomoucký	624 961	44	35	43	1:14 200	1:17 860	1:14 530
Zlínský	598 789	49	46	36	1:12 220	1:13 020	1:16 630
Plzeňský	552 553	16	22	14	1:34 530	1:25 120	1:39 470
Královéhradecký	552 481	34	22	16	1:16 250	1:25 110	1:34 530
Vysočina	522 267	32	26	39	1:16 320	1:20 090	1:13 390
Pardubický	509 353	61	39	44	1:8 350	1:13 060	1:11 580
Liberecký	429 080	30	36	68	1:14 300	1:11 920	1:6 310
Karlovarský	304 831	32	46	49	1:9 530	1:6 630	1:6 220
CELKEM	10 271 621	862	679	778	1:11 920	1:15 130	1:13 200

Graf 3

Příloha č. 6 - Přehled intervenčních center¹⁴⁰

PŘEHLED INTERVENČNÍCH CENTER						
KRAJ	ORGANIZACE	KOORDINÁTOR	ADRESA	TELEFON	E-MAIL	WWW STRÁNKY
Jihočeský	Intervenční centrum při Diecézní charitě v Českých Budějovicích	Dana Bedlánová	Kanovnická 11, 370 01 České Budějovice	386 323 016 603 281 300	intervencnicentrum@charitacb.cz	www.charitacb.cz
Jihomoravský	SPONDEA při ČČK Brno, o.p.s.	Mgr. Dagmar Úlehlová	Sýpka 1351/25, 613 00 Brno	544 501 121 739 078 078	intervencni-centrum@spondea.cz	www.ic-brno.cz
Karlovarský	Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy	PhDr. Květoslava Nová	J.K. Tyla 461, 356 01 Sokolov	352 622 148 736 514 095	intervencni@centrum.cz	www.pomocvnouziops.sweb.cz
Královéhradecký	Intervenční centrum při Oblastní charitě Hradec Králové	Mgr. Lenka Hodková Chválová	Kotěrova 847, 500 03 Hradec Králové	495 530 033 774 591 383	intervencni.centrum@hk.caritas.cz	www.domacinasili-ic.cz
Liberecký	Centrum intervenčních a psychosociálních služeb Libereckého kraje	ředitel Mgr. Ivo Brát	Tanvaldská 269 463 11Liberec	482 311 632	info.ic@csslk.cz	www.csslk.cz
Moravskoslezský	Intervenční centrum Ostrava I. pro Moravskoslezský kraj - Bílý kruh bezpečí	Mgr. Lucie Paprsteinová	ul. 28. října 124, 702 00 Ostrava	597 489 207	ic.ostrava@bkb.cz	www.domacinasili.cz
Moravskoslezský	Havířov - Slezská diakonie	Michaela Ohřálová, DiS	Opletalova 4/607, 736 01 Havířov	596 611 239 739 500 634	ic.havirov@slezskadiakonie.cz	www.slezskadiakonie.cz
Olomoucký	Středisko sociální prevence Olomouc, p. o.	ředitelka Mgr. Markéta Čožíková	Na Vozovce 26 779 00 Olomouc	585 754 736 774 406 453	intervencnicentrum@ssp-ol.cz	www.ssp-ol.cz
Pardubický	SKP-CENTRUM Pardubice	Petra Toušková	Erno Košťála 980, 530 12 Pardubice	466 260 528 774 755 744	ic.pardubice@skp-centrum.cz	www.skp-centrum.cz
Plzeňský	Intervenční centrum při Diecézní charitě Plzeň	Mgr. Lída Melková	Cukrovarská 327/16, 326 00 Plzeň	777 167 004	ic@dchp.cz	www.kadel.cz/dchp
Hlavní město Praha	Centrum sociálních služeb Praha	PhDr. Marie Šusterová	Šromova 861/1, 198 00 Praha 9 - Černý Most	281 911 883 604 231 085	icpraha@csspraha.cz	www.csspraha.cz
Středočeský	Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy v Rakovněku	Lucie Vaníčková-Horníková	Žižkovo nám. 169, 269 01 Rakovník	313 502 588 605 765 883	ic.stredocesky@seznam.cz	www.ic-rakovnik.cz
Ústecký	Intervenční centrum občanského sdružení Spirála	Mgr. Martina Vojtíšková	K Chatám 22 403 40 Ústí n. Labem	475 511 811	intervencnicentrum.ul@seznam.cz	www.volny.cz/spirala.cki
Vysočina	Psychocentrum - Manželská a rodinná poradna kraje Vysočina, p. o.	PhDr. Olga Hinková	Pod Příkopem 934/4, 586 01 Jihlava	567 215 532 606 520 546	ic.vysocina@volny.cz	www.psychocentrum.cz
Zlínský	Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy Zlín, p. o.	Mgr. Lenka Rezková	U náhonu 5208, 760 01 Zlín	577 018 265 774 405 682	ic.zlin@seznam.cz	www.poradnazlin.cz

¹⁴⁰ Stav k 26. říjnu 2009

Příloha č. 7 - Místa pomoci před domácím násilím v ČR

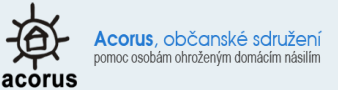
- POLICIE ČR,
- MĚSTSKÁ (OBECNÍ) POLICIE
Stejně jako Policie ČR poskytne v rozsahu své působnosti pomoc každému, kdo se na ni obrátí. Při podezření ze spáchání TČ přivolají na místo Policii ČR.
- PŘESTUPKOVÁ ODDĚLENÍ (KOMISE) OBECNÍCH ÚŘADŮ
- OSPOD
Poskytuje pomoc dětem v různých sociálních situacích, které ohrožují jejich život a příznivý vývoj (poskytnou právní rady a informace, zprostředkují ubytování v azylovém domě, v nezbytných případech zajistí ústavní výchovu).
- KRIZOVÉ CENTRUM (např. Krizové centrum RIAPS nebo CKI Bohnice v Praze, Spirála v Ústí nad Labem či Spondea v Brně)
Poskytuje ambulantní nebo pobytovou službu obsahující poskytnutí ubytování, stravy, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů.
- DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM, www.ditekriize.cz
Zaměřeno na pomoc týraným, zneužívaným a zanedbávaným dětem
- MANŽELSKÁ A RODINNÁ PORADNA, www.amrp.cz/poradny.html
Zajišťuje výchovnou a poradenskou činnost, krizovou intervenci, diagnostiku partnerských vztahů, psychoterapii či sociálně právní poradenství.
- PRAKTIČTÍ LÉKAŘI
- OBČANSKÉ PORADNY, www.obcanske-poradny.cz
- LINKY DŮVĚRY, www.capld.cz
Poskytují anonymní telefonický kontakt a kvalifikovanou pomoc klientům v tísní. V současnosti je jich téměř 40.
- AZYLOVÉ DOMY, www.azylovedomy.cz/adresar.php
- INTERVENČNÍ CENTRA
- NEZISKOVÉ ORGANIZACE ZAMĚŘENÉ NA DOMÁCÍ NÁSILÍ:

- Koordona (Koalice neziskových organizací proti domácímu násilí) založená 25. listopadu 2004, www.koordona.cz

Nynější členské organizace jsou Amnesty International, Acorus, Arcidiecézní charita Praha, Slezská diakonie, Magdalenium, Občanská poradna Nymburk, proFem, Rosa, Most k životu a Persefona.

Cílem Koordony je spolupráce neziskových organizací hájících ženská práva, koordinace a standardizace pomoci obětem domácího násilí a prosazení systémových změn v oblasti domácího násilí.

- **Acorus, o.s., Psychosociální centrum pro pomoc osobám ohroženým domácím násilím, Praha 2, www.acorus.cz,
Provozuje krizovou nonstop linku (283 892 772) a azylový dům.**

- **Bílý kruh bezpečí, o.s., pomoc obětem trestných činů v ČR
Praha 5, www.bkb.cz, www.domacinasili.cz
Provozuje 7 poraden (Brno, Liberec, Olomouc, Ostrava, Pardubice, Plzeň, Praha), IC v Ostravě a DONA Linku (nonstop telefonická krizová pomoc osobám ohroženým domácím násilím a odborná podpora pro pomáhající profesionály, 2 51 51 13 13, www.donalinka.cz).**

Člen Victim Support Europe za ČR. Inicioval založení Aliance proti domácímu násilí.

V letech 2001- 2006 realizoval systémový projekt „Prevence domácího násilí - změna praxe a legislativy v ČR“, který byl proveden v několika etapách: nejprve byl proveden první celostátní reprezentativní výzkum „Povědomí české veřejnosti o domácí násilím“, poté byla zřízena dona linka, v letech 2003-2004 byl v Ostravě ověřen model interdisciplinární spolupráce, dále byla založena Aliance proti domácímu násilí a proveden druhý výzkum. Projekt byl završen pololetní analýzou aplikační praxe nově přijatého zákona na ochranu před domácím násilím. V září 2007 byl tento projekt oceněn národní cenou ECPA za nejlepší projekt boje proti domácímu násilí v ČR.

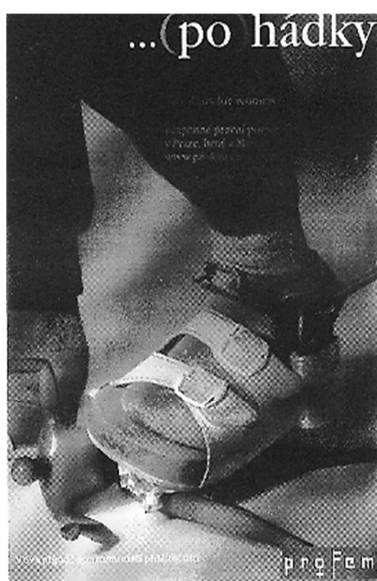
- **profem, o.p.s., konzultační středisko pro ženské projekty
Praha 5, www.profem.cz
Provozuje linku právní pomoci (224 910 744), projekt AdvoCats for Women (bezplatné právní poradenství) a genderovou informační agenturu GITA. V lednu 2007 uspořádal mezinárodní kongres „Právnem proti domácímu násilí“ v rámci programu EU Daphne II., který se zabýval aktuálními právními problémy.**

- **ROSA, o.s., centrum pro týrané a osamělé ženy
Praha 4, www.rosa-os.cz, www.stopnasili.cz
Provozuje informační a poradenské centrum, krizovou SOS linku (602 246 102), internetové poradenství (poradna@rosa-os.cz) a azylový dům s utajenou adresou. Realizoval projekt „od dobrého úmyslu k dobré spolupráci“ a „azylový dům není jen střecha nad hlavou“.**

- **Magdalenium, o.s., pomoc obětem domácího násilí**
Brno, www.magdalenium.cz
Provozuje nonstop linku (776 718 459), azylový dům s utajenou adresou, poradenství a skupinovou psychoterapii.
- **Liga lidských práv, o.s.**
Brno, www.llp.cz
Poskytuje právní a psychologickou pomoc obětem domácího násilí.
- **Persefona, o.s.**
Brno, www.persefona.cz
- **Spondea při ČČK Brno, o.p.s.**
Brno, www.spondea.cz
Provozuje IC Brno (nonstop linka 739 078 078, www.ic-brno.cz)
- a další

Příloha č. 8 - Osvětové kampaně neziskových organizací (Avon, proFem a Acorus)

Príloha č. 9 - Členské organizace Victim Support Europe¹⁴¹

ZEMĚ A NÁZEV ČLENSKÉ ORGANIZACE	ADRESA	E-MAIL	WWW STRÁNKY
Belgie Steunpunt Algemeen Welzijnswerk	Diksmidelaan 50 2600 Berchem	kris.degroof@steunpunt.be	www.caw.be/slachtofferhulp
Bulharsko SVCCC Foundation (Support victims of crime and combating corruption) Victim Support - Bulgaria	ul Gen. Gurko 37 Sofia 1000	stopcrimes@abv.bg	www.stopcrimes-bg.net
Česká republika Bílý kruh bezpečí	U Trojice 2 150 00 Praha 5	centrala.praha@bkb.cz	www.bkb.cz
Dánsko Victim Support Denmark	Holsteinsgade 56, 1st floor, left side DK-2100 Copenhagen O	gitteolesen.oid@gmail.com	www.offeraadgivning.dk
Estonsko Victim Support	Preesi 5/7 10320 Talin	ohvriabi@solo.ee	www.ohvriabi.ee
Finsko Rikosuhripaivystys Suomessa	Läntinen Brahenkatu 2 510 Helsinki	petra.kjallman@rikosuhripaivystys.fi	www.rikosuhripaivystys.fi
Francie Institut National d'Aide aux Victimes et de Médiation (Inavem)	1, Rue du Pré Saint Gervais 93691 Pantin Cedex	sbelluci@inavem.org	www.inavem.org
Irská republika Crime Victims Helpline (associate member) Irish Tourist Assistance Service (associate member) Commission for the support of Victims of Crime (associate member)	Harcourt Centre, Block 2 50-53 Harcourt Road, Dublin 2 1a Grand Canal Street Lower Dublin Pinebrook House, 71 - 74 Harcourt street, Dublin 2	info@crimevictimshelpline.ie info@itas.ie csvc@justice.ie	www.crimevictimshelpline.ie www.itas.ie www.justice.ie
Maďarsko Fehér Gyűrű Közhasznú Egyesület	Szt.István krt.1 H-1055 Budapest	feheryuru@t-online.hu	www.feheryuru.eu
Malta Victim Support Malta	Dun Guzepp Gonzi Street Tarxien TXN 1633	info@victimsupportmalta.org	www.victimsupportmalta.org
Německo Weisser Ring Arbeitskreis der Opferhilfen (ADO)	Weberstrasse 16 55130 Mainz Perleber Strasse 27 10559 Berlin	info@weisser-ring.de info@opferhilfen.de	www.weisser-ring.de www.opferhilfen.de
Nizozemí Slachtofferhulp Nederland	Pallas Athenedreef 27 3561 PE Utrecht	info@slachtofferhulp.nl	www.slachtofferhulp.nl
Portugalsko Associação Portuguesa de Apoio à Vítima (APAV)	Rua José Estêvão, 135 A 1150-201 Lisbon	apav.sede@apav.pt	www.apav.pt
Rakousko Weisser Ring	Nussdorfer Strasse 67 1090 Vídeň	office@weisser-ring.at	www.weisser-ring.at
Rusko Soprotivlenie	Bolshoi Vlasievsky pereulok 14 191002 Moskva	soprotivlenye@soprotivlenye.org	www.soprotivlenie.org
Slovensko Pomoc Obetiam Násilia	PO Box 83 82005 Bratislava 25	info@pomocobetiask	www.pomocobetiask
Spojené království Velké Británie a Severního Irsku Victim Support England and Wales Victim Support Northern Ireland Victim Support Scotland	Hallam House 50-60 Hallam Street, Londýn W1W Anns gate House 70/74 Ann Street, Belfast, BT1 4EH 15/23 Hardwell Close, Edinburgh, EH8 9RX	contact@victimsupport.org.uk info@victimsupportni.org.uk info@victimsupportscotland.org.uk	www.victimsupport.org.uk www.victimsupportni.co.uk www.victimsupportscotland.org.uk
Srbsko Victimology Society of Serbia	Dositejeva 1a 11000 Bělehrad	vds@eunet.rs	www.vds.org.yu
Španělsko Favide (associate member)	Calle Jorge Juan 11 Puerta 2, 46004 Valencia	nhh.favide@gva.es	www.favide.org
Švédsko Brottsofferjouernas Riksförbund	Bondegatan 40 100 61 Stockholm	boj.riks@boj.se	www.boj.se
Švýcarsko Weisser Ring/Anneau Blanc/Anello Bianco	Dufourstr. 96 CHF-8008 Curych	wysshaefeli@sunrise.ch	www.weisser-ring.ch

¹⁴¹ <http://www.victimsupporteurope.eu/popup/member-organisations>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Obrázky

Obrázek 1 - Cyklus domácího násilí.....	6
Obrázek 2 - Význam výhrůžek/povaha vztahu.....	67

Tabulky

Tabulka 1 - Symptomy dětí, svědků domácího násilí.....	13
Tabulka 2 - Důsledky stalkingu na oběť.....	33
Tabulka 3 - Rizikovitost pronásledování podle typu pachatele.....	34
Tabulka 4 - Policejní statistika k TČ dle § 215a TZ 1961.....	90
Tabulka 5 - Statistika státních zastupitelství k TČ dle § 215a TZ 1961.....	91
Tabulka 6 - Počet TČ dle § 215a TZ 1961 (kraje a ČR celkem) dle údajů státních zastupitelství.....	91
Tabulka 7 - Statistika soudů k TČ dle § 215a TZ 1961.....	92
Tabulka 8 - Počet TČ dle § 215a TZ 1961 (kraje a ČR celkem) dle údajů soudů.....	92

Grafy

Graf 1 - Počet TČ dle § 215a TZ 1961 (kraje a ČR celkem) - státní zastupitelství	91
Graf 2 - Počet TČ dle § 215a TZ 1961 (kraje a ČR celkem) - soudy	93
Graf 3 - Srovnání počtu zjištěných TČ a odsouzených osob za TČ dle § 215a TZ 1961.....	94
Graf 4 - Počet odsouzených za TČ dle § 215a TZ 1961 dle věku (souhrnně za roky 2005-2008).....	94
Graf 5 - Uložené tresty za TČ dle § 215a TZ 1961 (souhrnně za roky 2005-2008).....	95

SEZNAM ZKRATEK

Právní předpisy:

Listina - ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

OZ - zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

PolZ - zákon č. 273/2008 Sb., Zákon o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů

PřestZ - zákon č. 200/1990 Sb., Zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

TR - zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

TZ - zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

TZ 1961 - zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

ZSM - zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů

(Zákon na ochranu před domácím násilím - zákon č. 135/2006 Sb., zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů)

CP - Código Penal, Španělský trestní zákon

SI TZ - zákon č. 300/2005 Z.z., Slovenský trestní zákon (nyní účinný)

SI TZ 1961 - zákon č. 140/1961 Zb., Slovenský trestní zákon (účinný do roku 2006)

Ostatní:

EU - Evropská unie

BWS - Battered Woman Syndrom (Syndrom týrané ženy)

IC - Intervenční centrum

OČTR - Orgány činné v trestním řízení

OSN - Organizace spojených národů

OSPOD - Orgán sociálně-právní ochrany dětí

RE - Rada Evropy

Sb. rozh. tr. - Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek vydávaná Nejvyšším soudem ČR

sp. zn. - spisová značka

TČ - Trestný čin

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knihy:

- Bentovim, A. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-629-3.
- Conway, H. *Domácí násilí (příručka pro současné i potenciální oběti)*. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01550-7.
- Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.
- Čírtková, L., Vitoušová, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů (příručka pro pomáhající profese)*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.
- Děcká, E. *Právní ochrana před domácím násilím ve Španělsku a ČR (zejména trestněprávní aspekty)*. Diplomová práce. Praha, 2007.
- Gřivna, T. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1107-4.
- Gřivna, T. *Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné a zvláštní části*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-509-0.
- Jak si poradit v pozici oběti trestného činu*. Brno: LLP, 2008. Dostupné z <http://www.llp.cz/cz/publikace/manualy-a-studie/jak-si-poradit-v-pozici-obeti-trestneho-cinu-p119>
- Jelínek, J. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-618-X.
- Jelínek, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vyd. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-22-6.
- Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vyd. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-24-0.
- Konrád, Z., Bango D. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. Policejní akademie ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-241-6.
- Kristková, V., Langhansová, H., Jančovičová, Z. a kol. *Procesní práva poškozeného a role státního zástupce*. Brno: LLP, 2008.
Dostupné z http://www.llp.cz/_files/file/anal%20C3%BDza_po%C5%A1kozen%C3%BD.pdf
- Kristková, V., Langhansová, H., Matiaško, M. *Legislativní ochrana obětí trestných činů před druhotnou viktimizací a práva obětí na soukromí během trestního řízení*. Brno: LLP, 2007.
Dostupné z http://www.llp.cz/_files/file/Analyza1_viktimizace_soukromi_Liga_lidskych_prav.pdf
- Kristková, V., Langhansová, H., Nevludová, M. *Bezplatná právní pomoc obětem trestných činů, právo oběti na informace v trestním řízení, odškodnění nemateriální újmy v adhezním řízení, finanční pomoc obětem od státu*. Brno: LLP, 2008.
Dostupné z [http://www.llp.cz/_files/file/analyza2_BPP_info_odskodneni_LIGA\(1\).pdf](http://www.llp.cz/_files/file/analyza2_BPP_info_odskodneni_LIGA(1).pdf)
- Kuchta, J., Válková, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H.Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4.

- Langhansová, H., Koláčková, J., Kopal, J. *Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu*. Brno: LLP, 2007. Dostupné z http://www.llp.cz/_files/file/Analyza_poskozeny.pdf
- Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-76-4.
- Mezinárodní výzkum násilí na ženách - Česká republika 2003 (příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině)*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. ISBN 80-7330-054-0.
- Minárik, Š. a kol. *Trestný poriadok, stručný komentár*. Iura Edition, 2006. ISBN 80-8078-085-4.
- Násilí z pohledu společenských věd (Sborník příspěvků z mezinárodní konference 20. Zář 2007)*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, Katedra společenských věd, 2007. ISBN 978-80-7251-253-9.
- Natarajan, M. *Domestic violence*. Sekond series. England: Ashgate, 2007. ISBN - 13:978-0-7546-2588-9.
- Netík, K., Voňková, J. a kol.: *Terapie pachatelů domácího násilí v rámci komplexní ochrany před domácím násilím. Závěrečná zpráva z řešení úkolu zadaného Ministerstvem zdravotnictví ČR*. Praha, 2006.
- Nizozemský trestní zákon a předpisy související*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. ISBN 80-73388-054-4.
- Novotný, O., Vokoun, R., a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 5. vyd.* Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-259-4.
- Novotný, O., Vokoun, R., Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-509-0.
- Novotný, O., Zapletal, J. a kol. *Kriminologie. 2.vyd.* Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2.
- Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2.
- Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-432-1.
- Rekodifikace trestního práva procesního (aktuální problémy), Sborník*. Praha: UK v Praze, Právnická fakulta, 2008. ISBN 978-80-87146-13-2.
- Růžička, Púry, Zezulová. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9.
- Samaš, O., Stiffel, H., Toman, P. *Trestný zákon, stručný komentár*. 1. vyd. Iura Edition, 2006. ISBN 80-8078-078-1.
- Smeenk, W., Malsch, M. *Family violence and police response*. England: Ashgate, 2005. ISBN 0-7546-2506-0.
- Stiffel, H., Kočica, J. *Trestný zákon, stručný komentár*. 2. vyd. Iura Edition, 2001. ISBN 80-88715-99-7.
- Studie domácí násilí - přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. ISBN 80-86284-19-0.

Šámal, P. *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*. Praha: C.H.Beck, 2006. ISBN 80-7179-527-5.

Šámal, P. a kol. *Trestní řád - komentář (díl I)*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-405-8.

Šámal, P. a kol. *Trestní řád - komentář (díl I)*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-043-0.

Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník - komentář (díl I)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-109-3.

Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník - komentář (díl II)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9.

Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon - komentář (díl II)*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7174-896-7.

Vargová B., Vavroňová M. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci (manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí)*. Praha: ROSA, 2006. Dostupné z http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/zlom_manual.pdf

Vargová, B., Vavroňová, M., Prokopová, Z. *Azylový dům není jen střecha nad hlavou (pilotní projekt „utajené azylové bydlení pro ženy - oběti domácího násilí a jejich děti“)*. Praha: ROSA, 2003. Dostupné z http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/Azylovy_dum_neni_jen_strecha_nad_hlavou.pdf

Voňková, J., Huňková, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 1. vyd. Praha: ProFem, 2004. ISBN 80-239-2106-1.

Voňková, J., Huňková, M. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Praha: Justiční akademie ČR, 2004. ISBN není

Voňková, J., Spoustová, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2.vyd. Praha: ProFem, 2008. ISBN 978-80-903626-7-3.

Walby, S., Allen, J. *Domácí násilí, sexuální napadení a pronásledování: výsledky britského průzkumu o kriminalitě*. 1.vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. ISBN 978-80-7338-088-5.

Články časopisecké, články ve sbornících:

Čírtková, L. *Násilí v intimních vztazích neboli partnerské vraždy*. Právo a rodina, 2008, č. 5, str. 5 - 11.

Čírtková, L. *Nebezpečné pronásledování: jak ho rozpoznat?* Právo a rodina, 2009, č. 7, str. 1 - 6.

Čírtková, L. *Psychické týrání partnera aneb domácí násilí beze stop*. Právo a rodina, 2007, č. 6, str. 1 - 6.

Čírtková, L. *Rodiče, děti, domácí násilí a traumatizující následky*. Právo a rodina, 2007, č. 9, str. 12 - 17.

Čírtková, L. *Soužití s násilným partnerem*. Právo a rodina, 2006, č. 10, str. 1 - 5.

- Čírtková, L. *Změny v řešení domácího násilí od 1. 1. 2007*. Právo a rodina, 2007, č. 1, str. 6 - 11.
- Čírtková, L., Vitoušová, P. *Domácí násilí - nová legislativa první rok v praxi*. Kriminologický sborník, 2008, č. 3, str. 3 - 8.
- Dressing, H., Maul-Backer, H., Gass, P. *Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska*. Trestněprávní revue, 2007, č. 10, str. 279 - 281.
- Durdík, T. *Význam lékařské zprávy v trestním řízení z pohledu soudce se zaměřením na případy domácího násilí*. Právo a rodina, 2007, č. 7, str. 5 - 10.
- Dvořáková Závodská, J. *Nová právní úprava o ochraně před domácím násilím*. Právo a rodina, 2006, č. 7, str. 1 - 7.
- Hanuš, L. *K extrémním případům domácího násilí*. Trestněprávní revue, 2007, č. 12, str. 355 - 358.
- Holčáková, G. *Ostrava jako kolébka dobré praxe v řešení případů domácího násilí*. Kriminologický sborník, 2009, č. 3, str. 57 - 59.
- Hořák, J. *Vražda a zabití v novém trestním zákoníku*.
In O novém trestním zákoníku. Praha: 2009, str. 73 - 86.
- Hořínová, A. *Policejní vykazání: od dobré teorie k dobré praxi*. Via Iuris, 2007.
Dostupné z <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=123>
- Hrdličková, I. *Domácí násilí a jak se mu bránit*. Zdravotnictví a právo, 2010, č. 2, str. 14 - 17.
- Cholenský, R. *Mediace a domácí násilí*. Via Iuris, 2006.
Dostupné z <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=107>
- Jelínek, J. *K trestněprávnímu postihu domácího násilí*. Kriminologika, 2005, č. 4, str. 257 - 263.
- Kočová, K. *Domácí násilí a tzv. vykazání - nový institut právního řádu ČR*. Bulletin advokacie, 2007, č. 10, str. 34 - 38.
- Kristková, V., Langhansová, H. *Legislativní možnosti ochrany před sekundární viktimizací*. Trestněprávní revue, 2008, č. 3, str. 65 - 69.
- Langhansová, H. *Nový paragraf v trestním zákoně. Malý dárek osobám týraným ve společné domácnosti*. Via iuris, 2003. dostupné z ASPI
- Langhansová, H. *Pronásledování oběti domácího násilí ex-partnerem (stalking)*. Via Iuris, 2007, č. 6. Dostupné z <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=156>
- Langhansová, H. *Domácí násilí: bude mít policie možnost vykazat násilníka ze společné domácnosti?* Via Iuris, 200. Dostupné z <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=69>
- Langhansová, H., Koláčková, J. *Ochrana poškozeného v trestním řízení*. Via Iuris, 2006. dostupné z <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=161>
- Marešová, A. *Násilná kriminalita*. In Studie variantní scénáře vybraných druhů kriminality. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, str. 30 - 34.
- Marešová, A. *Sociálně patologické jevy*. Trestněprávní revue, 2010, č. 2, str. 52 - 58.

- Marvánová-Vargová, B. *Partnerské násilí odchodem nekončí*. Právo a rodina, 2007, č. 12, str. 19 - 23.
- Mates, P. *Úkoly policie při řešení domácího násilí*. Právní rádce, 2009, č. 1, str. 38 - 42.
- Matoušek, V. *Úkladná vražda zlého manžela?* Kriminalistický sborník, 2007, č. 4, str. 6 - 14.
- Ondráček, Z. *Domácí násilí - případ k zamyšlení*. Kriminalistický sborník, 2008, č. 3, str. 22 - 29.
- Ondráček, Z. *Muž jako oběť domácího násilí*. Kriminalistický sborník, 2009, č. 3, str. 26 - 29.
- Polmová, O. *Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení*. Trestněprávní revue, 2009, č. 4, str. 113 - 114.
- Pomahač, R. *Evropský soudní dvůr: K výkladu pojmu oběť v rámci trestního řízení*. Trestněprávní revue, 2007, č. 11, str. 324 - 325.
- Růžička, M. *Domácí násilí – impulsy ze zahraničních trestněprocesních úprav, návrhy de lege ferenda pro trestní právo*. Trestněprávní revue, 2003, č. 8, str. 223 - 227.
- Válková, H. *Proč by neměl chybět v novém trestním zákoníku „Stalking“*. In Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2008, str. 409 - 420.
- Válková, H. *Česká podoba stalkingu podle § 354 TZ v širších než jen trestněprávních souvislostech*. Trestněprávní revue, 2009, č. 9, str. 257 - 263.
- Vanduchová, M. *K ochraně před domácím násilím v novém trestním zákoně*. In Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2009, str. 575 - 583.
- Vantuch, P. *Domácí násilí*. Právo a rodina, 2003, dostupné z ASPI
- Visinger, R. *Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou*. Trestněprávní revue, 2009, č. 11, str. 331 - 336.
- Voňková, J. *Přínos zákona o ochraně před domácím násilím pro českou společnost*. In Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2008, str. 441 - 450.
- Voňková, J. *Životní situace dětí žijících v rodinách poznamenaných domácím násilím*. In Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2009, str. 585 - 594.
- Zeman, P. *Ochrana před domácím násilím*. Dostupné z http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=397

Internetové stránky:

www.acorus.cz,
www.amnesty.cz,
www.bkb.cz,
www.coe.int,
www.donalinka.cz,
www.ec.europa.eu,

www.euroskop.cz,
www.justice.cz,
www.koordona.cz,
www.llp.cz,
www.mpsv.cz,
www.mvcr.cz,
www.ochrance.cz,
www.profem.cz,
www.rosa-os.cz,
www.rovnopravnost.cz,
www.stopnasili.cz,
www.stopvaw.org,
www.viairuris.cz,
www.victimsupporteurope.eu,
www.vlada.cz,
www.wave-network.org

Ostatní prameny:

Důvodová zpráva k

návrhu zákona č. 91/2004 Sb., kterým se mění trestní zákon (PSP, tisk 298/0)

návrhu zákona č. 40/2009, trestní zákoník (PSP, tisk 410/0)

návrhu zákona č. 135/2006, zákon na ochranu před domácím násilím (PSP, tisk 828/0)

Věcný záměr trestního řádu

dostupný z <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460>

Statistické ročenky kriminality dostupné z

<http://www.policie.cz/web-informacni-servis-statistiky.aspx>

<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>

<http://domacinasili.web.beneta.cz/cz/redakce/novinky-nazory/vykazani-v-roce-2008/r17>

Statistika vykázaní dostupná z

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/6199/komentar.pdf>

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/5002/komentar.pdf>

http://www.mpsv.cz/files/clanky/6198/prehled_vykazani_2008.pdf

http://www.mpsv.cz/files/clanky/6200/vykazani_2007-2008.pdf

<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/novinky-nazory/vykazani-v-roce-2009/r17>

SUMMARY

Domestic violence - in particular, criminal and criminological aspects

The aim of my rigorous thesis is to describe the issue of domestic violence from its criminal, legal and criminological perspective as suggested by the title. The rigorous thesis consists of three chapters (introduction, main body and conclusion). The second chapter is subdivided into five chapters dealing with general theoretical knowledge of domestic violence, stalking, opportunities of criminal law and its application in situations of domestic violence, protection against domestic violence provided by other legal branches (offense law, police law and in particular law on Protection against Domestic Violence - Law No 135/2006 Coll.) and finally legal regulations of domestic violence abroad.

Domestic violence is a highly dangerous social phenomenon, gaining attention of society and in particular of the Law only in the last few years, although it has always interfered with fundamental human rights.

Generally accepted definition of domestic violence does not exist. The definition which in my opinion best captures specific features of domestic violence says that "domestic violence is a repeated, long-term, escalating violent behavior (of physical, psychological, sexual, social or economic nature) from a close person which raises fear in the person at risk and leads to a stable division of roles of a person violent and vulnerable." Such conduct occurs in all social strata, and its basic cause lies in attempt to maintain power and control over victims. Effects on victims are in some cases very serious. I also deal with stalking (particularly by ex-partners) and with the possibility of a legal solution. The largest part of my work is devoted to criminal law dealing with domestic violence. To resolve individual cases of domestic violence we should be aware that criminal law is „ultima ratio“, the ultimate solution. I deal with both substantive criminal law (crimes committed in connection with domestic violence and penalties imposed for them) and procedural law (in particular regarding the position of victims of domestic violence in criminal proceedings in which they are both victims and witnesses of the crime). In my rigorous thesis I also provide an analysis of statistical data relating to the crime of harassment of a person living in a jointly tenanted apartment or house, as according to the provisions of Section 215a of Penal Code 1961. Protection against domestic violence by a non-punishing legal means of legislation is described at chapter four, the emphasis is on adjustment of the adopted law on Protection against Domestic Violence (ban from the home). At the end of my rigorous thesis I describe foreign legal regulations of domestic violence, whereas emphasis is placed on chosen states of European union.

My findings are discussed in the last chapter. Since 2004 there has been a significant improvement of legislation on the issue of domestic violence, in particular changes introduced by the Act on Protection against Domestic Violence. The great benefit for criminal law is the introduction of separate merits of the offense of harassment of a person living in a jointly tenanted apartment or house and newly included in the Criminal Code the crime of stalking. Domestic violence is no longer considered a private matter, and state intervention is considered legitimate as in other cases of violent conduct. The precautionary approach which is globally considered to be most effective is hence promoted as a way to address domestic violence. However, despite this positive trend the situation in this respect is not satisfactory. It is necessary to legally regulate outstanding issues (in particular, victim's right of disposal, secondary victimization, and some of the institutes of civil and family law), and properly apply existing legal institutions as well as rebut common myths in the society.

Keywords:

Criminal law - trestní právo

Domestic violence - domácí násilí

Stalking - pronásledování